

I TI MOŽEŠ RAZUMETI SVETO PISMO!

***Kako je sve počelo:
Postanje 1-11***

BOB ATLI
PROFESOR HERMENEUTIKE
(TUMAČENJA SVETOG PISMA)

*SERIJAL KOMENTARA S VODIČEM ZA PROUČAVANJE,
STARI ZAVET, TOM 1A*

*BIBLE LESSONS INTERNATIONAL, MARŠAL U TEKSASU
2011.*

SADRŽAJ

Kratko objašnjenje upotrebljenih tehničkih izvora	i
Kratke definicije hebrejskih glagolskih oblika koji utiču na egzegezu	iii
Skraćenice	ix
Reč pisca: Kako ovaj komentar može da vam pomogne?	xi
Vodič za dobro čitanje Svetog pisma: Lična potraga za proverljivom istinom	xiii
Komentar:	
Uvodne napomene o proučavanju Postanja	1
Uvod u Postanje	3
Postanje 1:1–2:3	13
Postanje 2:4-25	42
Postanje 3:1-24	54
Postanje 4:1-26	74
Postanje 5	82
Postanje 6:1-22	87
Postanje 7	100
Postanje 8:1-22	104
Postanje 9:1-29	108
Postanje 10:1-32	118
Postanje 11:1-32	127
Stari zavet kao istorija	133
Istorijska naracija Starog zaveta	137
Starozavetna historiografija u svetlu onovremenih kultura Bliskog istoka	139
Vremenska osa Starog zaveta	140
Dodatak: Veroispovedanje	141

POSEBNE TEME

Starost i nastanak zemlje, Postanje 1, Uvodne napomene	18
Dan (<i>jom</i>), Postanje 1:5	26
Prirodna bogatstva, Uvidi iz konteksta, Postanje 1:24–2:3	33
Bogopoklonstvo, Postanje 2:3	39
Božija imena, Postanje 2:4	44
Razvoj teologije pada u Novom zavetu, Uvod u Postanje 3	56
Zmija, Postanje 3:1	58
Svesna zla bića, Postanje 3:1	59
Bog opisan kao čovek (antropomorfno izražavanje), Postanje 3:8	62
Zašto je Bog obukao Adama i Evu u životinjske kože, Postanje 3:21	68
Doveka (<i>'olam</i>), Postanje 3:22	69
Heruvimi, Postanje 3:24	71
“Znati”, Postanje 4:1	76
„sinovi Božiji” u Postanju 6, Postanje 6:2	88
Nazivi za visoke/moćne ratnike ili grupe ljudi, Postanje 6:4	91
Pravednost, Postanje 6:9	94
Savez, Postanje 6:18	98
Vino i jako piće, Postanje 9:21	112
Rasizam, Postanje 9:25	114

KRATKO OBJAŠNENJE TEHNIČKIH IZVORA UPOTREBLJENIH U SERIJALU STAROZAVETNIH KOMENTARA „I TI MOŽEŠ RAZUMETI SVETO PISMO”

I. Rečnici

Na engleskom jeziku postoji nekoliko izvanrednih rečnika starohebrejskog jezika:

- A. *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*¹, Fransis Braun (Francis Brown), Samjuel Drajver (S. R. Driver) i Čarls Brigs (Charles A. Briggs). Zasnovan je na nemačkom rečniku Vilhelma Gezeniusa (Wilhelm Gesenius). **Poznat je pod skraćenicom BDB.**
- B. *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*², Ludvig Keler (Ludwig Koehler) i Valter Baumgartner (Walter Baumgartner). Prevod na engleski: Mervin Ričardson (M. E. J. Richardson). **Poznat je pod skraćenicom KB.**
- C. *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*³, Vilijam Holadej (William L. Holladay), zasnovan na prethodno navedenom nemačkom rečniku.
- D. Novi rečnik u pet tomova, teološka studija starozavetnih reči pod naslovom *The New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*⁴, urednik Vilem Van Gemenen (Willem A. Van Gemenen). **Poznat je pod skraćenicom NIDOTTE.**

Tamo gde se prevodi Biblije značajno razlikuju u izboru reči naveo sam nekoliko engleskih prevoda (*NASB*⁵, *NKJV*⁶, *NRSV*⁷, *TEV*⁸, *NJB*⁹), kako od onih koji prevode po načelu „reč za reč”, tako i od onih koji prevode po načelu „dinamičkog ekvivalenta” – vidite: Gordon Fi (Gordon Fee) i Daglas Stjuart (Douglas Stuart), *Kako tumačiti Bibliju*¹⁰, str. 30-47.

II. Gramatike

Gramatička analiza obično je zasnovana na četvorotomnoj gramatici Džona Džozefa Ovensa (John Joseph Owens) *Analytical Key to the Old Testament*¹¹, a provera je vršena poređenjem s rečnikom Bendžamina Dejvidsona (Benjamin Davidson) *Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon of the Old Testament*¹².

U većini starozavetnih tomova serijala „I ti možeš razumeti Sveto pismo” upotrebljen je još jedan koristan izvor za gramatičku i sintaktičku analizu. To je serijal po imenu *The Helps for Translators Series*¹³ u izdanju udruženja *United Bible Societies*¹⁴. Svaki deo nosi naziv *A Handbook on* _____¹⁵.

1 Hebrejsko-engleski rečnik Starog zaveta, prim. prev.
2 Rečnik hebrejskih i aramejskih reči Starog zaveta, prim. prev.
3 Sažeti rečnik hebrejskih i aramejskih reči Starog zaveta, prim. prev.
4 Novi međunarodni rečnik starozavetne teologije i egzegeze, prim. prev.
5 *New American Standard Bible* (nova američka standardna Biblija, prim. prev.)
6 *New King James Version* (nova verzija kralja Džejmsa, prim. prev.)
7 *New Revised Standard Version* (nova ispravljena standardna verzija, prim. prev.)
8 *Today's English Version* (savremena engleska verzija, prim. prev.)
9 *New Jerusalem Bible* (nova jerusalimska Biblija, prim. prev.)
10 Izvori, Osijek, 1999. Izvornik: *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 28-44
11 Ključ za analizu Starog zaveta, prim. prev.
12 Analitički rečnik hebrejskog i aramejskog jezika Starog zaveta, prim. prev.
13 Pomoć za prevodioce, prim. prev.
14 Ujedinjena biblijska društva, prim. prev.
15 Priručnik za (prevođenje) _____, prim. prev.

III. Tekstualni izvori

Verujem u bogonadahnutost suglasnika hebrejskog teksta Starog zaveta, ali ne i tačkastih samoglasnika i napomena koje su dodali Masoreti. Kao i kod svih drugih drevnih tekstova, koji su umnožavani ručno, i u Svetom pismu ima odlomaka koji su pod znakom pitanja. To je obično iz sledećih razloga:

- A. *Hapax legomena*, reči koje su u hebrejskom Starom zavetu upotrebljene samo jednom
- B. Idiomi, reči i fraze svojstvene hebrejskom čije doslovno značenje je izgubljeno
- C. Istorijske nedoumice zbog nedostatka podataka o drevnom svetu
- D. Zbog toga što hebrejski jezik Starog zaveta ima ograničen vokabular, a pripada semantičkom polju koje se sastoji iz mnogih semitskih jezika
- E. Zbog problema vezanih za kasnije prepisivače koji su ručno prepisivali drevni hebrejski tekst
- F. Zbog jevrejskih prepisivača koji su obučeni u Egiptu i koji su uzimali slobodu da osavremene tekst koji su prepisivali, da ga upotpune i učine razumljivijim za svoje savremenike (*NIDOTTE*, str. 52-54)

Postoji nekoliko izvora hebrejskih reči i tekstova van masoretskog tekstualnog predanja:

- A. Samarijsko Petoknjižje
- B. Svici s Mrtvog mora
- C. Kovani novac kasnijeg porekla, pisma i ostrake (ulomci nepečene grnčarije koji su služili da se na njima piše).

Starozavetni rukopisi uglavnom se ne razvrstavaju u porodice kao što je to slučaj kod novozavetnih rukopisa. O pouzdanosti masoretskog teksta iz X veka n.e. napisan je dobar i kratak članak pod naslovom *The Reliability of the Old Testament Text*¹⁶, Brus Valtke (Bruce K. Waltke), iz rečnika *NIDOTTE*, tom 1, str. 51-67.

U ovom komentaru upotrebljen je hebrejski tekst iz izdanja *Biblia Hebraica Stuttgartensia* koji je 1997. godine objavilo *Nemačko biblijsko društvo* i koji je zasnovan na *Lenjingradskom kodeksu* iz 1009. godine n.e. Povremeno, tamo gde je hebrejski tekst dvosmislen ili očigledno nejasan, upotrebljeni su drevni prevodi – grčka *Septuaginta*, aramejski *Targumi*, sirijska *Pešita* i latinska *Vulgata*.

16 Pouzdanost starozavetnog teksta, prim. prev.

KRATKE DEFINICIJE HEBREJSKIH GLAGOLSKIH OBLIKA KOJI UTIČU NA EGZEGEZU

I. Kratak pregled istorijskog razvoja hebrejskog jezika

Hebrejski pripada semitskoj porodici jezika jugozapadne Azije. Ovo ime, koje su skovali savremeni stručnjaci, potiče od imena Nojevog sina Sima (vidite: Postanje 5:32 i 6:10). Simovi potomci nabrojani su u Postanju 10:21-31 kao Arapi, Jevreji, Sirijci, Aramejci i Asirci, ali neke semitske jezike koriste i narodi koji su nabrojani u Hamovoj lozi (vidite: Postanje 10:6-14) – Hanaanci, Feničani i Etiopljani.

Hebrejski pripada severozapadnoj grupi semitskih jezika. Savremeni stručnjaci imaju tragove sledećih jezika iz ove drevne skupine:

- A. Amorejskog (*Tablice iz Marija* iz XVIII veka p.n.e. – pisane akadskim jezikom)
- B. Hanaanskog (*Tablice iz Ras Šamre* iz XV veka p.n.e. – pisane ugaritskim jezikom)
- C. Haananskog (*Pisma iz Amarne* iz XIV veka p.n.e. – pisane haananskim akadskim jezikom)
- D. Feničanskog (hebrejski jezik koristi feničansko pismo)
- E. Moavskog (Mešin kamen iz 840. godine p.n.e.)
- F. Aramejskog (to je bio zvanični jezik Persijskog carstva; upotrebljen je u Postanju 31:47 – dve reči, u Jeremiji 10:11, u Danilu 2:4b-6 i 7:28 i u Ezri 4:8–6:18 i 7:12-26, a govorili su ga Jevreji u Palestini u I veku n.e.)

Hebrejski jezik je u Isaiji 19:18 nazvan „hanaanskim jezikom”. Prvi put je nazvan hebrejskim u uvodu u Knjigu Sirahovu oko 180. godine p.n.e. i u još nekim ranim izvorima (vidite: *Anchor Bible Dictionary*¹⁷, tom 4, od 205. str.). Najrodniji je moavskom i ugaritskom. Ovo su neki primeri starohebrejskog koji je pronađen van Svetog pisma:

1. Kalendar iz Gezera iz 925. godine p.n.e. (zapis jednog školarca)
2. Siloamski natpis iz 705. godine p.n.e. (natpis iz tunela)
3. Samarijske ostrake iz 770. godine p.n.e. (poreski podaci na ulomcima grnčarije)
4. Pisma iz Lahiša iz 587. godine p.n.e. (vojna komunikacija)
5. Makavejski kovani novac i pečati
6. Neki tekstovi među svicima s Mrtvog mora
7. Brojni natpisi (vidite: *Languages [Hebrew]*¹⁸, *ABD*, od str. 4:203)

Poput svih semitskih jezika, i hebrejskom su svojstvene reči koje se sastoje od tri suglasnika (trosuglasnički koren). To je jezik čije reči menjaju oblik. Tri korenska suglasnika nose osnovno značenje reči, a prefiksi, sufiksi i dodaci unutar same reči pokazuju njenu sintaktičku ulogu. Samoglasnici su dodati kasnije, vidite: *Su Grum (Sue Groom), Linguistic Analysis of Biblical Hebrew*¹⁹, str. 46-49.

Postoji razlika između vokabulara u hebrejskoj prozi i poeziji. Značenje reči povezano je s narodskom etimologijom, a ne s lingvističkim korenom. Igre reči i jednakozvučnosti veoma su česte (*paronomazija*).

II. Predikat

A. GLAGOLI

Uobičajeni red reči u rečenici je GLAGOL, ZAMENICA, SUBJEKAT (s dodacima), OBJEKAT (s dodacima). Osnovni oblik GLAGOLA je PERFEKAT *kala* u JEDNINI MUŠKOG RODA. U tom obliku se mogu naći u rečnicima hebrejskog i aramejskog jezika. GLAGOLI se menjaju po

17 Biblijski rečnik *Anchor* (sidro), prim. prev.

18 Jezici [hebrejski], prim. prev.

19 Lingvistička analiza biblijskog hebrejskog jezika, prim. prev.

1. Broju – jednina, množina i dvojina
2. Rodu – muški i ženski (nema srednjeg)
3. Načinu – indikativ, konjuktiv, imperativ (na osnovu poređenja sa savremenim zapadnim jezicima zaključujemo da je to odnos radnje prema stvarnosti)
4. Vremenu
 - a. PERFEKAT označava svršenu radnju u smislu početka, trajanja i svršetka. Ovaj oblik obično se koristio za prošlu radnju, radnju koja se već dogodila. Džejms Vots (J. Wash Watts) ovako kaže u knjizi *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*²⁰:

„Celina opisana perfektom smatra se sigurnom. Imperfekta može da opiše stanje kao moguće, priželjkivano ili očekivano, ali perfekta ga vidi kao stvarno, istinko i izvesno” (str. 36).

Samjuel Drajver (S. R. Driver) u knjizi *A Treatise on the Use of the Tenses in Hebrew*²¹ opisuje perfekta na sledeći način:

„Perfekta se koristi da ukaže na radnju koja će se sigurno dogoditi u budućnosti, za koju se smatra da zavisi od tako nepromenljive voljne odluke da se o njoj može govoriti kao da se već dogodila. Stoga se odluke, obećanja i proglašeni – pogotovo Božiji – često objavljuju u perfektu” (str. 17, tzv. „proročki perfekta”).

Robert Čizom mlađi (Robert B. Chisholm, Jr.) ovako definiše ovaj glagolski oblik u knjizi *From Exegesis to Exposition*²²:

„...vidi situaciju spolja, kao celinu. Kao takav, on izražava jednostavnu činjenicu, bila to radnja ili stanje (stanje stvari ili svesti). Kad se koristi za radnju, često je s retoričke tačke gledišta govornika ili naratora opisuje kao svršenu (bez obzira na to da li je stvarno svršena ili ne). Perfekta može da se odnosi na radnju ili stanje u prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti. Kao što je gore već rečeno, vremenski okvir utiče na to kako se perfekta prevodi u jezike poput engleskog u kojima je gramatičko vreme važno i taj okvir se mora odrediti iz konteksta” (str. 86).
 - b. IMPERFEKAT označava radnju koja traje (nesvršenu, učestalu, trajnu, ili uslovljenu) i često označava razvoj ka određenom cilju. Ovaj glagolski oblik obično se upotrebljavao za sadašnje i buduće radnje. Džejms Vots (J. Wash Watts) ovako kaže u knjizi *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*²³:

„Svaki IMPERFEKAT predstavlja neko nepotpuno stanje, stanje koje se ponavlja, razvija ili je nečim uslovljeno. Drugim rečima, ono je delimično razvijeno ili delimično sigurno i uvek je na neki način nepotpuno, tj. nije celovito” (str. 55).

Robert Čizom mlađi (Robert B. Chisholm, Jr.) ovako kaže u knjizi *From Exegesis to Exposition*²⁴:

„Teško je suštinu imperfekta svesti na jedan pojam, jer on obuhvata i glagolsko vreme i glagolski vid. Imperfekta se ponekad koristi kao indikativ, da bi se izrazio objektivni iskaz, a u drugim slučajevima gleda

20 Pregled sintakse u hebrejskom Starom zavetu, prim. prev.

21 Rasprava o upotrebi gramatičkih vremena u hebrejskom jeziku, prim. prev.

22 Od egzegeze do izlaganja, prim. prev.

23 Pregled sintakse u hebrejskom Starom zavetu, prim. prev.

24 Od egzegeze do izlaganja, prim. prev.

na radnju subjektivnije, kao da je moguća, uslovljena, verovatna i tako dalje” (str. 89).

- c. Dodato slovo *vav* povezuje GLAGOL s radnjom prethodnog (ili prethodnih) GLAGOLA.
- d. IMPERATIV je zasnovan na volji govornika i mogućoj radnji slušaoca.
- e. Vremenski okviri koje je pisac imao na umu mogu se u starohebrejskom odrediti jedino iz šireg konteksta.

B. Sedam glavnih oblika osnove za promenu glagola i njihova osnovna značenja. Ovi oblici rade u međusobnoj sprezi i ne smeju se odvajati kad su zajedno u istom kontekstu.

1. *Kal* je najčešći i najosnovniji oblik glagola. On označava prostu radnju ili stanje. Ne podrazumeva ni uzročno-posledičnu vezu, ni tačnu određenost.
2. *Nifal* je drugi najčešći oblik. Obično se koristi kao PASIV, ali može da posluži i kao uzajamno-povratni ili povratni oblik. Ni on ne podrazumeva ni uzročno-posledičnu vezu, ni tačnu određenost.
3. *Piel* je aktivni oblik kojim se izražava da je radnja ostvarena. Osnovno značenje *kala* se razvija ili proširuje u stanje ostvarenosti.
4. *Pual* je *pielov* PASIVNI parnjak. Često se izražava PARTICIPOM.
5. *Hitpael* je povratna ili uzajamno-povratna osnova. Izražava učestale ili trajne radnje *pielove* osnove. Retki PASIVNI oblik zove se *hotpael*.
6. *Hifil* je aktivni oblik uzročne osnove, suprotan *pielu*. Njime može da se izrazi dozvola, ali najčešće se odnosi na uzrok događaja. Ernst Jeni (Ernst Jenni), nemački gramatičar hebrejskog jezika, smatrao je da *piel* označava činjenicu da se nešto dogodilo, dok *hifil* pokazuje kako se dogodilo.
7. *Hofal* je *hifilov* PASIVNI parnjak. Ove poslednje dve osnove se najređe upotrebljavaju od svih sedam.

Veliki deo ovih podataka potiče iz knjige *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*²⁵, Brus Valtke (Bruce K. Waltke) i M. O'Konor (M. O'Connor), str. 343-452.

Tabela o vršiocu i uzročniku. Jedan ključ za razumevanje sistema hebrejskih GLAGOLA je da se na njega gleda kao na obrazac međuodnosa glagolskih STANJA. Neke od ovih osnova su u međusobnoj suprotnosti (tj. *Kal* i *Nifal*; *Piel* i *Hifil*).

Tabela koja sledi je pokušaj da se vizuelno predstave osnovne funkcije GLAGOLSKIH osnova po pitanju uzročnika.

STANJE ili subjekat	Nema drugog vršioća	Drugi vršilac aktivan	Drugi vršilac pasivan
AKTIV	<i>Kal</i>	<i>Hifil</i>	<i>Piel</i>
MEDIJALNI PASIV	<i>Nifal</i>	<i>Hofal</i>	<i>Pual</i>
POVRATNI ili UZAJAMNO- POVRATNI	<i>Nifal</i>	<i>Hofal</i>	<i>Hitpael</i>

25 Uvod u sintaksu biblijskog hebrejskog jezika, prim. prev.

Ovaj pregled je preuzet iz izvanredne rasprave o hebrejskom GLAGOLSKOM sistemu u svetlu novih istraživanja akademskog jezika, vidite: Brus Waltke (Bruce K. Waltke) i M. O'Konor (M. O'Connor), *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*²⁶, str. 354-359.

Potrebno upozorenje nalazimo u knjizi R. H. Keneta (R. H. Kennett), *A Short Account of the Hebrew Tenses*²⁷:

„Primetio sam tokom svojih predavanja da je studentima najteže da značenje hebrejskih glagola shvate onako kako su ih shvatali sami Jevreji; drugim rečima, postoji sklonost da se svakom od hebrejskih glagolskih vremena pripíše nekoliko latinskih ili engleskih glagolskih oblika kojima bi se taj hebrejski oblik mogao uopšteno prevesti. Zbog toga ne uspeavaju da uoče mnoge od tih finih nijansi značenja koje jeziku Starog zaveta daju toliko života i snage.

Ova teškoća u upotrebi hebrejskih glagola potiče isključivo od stanovišta sa kog su Jevreji gledali radnju, a koje je u potpunosti drugačije od našeg. *Vreme* – koje mi kod glagola gledamo prvo, kao što i sam izraz „glagolska vremena” govori – njima je bilo tek na drugom mestu. Zato nije najvažnije da studenti shvate latinske ili engleske oblike koji bi mogli da se upotrebe za prevod nekog hebrejskog vremena, nego da shvate vid svake radnje onako kako ga je shvatao jevrejski um.

Kad su u pitanju hebrejski glagoli, naziv „vremena” navodi nas na pogrešan zaključak. Takozvana hebrejska „vremena” ne izražavaju *vreme* nego *stanje* radnje. U stvari, da nije zabune koja bi nastala kad bi se izraz „stanje” primenio i na imenice i na glagole, „stanja” bi bio mnogo bolji naziv nego „vremena”. Uvek treba imati na umu da je hebrejski glagol nemoguće prevesti na engleski bez vremenskog okvira koga u hebrejskom jednostavno nema. Stari Jevreji nikad nisu razmišljali o radnji kao o prošloj, sadašnjoj ili budućoj, nego prosto kao o *perfektu*, to jest svršenoj radnji, ili *imperfektu*, to jest radnji koja se razvija. Kada kažemo da neko hebrejsko vreme odgovara perfektu, pluskvamperfektu ili futuru, pri tome ne mislimo da su Jevreji o njemu razmišljali kao o perfektu, pluskvamperfektu ili futuru, nego samo da se tako mora prevesti na engleski²⁸. A *vreme* radnje Jevreji nisu pokušavali da izraze nijednim glagolskim oblikom.” (Predgovor i str. 1)

Drugo dobro upozorenje nalazimo u knjizi *Linguistic Analysis of Biblical Hebrew*²⁹, gde nas Su Grum (Sue Groom) podseća na sledeće:

„Nemoguće je znati da li su savremeni stručnjaci rekonstruisali semantička polja nekog mrtvog jezika i odnose među značenjima njegovih reči prema sopstvenoj intuiciji ili na osnovu svog maternjeg jezika, niti da li su ta polja uopšte postojala u klasičnom hebrejskom” (str. 128).

C. Glagolski način (koji je samo analogija sa savremenim zapadnim jezicima)

1. Dogodilo se, upravo se događa (INDIKATIV), obično se upotrebljava PERFEKAT ili PARTICIP (svi PARTICIPI su INDIKATIVI).
2. Dogodiće se, moglo bi da se dogodi (KONJUKTIV)
 - a. koristi se izmenjeni IMPERFEKAT
 - (1) KOHORTATIV (dodato h), oblik prvog lica IMPERFEKTA kojim se obično izražavaju želja, zahtev ili samoohrabrivanje (drugim rečima, radnje koje govornik priželjkuje)

26 Uvod u sintaksu biblijskog hebrejskog jezika, prim. prev.

27 Kratak opis hebrejskih gramatičkih vremena, prim. prev.

28 Isto važi i za odnos hebrejskog i srpskog, prim. prev.

29 Lingvistička analiza biblijskog hebrejskog jezika, prim. prev.

(2) JUSIV (unutrašnje promene), treće lice IMPERFEKTA (može da bude drugo lice u odričnim rečenicama) koje obično izražava zahtev, dozvolu, upozorenje ili savet

b. koristi se PERFEKAT sa *lu* ili *lule*

Ove konstrukcije su slične DRUGOM KONDICIONALU u *kini* dijalektu grčkog jezika. Neistinita izjava (protaza) za ishod ima neistiniti zaključak (apodoza).

c. koristi se IMPERFEKAT sa *lu*

Kontekst i *lu*, kao i usmerenost ka budućnosti, obeležja su KONJUKTIVNE upotrebe ovog oblika.

Evo nekih primera iz knjige Džejmsa Votsa (J. Wash Watts), *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*³⁰: Postanje 13:16, Ponovljeni zakoni 1:12, Prva o carevima 13:8, Psalam 24:3, Isaija 1:18 (vidite: str. 76-77).

D. *Vav* – pretvarač (*conversivum*), uzastopnik (*consekutivum*) i odnosni (*relativum*). Ovaj sintaktički element, svojstven jedino hebrejskom (hanaanskom), godinama je izazivao velike zabune. Koristi se na razne načine, što često zavisi od književne vrste. Do zabune je došlo zbog toga što su prvi stručnjaci bili Evropljani koji su hebrejski tumačili u svetlu svojih maternjih jezika. Kad se pokazalo da to stvara teškoće, oni su ih pripisali tome što je hebrejski tobože drevni, zastareli jezik. U evropskim jezicima kod GLAGOLA je najvažnije VREME. Neke nijanse i gramatičke konotacije izražavane su dodavanjem slova VAV na PERFEKATSKU ili IMPERFEKATSKU glagolsku osnovu, što je menjalo shvatanje glagola.

1. U istorijskoj naraciji postoji ustaljeni obrazac za međusobno povezivanje GLAGOLA u niz.
2. Prefiks *vav* je pokazivao određenu vezu s prethodnim GLAGOLIMA.
3. Ključ za razumevanje GLAGOLSKOG niza uvek je širi kontekst. Semitski glagoli ne mogu se analizirati samostojno.

Džejms Vots (J. Wash Watts), u knjizi *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*³¹, beleži da je hebrejski poseban po tome što koristi *vav* pre PERFEKTA i IMPERFEKTA (str. 52-53). Pošto je prošlost osnovna ideja koja je vezana za PERFEKAT, dodavanje slova *vav* često ga pretvara u oblik koji opisuje budućnost. Isto je i kod IMPERFEKTA, čija osnovna ideja je vezana za sadašnjost ili budućnost: dodavanje slova *vav* ga smešta u prošlost. Upravo ta neobična promena vremena objašnjava dodavanje slova *vav*, a ne promena u osnovnom značenju samog gramatičkog oblika. PERFEKAT kome je dodat *vav* podoban je za proroštva, a IMPERFEKAT kome je dodat *vav* za naraciju (str. 54 i 68).

Vots nastavlja svoju definiciju:

„Osnovna razlika između slova *vav* kao veznika i kao uzastopnika može se protumačiti na sledeći način:

1. Kao veznik, *vav* se uvek pojavljuje da izrazi paralelu.
2. Kao uzastopnik, *vav* se uvek pojavljuje da označi niz. To je jedini oblik gde se *vav* koristi s uzastopnim imperfektima. Veza među tako povezanim imperfektima može da bude vremenski sled, logična posledica, logični uzrok ili logična suprotnost. U svim ovim slučajevima u pitanju je nekakav sled” (str. 103).

E. INFINITIV – u hebrejskom postoje dve vrste INFINITIVA

1. APSOLUTNI INFINITIV, koji je „jak, nezavisan, upečatljiv izraz koji se koristi kao subjekat da bi se izazvalo uzbuđenje... često ga u pisanju ne prati glagol, nego se

30 Pregled sintakse u hebrejskom Starom zavetu, prim. prev.

31 Pregled sintakse u hebrejskom Starom zavetu, prim. prev.

glagol „biti” podrazumeva, dok on stoji dramatično usamljen”, Džejms Vots (J. Wash Watts), *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*³² str. 92).

2. KONSTRUKTNI INFINITIV, koji je „s rečenicom gramatički povezan predlozima, prisvojnim zamenicama, i konstruktivnim odnosom” (str. 91).

Džekob Vajngrin (J. Weingreen) opisuje konstruktivno stanje u knjizi *A Practical Grammar for Classical Hebrew*³³:

„Kad su dve (ili više) reči tako tesno povezane da zajedno čine jednu složenu ideju, onda za zavisnu reč ili reči kažemo da su u konstruktivnom stanju” (str. 44).

F. UPITNE REČI

1. Uvek se pojavljuju na prvom mestu u rečenici.
2. Značaj za tumačenje
 - a. *ha* – ne očekuje se odgovor
 - b. *halo'* – autor očekuje potvrđan odgovor

G. ODRIČNE REČI

1. Uvek se pojavljuju ispred reči koju negiraju.
2. Najčešća reč za negaciju je reč *lo*.
3. Reč *'al* ima zavisnu konotaciju i upotrebljava se sa KOHORTATIVOM i JUSIVOM.
4. Izraz *lebhilti* se koristi sa INFINITIVOM, a znači „zato da... ne bi”.
5. Reč *'en* se upotrebljava sa PARTICIPOM.

H. USLOVNE REČENICE

1. U hebrejskom jeziku postoje četiri vrste uslovnih rečenica i za svaku od njih postoji uporedni oblik u *kini* dijalektu grčkog jezika:
 - a. Pretpostavlja se da se nešto upravo događa ili da se već ispunilo (PRVI KONDICIONAL u grčkom)
 - b. Nešto protivno činjenicama, čije ispunjenje je nemoguće (DRUGI KONDICIONAL)
 - c. Nešto što je moguće, pa čak i izvesno (TREĆI KONDICIONAL)
 - d. Nešto što je manje izvesno i čije ispunjenje je stoga nesigurno (ČETVRTI KONDICIONAL)
2. GRAMATIČKA OBELEŽJA
 - a. Kada su uslovi stvarni ili se pretpostavlja da su istiniti uvek se koristi INDIKATIV PERFEKTA ili PARTICIP, a protaza obično počinje na jedan od sledećih načina:
 - (1) *'im*
 - (2) *ki* (ili *'asher*)
 - (3) *hin* ili *hinneh*
 - b. Kada je uslov protivan činjenicama uvek se koristi GLAGOL u nekom PERFEKATSKOM vidu, a uvodna REČCA je obično *lu* ili *lule*.
 - c. Za uslov veće verovatnoće uvek se u protazi koristio GLAGOL u IMPERFEKTU ili PARTICIP, a uvodne REČCE obično su bile reči *'im* ili *ki*.
 - d. Za uslov manje verovatnoće u protazi se koristio KONJUKTIV IMPERFEKTA, a reč *'im* se uvek upotrebljavala kao uvodna REČCA.

32 Pregled sintakse u hebrejskom Starom zavetu, prim. prev.

33 Praktična gramatika klasičnog hebrejskog jezika, prim. prev.

SKRAĆENICE UPOTREBLJENE U OVOM KOMENTARU

AB	<i>Anchor Bible Commentaries</i> ³⁴ , urednici: Vilijam Foksvell Olbrajt (William Foxwell Albright) i Dejvid Noel Fridman (David Noel Freedman)
ABD	<i>Anchor Bible Dictionary</i> ³⁵ (6 tomova), urednik: Dejvid Noel Fridman (David Noel Freedman)
AKOT	<i>Analytical Key to the Old Testament</i> ³⁶ , Džon Džozef Ovens (John Joseph Owens)
ANET	<i>Ancient Near Eastern Texts</i> ³⁷ , Džejms Pričard (James B. Pritchard)
BDB	<i>A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament</i> ³⁸ , Fransis Braun (F. Brown), Samjuel Drajver (S. R. Driver) i Čarls Brigs (C. A. Briggs).
IDB	<i>The Interpreter's Dictionary of the Bible</i> ³⁹ (4 toma), urednik Džordž Batrik (George A. Buttrick)
ISBE	<i>International Standard Bible Encyclopedia</i> ⁴⁰ (5 tomova), urednik: Džejms Or (James Orr)
JB	<i>Jerusalem Bible</i> ⁴¹
JPSOA	<i>The Holy Scriptures According to the Masoretic Text: A New Translation (The Jewish Publication Society of America)</i> ⁴²
KB	<i>The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament</i> ⁴³ , Ludvig Keler (Ludwig Koehler) i Valter Baumgartner (Walter Baumgartner).
LAM	<i>The Holy Bible From Ancient Eastern Manuscripts</i> ⁴⁴ (<i>Pešita</i>), Džordž Lamza (George M. Lamsa)
LXX	<i>Septuaginta</i> (grčko-engleska), izdavač: Zondervan, 1970.
MOF	<i>A New Translation of the Bible</i> ⁴⁵ , Džejms Mofat (James Moffatt)
MT	Masoretski hebrejski tekst
NAB	<i>New American Bible Text</i> ⁴⁶

34 Biblijski komentari *Anchor* (sidro), prim. prev.

35 Biblijski rečnik *Anchor* (sidro), prim. prev.

36 Ključ za analizu Starog zaveta, prim. prev.

37 Tekstovi sa Starog bliskog istoka, prim. prev.

38 Hebrejsko-engleski rečnik Starog zaveta, prim. prev.

39 Tumačev biblijski rečnik, prim. prev.

40 Standardna međunarodna enciklopedija Biblije, prim. prev.

41 Jerusalimska Biblija, prim. prev.

42 Sveta pisma prema masoretskom tekstu: novi prevod (jevrejsko izdavačko društvo Amerike), prim. prev.

43 Rečnik hebrejskih i aramejskih reči Starog zaveta, prim. prev.

44 Sveto pismo zasnovano na drevnim Istočnim rukopisima, prim. prev.

45 Novi prevod Biblije, prim. prev.

<i>NASB</i>	<i>New American Standard Bible</i> ⁴⁷
<i>NEB</i>	<i>New English Bible</i> ⁴⁸
<i>NET</i>	<i>NET Bible: New English Translation</i> ⁴⁹ , drugo probno izdanje
<i>NRSV</i>	<i>New Revised Standard Bible</i> ⁵⁰
<i>NIDOTTE</i>	<i>New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis</i> ⁵¹ (5 tomova), urednik Vilem Van Gemeren (Willem A. Van Gemeren)
<i>NIV</i>	<i>New International Version</i> ⁵²
<i>NJB</i>	<i>New Jerusalem Bible</i> ⁵³
<i>OTPG</i>	<i>Old Testament Parsing Guide</i> ⁵⁴ , Tod Bil (Todd S. Beall), Vilijam Benks (William A. Banks) i Kolin Smit (Colin Smith)
<i>REB</i>	<i>Revised English Bible</i> ⁵⁵
<i>RSV</i>	<i>Revised Standard Version</i> ⁵⁶
<i>SEPT</i>	<i>Septuaginta</i> (grčko-engleska), izdavač: <i>Zondervan</i> , 1970.
<i>SSP</i>	Savremeni srpski prevod Biblije ⁵⁷
<i>TEV</i>	<i>Today's English Version</i> ⁵⁸ , udruženje <i>United Bible Societies</i> ⁵⁹
<i>YLT</i>	<i>Young's Literal Translation of the Holy Bible</i> ⁶⁰ , Robert Jang (Robert Young)
<i>ZPBE</i>	<i>Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia</i> ⁶¹ (5 tomova), urednik Meril Teni (Merrill C. Tenney)

46 Tekst nove američke Biblije, prim. prev.

47 Nova američka standardna Biblija, prim. prev.

48 Nova engleska Biblija, prim. prev.

49 Biblija *NET*: novi engleski prevod, prim. prev.

50 Nova ispravljena standardna Biblija, prim. prev.

51 Novi međunarodni rečnik starozavetne teologije i egzegeze, prim. prev.

52 Nova međunarodna verzija, prim. prev.

53 Nova jerusalimska Biblija, prim. prev.

54 Vodič za gramatičko raščlanjivanje Starog zaveta, prim. prev.

55 Ispravljena engleska Biblija, prim. prev.

56 Ispravljena standardna verzija, prim. prev.

57 Ukoliko nije drugačije naznačeno, svi delovi Svetog pisma navedeni u ovom komentaru preuzeti su iz Savremenog srpskog prevoda (SSP™), iz izdanja Biblija: Savremeni srpski prevod © 2015 *Bible League International*. Preuzeto s odobrenjem. (prim. prev.)

58 Savremena engleska verzija, prim. prev.

59 Ujedinjena biblijska društva, prim. prev.

60 Jangov doslovni prevod svete Biblije, prim. prev.

61 Zondervanova biblijska enciklopedija u slikama, prim. prev.

REČ PISCA: KAKO OVAJ KOMENTAR MOŽE DA VAM POMOGNE?

Tumačenje Svetog pisma je umni i duhovni postupak u kom se trudimo da shvatimo drevnog bogonadahnutog pisca kako bismo shvatili Božiju poruku i zatim je primenili u vremenu u kom živimo.

Duhovna strana ovog postupka je od ključnog značaja, ali ga je teško definisati. On zahteva naše predanje i otvorenost prema Bogu. Treba da budemo gladni (1) Boga i (2) bogopoznanja, i (3) voljni da mu služimo. Ovaj deo postupka se sastoji iz molitve, ispovedanja greha i spremnosti na da se promeni način života. Sveti Duh ima ključnu ulogu u postupku tumačenja, ali i dalje je zagonetka zašto iskreni i pobožni hrišćani različito shvataju Sveto pismo.

Umni deo postupka je lakše opisati. Treba da budemo dosledni i pošteni u svom postupanju s biblijskim tekstom, a ne pod uticajem ličnih ili denominacijskih sklonosti. Svi smo pod uticajem istorijskog razdoblja u kom živimo i niko među nama nije nepristrasan i neopredeljen tumač. Zato vam ovaj komentar predstavlja pažljiv umni postupak koji sadrži tri načela tumačenja i ustrojen je tako da nam pomogne da se odupremo sopstvenim sklonostima.

Prvo načelo

Prvo načelo glasi da treba uzeti u obzir istorijske okolnosti u kojima je dotična biblijska knjiga napisana i specifičan istorijski povod za njeno pisanje. Svaki biblijski pisac je pisao s određenom svrhom na umu i želeo je da saopšti određenu poruku. Biblijski tekst danas ne može imati značenje koje izvorni, drevni i bogonadahnuti pisac nije imao na umu. Piščeva namera je ključ za tumačenje – a ne naše istorijske, emotivne, kulturne, lične i denominacijske potrebe. Primena je neodvojiva od tumačenja, ali ispravno tumačenje uvek treba da prethodi primeni. Mora se ponovo naglasiti da svaki biblijski tekst ima samo jedno jedino značenje. Upravo to značenje je biblijski pisac, vođen Svetim Duhom, nameravao da saopšti svojim savremenima. Ovo jedno značenje može imati višestruku primenu u različitim kulturama i okolnostima, ali svaka primena mora biti povezana s glavnom istinom biblijskog pisca. Zato ovaj serijal komentara s vodičem za proučavanje uvek sadrži uvod u biblijsku knjigu koja se obrađuje.

Drugo načelo

Drugo načelo glasi da treba uočiti delove iz kojih se knjiga sastoji. Svaka biblijska knjiga je zaokruženo delo. Nijedan tumač nema pravo da deo istine izdvoji, a da ostale delove zanemari. Zato treba da se trudimo da shvatimo svrhu cele biblijske knjige pre nego što pristupimo tumačenju njenih delova. Ni manji komadi teksta – poglavlja, pasusi i stihovi – ne mogu imati značenje koje čitav deo knjige nema. Tumačenje treba da počne deduktivnim pristupom, od celine, i da onda pređe na induktivni pristup, na delove. Zato je ovaj biblijski komentar osmišljen tako da pomogne proučavaocima da prouče strukturu svakog dela knjige do nivoa pasusa. Podela na pasuse i poglavlja nije bogonadahnuti, ali nam pomaže kod uočavanja misaonih celina.

Tumačenje na nivou pasusa – a ne na nivou rečenice, dela rečenice, fraze ili reči – jeste ključ za uočavanje značenja koje je biblijski pisac imao na umu. Pasus se određuje na osnovu objedinjujuće teme, koja se često naziva i predmet ili tematska rečenica. Svaka reč, fraza, deo rečenice i svaka cela rečenica pasusa nekako su povezani s tom objedinjujućom temom. Oni je ograničavaju, proširuju, objašnjavaju ili je dovode u pitanje. Pravi ključ za ispravno tumačenje je praćenje piščeve misli pasus po pasus, i to treba učiniti sa svakim delom knjige. Ovaj komentar pomaže proučavaocima da to učine poredeći podele u savremenim engleskim prevodima. Ovi prevodi su izabrani jer primenjuju različite pristupe prevođenju:

1. *The United Bible Societies' Greek text*⁶² – popravljeno četvrto izdanje (*UBS*⁴). Podelu na pasuse su izvršili savremeni stručnjaci za biblijski tekst.
2. *The New King James Version*⁶³ (*NKJV*) je doslovan prevod, urađen po načelu „reč za reč”. Zasnovan je na grčkim rukopisima iz tradicije poznate pod imenom *Textus Receptus*. Njegovi pasusi su duži nego kod ostalih prevoda, a takve duže celine pomažu proučavaocima da uoče objedinjujuću temu.
3. *The New Revised Standard Version*⁶⁴ (*NRSV*) je prevod urađen po izmenjenom načelu „reč za reč”. On predstavlja prelaznu tačku prema sledeća dva savremena prevoda. Njegova podela na pasuse veoma pomaže u prepoznavanju tema.
4. *The Today's English Version*⁶⁵ (*TEV*) je prevod urađen po načelu „dinamičkog ekvivalenta”. Objavilo ga je udruženje *United Bible Societies*⁶⁶. Ovaj prevod nastoji da Bibliju prevede tako da savremeni čitaoci s engleskog govornog područja mogu da shvate značenje grčkog teksta. Njegova podela na pasuse, posebno u evanđeljima, često je izvršena prema govorniku, a ne tematski, isto kao i engleski prevod *NIV*, što nije korisno u postupku tumačenja. Zanimljivo je da i *UBS*⁴ i *TEV* imaju istog izdavača, ali različitu podelu na pasuse.
5. *The Jerusalem Bible*⁶⁷ (*JB*) je prevod urađen po načelu „dinamičkog ekvivalenta”. Urađen je na osnovu rimokatoličkog prevoda na francuski. Korisno je izvršiti poređenje s ovom podelom na pasuse koja je izvršena s evropskog stanovišta.
6. U ovom komentaru je naveden tekst iz prevoda *Updated New American Standard Bible*⁶⁸ (*NASB*) koji je objavljen 1995. godine. Urađen je po načelu „reč za reč”. Deo komentara koji obrađuje tekst stih po stih prati podelu iz ovog prevoda.

Treće načelo

Treće načelo glasi da treba čitati razne prevode Svetog pisma kako bi se stekao uvid u što širi opseg mogućih značenja (u semantičko polje) biblijskih reči i fraza. Neka grčka fraza često može da se shvati na nekoliko načina. Različiti prevodi ističu te različite mogućnosti i pomažu nam da prepoznamo i objasnimo razlike među grčkim rukopisima Svetog pisma. Te razlike ne utiču na doktrinu, ali nam pomažu da pokušamo da dođemo do izvornog teksta koji je proizašao iz pera drevnog pisca.

Ovaj komentar pruža proučavaocima brz način da provere svoja tumačenja, ali ne s namerom da pruži konačne odgovore, nego da pruži potrebne podatke i izazove na razmišljanje. Druga moguća tumačenja često nam pomognu da ne budemo malograđanski nastrojeni, dogmatični i zarobljeni okvirima svoje denominacije. Tumači treba da imaju na raspolaganju širi opseg mogućih tumačenja da bi shvatili koliko drevni tekst može da bude dvosmislen. Zapanjujuće je koliko se hrišćani koji tvrde da im je Biblija izvor istine malo slažu oko njenog značenja.

Ova načela su mi pomogla da se u velikoj meri oduprem uticaju istorijskog razdoblja u kom živim jer su me primorala da se uhvatim u koštac sa drevnim tekstom. Nadam se da će i vama biti na blagoslov.

Bob Atli (Bob Utley)

27. jun 1996.

62 Grčki tekst u izdanju udruženja *United Bibles Societies* (ujedinjena biblijska društava), prim. prev.

63 Nova verzija kralja Džejmsa, prim. prev.

64 Nova ispravljena standardna verzija, prim. prev.

65 Savremena engleska verzija, prim. prev.

66 Ujedinjena biblijska društva, prim. prev.

67 Jerusalimska Biblija, prim. prev.

68 Ažurirana nova američka standardna Biblija (prim. prev.) Ona je upotrebljena u izvornom, engleskom izdanju ovog komentara. Što se tiče ovog prevoda komentara, ukoliko nije drugačije naznačeno, svuda je upotrebljen Savremeni srpski prevod Svetog pisma (*SSP*TM).

VODIČ ZA DOBRO ČITANJE SVETOG PISMA: LIČNO TRAGANJE ZA PROVERLJIVOM ISTINOM

Možemo li znati šta je istina? Gde se može naći? Možemo li da je proverimo upotrebom logike? Postoji li neki vrhovni autoritet? Postoje li apsolutne istine koje bi vodile naš život i naš svet? Da li život ima smisla? Zašto smo ovde? Gde idemo? Ova pitanja – o kojima razmišljaju svi razumni ljudi – zaokupljaju ljudski um od početka sveta (Propovednik 1:13-18; 3:9-11). Sećam se svoje potrage za osnovnim životnim osloncem. Bio sam mlad kada sam poverovao u Hrista, prvenstveno na osnovu svedočanstva dragih članova moje porodice. Ali, kako sam rastao, rasla su i moja pitanja o sebi i svetu u kom živim. Jednostavni i izlizani kulturni i religijski odgovori nisu mogli da objasne iskustva o kojima sam čitao i s kojima sam se susretao. Bilo je to vreme zbunjenosti, traganja i čežnje, tokom kog sam često osećao beznade suočen sa bezosečajnim i grubim svetom u kom sam živeo.

Mnogi su tvrdili da imaju odgovore na ova najdublja pitanja, ali nakon istraživanja i razmišljanja bih uviđao da se oni zasnivaju (1) na ličnoj filozofiji, (2) na drevnim mitovima, (3) na ličnim iskustvima ili (4) na psihičkim projekcijama. Ali meni je bio potreban određen nivo proverljivosti, nekakav dokaz, nešto razumno na čemu bih temeljio svoj pogled na svet, životni oslonac, razlog da živim.

Sve to pronašao sam proučavajući Sveto pismo. Počeo sam da tražim dokaze za pouzdanost Svetog pisma i pronašao sam ih u sledećim oblastima: (1) u arheologiji, koja potvrđuje istorijsku pouzdanost Svetog pisma, (2) u tačnosti i preciznosti starozavetnih proroštava, (3) u jedinstvu biblijske poruke usprkos tome što je njeno zapisivanje trajalo šesnaest vekova, (4) i u ličnim svedočanstvima ljudi čiji životi su se trajno promenili zbog dodira sa Svetim pismom. Hrišćanstvo je zaokružen sistem verovanja i stoga može da se uhvati u koštac sa složenim pitanjima ljudskog života. To mi pružilo razumnu okosnicu života, a iskustvena strana biblijske vere mi je pružila radost i postojanost.

Mislio sam da sam pronašao oslonac svog života – Hrista koji je predstavljen u Svetom pismu. Bio je to uzbudljiv doživljaj koji mi je doneo emotivno olakšanje. Ali i dalje se sećam preneraženosti i bola koje sam doživeo kad sam počeo da uviđam koliko različitih tumačenja Biblije zastupaju čak i ljudi koji pripadaju istim crkvama ili školama mišljenja. Potvrđivanje bogonadahnutosti i pouzdanosti Svetog pisma nije bio kraj, nego tek početak. Kako da proverim ili odbacim različita i protivrečna tumačenja mnogih teških odlomaka Svetog pisma koja zastupaju ljudi koji veruju u njegov autoritet i pouzdanost? (Evandeoski hrišćani veruju u pouzdanost Biblije, ali ne mogu da se slože oko njenog značenja!)

Ovo pitanje je postalo moj životni cilj i versko hodočašće. Znao sam da mi je vera u Hrista pružila veliki mir i radost. Moj um je usred relativizma kulture u kojoj živim i oholog dogmatizma suprotstavljenih religija i denominacija čeznuo za apsolutnim istinama. Tokom potrage za ispravnim pristupom drevnoj književnosti iznenadile su me sopstvene predrasude, nastale zbog istorijskog razdoblja, kulture i denominacije kojoj pripadam i zbog mog ličnog životnog iskustva. Često sam čitao Bibliju samo da bih pronašao potvrđenje za svoje stavove. Koristio sam je kao izvor dogme, kako bih napao druge i istovremeno učvrstio sebe ublažujući svoju nesigurnost i nedostatke. Ovo spoznanje mi je bilo tako bolno!

Iako nikad neću biti potpuno objektivan, ipak mogu da postanem bolji čitalac Svetog pisma. Mogu ograničiti svoje predrasude tako što ću ih prepoznati i priznati da ih imam. Tako i dalje neću biti slobodan od njih, ali ću se suočiti sa sopstvenim slabostima. Sam tumač često je najveći neprijatelj dobrog čitanja Biblije!

Navešću neke pretpostavke s kojima pristupam proučavanju Biblije kako biste mogli da ih ispitajte zajedno sa mnom:

I. Pretpostavke

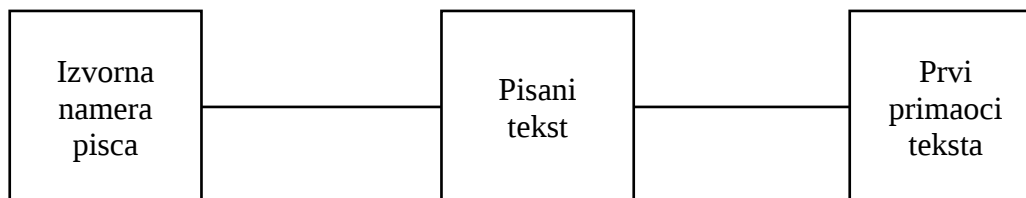
- (1) Verujem da je Sveto pismo jedino bogonadahnutu samootkrivenje jedinog istinitog Boga. Ono stoga treba da se tumači u svetlu namere njegovog božanskog pisca koja je izražena kroz ljudskog pisca u tačno određenim istorijskim okolnostima.
- (2) Verujem da je Sveto pismo pisano za ljude iz naroda – za svakog čoveka! Bog se prilagodio ljudima i jasno nam progovorio u određenim istorijskim i kulturnim okolnostima. Nije nam sakrio istinu, nego želi da je razumemo! Zato Biblija treba da se tumači u svetlu ondašnjeg, a ne našeg vremena. Ona danas ne može imati značenje koje njeni prvi čitaoci ili slušaoci nikako ne bi tako razumeli. Biblija je shvatljiva ljudima prosečne umnosti i koristi normalne obrasce i tehnike ljudske komunikacije.
- (3) Verujem da celo Sveto pismo ima jednu poruku i svrhu. Ono samo sebi ne protivreči, iako sadrži teške i paradoksalne odlomke. Stoga je Sveto pismo svoj najbolji tumač.
- (4) Verujem da svaki odlomak Svetog pisma (isključujući proroštva) ima jedno jedino značenje, koje se zasniva na nameri njegovog bogonadahnutog pisca. Iako nikad ne možemo biti sasvim sigurni koja je bila piščeva namera, postoje mnogi pokazatelji koji nam na nju ukazuju:
 - (a) Književna vrsta (žanr) koja je izabrana za saopštavanje poruke
 - (b) Istorijske okolnosti i naročit povod koji su bili okidač za pisanje
 - (c) Književni kontekst, kako cele biblijske knjige, tako i svakog njenog dela
 - (d) Poredak delova knjige (struktura knjige) i njihov odnos prema poruci cele knjige
 - (e) Gramatičke posebnosti koja su upotrebljene da se saopšti određena poruka
 - (f) Reči koje su izabrane da se ta poruka izloži

Prilikom proučavanja nekog biblijskog odlomka cilj nam je da proučimo svaku od ovih oblasti. Ali pre nego što objasnim svoj metod za dobro čitanje Svetog pisma, dozvolite mi da izložim neke od neprikladnih metoda koji se danas koriste. Upravo oni su stvorili tako velik broj raznovrsnih tumačenja i stoga ih treba izbegavati.

II. Pogrešni metodi tumačenja

- (1) Zanemarivanje književnog konteksta biblijskih knjiga i upotreba svake rečenice, fraze ili čak pojedinačnih reči kao istinosnih iskaza, nepovezano s piščevom namerom i širim kontekstom. Ovo se često naziva „čupanje iz konteksta”.
- (2) Zanemarivanje istorijskih okolnosti biblijske knjige i njihova zamena nekakvim tobože istorijskim okolnostima za koje postoji malo ili nimalo podrške u biblijskom tekstu.
- (3) Zanemarivanje istorijskih okolnosti teksta i čitanje biblijskog teksta kao da su u pitanju jutrošnje mesne novine napisane prvenstveno za današnje pojedinačne hrišćane.
- (4) Zanemarivanje istorijskih okolnosti teksta alegorizacijom iz koje nastaje filozofska ili teološka poruka koja je potpuno nepovezana s prvim primaocima i namerom bogonadahnutog pisca.
- (5) Zanemarivanje izvorne poruke teksta zamenjujući je sopstvenim teološkim sistemom, omiljenom doktrinom ili savremenim pitanjem koje uopšte nije povezano s namerom

bogonadahnutog pisca i porukom koju je zapisao. Ova pojava najčešće sledi nakon čitanja biblijskog teksta s ciljem da se uspostavi autoritet govornika. Ovaj pristup se često naziva „tumačenje reakcijom čitaoca” („Šta ovaj tekst znači za mene?”). Sva pisana ljudska komunikacija sastoji se iz najmanje tri međusobno povezana sastojka:

U prošlosti su se svi pristupi čitanju Biblije usredsređivali na jedan od ova tri sastojka. Ali, da bi se bolje izrazila jedinstvena bogonadahnutost Biblije, potrebno je da se gornji nacrt dopuni:

Neophodno je da sva tri sastojka budu uključena u postupak tumačenja. Da bi provera bila moguća, moje tumačenje se usredsređuje na prva dva sastojka: na pisca i na tekst. Pri tome verovatno reagujem na zloupotrebe teksta koje sam naveo: (1) na alegorizaciju ili produhovljavanje teksta i (2) na tumačenje reakcijom čitaoca („Šta ovaj tekst znači za mene?”). Zloupotreba teksta se može pojaviti u svakom koraku tumačenja. Zato uvek treba proveravati svoje motive, predrasude, pristup tekstu i primenu. Ali kako da ih proverimo ako za tumačenje nema granica, ako u tumačenju ne postoje pravila i merila? Zato nam piščeva namera i struktura njegovog teksta pružaju merila pomoću kojih možemo da ograničimo opseg mogućih ispravnih tumačenja.

Stoga se u svetlu ovih neispravnih pristupa čitanju teksta nameće pitanje koje glasi: Koji to pristupi čitanju i tumačenju Biblije pružaju neku meru proverljivosti i doslednosti?

III. Dobri načini da se pristupi čitanju Svetog pisma

Ovde neću raspravljati o posebnim pristupima za tumačenje pojedinačnih književnih vrsta, nego o opštim načelima hermeneutike koja su dobra za sve svrste biblijskog teksta. Dobra knjiga o posebnim pristupima svakoj književnoj vrsti zove se *Kako tumačiti Bibliju*⁶⁹, a napisali su je Gordon Fi (Gordon Fee) i Daglas Stjuart (Douglas Stuart).

Moj metod se prvo usredsređuje na to da čitalac, pomoću četiri kruga ličnog čitanja, dozvoli Svetom Duhu da baci svetlo na Bibliju. Tako Sveti Duh, biblijski tekst i čitalac dolaze na prvo, a ne na drugo mesto. Čitalac je time istovremeno zaštićen od potpadanja pod prekomerni uticaj biblijskih komentatora.

69 Izvori, Osijek, 1999. Izvornik: *How to Read the Bible For All Its Worth* (izdavač: Zondervan)

Čuo sam jednu izreku koja glasi: „Biblija baca mnogo svetla na komentare.” Ne navodim je da bih omalovažao priručnike za proučavanje, nego da vas podstaknem da ih upotrebite u pravo vreme.

Moramo biti u stanju da obrazložimo svoja tumačenja iz samog biblijskog teksta. U ovih šest oblasti moguća je bar delimična proverljivost:

- (1) Istorijske okolnosti
- (2) Književni kontekst
- (3) Gramatička struktura teksta (sintaksa)
- (4) Onovremena upotreba pojedinih reči
- (5) Odgovarajući uporedni tekstovi
- (6) Književna vrsta

Moramo biti u stanju da objasnimo razloge i logiku na kojima zasnivamo svoja tumačenja. Biblija je naš jedini izvor vere i dela. Na žalost, hrišćani se često ne slažu oko pitanja čemu nas ona uči i šta podržava.

Četiri kruga čitanja osmišljena su tako da se iz njih mogu steći sledeći uvidi koji su važni za tumačenje:

- (1) Prvi krug čitanja
 - (a) Pročitajte celu biblijsku knjigu odjednom. Zatim je ponovo pročitajte iz drugog prevoda, najbolje iz nekog sa drugačijim prevodilačkim pristupom:
 - (i) iz prevoda po načelu „reč za reč” (*NKJV, NASB, NRSV*)
 - (ii) iz prevoda po načelu „dinamičkog ekvivalenta” (*TEV, NJB*)
 - (iii) iz opisnog prevoda (parafraze) (*LB⁷⁰, AB⁷¹*)
 - (b) Uočite glavnu svrhu pisanja cele knjige. Prepoznajte njenu temu.
 - (c) Ako je moguće, prepoznajte deo knjige ili poglavlje ili pasus ili rečenicu koji jasno iskazuju ovu glavnu svrhu ili temu cele knjige.
 - (d) Prepoznajte koja književna vrsta preovladava
 - (i) U Starom zavetu
 - 1) Hebrejska naracija
 - 2) Hebrejska poezija (mudrosna književnost, psalmi)
 - 3) Hebrejska proroštva (proza i poezija)
 - 4) Zakoni
 - (ii) U Novom zavetu
 - 1) Naracija (evanđelja, Dela apostolska)
 - 2) Parabole (u evanđeljima)
 - 3) Pisma i poslanice
 - 4) Apokaliptična književnost
- (2) Drugi krug čitanja
 - (a) Ponovo pročitajte celu knjigu, ovaj put da biste prepoznali njene najvažnije teme.
 - (b) Zapišite pregled najvažnijih tema knjige i sažeto zabeležite sadržaj svake od njih po jednim jednostavnim iskazom.
 - (c) Uporedite svoj iskaz o svrsi knjige i svoj opšti pregled najvažnijih tema s priručnicima za proučavanje Biblije.
- (3) Treći krug čitanja
 - (a) Još jednom pročitajte celu biblijsku knjigu, ovaj put da biste iz nje saznali istorijske okolnosti i konkretan povod za njeno pisanje.

70 *Living Bible* (živa Biblija, prim. prev.)

71 *Amplified Bible* (obrazložena Biblija, prim. prev.)

- (b) Popišite sledeće istorijske stavke koje se spominju u toj biblijskoj knjizi:
 - (i) Pisca
 - (ii) Datum pisanja
 - (iii) Primate
 - (iv) Konkretni razlozi za pisanje
 - (v) One kulturne činice koji su povezani sa svrhom pisanja
 - (vi) Spomenute istorijske ličnosti i događaji
 - (c) Proširite svoj pregled tog dela knjige koji proučavate dodajući mu podelu sve do nivoa pasusa. Uvek prepoznajte gde vaš deo knjige počinje i završava i zapišite njegov pregled. Deo knjige se može prostirati na nekoliko poglavlja ili na nekoliko pasusa. Ovo će vam omogućiti da pratite logiku bogonadahnutog pisca i da uočite kako je ustrojio tekst.
 - (d) Proverite svoja zapažanja o istorijskim okolnostima pomoću odgovarajućih priručnika.
- (4) Četvrti krug čitanja
- (a) Ponovo pročitajte deo knjige koji proučavate iz nekoliko prevoda:
 - (i) iz prevoda po načelu „reč za reč” (*NKJV, NASB, NRSV*)
 - (ii) iz prevoda po načelu „dinamičkog ekvivalenta” (*TEV, NJB*)
 - (iii) iz opisnog prevoda (parafraze) (*LB⁷², AB⁷³*)
 - (b) Prepoznajte stilske i gramatičke strukture:
 - (i) fraze koji se ponavljaju (Efescima 1:6,12,13)
 - (ii) gramatičke strukture koji se ponavljaju (Rimljanima 8:31)
 - (iii) suprotstavljene pojmove
 - (c) Popišite sledeće:
 - (i) Važne izraze
 - (ii) Neobične izraze
 - (iii) Važne gramatičke strukture
 - (iv) Posebno teške reči, delove rečenice i cele rečenice
 - (d) Potražite odgovarajuće uporedne odlomke
 - (i) Pronađite biblijski odlomak koji najjasnije obrazlaže temu koju proučavate koristeći sledeće priručnike:
 - 1) Knjige iz oblasti sistematske teologije
 - 2) Izdanja Biblije s adresama uporednih odlomaka
 - 3) Biblijske konkordance
 - (ii) Istražite da li postoji biblijski tekst koji u paru s odlomkom koji proučavate stvara paradoks o datoj temi. Mnoge biblijske istine su izražene u dijalektičkim parovima. Mnoge netrpeljivosti među denominacijama nastaju jer se kao dokaz koriste stihovi koji predstavljaju samo jednu stranu te biblijske dijalektičke napetosti. Sve Pismo je bogonadahnuto i stoga moramo istražiti njegovu celokupnu poruku kako bi naše tumačenje odražavalo celobiblijsku ravnotežu.
 - (iii) Potražite uporedne odlomke u samoj biblijskoj knjizi, zatim u drugim knjigama istog biblijskog pisca, a onda u biblijskim knjigama iste književne vrste. Biblija je svoj najbolji tumač jer ima jednog pisca, Svetog Duha.

72 *Living Bible* (živa Biblija, prim. prev.)

73 *Amplified Bible* (obrazložena Biblija, prim. prev.)

- (e) Upotrebite sledeće priručnike da proverite svoja zapažanja o istorijskim okolnostima i povodu za pisanje:
 - (i) Biblije za proučavanje
 - (ii) Biblijske enciklopedije, priručnike i rečnike
 - (iii) Uvode u Bibliju
 - (iv) Biblijske komentare (u ovom koraku proučavanja dozvolite široj zajednici vernika, iz prošlosti i sadašnjosti, da pomogne i ispravi zaključke vašeg ličnog proučavanja).

IV. Primena tumačenja Svetog pisma

U ovom koraku prelazimo na primenu. Odvojili ste vreme da razumete tekst u svetlu njegovih izvornih okolnosti i sada treba da ga primenite u svom životu i u svojoj kulturi. Biblijski autoritet definišem kao „shvatanje poruke koju je bogonadahnuti biblijski pisac saopštio svojim savremenici i njenu primenu u današnje vreme.”

Primena treba da sledi nakon tumačenja namere bogonadahnutog pisca i po ugledu na njegovu logiku. Nijedan biblijski odlomak se ne može primeniti u današnje vreme dok prvo ne saznamo šta je taj odlomak saopštavao u svoje vreme! Biblijski odlomak ne može poprimiti značenje koje nikad nije imao!

Podrobni pregled do nivoa pasusa (iz trećeg kruga čitanja) sada će biti vaš vodič. Tekst treba primeniti na nivou pasusa, a ne na nivou pojedinačnih reči. Reči imaju značenje samo u kontekstu; delovi rečenice imaju značenje samo u kontekstu; cele rečenice imaju značenje samo u kontekstu. Biblijski pisac je jedina bogonadahnuta osoba u celom postupku tumačenja. Mi samo idemo kuda nas on vodi u skladu s prosvetljenjem koje smo primili od Svetog Duha. Ali prosvetljenje nije bogonadahnutost. Da bismo mogli da kažemo „ovako govori Gospod” moramo se držati namere bogonadahnutog pisca. Primena treba da bude izričito povezana s opštom svrhom celog spisa, dela knjige kom pasus pripada i s razvojem misli iz pasusa u pasus.

Ne dozvolite da današnji problemi tumače Bibliju – pustite Bibliju da govori! To će možda zahtevati od nas da iz teksta izdvajamo načela. To je ispravno ako tekst podržava ta načela. Nažalost, naša načela često su upravo to – „naša” načela, a ne načela iz biblijskog teksta.

U primenjivanju Biblije je važno da ne zaboravimo da svaki biblijski tekst (osim proroštava) ima jedno jedino značenje. To značenje je povezano s ciljevima zbog kojih je bogonadahnuti pisac pisao raspravljajući o rešenju za neku krizu ili potrebu u vreme kad je živeo. Iz ovog jednog i jedinog značenja mogu proizaći mnoge i raznovrsne primene. Svaka primena će biti zasnovana na potrebama primalaca, ali mora biti povezana sa značenjem koje je bogonadahnuti pisac imao na umu.

V. Duhovna strana tumačenja

Sve do sada obrazlagao sam logički postupak tumačenja i primene, a sada ću ukratko izložiti duhovnu stranu tumačenja. Meni je u tome pomoglo ravnanje po sledećem spisku koraka:

- (a) Molite se za pomoć Svetog Duha (Prva Korinćanima 1:26–2:16).
- (b) Molite se za oproštenje i očišćenje od greha kojih ste svesni (Prva Jovanova 1:9).
- (c) Molite se da imate veću želju za poznavanjem Boga (Psalam 19:7-14 i 42:1).
- (d) Odmah primenite sve što otkrijete tokom proučavanja.
- (e) Ostanite ponizni i poučljivi.

Veoma je teško održati ravnotežu između logičkog postupka i duhovnog vodstva Svetog Duha. Sledeći odlomci su mi pomogli da je uspostavim:

- (a) Iz knjige Džejmsa Sajera (James W. Sire), *Scripture Twisting*⁷⁴, str. 17-18:
 „Prosvetljenje uma pripada svim pripadnicima Božijeg naroda, a ne samo duhovnoj eliti. U biblijskom hrišćanstvu nema gurua, nema posebno prosvetljenih ni onih preko

74 Izvrtnje Pisma, prim. prev.

kojih stiže jedino pravo tumačenje. Stoga, iako Sveti Duh daje posebne darove mudrosti, znanja i duhovnog razlučivanja, on hrišćane kojima je dao te darove ne postavlja da budu jedini autoriteti za tumačenje njegove reči. Svaki pripadnik njegovog naroda treba da uči, prosuđuje i razlučuje na osnovu Svetog pisma, koje ima autoritet čak i nad onima kojima je Bog dao posebne sposobnosti. Dakle, kroz celu knjigu polazim od pretpostavke da je Biblija Božije istinito otkrivenje čitavom ljudskom rodu, da je ona naš vrhovni autoritet u svim pitanjima o kojima govori, da nije obavijena velom misterije nego da obični ljudi iz svake kulture mogu ispravno da je razumeju.”

- (b) O Kjerkegoru (Kierkegaard) iz knjige Bernarda Rema (Bernard Ramm) *Principi tumačenja Biblije*⁷⁵, str. 64:

„Po Keirkegardu [Kierkegaardu] je gramatičko, leksičko i istorijsko proučavanje Biblije potrebno, ali samo priprema za istinsko čitanje Biblije. Da bi neko čitao Bibliju kao Božju reč, čovek je morao čitati sa srcem u ustima, mora da se popne na vrhove prstiju u iščekivanju, iskrenim očekivanjem u razgovoru sa Bogom. Čitati Biblju bez razmišljanja i lakomisleno ili akademski ili profesionalno ne znači čitati Bibliju kao Božju reč. Samo ako je čovek čita kao ljubavno pismo, on ga čita kao Božju reč.”

- (c) Rouli (H. H. Rowley) piše na 19. stranci knjige *The Relevance of the Bible*⁷⁶:

„Nijedno razumevanje Biblije koje je samo umno, koliko god da je potpuno, ne može da usvoji sva njena blaga. Umno razumevanje nije za prezir, jer je ključno za potpuno razumevanje, ali ono treba da vodi duhovnom razumevanju duhovnih blaga ove knjige. Tek to je potpuno razumevanje Biblije. Za duhovno razumevanje je potrebno više od umne usredsređenosti. O duhovnim pitanjima se rasuđuje duhovno i svakom proučavaocu Biblije je potreban stav duhovne prijemčivosti, žudnja da nađe Boga kako bi mogao da mu se preda. Jedino tako može da prevaziđe naučno istraživanje i pristupi bogatijem nasleđu ove najveće od svih knjiga.”

VI. Metodi tumačenja u ovom komentaru

Predviđeno je da vam ovaj *komentar s vodičem za proučavanje* pomogne na sledeći način:

- (1) Svaka biblijska knjiga ima uvodni istorijski pregled. Pročitajte taj deo štiva kad završite Treći krug čitanja.
- (2) Na početku svakog poglavlja pronaći ćete uvid iz konteksta. To će vam pomoći da uočite strukturu tog dela knjige.
- (3) Na početku svakog poglavlja ili većeg dela knjige navedena je podela na pasuse s podnaslovima iz nekoliko savremenih engleskih prevoda:
 - (a) *New American Standard Bible*⁷⁷ (NASB), ažuriran 1995. godine
 - (b) *New King James Version*⁷⁸ (NKJV)
 - (c) *New Revised Standard Version*⁷⁹ (NRSV)
 - (d) *Today's English Version*⁸⁰ (TEV)
 - (e) *Jerusalem Bible*⁸¹ (JB).

Podela na pasuse nije bogonadahnutna i zato treba da je otkrijemo iz konteksta. Poređenjem nekoliko savremenih prevoda koji koriste različite pristupe prevođenju i

75 Izdavač: Baptistička teološka škola, Novi Sad, 1977. Izvornik: *Protestant Biblical Interpretation*, str. 75

76 Značaj Biblije, prim. prev.

77 Nova američka standardna Biblija, prim. prev.

78 Nova verzija kralja Džejmsa, prim. prev.

79 Nova ispravljena standardna verzija, prim. prev.

80 Savremena engleska verzija, prim. prev.

81 Jerusalimska Biblija, prim. prev.

različita teološka stanovišta možemo da analiziramo sutrukturu misli bogonadahnutog pisca. Svaki pasus sadrži jednu glavnu istinu, takozvanu „tematsku rečenicu” ili „središnju ideju teksta”. Ova objedinjujuća misao je ključ za ispravno istorijsko i gramatičko tumačenje. Nikada ne bi trebalo da tumačimo tekst koji je manji od jednog pasusa, niti da iz njega propovedamo ili poučavamo! Ne zaboravite ni da je svaki pasus povezan s pasusima koji ga okružuju. Zato je veoma važno sastaviti pregled cele knjige do nivoa pasusa. Tako ćemo moći da pratimo logički razvoj teme onako kako ga je sastavio bogonadahnuti biblijski pisac.

- (4) Beleške u ovom komentaru pristupaju tumačenju stih po stih, što nas primorava da pratimo misao bogonadahnutog pisca. Beleške sadrže podatke iz nekoliko oblasti:
 - (a) Književni kontekst
 - (b) Uvidi iz istorije i kulture
 - (c) Podaci o gramatici
 - (d) Proučavanje pojedinih reči
 - (e) Odgovarajući uporedni odlomci
- (5) Na nekim mestima u ovom komentaru tekst engleskog prevoda *New American Standard Bible*⁸² (ažuriran 1995. godine), dopunjen je tekstom nekih drugih savremenih engleskih prevoda:
 - (a) *New King James Version*⁸³ (NKJV), koji sledi rukopise poznate pod imenom *Textus Receptus*.
 - (b) *New Revised Standard Version*⁸⁴ (NRSV), što je revizija prevoda *Revised Standard Version*⁸⁵ koji je izvršio savez *National Council of Churches*⁸⁶ po načelu „reč za reč”.
 - (c) *Today's English Version*⁸⁷ (TEV), što je prevod po načelu „dinamičkog ekvivalenta”, društva *American Bible Society*⁸⁸.
 - (d) *New Jerusalem Bible*⁸⁹ (NJB), engleski prevod Biblije zasnovan na rimokatoličkom francuskom prevodu po načelu „dinamičkog ekvivalenta”.
- (6) Poređenje savremenih prevoda može da pomogne onima koji ne znaju grčki i hebrejski da uoče probleme u tekstu:
 - (a) Razlike među rukopisima
 - (b) Druga moguća značenja reči
 - (c) Gramatički teške tekstove i konstrukcije
 - (d) Dvosmislene tekstoveIako savremeni prevodi ne mogu da reše ove probleme, oni pomažu da ih prepoznamo kao mesta koja zahtevaju dublje i detaljnije proučavanje.
- (7) Na kraju svakog poglavlja nalaze se odgovarajuća pitanja za razmatranje koja se tiču najvažnijih problema u tumačenju tog poglavlja.

82 Nova američka standardna Biblija, prim. prev.

83 Nova verzija kralja Džejmisa, prim. prev.

84 Nova ispravljena standardna verzija, prim. prev.

85 Ispravljena standardna verzija, prim. prev.

86 Nacionalni savez crkava, prim. prev.

87 Savremena engleska verzija, prim. prev.

88 Američko biblijsko društvo, prim. prev.

89 Nova jerusalimska Biblija, prim. prev.

UVODNE NAPOMENE O PROUČAVANJU POSTANJA 1–11

- A. Koji je odnos između Postanja 1–11 i savremene nauke?
1. Potpuno protivljenje
 2. Potpuno slaganje
 3. Postoje tačke dodira
- Nauka je način istraživanja. Ona je savremena pojava, ali se neprestano menja u svetlu novih saznanja. Bog je kao stvoritelj i kao spasitelj otkriven u „dve knjige” – u prirodi (prirodno otkrivenje, vidite: Psalam 19,1-6) i u Svetom pismu (posebno otkrivenje, vidite: Psalam 19:7-11). Bog je napisao i jednu i drugu! One ne protivreče jedna drugoj!
- B. Koji je odnos između Postanja 1–11 i savremene istorije?
1. Književne vrste Istoka i Zapada se razlikuju. Nije da su jedne istinite a druge neistinite ili da su jedne ispravne a druge pogrešne, nego su prosto različite. Postanje 1–11 pripada praistoriji! Ovaj tekst je od ključnog teološkog značaja, ali je donekle obavijen tajnom (kratak književni obrazac). U pitanju je tajanstvena književna vrsta, tajanstvena istorijska drama – tajanstvena kao i kraj istorije (tj. Otkrivenje).
 2. Poput judaizma, hrićanstvo je religija utemeljena na istoriji i stoji ili pada sa istorijskim događajima na kojima je zasnovana. Ipak, neki događaji, među koje spada i Postanje 1–11, prevazilaze naše razumevanje, pa su saopšteni tako da ljudi mogu da ih shvate (prilagođavanje). To nipošto ne poriče njihovu pouzdanost, nego ističe njihovu teološku svrhu. Sveto pismo nije usredsređeno na stvaranje, nego na ponovno stvaranje (otkupljenje).
 3. Postanje je smešteno u „istorijske” okvire. Od dvanaestog poglavlja možemo da dokumentujemo očigledne veze sa svetovnom istorijom (tablice iz Nuzija i Marija). Ipak, poglavlja 1–3 ne mogu se istorijski potvrditi i ne može im se odrediti književna vrsta.
- C. Koji je odnos između Postanja 1–11 i književnosti?
1. U mesopotamijskim izvorima postoje paralele s poglavljima 1–2, 3, i 6–9. Upotrebljeni izrazi, pojedinosti i sled događaja često su slični, ali jedino u Svetom pismu nalazimo jednoboštvo i čovekov uzvišeni položaj.
 2. Prilikom pristupanja Bibliji kao književnom delu postoje najmanje dve opasnosti:
 - a. Biblija je mitološka, potpuno neistorična.
 - b. Biblija je doslovna, bez figurativnog jezika, bez istočnjačkih književnih vrsta, bez dramatičnih, parboličnih događaja.Bog se otkrio u određeno vreme i u određenoj kulturi, koristeći ljudski jezik (što uključuje metafore, poređenja i negacije). Biblija je istinita pouzdana, ali nije sveiscrpna.
 3. Istina o stvaranju je postepeno otkrivana. Postanje 1–2 je temelj, ali i Psalmi i Novi zavet su ključni za ispravno gledište. Svaki od ova tri izvora doprinosi teološkom razumevanju načina i svrhe stvaranja.

D. Kako tumačiti Postanje 1–11?

1. Kako je sve počelo i kako će se sve završiti – oba pitanja su obavijena tajnom (Postanje 1–11 i Otkrivenje, vidimo ih kao kroz zatamnjeno staklo).
2. Imamo sva saznanja koja su nam potrebna da se odazovemo Bogu i da razumemo Bibliju, ali nemamo sveiscrpne, doslovno izrečene i potpune činjenice, nego teološki probrane i teološki protumačene događaje.
3. Postanje 1–11 moramo gledati kroz
 - a. književnu vrstu
 - b. teološki naglasak
 - c. istorijske događaje
 - d. savremenu Zapadnu nauku, kulturu i predrasude
4. Pali ljudi svi stoje pred Biblijom (tj. Božijim otkrivenjem) i ona im sudi. Ona nadilazi naše umne sposobnosti, ali moramo je razumeti da bismo mogli da joj se odazovemo na pravi način. Vernici je tumače na razne načine (neki loše), ali svi su odgovorni za istine koje su razumeli. Biblija otkriva Boga, ljudsku pobunu i Božije otkupljenje. Naša večnost je vezana za te istine, a ne za pitanja kako i kada se dogodilo stvaranje opisano u Postanju 1–11. Važnija, zapravo ključna pitanja glase ko i zašto.
Bože, smiluj nam se (već se smilovao)!

UVOD U POSTANJE

I. IME KNJIGE

- A. Na hebrejskom jeziku (tj. u marosetskom tekstu) ime je prva reč knjige, *berešit*, što znači „u početku” ili „za početak”.
- B. Naziv *Postanje*, što znači „početak” ili „poreklo”, potiče iz grčke Biblije (tj. iz prevoda *Septuaginta*). Ovaj naziv je preuzet iz Postanja 2:4a. To bi mogla biti piščeva ključna reč za podelu knjige ili kolofon koji povezuje različite teološke biografije, kao što su to činili i vavilonski pisci klinastih tekstova. Ova ključna reč za podelu knjige služi kao zaključak celine, a ne kao uvod.

II. KANONIZACIJA

- A. Ovo je prva knjiga prve celine jevrejskog kanona koja se zove „Tora” ili „pouke” ili „Zakon”.
- B. Ova celina je u *Septuaginti* poznata kao Petoknjžje (tj. pet svitaka).
- C. Ponekad se naziva i Pet Mojsijevih knjiga.
- D. Ova celina od Postanja do Ponovljenih zakona predstavlja neprekinuti izveštaj od stvaranja do Mojsijevog vremena i Mojsije je njen pisac (ili urednik).

III. KNJIŽEVNA VRSTA – Postanje je prvenstveno teološka i istorijska naracija, ali sadrži i druge književne vrste:

- A. Istorijsku dramu – na primer 1:1–2:3
- B. Poeziju – na primer 2:23, 4:2, 8:22
- C. Proroštva – na primer 3:15, 49:1 na dalje (to je istovremeno i poetski deo)

IV. PISAC

- A. Sveto pismo ne navodi ko je pisac Postanja, što važi i za mnoge gruge starozavtne knjige. U Postanju nema odlomaka u prvom licu jednine kao što ih ima u Ezri, Nemiji, niti odlomaka u prvom licu množine, kao u Delima apostolskim. U svakom slučaju, Bog je pisac Postanja!
- B. Jevrejska tradicija:
 - 1. Drevni jevrejski pisci kažu da je Mojsije napisao Postanje:
 - a. Knjiga Sirahova, 24:23, napisana oko 185. godine p.n.e.
 - b. *Baba Batra* 14b, deo Talmuda
 - c. Filon Aleksandrijski, iz Egipta, jevrejski filozof, živeo otprilike od 20. godine p.n.e. do 42. godine n.e.
 - d. Josif Flavije, jevrejski istoričar, živeo otprilike od 37. do 100. godine n.e.

2. Ovo otkrivenje je dato Mojsiju.
 - a. Na sledećim mestima piše da je Mojsije zapisivao za narod:
 - (1) Izlazak 17:14
 - (2) Izlazak 24:4,7
 - (3) Izlazak 34:27,28
 - (4) Brojevi 33:2
 - (5) Ponovljeni zakoni 31:9,22,24-26
 - b. Piše da je Bog govorio narodu preko Mojsija:
 - (1) Ponovljeni zakoni 5:4-5,22
 - (2) Ponovljeni zakoni 6:1
 - (3) Ponovljeni zakoni 10:1
 - c. Piše da je Mojsije narodu izgovorio reči Zakona:
 - (1) Ponovljeni zakoni 1:1,3
 - (2) Ponovljeni zakoni 5:1
 - (3) Ponovljeni zakoni 27:1
 - (4) Ponovljeni zakoni 29:2
 - (5) Ponovljeni zakoni 31:1,30
 - (6) Ponovljeni zakoni 32:44
 - (7) Ponovljeni zakoni 33:1
3. Starozavetni pisci pripisuju Postanje Mojsiju:
 - a. Isus Navin 8:31
 - b. Druga o carevima 14:6
 - c. Ezra 6:18
 - d. Nemija 8:1, 13:1-2
 - e. Drugi letopisi 25:4, 34:12, 35:12
 - f. Danilo 9:11
 - g. Malahija 4:4

C. Hrišćansko predanje

1. Isus je pripisao Mojsiju navode iz Petoknjižja:
 - a. Matej 8:4, 19:8
 - b. Marko 1:44, 7:10, 10:5, 12:26
 - c. Luka 5:14, 16:31, 20:37, 24:27,44
 - d. Jovan 5:46-47, 7:19,23
2. Drugi novozavetni autori pripisuju Mojsiju navode iz Petoknjižja:
 - a. Luka 2:22
 - b. Dela apostolska 3:22; 13:39; 15:1,15-21; 26:22; 28:23
 - c. Rimljanima 10:5,19
 - d. Prva Korinćanima 9:9
 - e. Druga Korinćanima 3:15
 - f. Jevrejima 10:28
 - g. Otkrivenje 15:3
3. Većina ranih crkvenih otaca prihvatila je da je Mojsije pisao Postanje, ali su Irinej, Kliment Aleksandrijski, Origen i Tertulijan postavljali pitanja o Mojsijevoj ulozi u nastanku trenutnog, kanonizovanog oblika Postanja (uporedite s D. 2. na sledećoj stranici).

D. Savremeni stručnjaci

1. Očigledno je da su kasniji urednici Petoknjižja dodavali štivo (izgleda stoga da bi to dravno delo učinili lakše razumljivim za svoje savremenike, a to je bilo svojstveno egipatskim pisarima):
 - a. Postanje 12:6; 13:7; 14:14; 21:34; 32:32; 36:31; 47:11
 - b. Izlazak 11:3; 16:36
 - c. Brojevi 12:3; 13:22; 15:22-23; 21:14-15; od 32:33
 - d. Ponovljeni zakoni 3:14; 34:6
 - e. Drevni pisari su bili veoma izvežbani i obrazovani ljudi, ali njihov pristup se razlikovao od zemlje do zemlje:
 - (1) U Mesopotamiji su pazili da ništa ne promene i proveravali su svoj rad da ustanove tačnost. Evo jedne drevne napomene sumerskog pisara iz 1400. godine p.n.e. – „rad je završen od početka do kraja, prepisan je, pregledan, upoređen i potvrđen znak po znak.”
 - (2) U Egiptu su uzimali slobodu da prepričavaju drevne tekstove kako bi ih učinili razumljivima za svoje savremenike. Pisari u Kumranu (koji su zapisali Svitke sa Mrtvog mora) usvojili su ovaj pristup.
2. Stručnjaci XIX veka su smatrali da je Petoknjižje mešoviti spis sačinjen od mnogih izvora tokom dugog vremenskog razdoblja (Graf i Velhauzen - *Graff-Wellhausen*). Ova teorija je zasnovana na:
 - a. različitim Božijim imenima
 - b. očiglednim dvostrukim izveštajima u tekstu
 - c. književnim oblikom različitih izveštaja
 - d. teologijom različitih izveštaja
3. Navodni izvori i datumi:
 - a. izvor J (upotreba imena Jahve u južnom Izraelu) – 950. godina p.n.e.
 - b. izvor E (upotreba reči *Elohim* u severnom Izraelu) – 850. godina p.n.e.
 - c. povezivanje izvora u JE – 750. godina p.n.e.
 - d. izvor D („Knjiga zakona” koja je u Drugoj o carevima 22:8 otkrivena tokom Josijine reforme u vreme popravljavanja Hrama navodno je bila knjiga Ponovljenih zakona⁹⁰, koju je napisao nepoznati sveštenik iz Josijinog vremena da bi podržao njegovu reformu) – 621. godina p.n.e.
 - e. izvor P (sveštencičko⁹¹ prerađivanje Starog zaveta, posebno obreda i obrednih postupaka) – 400. godina p.n.e.
 - f. Očigledno je da su urednici Petoknjižju dodavali štivo. Jevreji smatraju da je to bio
 - (1) Prvosveštenik (ili neko iz njegove porodice) u vreme pisanja
 - (2) Prorok Jeremija
 - (3) Ezra zvani Pisar – u Četvrtoj Ezrinoj stoji da je on ponovo napisao Petoknjižje jer je bilo uništeno prilikom pada Jerusalima 586. godine p.n.e.
 - g. Ipak, teorija *JEDP* više govori o našim savremenim književnim teorijama i kategorijama nego o dokazima iz samog Petoknjižja, vidite: Harison (R. K. Harrison), *Introduction to the Old Testament*⁹², str. 495-541 i komentar *Leviticus*⁹³ iz serijala *Tyndale Commentaries*⁹⁴, str. 15-25).

90 Engleski *Deuteronomy*, nemački *Deuteronomium*, otud izvor nosi ime D, prim. prev.

91 Engleska reč za sveštenika je *priest*, a nemačka *Priester*, otud izvor nosi ime P, prim. prev.

92 Uvod u Stari zavet, prim. prev.

93 Levitska knjiga, prim. prev.

94 Komentari Tindejl, prim. prev.

- h. Osobine jevrejske književnosti
- (1) Dvostruki izveštaji poput Postanja 1 i Postanja 2 česti su u hebrejskom jeziku. Obično se prvo da opšti opis, a zatim sledi izveštaj s pojedinostima (na primer, Deset zapovesti i Knjiga svetosti). To je možda bio način da se naglase određene istine i da se potpomogne usmeno pamćenje.
 - (2) Drevni rabini su rekli da dva najčešća Božija imena imaju sledeći teološki značaj:
 - (a) Jahve – Božije zavetno ime vezano za njegov izbaviteljski i otkupiteljski odnos prema Izraelu (vidite: Psalam 19:7-14 i Psalam 103).
 - (b) *Elohim* – Bog kao tvorac, staratelj, i održavalac celokupnog života na zemlji (vidite: Psalam 19:1-6 i Psalam 104).
 - (c) Drugi tekstovi sa Starog bliskog istoka koriste nekoliko imena za svoje vrhovno božanstvo, vidite: *Encyclopedia of Bible Difficulties*⁹⁵, Glison Arčer (Gleason L. Archer), str. 68.
 - (3) Raznovrsnost stila i rečnika je česta pojava u jednoizvornim vanbiblijskim književnim delima sa Bliskog istoka, vidite: *Introduction to the Old Testament*⁹⁶, Harison (R. K. Harrison), str. 522-526).

E. Dokazi iz književnosti sa Starog bliskog istoka ukazuju na to da je Mojsije u pisanju Postanja koristio izvore pisane klinastim pismom ili usmena predanja mesopotamijskog (praotackog) stila. Ovo ni na koji način ne umanjuje bogonadahnutost Postanja, nego je samo pokušaj da se objasni književni oblik Postanja; vidite: Vajzman (P. J. Wiseman), *New Discoveries in Babylonia about Genesis*⁹⁷. Od Postanja 37 je primetan egipatski uticaj na stil pisanja, književni oblik i rečnik, što verovatno ukazuje na to da je Mojsije koristio književna dela ili usmena predanja iz vremena kad su Izraelci bili u Egiptu, a i iz Mesopotamije. Mojsijevo zvanično obrazovanje je bilo u potpunosti egipatsko! Nismo sigurni kako se odvijalo uobličavanje Petoknjižja. Verujem da je Mojsije sakupio i napisao najveći deo Petoknjižja, ali moguće je da je upošljavao pisare i da je koristio i pisano i usmeno predanje praotaca. Kasniji pisari su osavremenili njegove spise. Istoričnost i pouzdanost ovih prvih nekoliko knjiga Starog zaveta jasno se mogu videti u svetlu savremene arheologije.

F. Na pomolu je nova teorija prema kojoj su pisari u raznim delovima Izraela radili na različitim delovima Petoknjižja pod nadgledništvom proroka Samuila (vidite Prvu o Samuilu 10:25). Ovu teoriju je predložio Edvard Robertson (Edward Robertson) u članku *The Old Testament Problem*⁹⁸.

V. DATUM

A. Postanje pokriva razdoblje od stvaranja do Avraamove porodice. Vreme kad je Avraam živeo može se odrediti pomoću svetovne književnosti tog razdoblja. Približni datum je 2000. godina p.n.e. – drugi milenijum p.n.e. Osnova za to je sledeća:

95 Enciklopedija biblijskih poteškoća, prim. prev.

96 Uvod u Stari zavet, prim. prev.

97 Nova otkrića u Vaviloniji o Postanju, prim. prev.

98 Problem Starog zaveta, prim. prev.

1. Otac koji ima ulogu sveštenika u svojoj porodici
 2. Nomadski život, kretanje za stadima krupne i sitne stoke
 3. Seobe semitskih naroda tokom ovog razdoblja
- B. Rani događaji iz Postanja 1–11 su stvarni istorijski događaji (možda je u pitanju istorijska drama), ali im se na osnovu današnjih saznanja ne mogu odrediti datumi.
1. Lično prihvatam zaključak da je zemlja stara nekoliko milijardi godina (tj. svemir je star 14,6 milijardi godina, a zemlja 4,6 milijardi), vidite: Hju Ros (Hugh Ross), *The Genesis Question*⁹⁹ i *Creation and Time*¹⁰⁰.
 2. Ipak, istovremeno verujem u posebno stvaranje Adama i Eve u mnogo kasnijem razdoblju. Rekao bih da je Postanje stavljeno u neku vrstu „istorijskog” okvira, ali je ta istorijska strana Postanja maglovita u prva tri poglavlja. Adamova i Evina deca su započela mesopotamske civilizacije (Postanje 4). Ako se držimo ovog gledišta, onda je Adam bio *Homo sapiens*, a ne primitivniji *Homo erectus*. Ako je to istina, onda je morala postojati evolucija hominida – vidite Kidnerov (Kidner) biblijski komentar *Genesis*¹⁰¹ iz serijala *Tyndale OT Commentaries*¹⁰² i knjigu *Who Was Adam?*¹⁰³ koju su napisali Fazale Rana (Fazale Rana) i Hju Ros (Hugh Ross) – kao i posebno Božije stvaranje u mnogo kasnijem razdoblju. Nisam potpuno miran s ovim zaključcima, ali oni su najbolji do kojih sam mogao da dođem na osnovu svog trenutnog shvatanja Biblije i nauke.
- C. Kad proučavamo Postanje treba da imamo na umu da je ove istorijske događaje zapisao Mojsije koji je izveo Božiji narod iz Egipta (1) 1445. godine p.n.e. – prema Prvoj o carevima 6:1 ili (2) 1290. godine p.n.e. – prema dokazima iz savremene arheologije. Dakle, na osnovu usmenog predanja, nepoznatih pisanih izvora ili neposrednog Božijeg otkrivenja, Mojsije je zabeležio kako je sve počelo, usredsređujući se na pitanja „ko” i „zašto”, a ne „kako” i „kada”!
- D. Ovaj komentar na Postanje 1–11 izvorno je napisan 2001. godine. Tada me je veoma mučilo pitanje odnosa između Postanja 1 i moje savremene zapadne kulture. Nova knjiga po imenu *The Lost World of Genesis One*¹⁰⁴, koju je napisao Džon Volton (John H. Walton), a objavila kuća IVP (2009. godine), pomogla mi je da uvidim koliko sam bio pod uticajem svog životnog okruženja. Verujem da ispravna hermeneutika počinje od namere biblijskog pisca, ali očigledno je da mi je teorija hermeneutike bila bolja od prakse. Ova Voltonova knjiga predstavlja promenu stanovišta o Postanju 1, pokazujući da se ono tiče nastanka funkcije, a ne materjalnog nastanka svemira. Ova knjiga zaista otvara oči. Uverila me je da ovaj ključni tekst treba da gledam na način koji prevazilazi rasprave između nauke i vere, između stare zemlje i mlade zemlje, i između evolucije i stvaranja raznih vrsta života. Od srca vam preporučujem ovu knjigu!

99 Pitanje Postanja, prim. prev.

100 Stvaranje i vreme, prim. prev.

101 Postanje, prim. prev.

102 Starozavetni komentari Tindejl, prim. prev.

103 Ko je bio Adam, prim. prev.

104 Izgubljeni svet Postanja 1, prim. prev.

VI. IZVORI KOJI POTVRĐUJU ISTORIJSKU POZADINU POSTANJA

A. Druge biblijske knjige

1. Stvaranje – Psalmi 8, 19, 33, 50, 104, 148 i Novi zavet (vidite: Jovan 1:3; Prva Korinćanima 8:6; Kološanima 1:16; Jevrejima 1:2)
2. Avraamovo vreme – Knjiga o Jovu

B. Arheološki izvori

1. Najranija poznata književna paralela kulturne pozadine Postanja 1–11 su tablice iz Eble u severnoj Siriji, ispisane klinastim pismom na akademskom jeziku, približno iz 2500. godine p.n.e.
2. Stvaranje
 - a. Najslabiji mesopotamijski izveštaj koji se bavi stvaranjem, *Enuma Eliš*, datira iz (1) 1900-1700 godine p.n.e. – prema podacima iz *NIV Study Bible*¹⁰⁵ – ili (2) iz približno 1000. godine p.n.e. – prema knjizi Džona Voltona (John H. Walton) *Ancient Israelite Literature in Its Cultural Context*¹⁰⁶, str. 21. Pronađen je u Asurbanipalovoj biblioteci u Ninivi, a prepisi su pronađeni i na nekoliko drugih mesta. Sastoji se od sedam tablica koje klinastim pismom, na akademskom jeziku, opisuju kako je Marduk stvarao.
 - (1) Bogovi *Apsu* (slatka voda, muški bog) i *Tiamat* (slana voda, boginja) imali su neobuzdanu i bučnu decu. Ovo dvoje bogova je pokušalo da učutka mlađe bogove.
 - (2) I *Ea* i *Damkina* su imali decu. Jedno od njih, *Marduk* (vrhovni bog Vavilona, tada grada u usponu), pobedio je *Tiamat*. Od njenog tela je načinio nebo i zemlju.
 - (3) *Ea* je načinio ljudski rod od još jednog poraženog boga, *Kingu*, koji je nakon *Apsuove* smrti postao *Tiamatin* muž. Ljudski rod je nastao od *Kinguove* krvi.
 - (4) *Marduk* je postao vrhovni bog vavilonskog panteona.
 - b. „Pečat stvaranja” je tablica ispisana klinastim pismom na kojoj je slika nagog muškarca i žene kraj stabla jedne voćke oko čijeg debla je omotana zmija tačno iznad ženinog ramena, kao da razgovara s njom.

Alfred Hort (Alfred J. Hoerth), konzervativni profesor arheologije s fakulteta u Vitonu (*Wheaton College*), kaže da se ovaj pečat danas tumači kao da se odnosi na prostituciju. Ovaj primer dobro pokazuje kako se artefakti iz prošlosti različito tumače u zavisnosti od tumača i razdoblja u kom se tumači. Ovaj artefakt treba ponovo da se razmotri.
3. Stvaranje i potop. *Ep o Atrahasisu* beleži pobunu nižih bogova zbog prekomernog rada i stvaranje sedam ljudskih parova (od gline, krvi i pljuvačke) koji će obavljati dužnosti umesto nižih bogova. Ljudi su bili uništeni zbog (1) prekomernog razmnožavanja i (2) buke. Broj ljudi je smanjen pomoću pomora, dve gladi i konačno potopa, kog je osmislio *Enlil*. *Atrahasis* je izgradio brod i u njega ukrcao životinje da ih spase od potopa. Ovi ključni događaji se odvijaju istim redosledom kao u Postanju 1–8. Ovaj klinasti tekst sastavljen je približno u isto vreme kao ep *Enuma Eliš* i *Ep o Gilgamešu*, između 1900. i 1700. godine p.n.e. Svi ovi tekstovi su akademski.

105 Prevod Biblije *NIV*, izdanje za proučavanje, prim. prev.

106 Drevna izraelska književnost u svom kulturnom kontekstu, prim. prev.

4. Nojev potop.
 - a. Sumerska tablica iz Nipura, *Postanje iz Eridua*, koja je nastala približno 1600. godine p.n.e. govori o *Ziusudri* i dolazećem potopu.
 - (1) *Enka*, vodeni bog, upozorio je *Ziusudru* da dolazi potop.
 - (2) *Ziusudra*, koji je bio car i sveštenik, poverovao je ovom otkrivenju, sagradio ogroman četvrtasti brod i napunio ga raznovrsnim semenjem.
 - (3) Potop je trajao sedam dana.
 - (4) *Ziusudra* je otvorio prozor na brodu i pustio nekoliko ptica da vidi da li se pojavilo kopno.
 - (5) Kad je izašao iz broda, žrvovao je jednog vola i ovce.
 - b. *Ep o Gilgamešu*, mešoviti vavilonski ep o potopu sastavljen na osnovu četiri sumerske tablice, izvorno je nastao oko 2500-2400 godine p.n.e. ali je mešoviti akadski tekst ovog epa nastao mnogo kasnije (približno od 1900. do 1700. godine p.n.e.). On govori o *Utnapištimu*, koji je *Gilgamešu*, caru Uruka, ispričao kako je preživeo veliki potop i kako mu je dat večni život.
 - (1) *Ea*, vodeni bog, upozorio je na dolazeći potop i rekao *Utnapištimu* (što je vavilonski oblik imena *Ziusudra*) da izgradi brod.
 - (2) *Utnapištim*, njegova porodica i izabrane lekovite biljke preživeli su potop.
 - (3) Potop je trajao sedam dana.
 - (4) Brod se zaustavio u severnoj Persiji, na gori Nisir.
 - (5) On je poslao tri različite ptice da vidi da li se kopno već pojavilo.
5. Sva mesopotamijska književna dela koja opisuju drevni potop zasnivaju se na istom izvoru. Imena se često razlikuju, ali tok priče je isti. Na primer, *Ziusudra*, *Atrahasis* i *Utnapištim* predstavljaju istog ljudskog cara.
6. Istorijske paralele s ranim događajima iz Postanja mogu se objasniti na osnovu iskustva s Bogom i znanja o Bogu koje je ljudski rod imao pre svog rasejavanja (Postanje 1–11). Jezgro ovih istinitih istorijskih sećanja je obrazloženo i uobličeno u mitovima o potopu koji postoje širom sveta. Isto to se može reći ne samo za stvaranje (Postanje 1–2) i potop (Postanje 6–9), nego i za ukrštanje ljudi i anđela (Postanje 6).
7. Vreme izraelskih praotaca (srednje bronzano doba)
 - a. Tablice iz Marija – klinasto pismo, pravni tekstovi iz amonske kulture i privatni tekstovi na akademskom jeziku, približno iz 1700. godine p.n.e.
 - b. Tablice iz Nuzija – klinasto pismo, arhive nekih porodica iz kulture Horijaca ili Hurijanaca pisane akademskim jezikom, pronađene oko 150 km jugoistočno od Ninive, iz približno 1500. do 1300. godine p.n.e. U njima su zapisani porodični i poslovni običaji. Za veći broj primera vidite: Džon Volton (John H. Walton), *Ancient Israelite Literature in its Cultural Context*¹⁰⁷, str. 52-58.
 - c. Tablice iz Alalaka – klinasto pismo, severna Sirija, približno 2000. godine p.n.e.
 - d. Neka imena koja se pojavljuju u Postanju zabeležena su kao imena mesta u tablicama iz Marija: Seruh, Falek (Peleg), Tara i Nahor. I druga biblijska imena su bila česta: Avraam, Isaak, Jakov, Lavan i Josif. To pokazuje da imena iz Svetog pisma odgovaraju onom vremenu i prostoru.
8. „Uporedna istoriografska proučavanja su pokazala da su, zajedno s Hetitima, drevni Jevreji bili najtačniji, najobjektivniji i najodgovorniji zapisivači istorije Bliskog istoka”, Harison (R. K. Harrison), *Biblical Criticism*¹⁰⁸, str. 5.

107 Drevna izraelska književnost u svom kulturnom kontekstu, prim. prev.

108 Biblijski kriticizam, prim. prev.

9. Arheologija je pružila veliku pomoć u potvrđivanju istoričnosti Svetog pisma, ali ipak je potrebno jedno upozorenje. Arheologija nije potpuno pouzdan vodič iz sledećih razloga:
 - a. zbog loše tehnike u prvim iskopavanjima
 - b. zbog raznovrsnih, veoma subjektivnih tumačenja pronađenih artefakata
 - c. zbog toga što ne postoji opšte prihvaćena hronologija Starog bliskog istoka (iako se radi na jednom predlogu na osnovu godova drveća i gmčarije).

- C. Egipatski tekstovi o stvaranju se mogu naći u knjizi Džona Voltona (John H. Walton), *Ancient Israelite Literature in its Cultural Context*¹⁰⁹, (izdavač: Zondervan iz Grand Rapidsa u Mičigenu, 1990. godina) str. 23-24, 32-34.
 1. U egipatskoj književnosti stvaranje je počelo neustrojenom, haotičnom, iskonskom vodom. Stvaranje je opisano kao brdo koje se pomalja iz vodenog haosa.
 2. U egipatskoj književnosti iz Memfisa, stvaranje se dogodilo *Ptahovom* izgovorenim rečju.
 3. Svi glavni gradovi Egipta imali su svoja odvojena predanja i naglašavali svoja zaštitnička božanstva.

- D. Nova knjiga Džona Voltona (John H. Walton), *The Lost World of Genesis One*¹¹⁰ (izdavač: IVP, 2009. godine), baca novo svetlo na odnos između različitih verovanja o božanstvima i svemiru na Starom bliskom istoku. On tvrdi (i ja se slažem) da glavno pitanje nije ko je od koga prepisivao, nego je najvažnije da su se, uopšteno gledano, sve kulture slagale po pitanju jedinstva *prirodnog* i *natprirodnog*. Sve kulture su delile ovaj uopšteno pogled na svet. Izraelov pogled na svet je bio jedinstven po svom jednobojstvu, ali je delio ove poglede s ostalim kulturama.

VII. DELOVI KNJIGE (KNJIŽEVNI KONTEKST)

- A. Podela zasnovana na Mojsijevoj upotrebi izraza „ovo je povest o” (*toledot*):
 1. Poreklo neba i zemlje, 1:1–2:3
 2. Poreklo ljudskog roda, 2:4–4:26
 3. Povest o Adamu, 5:1–6:8
 4. Povest o Noju, 6:9–9:17
 5. Povest o Nojevim sinovima, 10:1–11:9
 6. Povest o Simu, 11:10-26
 7. Povest o Tari (Avraamu), 11:27–25:11
 8. Povest o Jišmaelu, 25:12-18
 9. Povest o Isaaku, 25:19–35:29
 10. Povest o Isavu, 36:1-8
 11. Povest o Isavovim potomcima, 36:9-43
 12. Povest o Jakovu, 37:1–50:26
 (Delovi 1–11 imaju mesopotamijske književne odlike, a 12. deo ima osobine egipatske književnosti.)

109 Drevna izraelska književnost u svom kulturnom kontekstu, prim. prev.

110 Izgubljeni svet Postanja 1, prim. prev.

- B. Teološka podela:
1. Stvaranje: pripremno stvaranje za ljude i stvaranje ljudskog roda, 1–2
 2. Pad ljudskog roda i tvorevine, 3
 3. Posledice pada u greh, 4–11
 - a. Uticaj zla na Kaina i njegovu porodicu
 - b. Uticaj zla na Sita i njegovu porodicu
 - c. Uticaj zla na sve ljude
 - d. Veliki potop
 - e. Zlo i dalje prisutno u Nojevoj porodici
 - f. Ljudski rod i dalje u pobuni; Vavilonska kula
 - g. Bog rasejava ljude
 4. Jedan čovek za sve ljude (3:15), 12–50 (Rimljanima 5:12-21)
 - a. Avraam (12:1-3), 11:27–23:20
 - b. Isaak, 24:1–26:35
 - c. Jakov, 27:1–36:4
 - (1) Juda (Pomazanikova loza)
 - (2) Josif (dvostruko nasledstvo zemlje), 37:1–50:26

VIII. GLAVNE ISTINE

- A. Kako je sve počelo?
1. Sve je počelo Bogom (Postanje 1–2). Biblijski pogled na svet nije mnogobožački, nego jednobožački. Glavno pitanje vezano za stvaranje nije „kako”, nego „ko”. Ovaj izveštaj je kratak, ali veoma snažan. Teologija Biblije bila je potpuno jedinstvena u svoje vreme, iako se neke reči, sledovi događaja i teme mogu naći i u drugoj književnosti iz Mesopotamije.
 2. Bog je želeo zajedništvo. Tvorevina je samo pozornica za Božije zajedništvo s čovekom. Ovo je „dotaknuta planeta” – K. S. Luis (C. S. Lewis).
 3. Bez Postanja 1, Postanja 2-4 i Postanja 11-12 je nemoguće razumeti ostatak Biblije.
 4. Ljudi se moraju odazvati verom na sve što razumeju od sveukupne Božije volje (Postanje 15:6 i Rimljanima 4).
- B. Zašto je svet tako zao i nepravedan? Sve je bilo „veoma dobro” (1:31), ali Adam i Eva su zgrešili (vidite: Postanje 3, Rimljanima 3:9-18,23; 5:17-21). Stravične posledice su očigledne:
1. Kain je ubio Avelja (Postanje 4)
 2. Lamehova osveta (4:23-24)
 3. Protivzakonita sjedinjenja (6:1-4)
 4. Čovekova opakost (6:5,11-12; 8:21)
 5. Nojevo pijanstvo (9)
 6. Vavilonska kula (11)
 7. Mnogoboštvo grada Ura (11)
- C. Kako će Bog sve to ispraviti?
1. Mesija će doći za sve ljude (3:15)
 2. Bog poziva jednoga da bi pozvao sve (Postanje 12:1-3 i Izlazak 19:5-6, uporedite: Rimljanima 5:12-21)
 3. Bog je voljan da radi s palim ljudskim rodом (Adam, Eva, Kain, Noje, Avraam, Jevreji i neznabošci). On je svojom milošću dao:

- a. Obećanja
- b. Saveze (bezuslovne i uslovne)
- c. Žrtve
- d. Bogoslužjenje

PRVI KRUG ČITANJA (vidite str. xvi)

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Pročitajte celu biblijsku knjigu odjednom. Izrazite svojim rečima glavnu temu cele knjige.

1. Tema cele knjige
2. Književna vrsta (žanr)

DRUGI KRUG ČITANJA (vidite str. xvi)

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Ponovo pročitajte celu biblijsku knjigu odjednom. Zapišite pregled najvažnijih tema i svaku od njih izrazite jednom rečenicom.

1. Tema prvog dela knjige
2. Tema drugog dela knjige
3. Tema trećeg dela knjige
4. Tema četvrtog dela knjige
5. Itd.

POSTANJE 1:1–2:3

PODELA NA PASUSE U SAVREMENIM ENGLESKIM PREVODIMA *

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Stvaranje	Istorija stvaranja	Priča o stvaranju	Priča o stvaranju	Stvaranje sveta
(1:1-2:3)	(1:2-2:7)	(1:1-2:4a)	(1:1-2:4a)	
1:1-5	1:1-5	1:1-5	1:1-5	1:1-2 1:3-5
1:6-8	1:6-8	1:6-8	1:6-8	1:6-8
1:9-13	1:9-13	1:9-13	1:9-13	1:9-10 1:11-13
1:14-19	1:14-19	1:14-19	1:14-19	1:14-19
1:20-23	1:20-23	1:20-23	1:20-23	1:20-23
1:24-25	1:24-25	1:24-25	1:24-25	1:24-25
1:26-31	1:26-28 (27)	1:26-31	1:26-2:4a	1:26-27 1:28-31
Stvaranje muškarca i žene	1:29-31			
2:1-3	2:1-3 2:4-7	2:1-3 2:4a		2:1-3 2:4a

TREĆI KRUG ČITANJA (vidite str. xvi-xvii)

PRATITE NAMERU BOGONADAHNUTOG PISCA NA NIVOU PASUSA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Pročitajte celo poglavlje odjednom. Prepoznajte njegove teme. Uporedite svoju podelu po temama s podelama u pet prevoda u tabeli koja je iznad. Podela na pasuse nije bogonadahnut, ali je ključ za praćenje piščeve namere, a to je srž tumačenja. Svaki pasus ima samo jednu jedinu temu.

* Iako nije bogonadahnut, podela na pasuse je ključ za shvatanje i praćenje piščeve namere. Svi savremeni prevodi su podelili i podnaslovima saželi prvo poglavlje Postanja. Svaka verzija prevoda izražava tu temu na sebi svojstven način. Dok čitate tekst, razmislite koji prevod odgovara vašoj tematskoj podeli po obuhvaćenim stihovima.

Svako poglavlje treba prvo da pročitate iz Svetog pisma i onda da pokušate da prepoznate njegove teme (pasuse). Zatim uporedite svoju podelu s podelama u savremenim prevodima. Bibliju možemo stvarno da razumemo tek kad shvatimo nameru pisca isprativši njegovu logiku i način izlaganja. Samo biblijski pisac je bogonadahnut, a čitaoci nemaju pravo da menjaju i preinačuju njegovu poruku. Ipak, čitaoci Svetog pisma imaju odgovornost da tu bogonadahnutu istinu primene u razdoblju u kom žive i u svom životu.

Svi tehnički izrazi i skraćenice su podrobno objašnjeni u Dodacima 1-4.

1. Prvi pasus
2. Drugi pasus
3. Treći pasus
4. Itd.

UVODNE NAPOMENE

- A. Proučavanje Postanja 1–11 je teško iz sledećih razloga:
1. Svi smo pod uticajem svoje kulture i pouka u svojoj denominaciji
 2. Danas se na nas sa nekoliko strana vrši pritisak na svesnom i podsvesnom nivou, pritisak koji utiče na naše stavove o „počecima”:
 - a. Savremena arheologija (mesopotamijske paralele)
 - b. Savremena nauka (današnje teorije)
 - c. Istorija tumačenja Biblije
 - (1) Judaizam
 - (2) Rana crkva
 3. Ova tekstualna celina kojom počinje Sveto pismo predstavljena je kao istorija, ali nekoliko stvari iznenađuje tumača:
 - a. Mesopotamijske paralele
 - b. Istočnjački književni pristup (očigledno postojanje dva izveštaja o stvaranju)
 - c. Neobični događaji
 - (1) Stvaranje žene od „rebra”
 - (2) Zmija koja govori
 - (3) Brod na kom je godinu dana bio po par od svih životinja
 - (4) Ukrštanje anđela i ljudi
 - (5) Dugačak ljudski vek
 - d. Igre reči vezane za imena nekoliko glavnih likova
 4. Hrišćane treba podsetiti da Novi zavet tumači Postanje 1–2 u svetlu Hrista. On je Očev izvršilac stvaranja (Jovan 1:3,10; Prva Korinćanima 8:6; Jevrejima 1:2) na polju vidljivog i nevidljivog (vidite: Kološanima 1:16). Ovo novo otkrivenje nas upozorava da se čuvamo doslovnog pristupa Postanju 1–3. Sveta Trojica su uključena u stvaranje:
 - a. Bog Otac u Postanju 1:1
 - b. Bog Sveti Duh u Postanju 1:2
 - c. Bog Sin, čije učestvovanje je otkriveno u Novom zavetu (postepeno otkrivenje) To bi moglo da objasni MNOŽINU u Postanju 1:26; 5:1,3 i 9:6.
- B. Postanje 1–11 nije naučni dokument, ali savremena nauka na neki način ide uporedo s njegovim sadržajem po pitanju redosleda stvaranja i geoloških slojeva. Postanje nije protivno nauci, nego je pred-naučno. Ono predstavlja istinu na sledeće načine:
1. Sa zemaljskog stanovišta (stanovišta ljudskog posmatrača s ove planete)
 2. Sa stanovišta pojavnosti (pomoću pet čula, onako kako bi to izgledalo ljudskom posmatraču)
- Postanje je objavljivalo istinu mnogim kulturama tokom mnogih vekova. Ono objavljuje istinu i savremenoj kulturi koja je protkana naukom, ali bez detaljnih objašnjenja navedenih događaja.

- C. Postanje 1 je zadivljujuće jezgrovito, izvanrednog izraza i umetnički oblikovano.
1. Tvorevina se razdvajala
 2. Tvorevina se razvijala
 3. Od rasula do fizičke planete koja vrvi od života
- D. Ključevi za razumevanje Postanja 1 su sledeći:
1. Književna vrsta
 2. Njegov odnos prema razdoblju u kom je nastalo – vidite: Džon Volton (John H. Walton), *The Lost World of Genesis One*¹¹¹
 3. Njegova struktura
 4. Njegovo jednobštvo
 5. Njegova teološka svrha
- Prilikom tumačenja mora da postoji ravnoteža između sledećih činilaca:
1. Egzegeze pojedinačnih stihova
 2. Sistematskog razumevanja celog Svetog pisma
 3. Osobnosti književne vrste
- Postanje otkriva poreklo fizičkog sveta („i vide da je veoma dobro”, vidite: 1:31) i njegovo kvarenje (vidite: Postanje 3). Isusov dolazak u mnogome je novo stvaranje, a Isus je novi Adam (vidite: Rimljanima 5:12-21). Novo doba će možda biti obnova Edenskog vrta i bliskog zajedništva koje su ljudi u njemu imali s Bogom i životinjama (uporedite Postanje 1–2 s Otkrivenjem 21–22).
- E. Glavna istina ovog poglavlja nije vezana za pitanja kako i kada, nego za ko i zašto!
- F. Postanje sadrži pravo, ali ne i sveiscrpno znanje. Ovo znanje nam je izloženo pomoću drevnog (mesopotamijskog) načina razmišljanja, ali u pitanju je nezabludiva teološka istina. Ono je napisano u skladu s vremenom svog nastanka, a ipak je potpuno jedinstveno. Ta knjiga opisuje ono što je neopisivo, a ipak je istinita. Postanje je pre svega pogled na svet (ko i zašto), a ne opis sveta (kako i kada).
- G. Bez Postanja 1–3 Sveto pismo bi bilo nerazumljivo. Zapazite kako se izveštaj brzo kreće od (1) greha do otkupljenja i (2) od čitavog čovečanstva do Izraela. Stvaranje je sastavni ali mali deo izveštaja o tome kako je Bog izabrao Izrael radi otkupljenja celog sveta (vidite: Postanje 3:15; 12:3; 22:18; Izlazak 19:5-6 i Jovan 3:16; Dela 3:25; Galaćanima 3:8; Prva Timoteju 2:4; Druga Petrova 3:9).
- H. Vaš odgovor na pitanje: „Koja je svrha Božijeg otkrivenja i bogonadahnutosti Biblije?” uticaće i na vaše gledište o Postanju 1. Ako smatrate da je svrha da se saopšte činjenice o stvaranju, gledaćete ga na jedan način (kao istinonosne iskaze). Ako smatrate da je svrha da se saopšte opšte istine o Bogu, o ljudskom rodu i o grehu, onda ćete ga gledati teološki (kao skup primera). A ako smatrate da je osnovna svrha uspostavljanje odnosa između Boga i ljudskog roda, onda ćete ga verovatno gledati drugačije (bivstveno).
- I. Ovaj deo Postanja je nesumnjivo teološki. Kao što pošasti u Izlasku pokazuju da je Jahve moćniji od egipatskih bogova prirode, tako Postanje 1–2 možda pokazuje da je Jahve moćniji od zvezdanih bogova Mesopotamije. Glavna tema ovih poglavlja je Bog. Bog je sve učinio sam i za svoje ciljeve.

111 Izgubljeni svet Postanja 1, prim. prev.

- J. Zaprepašćen sam sopstvenim neznanjem! Preneražen sam merom u kojoj sam uslovljen svojom istorijom, kulturom i denominacijom! Kako moćnom Bogu služimo! Kako je strašan Bog koji nam je ponudio pomoć (uprkos našoj pobuni)! Sveto pismo je uravnoteženo između ljubavi i moći, između milosti i pravde! Što više znamo, to smo svesniji da ne znamo!
- K. Evo pregleda osnovnih pristupa iz nekoliko dobrih knjiga:
1. Tumačenje Postanja 1–2 na osnovu savremene nauke:
 - a. Bernard Ram (Bernard Ramm), *The Christian View of Science and Scripture*¹¹² (dobra i naučno i teološki)
 - b. Hju Ros (Hugh Ross), *Creation and Time*¹¹³ i *The Genesis Question*¹¹⁴ (dobre naučno, ali teološki slabe)
 - c. Hari Pio (Harry Peo) i Džimi Dejvis (Jimmy Davis), *Science and Faith: An Evangelical Dialog*¹¹⁵ (veoma dobra)
 - d. Darel Folk (Darrel R. Falk), *Coming to Peace with Science: Bridging the Worlds Between Faith and Biology*¹¹⁶ (evanđeoski pristup teističkoj evoluciji)
 - e. Fransis Kolins (Francis S. Collins), *The Language of God*¹¹⁷
 - f. Fazale Rana (Fazale Rana) i Hju Ros (Hugh Ross), *Who Was Adam?*¹¹⁸
 2. Tumačenje Postanja 1–2 na osnovu uporednih tekstova sa starog Bliskog istoka:
 - a. Harison (R. K. Harrison), *Introduction to the Old Testament*¹¹⁹ i *Old Testament Times*¹²⁰
 - b. Džon Volton (John H. Walton), *Ancient Israelite Literature in Its Cultural Context*¹²¹
 - c. Kičen (K. A. Kitchen), *Ancient Orient and Old Testament*¹²²
 - d. Edvin Jamači (Edwin M. Yamauchi), *The Stones and the Scriptures*¹²³
 3. Teološko tumačenje Postanja 1–2, knjiga *Old Testament Survey*¹²⁴ koju su napisali Lasor (LaSor), Habard (Hubbard) i Buš (Bush)
 - a. „Ovu književnu tehniku vidimo i kod upotrebljenih imena. Slaganje nečijeg imena s ulogom koju vrši iznenađuje nas na nekoliko mesta. Adam znači „ljudski rod”, a Eva „(ona koja daje) život”. Kada pisac neke priče svojim glavnim likovima da imena Ljudski rod i Život, to jasno govori koliko doslovno želi da ga shvatimo! Slično tome, Kain znači „kovač (metala)”, Enohovo ime je vezano za „posvećenost, osveštanje” (4:17; 5:18), a Juvalovo s rogom i trubom (4:21). Kain, koji je osuđen da bude *nād*, „lutalica”, ide da živi u zemlji *Nod*, čije ime je očigledno izvedeno iz istog hebrejskog korena i znači zemlja lutanja! Sve to je pokazatelj da pisac piše kao umetnik, kao pripovedač, i da koristi književne

112 Hrišćanski pogled na nauku i Bibliju, prim. prev.

113 Stvaranje i vreme, prim. prev.

114 Pitanje Postanja, prim. prev.

115 Nauka i vera: evanđeoski dijalog, prim. prev.

116 Pomirenje s naukom: most između sveta vere i sveta biologije, prim. prev.

117 Božiji jezik, prim. prev.

118 Ko je bio Adam, prim. prev.

119 Uvod u Stari zavet, prim. prev.

120 Svet Starog zaveta, prim. prev.

121 Drevna izraelska književnost u svom kulturnom kontekstu, prim. prev.

122 Stari bliski istok i Stari zavet, prim. prev.

123 Kamenje i Sveto pismo, prim. prev.

124 Pregled Starog zaveta, prim. prev.

tehnike i domišljatost. Zato čitalac treba da se potruži i da na osnovu izražajnih sredstava koja je pisac upotrebio razazna čemu on to želi da nas pouči” (str. 72).

b. Teološki zaključci iz Postanja 1–11:

„Zaključci iz Postanja 1–11. Prepoznavanje književne tehnike i oblika i uočavanje književne vrste prvih jedanaest poglavlja ne dovodi u pitanje stvarnost događaja koji leže iza opisanih činjenica. Ovaj tekst ne treba smatrati mitom, ali on istovremeno nije ni „istorija” u savremenom smislu, koji podrazumeva očevice i objektivno izveštavanje. On saopštava teološke istine o događajima koji su ispričani pomoću pretežno simbolične i slikovite književne vrste. To ne znači da Postanje 1–11 sadrži istorijske neistine. Taj zaključak bi bio valjan jedino kad bi sam tekst tvrdio da sadrži objektivne opise. Jasni dokazi koje smo već izložili pokazuju da to nije bila piščeva namera. S druge strane, pogrešan je i pogled po kom istine kojima ova poglavlja žele da nas nauče nemaju objektivnu osnovu, jer ova poglavlja izlažu temeljne istine: da je Bog stvorio sve; da je Bog učinio poseban zahvat da stvori prvog muškarca i ženu; govori o jedinstvu ljudskog roda; o čistoj dobroti stvorenog sveta, uključujući i ljudski rod; o ulasku greha neposlušnošću prvog ljudskog para; o ljudskoj iskvarenosti i bujanju greha nakon čovekovog pada. Sve ove istine su činjenice i njihova izvesnost podrazumeva da su opisane činjenice stvarne. Drugim rečima, biblijski pisac je upotrebio tehnike baš te književne tradicije da bi mogao da opiše jedinstvene prдавne događaje koji mogu da se opišu jedino simbolima, jer nemaju istorijske sličnosti s događajima koji su uslovljeni vremenom i ljudima i zasnovani na ljudskom iskustvu. Isti problem nastaje pri opisu kraja vremena: tamo biblijski pisac, u Otkrivenju, usvaja tajanstvene slike i književne tehnike apokaliptične književnosti” (str. 74).

c. Ako je istina da su u Postanju 1–10 svi govorili istim jezikom – vidite: Samjuel Noa Krejmer (Samuel Noah Kramer), *The Babel of Tongues: A Sumerian Version*¹²⁵ u časopisu *Journal of the American Oriental Society*¹²⁶, 88:108-11 – onda treba jasno reći da to nije bio hebrejski.

To znači da sve hebrejske igre reči potiču iz Mojsijevog vremena ili iz usmenog predanja izraelskih praotaca. Ovo potvrđuje umetničku prirodu Postanja 1–11.

4. Ovde bih želeo da izložim jedan komentar lične prirode. Volim i cenim one koji vole i cene Sveto pismo. Veoma sam zahvalan za ljude koji njegovu poruku shvataju kao bogonadahnutu, kao merodavnu poruku od jednog, istinitog Boga. Svi mi koji proučavamo Pismo trudimo se da poštujemo i proslavimo Boga svojim umom (vidite: Matej 22:37). Činjenica je da svaki vernik drugačije pristupa Bibliji, ali to nije znak nevere ili pobune, nego čin iskrenog predanja i pokušaj da Božiju reč razumemo tako da možemo da otelotvorimo njene istine u svom životu. Što više proučavam Postanje 1-11 – i slično tome Otkrivenje – sve više shvatam da je taj tekst istinit, ali je umetnički, a ne doslovan. Ključ za tumačenje Biblije nije da ja na tekst Biblije primenim svoj filozovski ili hermeneutički obrazac, nego da dozvolim da se potpuno ispolji namera bogonadahnutog pisca Biblije. Ako od umetničkog teksta, koji sam daje znake svoje simboličke i figurativne prirode, zahtevam da bude doslovan, onda Božijoj poruci namećem svoje predrasude. Književna vrsta (žanr) je ključ za teološko razumevanje pitanja „kako je sve počelo” i „kako će se sve završiti”. Cenim iskrenost i predanost onih koji iz raznovrsnih razloga, a najčešće zbog svog tipa ličnosti ili

125 Brkanje jezika: sumerska verzija, prim. prev.

126 Časopis američkog istočnjačkog društva, prim. prev.

stručne sprema, tumače Bibliju pomoću savremenih, doslovnih i zapadnih kategorija, iako je Biblija drevna istočnjačka knjiga. Sve ovo govorim jer hoću da kažem da sam zahvalan Bogu za ljude koji Postanju 1–11 pristupaju s predrasudama koje su drugačije od mojih, zato što znam da će oni dotaći ljude njima sličnih tipova ličnosti i stavova i da će ih ohrabriti i pomoći im da vole Božiju knjigu, da joj veruju i da je primene u svom životu! Ipak, ne slažem se s tim da Postanju 1–11 ili Otkrivenju treba pristupiti doslovno, bilo kao društvo *Creation Research Society*¹²⁷ (koje zastupa stav da je Zemlja mlada) ili kao služba Hju Rosa (Hugh Ross) *Reasons to Believe*¹²⁸ (koja zastupa stav da je Zemlja stara). Smatram da ovaj deo Biblije naglašava pitanja „ko” i „zašto” je stvarao, a ne „kako” i „kada”. Prihvatam da je savremena nauka iskrena u proučavanju fizičkih strana tvorevine. Odbacujem naturalizam, stav da je sav život nastao slučajno kao posledica prirodnih procesa, ali svakako smatram da je proces postepenog razvoja jasno vidljiva i punovažna pojava u našem svetu i svemiru. Mislim da je Bog koristio taj proces i upravljao njim. Ali prirodni procesi ne mogu da objasne raznovrsnost i složenost živih bića, ni sadašnjih ni prošlih. Da bih stvarno razumeo stvarnost potrebni su mi i teorijski obrasci savremene nauke i teološki obrasci Postanja 1–11. Postanje 1–11 je teološki neophodno za razumevanje ostatka Biblije, ali u pitanju je drevno, umetničko, sažeto i istočnjačko izlaganje, a ne doslovan, savremen i zapadnjački tekst.

Delovi Biblije nesumnjivo su istorijska naracija i doslovno tumačenje Pisma ima svoje mesto: Božije pozivanje Avraama je istorijski događaj, isto tako i Izlazak, Devičansko rođenje, Golgota i Hristovo vaskrsenje. Dogodiće se i Drugi dolazak i nastaće večno carstvo. Pitanje je vezano za književnu vrstu, a ne za istinitost, a u tumačnju je najvažnija piščeva namera, a ne lične sklonosti tumača. Neka svi ljudi budu lažovi, a Bog neka bude istinit (uporedite: Rimljanima 3:4)!!!

POSEBNA TEMA – STAROST I NASTANAK ZEMLJE

- I. Ova oblast je puna predrasuda zbog pretpostavki koje su neophodne da bi uopšte počelo da se razmišlja o njoj. Na te pretpostavke se treba usredsrediti prilikom ispitivanja različitih mišljenja kosmologa, geologa i naučnika iz srodnih oblasti, i njihovog poređenja s teološkim stavovima i tumačenjima.
- II. U nauci su očigledne sledeće pretpostavke:
 - A. Da je stopa promene (npr. fizičke, hemijske i biološke) koja se danas izmeri na zemlji konstantna i da je bila takva i u prošlosti (tj. načelo ravnornosti ili uniformizma – „sadašnjost je ključ prošlosti”)
 - B. Radiometrijsko datiranje (zove se i apsolutno datiranje), koje je ključ za datiranje događaja na zemlji i u svemiru, problematično je zbog sledećih pretpostavki:
 1. Prvobitno formiranje stena (tj. odnos među količinama matičnog nestabilnog elementa i njegove ćerke)
 2. Tačan period poluraspada tih elemenata
 3. I temperatura utiče na postotak matičnog elementa i njegovih ćerki u uzorku (tj. vreme nastanka i/ili komore vulkanske magme)
 4. Nismo sigurni u izvor i vreme nastanka radioaktivnih elemenata. Sadašnje teorije

127 Društvo za istraživanje Stvaranja, prim. prev.

128 Razlozi za veru, prim. prev.

tvrde da su teži elementi nastali termonuklearnim reakcijama u zvezdama druge i treće generacije i da su rasejani supernovama.

- C. Da šest pretpostavljenih geoloških načela o slojevima stena (što se zove relativno datiranje) utiče na paleontologiju:
1. Zakon naslojavanja (superpozicije) – u neporemećenom nizu sedimentnih stena gornji sloj je mlađi, a donji sloj stariji
 2. Načelo prvobitne vodoravnosti – slojevi stena nastaju taloženjem u gotovo vodoravnoj ravni
 3. Načelo odnosa u međusobnom preseku (intruziji) – kad su stene presečene ili odvojene pukotinom, moraju biti starije od nje
 4. Načelo o uklapanju (inkluziji) – kod susednih slojeva stena delovi nižeg sloja obično će biti uklopljeni u gornji, što potvrđuje pretpostavku broj 1
 5. Načelo podudarnosti (korelacije) – stene sličnog sastava ali iz različitih predela moraju se podudarati, ali kad to nije moguće koriste se slični fosili koji pokazuju slično vreme nastanka stena
 6. Načelo smenjivanja fosila (biološke sukcesije) – fosilni organizmi su se smenjivali jedan za drugim određenim i odredivim redosledom:
 - a. široko rasprostranjeni fosili
 - b. fosili ograničeni na geološki kratko vremensko razdoblje

III. Neki komentari naučnika

- A. Većina naučnika pravu nauku shvata kao metod istraživanja i pokušaj da se jednom proverljivom teorijom objedine i objasne međusobni odnosi svih poznatih činjenica i svih odstupanja. Neke stvari po svojoj prirodi nisu proverljive.
- B. Evo komentara nekih naučnika o naučnim pretpostavkama u ovoj oblasti:
1. „Ovu doktrinu (o ravnomernosti, tj. *uniformizmu*) ne treba shvatati suviše doslovno. Kada kažemo da su geološki procesi u prošlosti bili isti kao ovi koji se odvijaju danas, to ne znači da su uvek imali isti relativni značaj i da su se odvijali baš potpuno istom stopom” – Tarbak (Tarbuck) i Latgens (Lutgens), *Earth Science*¹²⁹, 6. izdanje, str. 262.
 2. „Važno je shvatiti da precizan radiometrijski datum može da se dobije jedino ako je mineral tokom razdoblja svog nastanka ostao u zatvorenom sistemu. To znači da je tačan datum moguće ustanoviti samo ako nije bilo ni dodavanja ni gubitaka matičnih izotopa ili njegovih ćerki” (*Earth Science*¹³⁰, 6. izdanje, str. 276).
 3. „Odmah želimo da naglasimo da je ova ravnomernost naša pretpostavka o prirodi, tako da je u pitanju doktrina, a ne logički dokazan zakon” – Dot (Dott) i Bolten (Balten), *Evolution of the Earth*¹³¹, 4. izdanje, str. 44.
 4. „Konstante raspada koje su svojstvene stopama radioaktivnog raspada i koje upravljaju odnosom između izotopskih podataka i njihovih perioda poluraspada nisu nam precizno poznate. Zbog toga preciznost najpreciznijih metoda datiranja, kao što je tehnika $^{40}\text{Ar}/^{39}\text{Ar}$, može biti reda veličine njihove preciznosti ili još mnogo gore” – *Progress and challenges in geochronology*¹³², Rene (Renne), Ludvig

129 Nauka o Zemlji, prim. prev.

130 Nauka o Zemlji, prim. prev.

131 Evolucija Zemlje, prim. prev.

132 Napredak i izazovi geohronologije, prim. prev.

- (Ludwig) i Karner (Karner) u časopisu *Science Progress*¹³³ (2000.), 83 (1), 107.
5. Ljudi koji nisu naučno obrazovani možda neće shvatiti da se bilo kom metodu radimetrijskog datiranja može verovati samo kod uzoraka čija starost je blizu perioda poluraspada elementa koji se koristi” – Hju Ros (Hugh Ross), bilten službe *Reasons to Believe*¹³⁴.

IV. Pretpostavke ne postoje samo u naučnim krugovima, nego su očigledno prisutne i u religijskim:

- A. Ljudi vole objedinjujuća načela ili modele, jer im pomažu da objasne svoja čulna iskustva i steknu emotivnu stabilnost. U nauci je „evolucija” postala ovo objedinjujuće načelo:
1. Teodosijus Dobžanski (Theodosius Dobzhansky), *Changing man*¹³⁵, časopis *Science*¹³⁶, 155, 409-415 – „Evolucija je proces koji je stvorio živo iz neživog, načinio čoveka od životinja i koji će u budućnosti verovatno činiti izvanredne stvari.”
 2. Brajan Olters (Brian J. Alters) i Sandra Olters (Sandra M. Alters), *Defining Evolution*¹³⁷, str. 104 – „evolucija je osnovni kontekst svih bioloških nauka... ona je okosnica naučnog objašnjavanja, objedinjujuća teorija. Ona je nezamenjiva u proučavanju biologije, kao što je atomska teorija nezamenjiva u proučavanju hemije.”
- B. Za mnoge konzervativne hrišćane je doslovno tumačenje Postanja 1–3 postalo objedinjujuća teorija. Ovo važi i za doslovnjake koji zastupaju stav da je Zemlja mlada (društvo *Creation Research Society*¹³⁸ smatra da je zemlja stara oko 10.000 godina) i za doslovnjake koji zastupaju stav da je Zemlja stara (služba *Reasons to Believe*¹³⁹ na osnovu savremene geologije smatra da je zemlja stara 4.6 milijardi godina). Čovekovo tumačenje Biblije postaje kao naočare kroz koja gleda i ocenjuje sve drugo. Ne treba kriviti čoveka što ima subjektivne pretpostavke, jer sve ljudsko znanje je donekle zasnovano na njima. Ipak, procena nećijih pretpostavki je ključna za ispravnu procenu njegovih „istinitih” tvrdnji.
- C. Fundamentalno hrišćanstvo pokušava da se obuče u „naučne” argumente, ali glavno pitanje je vezano za hermeneutičku metodologiju. To ne znači da „savremena evolucionarna nauka” nije zasnovana na pretpostavkama ili da njeni zaključci nisu oblikovani unapred prihvaćenim pogledom na svet. S oba moramo biti oprezni i pažljivo ih proučiti. Izgleda da dokazi postoje s obe strane. Treba sam sebe da pitam koji od ovih pogleda me privlači prirodno ili emotivno ili zbog mog obrazovanja (pretpostavka koja potvrđuje samu sebe).

V. Lični zaključak

- A. Pošto sam teolog, a ne naučnik, za mene je bilo od ključne važnosti da pročitam i razumem što više od savremene nauke zasnovane na načelu ravnomernosti (*uniformizma*). Lično mi mnogo ne smeta „evolucija”, nego „naturalizam” (jednu definiciju naturalizma je dao Karl Sagan kad je rekao „svemir je sve što je bilo, sve što jeste i sve što će ikad biti”).

133 Naučni napredak, prim. prev.

134 Razlozi za veru, prim. prev.

135 Promena čoveka, prim. prev.

136 Nauka, prim. prev.

137 Definicija evolucije, prim. prev.

138 Društvo za istraživanje Stvaranja, prim. prev.

139 Razlozi za veru, prim. prev.

Znam da su u pitanju moje predrasude, ali moje objedinjujuće teorije su supernaturalizam¹⁴⁰ i kreacionizam koji uključuje posebno stvaranje, a ja ne poričem evoluciju niti se zbog nje osećam ugroženo. Moj osnovni pogled na svet je da postoji Bog koji je osoba i koji je započeo taj process i upravlja njime s određenim ciljem! *Teoriju osmišljavajućeg uma* (eng. *Intelligent Design*) smatram razumnom teorijom – vidite: Majkl Bihi (M. J. Behe), *Darvinova crna kutija*¹⁴¹ i *Mere Creation: Science, Faith and Intelligent Design*¹⁴², urednik: Vilijam Dembski (William A. Dembski). „Nasumičnost” u teoriji evolucije i „odsustvo svesnog izvršioca” u naturalizmu izazivaju u meni ličnu bol i zbunjenost. Proces je očigledan deo života. Treba da budem siguran da nisam nešto prihvatio bez procene samo zato što mi odgovara. Pokušao sam da prepoznam svoje pretpostavke:

1. Pisac Postanja 1–3 (i slično tome, većeg dela Otkrivenja) nije nameravao da se njegov tekst shvati doslovno. Odgovori na pitanja kako je sve počelo i kako će se sve završiti obavijeni su tajnstvenom književnom vrstom (i moraju biti za pali ljudski rod).
2. Evolucija je očigledna na nekim nivoima („vodoravna evolucija”, „mikroevolucija”, evolucija u okviru vrste), ali nije jedini objedinjujući faktor života na ovoj planeti, niti u razvoju svemira. Na tim poljima postoji misterija! Lično mogu da prihvatim da mi Biblija (tj. posebno otkrivenje) otkriva „ko” i „zašto” je stvarao, a da mi priroda (tj. prirodno otkrivenje), kroz savremenu nauku i njene modele i teorije u razvoju, otkriva „kako” i „kada”.
3. Čak i kad bi „teistička evolucija” bila potpuno istinita, ja ne bih morao da odbacim nijednu od svojih pretpostavki zasnovanih na veri. Vidi: Darel Folk (Darrel R. Falk), *Coming to Peace with Science: Bridging the World's Between Faith and Biology*¹⁴³ i Fransis Kolins (Francis S. Collins), *The Language of God*¹⁴⁴. Ja imam pretpostavke zasnovane na veri (a imate ih i vi)! Moj pogled na svet je biblijsko hrišćanstvo, a moje poimanje sveta raste i menja se.

B. Starost zemlje je nevažna za moju teologiju, osim u sledećem:

1. Izgleda da pogled po kom je „Veliki prasak” uzrok sveopšteg ustrojavanja materije i koji pretpostavlja da svemir ima početak ograničava mogućnosti koje je neograničeno vreme davalo evolucionom razvoju života (tj. naturalizam).
2. Počeci i krajevi fosilnih zapisa možda ukazuju na „teoriju nagle uravnoteženosti” (eng. *Punctuated Equilibrium*) koja tvrdi da se prilika za evoluciju pojavljuje u naletima (koji bi mogli biti Božiji povremeni činovi stvaranja) i da evolucija nije nužno postepena promena tokom vremena.
3. Odlučio sam da prihvatim stavove da je Zemlja stara i da se dogodilo skorašnje posebno stvaranje ljudskog roda kao svoje osnovne pretpostavke sve dok ne budem došao do drugačijeg zaključka na osnovu svog proučavanja Biblije, arheologije i savremene nauke. I ovaj redosled pokazuje moju pristrasnost (ali svi smo pristrasni)!
4. Nauka nije ni moj neprijatelj ni moj spasitelj! Veoma je uzbudljivo živeti u ovo vreme kad se znanje umnožava! Poznavanje hermeneutike može vernicima da pruži

140 Teorija o postojanju natprirodnog, prim. prev.

141 Izdavač: Krug Commerce. Izvornik: *Darwin's Black Box*.

142 Čisto stvaranje: nauka, vera i teorija osmišljavajućeg uma, prim. prev.

143 Pomirenje s naukom: most između sveta vere i sveta biologije, prim. prev.

144 Božiji jezik, prim. prev.

veliku utehu! Divna je mogućnost da se verodostojno spoje vera i razum, Biblija i nauka!

VI. Trenutne pretpostavke o starosti Zemlje

- A. Radiometrijsko datiranje stena s meseca i meteora daje dosledne rezultate od 4.6 milijardi godina. One sadrže iste elemente kao planete ovog sunčevog sistema i zaključak je da su naše sunce i pripadajuće planete, komete i asteroidi nastali u to vreme. Najstarije stene na zemlji radiometrijski su datirane na 3.8 milijardi godina.
- B. Datum natprirodnog stvaranja prvog ljudskog para (vrste *Homo sapiens*) predstavlja teže pitanje, ali verovatno se radi o desetinama hiljada godina, moguće o 40.000 – vidite: Fazale Rana (Fazale Rana) i Hju Ros (Hugh Ross), *Who was Adam?*¹⁴⁵.

Vreme predstavlja problem za nas koji smo stvoreni u okviru sistema tekućeg vremena, ali proticanje vremena ne utiče na Boga. Verujem da su Zemlja i njena okolina postepeno stvarani s posebnom svrhom – da budu „mesto” gde će Bog biti u zajedništvu sa svojim najuzvišenijim stvorenjem, koje je stvorio na svoju sliku. Jedini izvor za ovakvo verovanje jeste bogonadahuto Sveto pismo. Ja ga se držim, ali dozvoljavam savremenoj nauci da uveća moje razumevanje fizičkih strana Božije stvaralačke delatnosti!

PROUČAVANJE REČI I IZRAZA

POSTANJE 1:1-5 (SSP¹⁴⁶)

¹U početku stvori Bog nebo i zemlju. ²Zemlja je bila bezoblična i prazna. Tama se prostirala nad bezdanom i Božiji Duh lebdeo je nad vodama. ³Tada Bog reče: »Neka bude svetlost.« I bi svetlost. ⁴Bog vide da je svetlost dobra i razdvoji svetlost od tame. ⁵Bog nazva svetlost »dan«, a tamu nazva »noć«. I bi večer, i bi jutro – dan prvi.

1:1 „U početku” Hebrejski naslov ove knjige glasi *Berešit* (BDB 912), a ime *Postanje* potiče iz prevoda *Septuaginta*. To je početak istorije, ali nije početak Božijeg delovanja (vidite: Matej 25:34; Jovan 17:5,25; Efescima 1:4; Titu 1:2; Druga Timoteju 1:9; Prva Petrova 1:19-20; Otkrivenje 13:8). Harison (R. K. Harrison) kaže da ova reč treba da se prevede „za početak” (*Introduction to the Old Testament*¹⁴⁷, str. 542, napomena 3). U knjizi *The Lost World of Genesis One*¹⁴⁸ Džon Volton (John H. Walton) kaže da ona označava početak nekakvog vremenskog razdoblja (str. 45).

▣ **„Bog” Elohim** (BDB 43) je MNOŽINA reči *El* (BDB 42), rasprostranjenog naziva za Boga na Starom bliskom istoku. Kad se odnosi na Izraelovog Boga glagol je obično u JEDNINI (uz šest izuzetaka). Rabini kažu da ova reč govori o Bogu kao stvoritelju, davaocu i održavaocu sveukupnog života na planeti Zemlji (vidite: Psalam 19:1-6 i Psalam 104). Zapazite koliko puta se ova reč pojavljuje u prvom poglavlju.

Verujem da je ovaj stih nezavisna rečenica. Ibn Ezra kaže da je u pitanju zavisna rečenica i da je naglasak na drugom stihu, a Raši (Rashi) kaže da je drugi stih kao u zgradama i da je naglasak na

145 Ko je bio Adam, prim. prev.

146 Preuzeto iz Biblija: Savremeni srpski prevod © 2015 Bible League International. Preuzeto s odobrenjem. (prim. prev.)

147 Uvod u Stari zavet, prim. prev.

148 Izgubljeni svet Postanja 1, prim. prev.

trećem stihu. Savremeni biblijski komentatori koji zastupaju teoriju bogomdanih poredaka (*dispenzacionalizam*) kažu da je prvi stih zavisna rečenica jer žele da podupru svoju teoriju o prethodnom padu (tj. teoriju preskoka – eng. *the gap theory*). Zapazite da u tekstu nema objašnjenja o Božijem poreklu. Snažno je naglašeno da je Bog stvorio materiju, a ne da je oblikovao prethodno postojeću materiju (kao u grčkoj kosmologiji). U epu *Enuma Eliš* (vavilonskom epu o stvaranju), kao i u grčkoj misli, večni su i Duh (koji je dobar) i materija (koja je zla). Biblija ne otkriva Božije poreklo i ne raspravlja o tom pitanju. On je oduvek postojao (vidite: Psalam 90:2) i odgovor na to pitanje svakako je tajanstven. Ljudski rod jednostavno ne može da pojmi Božiju puninu!

Ova rasprava o rečenicama je teološki značajna. Društvo *The Jewish Publication Society of America*¹⁴⁹ prevelo je Postanje 1:1 kao vremensku rečenicu: „Kad je Bog počeo da stvara nebo i zemlju – pošto je zemlja bila bezoblična i prazna – ...” Na osnovu ovog prevoda se može zaključiti da su i Bog i materija večni, kao u grčkoj kosmologiji (vidite: članak *Creation and Cosmology*¹⁵⁰ u enciklopediji *Encyclopedia Judaica*¹⁵¹, tom 5, str. 1059). *Enuma Eliš*, sumerski ep o stvaranju, počinje rečima „Kad je u početku...” Vidite: Posebna tema – Božija imena, kod stiha 2:4.

▣ „**stvoriti**” *Bara* (vidite: 1:1,21,27; 2:3,4) je hebrejski GLAGOL (*BDB* 135, *KB* 153, *kal* PERFEKTA) koji se koristi iskuljučivo za Božiju stvaralačku delatnost. Osnovno značenje je „oblikovati sečenjem”. Bog je svojom voljom pozvao u postojanje sve osim sebe. Psalam 33:6,9; Jevrejima 11:3 i Druga Petrova 3:5 govore o stvaranju (*kosmologija*) Božijom izgovorenom rečju (*fiat*) ni iz čega (*ex nihilo*), mada za vodu nigde nije rečeno da je stvorena (vidite: Postanje 1:2). Grčke (gnostičke) i mesopotamijske filozofije naglašavaju večni dvojni sukob (*dualizam*) između „duha” i „materije”. Šta god glagol *bara* podrazumevao, njime se stavlja naglasak na Božiju delatnost i svrhu!

Biblija tvrdi da je stvaranje imalo početnu tačku. Nauka XXI veka bi taj početak nazvala „Velikim praskom”. Naturalizam više ne može da se oslanja na pretpostavku o neograničenom nizu događaja u prošlosti. Ipak, pre će biti da Postanje 1 opisuje početak funkcionalne zemlje, a ne sam početak materije – Džon Volton (John H. Walton), *The Lost World of Genesis One*¹⁵².

▣ „**nebo**” Reč „nebo” (*BDB* 1029) može da se upotrebi s nekoliko značenja:

1. Da označi zemljinu atmosferu, kao u 8. i 20. stihu
2. Može da se odnosi na ceo svemir (na svu postojeću materiju)
3. Može da se odnosi na sve što je stvoreno, bilo vidljivo (materijalno) ili nevidljivo (na anđele ili nebo kao Božiji presto). Ako je ovo treće značenje istinito, onda bi Kološanima 1:16 bio uporedni odlomak. Ako nije, onda se Postanje 1 usredsređuje samo na stvaranje ove planete. Biblija naglašava ovozemaljsku tačku gledišta (opisuje stvaranje onako kako bi ga video posmatrač s ove planete). Neki tvrde da Postanje 1 opisuje stvaranje svemira (sunca, meseca, zvezda i galaksija), a da se Postanje 2–3 usredsređuje na ovu planetu i stvaranje ljudskog roda. To je svakako moguće, jer poglavlja 2–4 čine jednu tekstualnu celinu. Oba ova izveštaja (i u Postanju 1 i u Postanju 2–4) su usredsređena na stvaranje zemlje (tj. *geocentrična*).

▣ „**zemlju**” Ova reč (*BDB* 75) može da se odnosi na određeno područje, na određenu zemlju ili na celu planetu. Mora se priznati da je Postanje 1 usredsređeno na zemlju (tj. *geocentrično*, vidite 15. stih) i to je u skladu s teološkim ciljevima ovog poglavlja, a ne sa savremenom naukom. Ne zaboravite da je Biblija napisana opisnim jezikom i s teološkim ciljevima na umu. Ona nije protiv nauke, nego je pre-naučna.

149 Jevrejsko izdavačko društvo Amerike, prim. prev.

150 Stvaranje i uređenje svemira, prim. prev.

151 Jevrejska enciklopedija, prim. prev.

152 Izgubljeni svet Postanja 1, prim. prev.

1:2 „Zemlja je bila” Ovaj GLAGOL (*BDB 224, KB 243, kal PERFEKTA*) se veoma retko može prevesti rečima „je postala”. „Bila” je poželjniji prevod, kako gramatički, tako i zbog datog konteksta. Ne dozvolite da vaša teološka teorija o dva pada (tj. teorija preskoka – eng. *the gap theory*) koja je utemeljena na pretpostavkama teorije bogomdanih poredaka (*dispenzacionalizma*) i teorije prethiljadugodišnjeg povratka (*premilenijalizma*) utiče na egzegezu teksta.

NASB	„bezoblična i prazna”
NKJV	„bez oblika i prazna”
NRSV, NJB	„bezoblična praznina”
TEV	„bezoblična i pusta”
NIV	„bezoblična i prazna”
REB	„velika pustoš”
SEPT	„neugledna i neuređena”
JPSOA	„neuobličena i prazna”

Ove dve reči se mogu naći u sledećim rečnicima: *BDB 1062, KB 1688-1690* i *BDB 96, KB 111*. Da li se u ovom izrazu podrazumeva samo voda? Zemlja neprestano menja oblik (tektonske ploče) i od jednog prvobitnog kontinenta po imenu Pangea nastalo je nekoliko kontinenata. Ovde se ponovo postavlja pitanje starosti Zemlje. Ove reči se zajedno pojavljuju i u Jeremiji 4:23. Upotrebljene su i u sumerskim i vavilonskim epovima o stvaranju, ali u mitološkom smislu. Ovo stanje tvorevine pokazuje da je Bog stvorio naseljivu zemlju pomoću postepenog procesa (vidite: Isaija 45:18). Ove dve reči ne opisuju početak materije, nego stanje nerazvijenog i nefunkcionalnog ali uređenog sistema – Džon Volton (John H. Walton), *The Lost World of Genesis One*¹⁵³ str. 49. Zemlja još nije bila spremna za ljude!

▣ **„Tama”** Ova reč (*BDB 365*) ne predstavlja zlo, nego prvobitno rasulo. Bog je u 5. stihu dao imena i tami i svetlosti. Iako se ove dve reči u Bibliji često koriste za duhovnu stvarnost, one ovde predstavljaju prvobitne fizičke uslove.

▣ **„bezdan”** Upotrebljena hebrejska reč je *tehom* (*BDB 1062/3, KB 1690-91*). Sličan, ali drugi semitski koren je u sumerskim i vavilonskim epovima o stvaranju poosobljen kao *Tiamat*, čudovište rasula i majka bogova, Apsuova žena. Pokušala je da ubije sve niže bogove, svoje potomke. Prema vavilonskoj knjizi postanja zvanog *Enuma Eliš*, Marduk ju je ubio i od njenog tela napravio nebo i zemlju. Jevreji su smatrali da je voda početna osnova stvaranja (vidite: Psalam 24:1-2; Psalam 104:6; Druga Petrova 3:5). Nigde ne piše da je voda bila stvorena. Ipak, hebrejska reč je muškog roda, a ne ženskog, i korenom nije povezana s rečju *Tiamat*.

U Starom zavetu ima odlomaka u kojima je Jahve u sukobu s poosobljenim vodenim rasulom (vidite Psalam 74:13-14; 89:9-10 i 104:6-7; Isaija 51:9-10), ali to su uvek poetski, metaforični odlomci. Voda je ključni činilac stvaranja (vidite: 1:2b,6-7).

NASB, NKJV,	
TEV, NIV	„Božiji Duh”
NRSV, JPSOA	„vetar od Boga”
NJB	„božanski vetar”
REB	„Božiji duh”
SEPT	„Božiji dah”

153 Izgubljeni svet Postanja 1, prim. prev.

Hebrejska reč *ruah* (BDB 924) i grčka reč *pnevma* (vidite: Jovan 3:5,8) mogu da znače „duh”, „dah” ili „vetar” (vidite: Jovan 3:5,8). Božiji Duh se često povezuje sa stvaranjem (vidite: Postanje 1:2; Jov 26:13; Psalam 104:29-30 i 147:14-18). Stari zavet jasno ne definiše odnos između Boga i Duha. U Jovu 28:26-28, Psalmu 104:24 i Poslovcama 3:19 i 8:22-23, Bog je sve stvorio mudrošću (imenica ženskog roda). U Novom zavetu stoji da je Isus bio Božiji izvršilac stvaranja (vidite: Jovan 1:1-3; Prva Korinćanima 8:6; Kološanima 1:15-17; Jevrejima 1:2-3). U stvaranju su, kao i kod otkupljenja, uključene sve tri osobe Svete Trojice. Postanje 1 ne naglašava nijedan drugorazredni uzrok.

<i>NASB, TEV</i>	„kretao se”
<i>NKJV, NIV</i>	„lebdeo je”
<i>NRSV</i>	„brisao je”
<i>NJB</i>	„brisao je”

Ova reč (BDB 934, KB 1219, PARTICIP *piela*) je poprimila značenje, „natkriljivanja” ili „aktivnog lebdenja” (vidite u prevodu *JB*). Koristi se za majke u svetu ptica (vidite: Izlazak 19:4; Ponovljeni zakoni 32:11; Isaija 31:5; 40:31; Osija 3; 11:4). Nije povezana s feničanskom kosmologijom, prema kojoj je zemlja nastala iz jajeta, nego je u pitanju ženska metafora za Božiju delotvornu roditeljsku brigu i za razvoj njegove tvorevine u ovoj ranoj fazi!

1:3 „Bog reče” Ovo je teološki pojam stvaranja izgovorenom rečju, upotrebom latinske reči *fiat* (vidite: Postanje 1:9,14,20,24,29; Psalam 33:6 i 148:5; Druga Korinćanima 4:6; Jevrejima 11:3). Ovo se često opisuje rečima „materija je nastala ni iz čega”, Božijom zapovešću, uz upotrebu latinskog izraza *ex nihilo* (vidite: Druga knjiga o Makavejcima 7:28). Ipak, moguće je da Postanje 1 ne opisuje prvobitno stvaranje materije, nego ustrojavanje postojeće materije – vidite: Džon Volton (John H. Walton), *The Lost World of Genesis One*¹⁵⁴, od 54. stranice.

Ova sila izgovorene reči vidi se i na sledećim mestima:

1. U praotačkom blagoslovu
2. U Božijoj samoostvarujućoj otkupiteljskoj reči, Isaija 55:6-13, posebno 11. stih
3. Isus kao Reč u Jovanu 1:1
4. Isus koji se vraća s dvoseklim mačem u ustima (vidite Druga Solunjanima 2:8; Jevrejima 4:12; Otkrivenje 1:6; 2:12,16; 19:15,21). Ovo je ustaljeni izraz za opisivanje stvaranja Božijom voljom pomoću misli i reči. Ono što Bog hoće to se i dogodi!

▣ „**Neka bude**” ovo je JUSIV koji se pojavljuje u sledećim stihovima ovog poglavlja: 3, 6 (dva puta), 9 (dva puta po značenju, ali ne i obliku), 11, 14, 20 (dva puta po značenju, ali ne i obliku), 22, 24, 26 (po značenju, ali ne i obliku).

1:4 „Bog vide da je svetlost dobra” (stihovi 4, 10, 12, 18, 21, 25, 31). Sva tvorevina bila je dobra (vidite: 1:31). Zlo nije bilo prisutno u Božijoj prvobitnoj tvorevini, nego je nastalo izopačenjem dobra. Reč „dobro” ovde verovatno znači „odgovara svojoj svrsi” (vidite: Isaija 41:7) ili „po prirodi bez mane” (BDB 373).

▣ „**razdvoji**” Ovaj GLAGOL (BDB 95, KB 110, IMPERFEKAT *hifila*) svojstven je načinu na koji je Bog razvijao svoju tvorevinu. Bog razdeljuje (engleski prevod *KJV*¹⁵⁵) i započinje nove stvari (vidite stihove 4, 6, 7, 14, 18).

154 Izgubljeni svet Postanja 1, prim. prev.

155 *King James Version* (verzija kralja Džejmsa, prim. prev.)

▣ „svetlost” Ne zaboravite da još nije bilo sunca. Trudite se da ne budete dogmatični po pitanju vremenskog redosleda (mislim na dvadeset četiri sata za zemljinu rotaciju, jer ona nije bila ravnomerna tokom zemljine istorije).

Svetlost (*BDB* 21) je biblijski simbol za život, čistotu i istinu (vidite: Jov 33:30; Psalam 56:13 i 112:4; Isaija 58:8,10; 59:9; 60:1-3; Jovan 1:5-9; Druga Korinćanima 4:6). U Otkrivenju 22:5 se spominje svetlost bez sunca. Isto tako, zapazite da je tama stvorena (vidite: Isaija 45:7) i da joj je Bog dao ime (vidite 5. stih), što pokazuje njegovu vlast nad njom (vidite: Psalam 74:16; 104:20-23; 139:12).

U knjizi *The Lost World of Genesis One*¹⁵⁶ Džon Volton (John H. Walton) tvrdi na osnovu 4. i 5. stiha da to znači „razdoblje svetlosti”, a ne nastanak sunca (od 55. stranice).

1:5 „Bog nazva” (stihovi 8 i 10) Ovo pokazuje Božije vlasništvo i vlast.

▣ „I bi več, i bi jutro” Ovaj redosled možda ukazuje na to da je tama postojala pre stvaranja svetlosti. Rabini su protumačili da ovo znači da je dan jedinica za merenje vremena i da počinje uveče. Bila je tama, a zatim je bila svetlost. Ovo se vidi i u Isusovo vreme, kad je novi dan počinjao uveče, sumrakom.

▣ „dan” Hebrejska reč *jom* (*BDB* 398) može da se odnosi na duže vremensko razdoblje (vidite: Postanje 2:4 i 5:2; Ruta 1:1; Psalam 50:15; 90:4; Propovednik 7:14; Isaija 4:2; 11:2; Zaharija 4:10), ali obično označava dan koji traje dvadeset četiri časa (Izlazak 20:9-10).

POSEBNA TEMA – DAN (JOM)

Teorije o značenju reči *jom* (dan) preuzete su i prerađene iz radne sveske *OT Survey I Notebook*¹⁵⁷ koju je napisao dr Džon Haris (Dr. John Harris), dekan škole *School of Christian Studies*¹⁵⁸ i profesor Starog zaveta na univerzitetu *East Texas Baptist University*¹⁵⁹:

1. Teorija o doslovna dvadeset četiri časa

To je najneposredniji pristup (vidite: Izlazak 20:9-11). Pitanja koja se nameću kod ovog pristupa:

- a. Kako je svetlost nastala prvog dana kad do četvrtog dana nije bilo sunca?
- b. Kako su sve životinje (posebno one koje izvorno žive u drugim delovima sveta) imenovane za manje od jednog dana (vidite: Postanje 2:19-20)?

2. Teorija da reč „dan” označava „razdoblje”

Ova teorija je pokušaj da se usklade nauka (posebno geologija) i Biblija. Prema ovoj teoriji „dani” predstavljaju „geološka razdoblja”. Dužine su im nejednake i približno se slažu s različitim slojevima koji su opisani u geologiji zasnovanoj na načelu ravnomernosti (*uniformizma*). Naučnici se najčešće slažu s opštim razvojem u Postanju 1 – para i vodena masa prethodile su razdvajanju kopna od mora pre nastanka života. Biljni oblici života su nastali pre životinjskih, a ljudi su najkasniji i najsloženiji oblik života. Pitanja koja se nameću kod ovog pristupa:

- a. Kako su biljke preživele čitava „razdoblja” bez sunca?
- b. Kako se odvijalo oprašivanje biljaka ako su insekti i ptice stvoreni tek nakon nekoliko „razdoblja”?

3. Teorija o smenjivanju dana i razdoblja

Dani zaista traju dvadeset četiri časa, ali su jedan od drugog razdvojeni razdobljima tokom

156 Izgubljeni svet Postanja 1, prim. prev.

157 Radna sveska za Pregled Starog zaveta I, prim. prev.

158 Škola hrišćanskog proučavanja, prim. prev.

159 Baptistički univerzitet Istočnog Teksasa, prim. prev.

kojih se sve što je stvoreno razvijalo. Pitanja koja se nameću kod ovog pristupa:

- a. Nastaju isti problemi kao kod teorije da „dan” označava „razdoblje”.
 - b. Da li se u samom tekstu može videti da se reč „dan” upotrebljava i kao dvadeset četiri časa i kao razdoblje?
4. Teorija postepenog stvaranja i razaranja
Ova teorija tvrdi sledeće: između Postanja 1:1 i 1:2 postojalo je neodređeno vremensko doba u kom su se dogodila geološka razdoblja. Tokom ovog doba stvorena su praistorijska stvorenja, redom koji se može zaključiti iz fosilnih zapisa. Pre oko 200.000 godina dogodila se natprirodna nepogoda koja je uništila velik deo života na ovoj planeti i istrebila mnoge životinje. Zatim su nastupili dani iz Postanja 1 koji se odnose na ponovno, a ne na prvobitno stvaranje.
5. Teorija „Samo Eden”
Izveštaj o stvaranju se odnosi samo na stvaranje i fizičke strane Edenskog vrta.
6. Teorija preskoka
Pobornici ove teorije smatraju da je u Postanju 1:1 Bog stvorio savršen svet, a da je u Postanju 1:2 Lucifer (Satana) postavljen da upravlja svetom, ali se pobunio. Bog je kaznio Lucifera i svet velikim uništenjem. Svet je ostao netaknut milionima godina, a geološka razdoblja su prolazila. Na osnovu Postanja 1:3–2:3, godine 4004. p.n.e. dogodilo se šest doslovnih, dvadesetčetvoročasovnih dana ponovnog stvaranja. Biskup Ašer (Ussher) je 1654. godine n.e. izvršio izračunavanja na osnovu rodoslova iz Postanja 5 i Postanja 11 i odredio da je datum stvaranja ljudskog roda bila približno 4004. godina p.n.e. Ipak, rodoslovi ne pružaju potpune hronološke podatke.
7. Teorija o svetoj sedmici
Pisac Postanja upotrebio je pojmove dana i sedmice kao književno izražajno sredstvo kojim prenosi božansku poruku o Božijim stvaralačkim delima. Takva struktura oslikava lepotu i simetriju Božijeg stvaralaštva.
8. Teorija svečanog otvaranja svemirskog hrama
Ovu teoriju je nedavno postavio Džon Volton (John H. Walton) u knjizi *The Lost World of Genesis One*¹⁶⁰ (izdavač IVP, 2009. godine). On na šest dana gleda kao na „nastanak funkcije, a ne materije”. Oni opisuju kako Bog uređuje i podešava svemir koji funkcioniše za dobro ljudskog roda, što je u skladu i s drugim drevnim kosmologijama. Na primer, prva tri dana predstavljaju Boga kako stvara „godišnja doba (tj. vreme)”, „vremenske uslove (za useve)” i hranu. Izraz „da je ... dobro”, koji se stalno ponavlja, označava funkcionalnost.
- Sedmi dan opisuje Božiji ulazak u svoj potpuno funkcionalan i naseljen „svemirski hram”, kao njegov punopravni vlasnik, vladar i upravitelj. Postanje 1 uopšte ne opisuje fizičko stvaranje materije, nego njeno uređivanje, kako bi postojalo funkcionalno mesto za zajedništvo Boga i ljudi.
- „Dani” postaju književno izražajno sredstvo kojim se saopštava ono što je bilo sveopšte prihvaćeno na Starom bliskom istoku:
- a. Ne postoji razlika između „prirodnog” i „natprirodnog”
 - b. Božanstvo je uključeno u sva polja života. Izrael nije bio jedinstven po svom opštem pogledu na svet, nego po sledećem:
 - i. Po svom jednoboštvu
 - ii. Stvaranje se dogodilo za ljude, a ne za bogove
 - iii. U Izraelovom izveštaju o stvaranju nema sukoba među bogovima niti između bogova i ljudi

Izrael svoj izveštaj o stvaranju nije pozajmio od drugih, nego je s njima delio opšti pogled na svet.

POSTANJE 1:6-8 (SSP)

⁶Tada Bog reče: »Neka bude svod između vodâ, da razdvaja vode od vodâ.« ⁷I Bog načini svod i razdvoji vode pod svodom od vodâ nad svodom. I bi tako. ⁸Bog nazva svod »nebo«. I bi več, i bi jutro – dan drugi.

1:6 U ovom stihu se dva puta pojavljuje JUSIV („Neka...”) *kala* glagola „biti” (BDB 224, KB 243). Isti oblik pojavljuje se i u stihovima 14 i 22.

NASB, NET

JPSOA

„pokrov”

NKJV

„(čvrsti) svod”

NRSV, TEV

„kupolu”

NJB

„svod”

Ova reč (BDB 956, KB 1290) može da znači „iskovati” ili „razapeti” kao u Isaiji 42:5. Odnosi se na zemljinu atmosferu (vidite 1:20) koja je metaforično prikazana kao vazdušni svod ili prevrnuti zdela nad površinom zemlje (vidite: Isaija 40:22).

▣ „vode” Slatka i slana voda su važni činiooci u vanbiblijskim izveštajima o stvaranju, ali u Bibliji nad njima vlada Bog. U Postanju 1 se ne spominje razlika između slatke i slane vode. Voda u atmosferi je razdvojena od vode na zemlji. Proučavanje Postanja 1 pokazuje da je Bog izvršio nekoliko različitih razdvajanja tokom postupka stvaranja naseljene zemlje (razdvojio je svetlost od tame, vode nad svodom od vodâ pod svodom, vode pod svodom od kopna i vreme sunčeve vladavine od vremena mesečeve vladavine).

1:7 „razdvoji vode” Bog je imao vlast nad vodenim rasulom (BDB 95, KB 110, PARTICIP *hiifla*) i postavio je vodama granice (vidite: Jov 38:8-11; Psalam 33:6-7; Isaija 40:12).

▣ „I bi tako” Dešavalo se i dešava se sve što Bog hoće se (vidite: Postanje 1:9,11,15,24,30).

POSTANJE 1:9-13 (SSP)

⁹Tada Bog reče: »Neka se vode pod nebom saberu na jedno mesto i neka se pojavi kopno.« I bi tako. ¹⁰Bog nazva kopno »zemlja«, a sabrane vode nazva »more«. I Bog vide da je to dobro. ¹¹Tada Bog reče: »Neka zemlja iznedri rastinje: biljke koje daju seme i plodonosno drveće koje rađa plod sa semenom u njemu prema svojim vrstama na zemlji.« I bi tako. ¹²Zemlja iznedri rastinje: biljke koje daju seme prema svojim vrstama i drveće koje rađa plod sa semenom u njemu prema svojim vrstama. I Bog vide da je to dobro. ¹³I bi več, i bi jutro – dan treći.

1:9-10 Prva dva GLAGOLA (BDB 876, KB 1082 i BDB 906, KB 1157) su IMPERATIVI *nifala* koji su upotrebljeni kao JUSIVI. Da li se ovde podrazumeva jedan kontinent (tj. Pangaea)? Zemlja neprestano menja oblik (mislim na tektonske ploče). Ovde se ponovo postavlja pitanje starosti Zemlje. Zapazite da Bog upravlja svim prirodnim pojavama. Nema bogova prirode!

1:9 „neka se pojavi kopno” Ovo je slično prvobitnom svetom brdu iz egiptaske kosmologije. I stvaranje ljudi od gline predstavlja još jedan primer zajedničkog opšteg pogleda na svet širom celog Starog bliskog istoka. Ono je zajedničko mesopotamijskim, egipatskim i izraelskim izveštajima o stvaranju.

1:11-12 Ovo nije tehnički opis porekla sveukupnog biljnog života. Izgleda da se odnosi na tri tipa biljaka: trave, žitarice i voćke. Životinje će jesti prvi i drugi tip, a ljudi drugi i treći. Bog je, korak po korak, pripremao zemlju kao pozornicu na kojoj će se starati o svojoj najuzvišenijoj tvorevini, ljudima, i na kojoj će ostvariti zajedništvo s njima.

Postoji nekoliko savremenih teorija o redosledu razvoja biljnog života. Neki naučnici tvrde da je redosled bio baš ovakav, ali moramo biti oprezni jer se naučne teorije menjaju. Hrišćani ne veruju Svetom pismu zato što su nauka i arheologija potvrdile neko pitanje, nego verujemo zbog mira koji smo pronašli u Hristu i zbog onoga što sama Biblija tvrdi o svojoj bogonadahnutosti.

1:11 „Neka zemlja iznedri” Ovo je *JUSIV hitpaela* glagola „niknuti” (*BDB 205, KB 233*).

▣ prema svojim vrstama” Tvorevina je tako ustrojena (vidite: Postanje 1:12, 21, 24, 25; 6:20; 7:14) da biljke, životinje i čovek mogu sami da se razmnožavaju i prilagođavaju. Bog je stvorio prilagodljiva živa bića. Evolucija na ovom nivou – u smislu prilagođavanja na različite uslove života – sigurno se događala tokom vremena (mikroevolucija ili vodoravna evolucija).

U teologiji je sve jača struja koja prihvata pojam postupnog stvaranja, što podrazumeva da je Bog možda stvorio ljudski rod (1) stvaranjem u etapama ili (2) tako što su Adam i Eva stvoreni već potpuno razvijeni u nekoj kasnijoj etapi stvaranja – vidite spise Bernarda Rama (Bernard Ramm) i Hjuja Rosa (Hugh Ross).

Nasuprot Starom bliskom istoku, gde je plodnost slavljena kao dva božanstva, Postanje pokazuje da je Bog izvor života, a ne seksualni čin. Ovaj izveštaj na mnoge načine umanjuje bogove Starog bliskog istoka (vodu, svetlost i tamu, nebeska tela, prirodne sile, bogove plodnosti) kao što su pošasti u Egiptu unizile egipatske bogove. Jedini pokretač je jedan jedini Bog!

POSTANJE 1:14-19 (SSP)

¹⁴Tada Bog reče: »Neka budu svetlila na nebeskom svodu, da razdvajaju dan od noći i da označavaju doba, dane i godine. ¹⁵I neka svetlila na nebeskom svodu osvetljavaju zemlju.« I bi tako. ¹⁶Bog načini dva velika svetlila: veće svetlilo da vlada danju i manje svetlilo da vlada noću, i zvezde. ¹⁷Bog ih postavi na nebeski svod da osvetljavaju zemlju, ¹⁸da vladaju danju i noću i da razdvajaju svetlost od tame. I Bog vide da je to dobro. ¹⁹I bi več, i bi jutro – dan četvrti.

1:14 „da označavaju doba, dane i godine” Nebeska svetlila treba da označavaju praznike (vidite: Postanje 18:14; Levitska 23; Ponovljeni zakoni 31:10) i smenjivanje odmora, rada i slavljenja Boga (vidite: Psalam 104:19-23). Sunce je stvoreno da podeli godinu i svaki dan u delove i tako pomogne ljudima da ispune sve svoje obaveze (fizičke i duhovne).

1:16 „dva velika svetlila ... i zvezde ” Bog je tvorac nebeskih tela (vidite: Isaija 40:26). Ona nisu božanstva kojima se treba klanjati (mesopotamijsko klanjanje nebeskim telima, vidite: Ponovljeni zakoni 4:19 i Jezekilj 8:16), nego su fizičke sluge (vidite: Psalam 19:1-6). Ovo je teološka tvrdnja!

1:17-18 Uporedna struktura u hebrejskom jeziku podrazumeva još tri namene, povrh onih iz 14. stiha.

POSTANJE 1:20-23 (SSP)

²⁰Tada Bog reče: »Neka vode povrve od živih bića i neka ptice polete nebeskim svodom iznad zemlje.« ²¹I Bog stvori morske nemani, sva živa bića koja se kreću u vodi i od kojih voda vrvi, prema njihovim vrstama, i sve krilate ptice prema njihovim vrstama. I Bog vide da je to dobro. ²²Bog ih blagoslovi i reče: »Budite plodni i množite se i ispunite vode mora. I neka se ptice množe na zemlji.« ²³I bi več, i bi jutro – dan peti.

1:20-23 Beskičmenjaci se u kambrijumskom razdoblju pojavljuju iznenada i u mnogobrojnim oblicima. Nema fizičkih dokaza njihovog postepenog razvoja.

Glagoli „vrveti” (BDB 1056, KB 1655) i „leteti” (BDB 733, KB 800) iz 20. stiha su u IMPERFEKTU koji je upotrebljen kao JUSIV.

1:20 „živa bića” Ista ova reč, *nefeš* (BDB 659), upotrebljena je i za ljude (vidite 2:7) i za kopnene životinje (vidite: Postanje 2:19; Levitska 11:46 i 24:18). Ona označava životnu silu (vidite: Jezekilj 18:4) koja je povezana s ovom planetom i zavisi od nje.

▣ „**ptice**” Doslovno „leteća stvorenja” (BDB 733), jer se ova reč u Ponovljenim zakonima 14:19-20 odnosi i na insekte.

1:21 „stvori” Ovo je reč *bara* (BDB 135, KB 153, IMPERFEKAT *kala*), kao u Postanju 1:1. Ona podrazumeva Božije stvaralaštvo. „Čovek i životinje” su „stvoreni” u 1:24-25, što podrazumeva stvaranje iz već postojeće tvari (tj. prašine). Ipak, *bara* u Postanju 1:27 tri puta označava stvaranje čoveka. Ova posebna reč je upotrebljena za stvaranje (1) svemira (ili zemlje) u 1:1, (2) morskih stvorenja u 1:21, i (3) ljudi u 1:27.

▣

NASB, NRSV,

TEV, NJB

NKJV, NIV

LXX, KJV

JB

„velike morske nemani”

„velika morska stvorenja”

„velike kitove”

„velike vodene zmije”

Ovo se možda odnosi na *levijatana* (BDB 1072, vidite Psalam 104:26; 148:7; Jov od 40:20). Ova reč se ponekad povezuje s Izraelovim neprijateljima: (1) Egpat – Isaija 51:9, Jezekilj 29:3 i 32:2 (ponekad se naziva i „Rahav” – vidite: Psalam 89:10, Isaija 51:9) i (2) Vavilon – Jeremija 51:34. Često se povezuje i sa svemirskim/duhovnim neprijateljima (Jov 7:12; Psalam 74:13; Isaija 27:1). Hanaanski izveštaj o stvaranju ovako oslovljava boga koji se borio protiv Vaala, ali u Bibliji je u pitanju dobra tvorevina jednog i jedinog Boga.

▣ „**sve krilate ptice**” Ovaj izraz obuhvata sve što leti, i ptice i insekte (vidite Ponovljeni zakoni 14:19-20).

1:22 Poput biljaka, i životinje su stvorene sposobne za razmnožavanje. Bog želi da njegova planeta bude puna života (niz glagola u IMPERATIVU *kala*, i jedan JUSIV, vidite: 1:28; 9:1,7). Jedan vid pobune kod Vavilonske kule upravo i jeste bila nevoljnost ljudi da se rasele i napune planetu (vidite Postanje 10–11).

PITANJA ZA RAZMATRANJE

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Ova pitanja za razmatranje su data da vam pomognu da razmislite o najvažnijim stavkama ovog dela knjige. Njihov cilj je da vas izazovu na razmišljanje, ali ona nisu sveobuhvatna.

1. Koji je odnos nauke i Biblije?
2. Najvažnija pitanja o stvaranju su ko i zašto, a ne kako i kada. Ako je to istina, kako onda treba da protumačimo Postanje 1–2?
3. Kako je Bog stvorio fizički svet? Ako je u pitanju poezija, da li treba nepopustljivo da se držimo izraza *fiat* i *ex nihilo*?
4. Koja je glavna misao Postanja 1?
5. Koje su sličnosti i razlike između Svetog pisma i drugih izveštava o stvaranju?

NEKOLIKO KORISNIH IZVORA

- A. *Objections Sustained*¹⁶¹ – Filip Džonson (Phillip Johnson)
- B. *Darvin na sudu*¹⁶² – Filip Džonson, izdavač: Soteria, 2004. godine
- C. *Creation and Time*¹⁶³ – Hju Ros (Hugh Ross)
- D. *The Creator and the Cosmos*¹⁶⁴ – Hju Ros (Hugh Ross)
- E. *The Genesis Question*¹⁶⁵ – Hju Ros (Hugh Ross)
- F. *The Christian View of Science and Scripture*¹⁶⁶ – Bernard Ram (Bernard Ramm)
- G. *The Scientific Enterprise and Christian Faith*¹⁶⁷ – Malkom Dživs (Malcolm A. Jeeves)
- H. *Coming to Peace with Science*¹⁶⁸ – Darel Folk (Darrel R. Falk)
- I. *The Language of God*¹⁶⁹ – Fransis Kolins (Francis S. Collins)

161 Prigovori se prihvataju, prim. prev.

162 Izvornik: *Darwin on Trial*, Philip Johnson

163 Stvaranje i vreme, prim. prev.

164 Tvorac i svemir, prim. prev.

165 Pitanje Postanja, prim. prev.

166 Hrišćanski pogled na nauku i Bibliju, prim. prev.

167 Poduhvat nauke i hrišćanska vera, prim. prev.

168 Pomirenje s naukom, prim. prev.

169 Božiji jezik, prim. prev.

- J. *Who was Adam?*¹⁷⁰ – Fazale Rana (Fazale Rana) i Hju Ros (Hugh Ross)
- K. *The Lost World of Genesis One*¹⁷¹ – izdavač: IVP (2009.), Džon Volton (John H. Walton)

UVIDI IZ KONTEKSTA ZA POSTANJE 1:24–2:3

UVOD

- A. Starozavetni stručnjaci iz posljednja dva veka često su tvrdili da Postanje sadrži dva izveštaja o stvaranju i da su ih napisala dva pisca koja su koristila različita Božija imena. Ali:
1. To bi mogao biti književni oblik svojstven istočnjacima, u kom nakon uopštenog sledi detaljniji izveštaj.
 2. Postanje 1:1–2:3 možda je sažeti izveštaj o stvaranju ove planete, a Postanje 2:4-25 je izveštaj o stvaranju prvog ljudskog para.
 3. To je možda odraz dve različite strane Božije naravi (rabinsko tumačenje)
 - a. *Elohim* – tvorac, davalac i održavalac sveukupnog života
 - b. *Jahve* – spasitelj, otkupitelj, Izraelov Bog saveza
- B. Izgleda da u tekstu postoji razlika između Božijeg stvaranja ni iz čega i tvorevine koja nešto proizvodi. Na primer, u 21. stihu piše da je Bog nešto stvorio, a u 20. stihu stoji da je voda nešto proizvela. U 25. stihu stoji da je Bog stvorio, ali u 24. stihu stoji da je zemlja proizvela. Avgustin je zapazio tu razliku i smatrao da su postojala dva čina stvaranja: (1) stvaranje materije i duhovnih bića i (2) njihovo ustrojavanje i razvrstavanje.
- C. Ovaj odlomak jasno uči o tome da su ljudi slični višim oblicima kopnenih životinja. I ljudi i ove životinje: (1) imaju *nefeš*, 1:24 i 2:7; (2) stvoreni su šestog dana, 1:31; (3) stvoreni su od zemlje, 2:19; (4) jedu biljke, 1:29-30; (5) razmnožavaju se. Ipak, ljudi su i kao Bog: (1) posebno su stvoreni, 1:26, 2:7; (2) stvoreni su na Božiju sliku, slični njemu, 1:26, i (3) imaju vlast, 1:26,28.
- D. O rečima „Hajde da načinimo” iz Postanja 1:26 (uporedite: 1:26; 3:22; 11:7; Isaija 6:8) se mnogo raspravljalo. Postoji nekoliko teorija:
1. Kraljevska množina (mada ni u Bibliji ni u rabinskoj književnosti nema ranih primera)
 2. Bog govori sebi i anđelima na nebeskom dvoru, Prva o carevima 22:19
 3. Ukazuje na množinu unutar Boga i stoga najavljuje Trojstvo, Postanje 3:22; 11:7; Isaija 6:8; 61:14. Treba zapaziti da je (a) reč *Elohim* u MNOŽINI i (b) da se božanske osobe spominju u Psalmu 2:2, Psalmu 110:1,4 i Zahariji 3:8-11.
- E. Teorije o značenju reči „slika” i „slični”:
1. Irinej i Tertulijan:
 - a. Slika – čovekove fizičke strane
 - b. Sličnost – čovekove duhovne strane
 2. Kliment Aleksandrijski, Origen, Atanasije, Ilarije, Amvrosije, Avgustin i Jovan Damaskin:

170 Ko je bio Adam, prim. prev.

171 Izgubljeni svet Postanja 1, prim. prev.

- a. Slika – čovekove ne-fizičke osobine
- b. Sličnost – čovekove osobine koje mogu da se razvijaju, poput svetosti ili moralnosti, a koje se gube ako se ne razvijaju
- 3. Skolastici (Toma Akvinski)
 - a. Slika – čovekove umne sposobnosti i sloboda (prirodna)
 - b. Sličnost – prvobitna pravednost i natprirodni darovi koji su izgubljeni padom
- 4. Reformatori
 - a. Svi su poricali razliku između ova dva pojma (Postanje 5:1; 9:6).
 - b. Luter i Kalvin su ovaj pojam izražavali različitim rečima, ali su govorili o istoj istini.
- 5. Mislim da se ove dve reči odnose na našu (1) osobnost, (2) svest, (3) sposobnost govora, (4) volju i (5) moralnost.

F. Posebna tema – prirodna bogatstva

POSEBNA TEMA – PRIRODNA BOGATSTVA

I. Uvod

- A. Čitava tvorevina je u stvari kao pozadina, pozornica na kojoj se odigrava Božija ljubavna veza s čovečanstvom.
- B. I tvorevina je zahvaćena padom (vidite: Postanje 3:17 i od 6:1; Rimljanima 8:18-20), a imaće udela i u eshatološkom otkupljenju (vidite: Isaija 11:6-9; Rimljanima 8:20-22; Otkrivenje 21–22).
- C. Grešno, palo čovečanstvo opustošilo je prirodnu sredinu neobuzdanom sebičnošću. Evo jednog navoda Edvarda Karpentera (Edward Carpenter), kanonika iz Vestminstera:
 „... čovekov neprekidni napad na svemir oko sebe – to jest na Božiju tvorevinu – događa se po celom svetu: napad na vazduh, koji je čovek zagadio; na prirodne vodene tokove koje je onečistio; na tlo koje je otrovao; na šume koje je posekao – sve to ne obraćajući pažnju na dugoročne posledice ovog neobuzdanog uništavanja. Ovaj napad se odvija malo po malo i bez nadzora. Prirodnoj ravnoteži se pruža oskudna pažnja, i zbog toga postoji mali osećaj odgovornosti jednog pokolenja prema drugom.”
- D. Mi već žanjemo posledice zagađenja i izrabljivanja naše planete, a naši potomci će žnjeti još ozbiljnije, nepovratne posledice.

II. Biblijski tekstovi

A. Stari zavet

1. Postanje 1–3

- a. Tvorevina je posebno mesto, koje je Bog stvorio zbog zajedništva s ljudima (vidite: Postanje 1:1-25).
- b. Tvorevina je dobra (vidite: Postanje 1:4,10,12,18,21,25), štaviše veoma dobra (vidite: Postanje 1:31). Njena uloga je da svedoči o Bogu (vidite: Psalam 19:1-16).
- c. Sva tvorevina je nastala radi ljudskog roda, on je njena kruna (vidite Postanje 1:26-27).
- d. Ljudi su stvoreni da vladaju (hebrejski: „da gaze”) kao Božiji upravitelji (vidite: Postanje 1:28-30; Psalam 8:3-8; Jevrejima 2:6-8). Bog jeste i ostaje tvorac, staratelj, otkupitelj i Gospod tvorevine (vidite: Izlazak 19:5; Jov 37–41; Psalam 24:1-2; 95:3-5; 102:25; 115:15; 121:2; 124:8; 134:3; 146:6; Isaija 37:16).

- e. Čovekovo upravljanje tvorevinom može se videti u Postanju 2:15, „da ga obrađuje i stara se o njemu” (uporedite: Levitska 25:23, Prvi letopisi 29:14).
- 2. Bog voli tvorevinu, posebno životinje.
 - a. Mojsijevi zakoni o ispravnom postupanju sa životinjama
 - b. Jahve se igra s levijatanom (vidite: Psalam 104:26)
 - c. Bogu je stalo do životinja (vidite: Jona 4:11)
 - d. Prisustvo prirode u novoj tvorevini (vidite: Isaija 11:6-9; Otkrivenje 21–22)
- 3. Priroda u nekoj meri proslavlja Boga.
 - a. Psalam 19:1-6
 - b. Psalam 29:1-9
 - c. Jov 37–41
- 4. Priroda je jedan od načina koje Bog koristi da pokaže svoju ljubav i odanost Savezu.
 - a. Ponovljeni zakoni 27–28; I Kings 17
 - b. U proročkim knjigama
- B. Novi zavet
 - 1. Bog je predstavljen kao tvorac. Postoji samo jedan tvorac, trojedini Bog (*Elohim*, Postanje 1:1; Duh, Postanje 1:2; i Isus, u Novom zavetu). Sve ostalo je stvoreno.
 - a. Dela apostolska 17:24
 - b. Jevrejima 11:3
 - c. Otkrivenje 4:11
 - 2. Isus je Božiji izvršilac stvaranja.
 - a. Jovan 1:3,10
 - b. Prva Korinćanima 8:6
 - c. Kološanima 1:16
 - d. Jevrejima 1:2
 - 3. Isus je u svojim propovedima posredno govorio i o Božijem staranju za prirodu
 - a. Matej 6:26,28-30, ptice na nebu i ljiljani u polju
 - b. Matej 10:29, vrapci
 - 4. Pavle tvrdi da su svi ljudi odgovorni jer znaju o Bogu na osnovu tvorevine (tj. prirodnog otkrivenja, vidite: Rimljanima 1:19-20; Otkrivenje 21–22).

III. Zaključak

- A. Mi smo odgovorni za ovu prirodu!
- B. Grešno čovečanstvo je zloupotrebilo Božiji dar prirode kao i sve druge dobre Božije darove.
- C. Sadašnje ustrojstvo prirode je privremeno, ono će proći (Druga Petrova 3:7). Bog vodi naš svet ka istorijskoj prekretnici. Greh će prestati, jer Bog je odredio njegove granice, a tvorevina će biti otkupljena (vidite: Rimljanima 8:18-25).

PROUČAVANJE REČI I IZRAZA

POSTANJE 1:24-25 (SSP)

²⁴Tada Bog reče: »Neka zemlja iznedri živa bića prema njihovim vrstama: stoku, stvorenja koja gmižu po tlu i divlje životinje prema njihovim vrstama.« I bi tako. ²⁵Bog načini divlje životinje prema njihovim vrstama, stoku prema njenim vrstama i stvorenja koja gmižu po tlu prema njihovim vrstama. I Bog vide da je to dobro.

1:24 „Tada Bog reče” *Elohim* (BDB 43) je drevni množinski naziv za Boga. Taj naziv preovladava u prvom poglavlju. Nismo sigurni koji je koren ove reči. Rabini kažu da označava Boga kao tvorca, staratelja i održavaoca sveukupnog života na planeti zemlji. Izgleda da je MNOŽINA teološki važna kad se spoji s Postanjem 1:26, 3:22, 11:7 i množinskom prirodom reči „jedan” koju nalazimo u velikoj molitvi jednobojstva („Čuj Izraele”) u Ponovljenim zakonima 6:4-6. Kad se koristi za Izraelovog Boga, pripadajući GLAGOL je gotovo uvek u JEDNINI. Izraz *elohim* u Starom zavetu može da se odnosi na (1) anđele (vidite: Psalam 8:5), (2) ljude koji su sudije (vidite: Izlazak 21:6; 22:8,9; Psalam 82:1) ili (3) na druge bogove (vidite: Izlazak 18:11; 20:3; Prva o Samuilu 4:8). Vidite Posebnu temu – Božija imena, kod stiha 2:4.

▣ **„Neka zemlja iznedri”** Ovo (BDB 422, KB 425) je JUSIV *hifila*. U Postanju 1 postoji razlika između Božijeg stvaranja ni iz čega – izgovorenom rečju – i razmnožavanja (tj. prilagođavanja) stvorenja koja je on stvorio. Uporedite stihove 20 i 21 i stihove 24 i 25.

▣ **„živa bića prema njihovim vrstama”** Stihovi 24-25 opisuju velike i male kopnene životinje, i domaće i divlje. Zapazite da je izraz „živa bića” (BDB 659 i 311) zasnovan na izrazu *nefeš*, koji je u Postanju 2:7 upotrebljen i za ljude. Očigledno je da čovekova jedinstvenost nije vezana za izraz *nefeš*, koji je na grčki često preveden kao „duša”.

▣ **„stvorenja koja gmižu po tlu”** Ovo se doslovno odnosi na „klizanje” (BDB 943). Ista reč je upotrebljena u 21. stihu, u izrazu „koja se kreću” (u vodi). Izgleda da se to odnosi na sve životinje koje ne hodaju pomoću nogu ili koje imaju toliko kratke noge da su neprimetne.

▣ **„I bi tako”** Božije želje su postale stvarnost! Vidite beleške kod stiha 1:7.

1:25 „I Bog vide da je to dobro” Božija tvorevina je bila dobra (BDB 373) i u 1:31 je rečeno da je veoma dobra. Ovo je možda hebrejski idiom koji znači „odgovarajuća za datu svrhu.” Teološki gledano, moguće je da govori i o odsustvu greha u Božijoj prvobitnoj tvorevini. Greh je posledica pobune, a ne stvaranja.

POSTANJE 1:26-31 (SSP)

²⁶Tada Bog reče: »Hajde da načinimo čoveka na svoju sliku, sličnog nama. Neka ima vlast [neka imaju vlast, *NASB*] nad ribama u moru i nad pticama na nebu, nad stokom, nad svom zemljom i nad svim stvorenjima koja gmižu po tlu.« ²⁷I Bog stvori čoveka na svoju sliku. Na Božiju sliku stvori ga, muško i žensko stvori ih. ²⁸Bog ih blagoslovi i reče im: »Budite plodni i množite se, ispunite zemlju i potčinite je sebi. Vladajte nad ribama u moru i nad pticama na nebu i nad svim živim stvorenjima koja se kreću po tlu.« ²⁹Onda Bog reče: »Evo, dajem vam na celoj zemlji svaku biljku koja daje seme, i svako drvo koje rađa plod sa semenom u njemu – neka vam budu za hranu. ³⁰A svim divljim životinjama, svim pticama i svim stvorenjima koja gmižu po tlu – svemu što u sebi ima dah života – dajem sve zelene biljke za hranu.« I bi tako. ³¹Tada Bog pogleda sve što je stvorio i vide da je veoma dobro. I bi več, i bi jutro – dan šesti.

1:26 „Hajde da načinimo” Ovaj oblik (BDB 793, KB 889) je IMPERFEKAT *kala*, ali je upotrebljen kao KOHORTATIV. Oko množine „načinimo” je bilo mnogo rasprave. Filon i Ibn Ezra kažu da je u pitanju kraljevska množina, ali ovaj gramatički oblik se u jevrejskog književnoj istoriji pojavljuje mnogo kasnije (u engleskom prevodu *NET Bible* kaže da se ne pojavljuje s GLAGOLIMA, str. 5); Raši kaže da se ova množina odnosi na nebeski dvor (vidite: Prva o carevima 22:19-23; Jov 1:6-12; 2:1-6; Isaija 6:8),

ali to ne može značiti da su anđeli učestvovali u stvaranju, niti da su na Božiju sliku. Drugi pretpostavljaju da je to početni oblik pojma o trojedinom Bogu.

Zanimljiva je činjenica da se u mesopotamijskim izveštajima o stvaranju bogovi (obično povezani s pojedinim gradovima) uvek međusobno bore, a ovde ne samo da je u pitanju očigledno jednobojstvo, nego čak i u ovim malobrojnim izrazima koji su u MNOŽINI vlada sklad, a ne ćudljivo nezadovoljstvo.

▣ **„čoveka”** Ovo je hebrejska reč *Adam* (BDB 9), što je očigladna igra reči s izrazom za zemlju *adama'* (vidite 2:9). Ovaj izraz može da znači i „crveno”. Mnogi stručnjaci veruju da to znači da je ljudski rod oblikovan od crvenog grumenja zemlje ili gline iz doline reke Tigar ili Eufkrat (vidite 2:7). Hebrejska reč „Adam” se koristi kao lično ime samo u ovim uvodnim poglavljima Postanja. *Septuaginta* za prevod koristi reč *antropos*, što je opšta imenica koja označava i muškarce i žene (vidite: 5:2; 6:1,5-7; 9:56). Češća hebrejska reč za muškarca ili muža je *iš* (BDB 35, vidite 2:23, koren je nepoznat), a za ženu ili suprugu *iša* (BDB 61).

Trenutno mi je na osnovu ličnog shvatanja teologije veoma teško da povežem biblijski izveštaj o stvaranju prvobitnog para ljudi s fosilnim ostacima nekoliko tipova dvonožnih *Homo erectusa*. U nekima od drevnih grobova pronađeni su predmeti koji su verovatno povezani s verovanjem u zagrobni život. Nisam protiv teorije o evoluciji u okviru vrste. Ako je to istina, onda su Adam i Eva bili primitivni ljudi, a istorijski vremenski okviri Postanja 1–11 moraju se značajno proširiti.

Moguće je da je Bog stvorio Adama i Evu u mnogo kasnijem razdoblju (teorija postepenog stvaranja, tj. *progresivni kreacionizam*), kao savremene ljude (*Homo sapiens*). Ako je bilo tako, onda njihova veza s mesopotamijskom civilizacijom zahteva njihovo posebno stvaranje u vreme koje je blisko početku ljudske kulture. Želim da naglasim da je ovo za sada samo nagađanje. Ima toliko toga što današnji ljudi ne znaju o drevnoj prošlosti. Ponavljam, teološki su značajna pitanja „ko” i „zašto” je stvarao, a ne „kako” i „kada”!

▣ **„na svoju sliku, sličnog nama”** Reč „slika” se može naći i u Postanju 5:1,3 i 9:6. U Starom zavetu često označava idole (KB 1028 II). Njen osnovni koren znači „otesati u određenom obliku”. U istoriji tumačenja Biblije je bilo mnogih rasprava o tačnom značenju reči „slika” (BDB 853, KB 1028/5) i „sličan” (BDB 198). Vidimo da su uporedni grčki izrazi upotrebljeni za opis ljudskog roda u Novom zavetu (vidite: Prva Korinćanima 11:7; Kološanima 3:10; Efescima 4:24; Jakov 3:9). Po mom mišljenju, u pitanju su sinonimi koji opisuju deo čovekove prirode koje je jedinstven po tome što pruža mogućnost odnosa s Bogom. Isusovo utelovljenje pokazuje kakav je ljudski rod mogao da bude u Adamu i kakav će jednog dana biti kroz Isusa Hrista. Vidite: *Who was Adam?*¹⁷², Fazale Rana (Fazale Rana) i Hju Ros (Hugh Ross), str. 79.

▣ **„[neka imaju vlast, NASB]”** To doslovno znači „neka gaze” (BDB 853, KB 1190, IMPERFEKAT *kala* upotrebljen u smislu JUSIVA), jak izraz koji opisuje čovekovu vladavinu nad prirodom (vidite: Psalam 8:5-8). Isti pojam nalazimo i u 28. stihu. Ova dva izraza, „vlast” u 26. i „potčinite” u 28. stihu, u osnovi imaju isti koren, koji znači „koračati” ili „gaziti”. Ovi GLAGOLI, iako izgledaju grubo, odražavaju sliku Božije vladavine. Ljudski rod, zbog svog odnosa sa Bogom, ima vlast nad stvorenim svetom. Trebalo je da vladaju zemljom i potčine je sebi kao Božiji predstavnici, odražavajući njegovu narav. Ključno teološko pitanje nije ovde vezano za samu vlast, nego za način na koji se ona sprovodi (da li za sebe ili za dobrobit drugih)!

Zapazite MNOŽINU, koja označava zajedničku vladavinu muškaraca i žena (vidite 5:2). Zapazite i IMPERATIVE u MNOŽINI u 28. stihu. Potčinjenost žene nastupila je tek nakon pada u trećem poglavlju. Glavno pitanje glasi: „Da li ta potčinjenost ostaje i nakon uspostave novog razdoblja u Hristu?”

172 Ko je bio Adam, prim. prev.

1:27 „Bog stvori” U ovom stihu je tri puta upotrebljena reč *bara* (*BDB* 127, jednom u IMPERFEKTU *kala* i dvaput u PERFEKTU *kala*), što ima ulogu sažetka i naglašava da je Bog stvorio ljudski rod kao muško i žensko. Ovo je odštampano kao poezija u engleskim prevodima *NRSV* i *NJB* i prepoznato kao poezija u napomeni engleskog prevoda *NIV*. Reč *bara* se u Starom zavetu upotrebljava samo za Božije stvaranje.

▣ **„na svoju sliku”** Veoma je zanimljivo da je MNOŽINA iz 26. stiha sada prešla u JEDNINU. To je deo misterije o Božijoj istovremenoj množini i jednini. Božija slika (*BDB* 853) je jednaka u muškarcima i ženama!

▣ **„muško i žensko stvori ih”** Naša seksualnost je povezana s potrebama i okolinom ove planete. Bog nastavlja da razdvaja (vidite belešku kod stiha 1:4). Zapazite njihovu ravnopravnost, koja se vidi i u 2:18 i u 5:2. Naša božanska slika nam omogućuje jedinstveni odnos sa Bogom.

1:28 „Bog ih blagoslovi . . . Budite plodni i množite se” Razmnožavanje je deo Božijeg blagoslova (*BDB* 138, *KB* 159, IMPERFEKAT *piela*), uporedite: Ponovljeni zakoni 7:13. Ovaj blagoslov je i za životinje (vidite v. 22) i za čoveka (vidite: Postanje 1:28 i 9:1,7). U mesopotamijskim izveštajima o stvaranju bogovi su uništili zemlju zbog buke koja je nastala zbog prenaseljenosti zemlje. Izveštaj u Postanju podstiče rast stanovništva. Čudno je što je jedan od prvih činova pobune ljudskog roda (vidite Postanje 10–11) bilo oklevanje da se raseju i ispune zemlju.

▣ **„potčinite je sebi. Vladajte”** U hebrejskom tekstu stoje dve zapovesti koje su podudarne sa zapovestima „Budite plodni i množite se” (niz od tri IMPERATIVA *kala*). To znači da su i ljudska seksualnost i ljudska vlast po Božijoj volji.

Oba hebrejska glagola, „potčinite” (*BDB* 461, *KB* 460) i „vladajte” (*BDB* 921, *KB* 1190), mogu imati i negativan prizvuk (okrutnog potčinjavanja). Iz datog konteksta se mora odrediti da li je značenje dobronamerno ili tlačiteljsko.

1:29 Carstvo biljaka podeljeno je u tri različita skupa. Lanac ishrane počinje fotosintezom u biljkama i zemaljski život životinja zavisi od čuda biljnog života. Ljudskom rodu su u ovom stihu za hranu date žitarice i voće (vidite: 2:16; 6:21), a treći skup, zelene biljke, dat je životinjama. Ljudima je tek nakon potopa dopušteno da jedu meso (vidite Postanje 9:3), a to je možda povezano s tim što te godine nije bilo žetve. Teološki je neispravno zasnivati opšte zakone o ishrani na Postanju 1.

Isto tako, moguće je da je ovaj opis vezan samo za Edenski vrt. Smrt i mesožderi pojavljuju se u najranijim fosilima povezanim s kambrijumskim slojem, koji su stari oko 500.000 godina, kad fosilni zapis života počinje veoma izobilno.

1:30 „dajem sve zelene biljke za hranu” U ovoj izjavi je glavno da se sveukupni život zasniva na fotosintezi (lanac ishrane).

1:31 „vide da je veoma dobro” Ovo je izuzetno važan zaključak o stvaranju jer je u kasnijem grčkom gnosticizmu materija zla, a duh dobar. U tom grčkom sistemu (kao i u nekim mesopotamijskim tekstovima) i materija i duh su večni i to im služi kao osnov za objašnjavanje problema na zemlji. Ali jevrejski izveštaj se značajno razlikuje. Jedino Bog je večan, a materija je stvorena za njegove ciljeve. U Božijoj prvobitnoj tvorevini nije bilo zla, samo „sloboda”!

▣ **„I bi večer, i bi jutro – dan šesti”** Važno je zapaziti da i šesti dan, poput trećeg, sadrži dva čina stvaranja, tako da se za šest dana dogodilo osam činova stvaranja. Rabini, na osnovu ovog izraza „veče i jutro”, kažu da novi dan počinje u sumrak.

POSTANJE 2:1-3 (SSP)

¹Tako su dovršeni nebo i zemlja i sve na njima [i sve njihove vojske, *NASB*]. ²Do sedmoga dana Bog dovrši svoja dela, a sedmoga dana se odmori od svih svojih dela. ³Bog blagoslovi sedmi dan i učini ga svetim [i osvešta ga, *NASB*], jer se sedmoga dana odmarao od svih svojih dela stvaranja.

2:1 „nebo” Ova reč (*BDB* 1029) se ovde odnosi na atmosferu nad zemljom. U nekim kontekstima se odnosi na zvezdana nebesa izvan atmosfere.

▣ **„i zemlja [i sve njihove vojske, *NASB*]”** Božija fizička tvorevina je dostigla zrelost (*BDB* 477, *KB* 476, *IMPERFEKAT puala* u 1. stihu i *IMPERFEKAT piela* u 2. stihu) i bila je spremna da je ljudi nasele. Svaki nivo tvorevine ima odgovarajuće stanovnike (tj. „vojske” *BDB* 838). Ovo se posebno ne odnosi na stvaranje anđela (osim ako Postanje 1:1 ne obuhvata i to), nego se tiče fizičke tvorevine.

Hebrejska reč „vojske” se u nekim kontekstima odnosi na (1) mesopotamijsko idolopoklonstvo povezano s nebeskim svetlima (tj. suncem, mesecom, planetama, kometama, sazveždima – vidite: Ponovljeni zakoni 4:19) ili (2) na Jahveovu anđeosku vojsku (vidite: Isus Navin 5:14), ali ovde se odnosi na sve različite vrste stvorenog života.

2:2 „Do sedmoga dana Bog dovrši svoja dela” Ovo je veoma čovekolik opis Boga, ali ne podrazumeva se da je Bog bio umoran, niti da je trajno prestao da bude delotvorno uključen u dešavanja u svojoj tvorevini i među ljudima. Ovo predstavlja osnovni obrazac za ljude, kojima je potreban redovan odmor i redovno bogosavljenje.

▣ **„se odmori”** Ovo je isti hebrejski koren kao kod reči „subota” (*BDB* 991, *KB* 1407, *IMPERFEKAT kala*, vidite: Izlazak 20:11 i 31:12-17). U Ponovljenim zakonima 5:15 nalazimo ješ jedan razlog za subotu koji nije teološki kao u Izlasku 20:8-11, nego sociološki.

Ova reč se upotrebljava na nekoliko načina, posebno u novozavetnoj Poslanici Jevrejima, u 3:7–4:11 i u tamošnjem tumačenju Psalma 95:7-11. U Poslanici Jevrejima, ova reč „počinak” odnosi se i na subotnji počinak, i na obećanu zemlju, i na zajedništvo s Bogom (u nebu). Bog pruža primer svojoj posebnoj tvorevini, čoveku. Redovno zajedništvo između Boga i čoveka ovde nije izričito zabeleženo, ali se iz konteksta vidi da je to najvažnija svrha stvaranja!

▣ **„sedmoga dana”** Prvih šest dana počinje uveče i završava se ujutro (vidite 1:31), ali jutro sedmog dana se nigde ne spominje. Stoga su rabini, a tako i novozavetni pisac Poslanice Jevrejima (3:7–4:11), zaključili na osnovu toga da je Božiji odmor još uvek dostupan (vidite Psalam 95:7-11).

2:3 „Bog blagoslovi sedmi dan i učini ga svetim [i osvešta ga, *NASB*]” Izraz „osveštati” znači „učiniti svetim” (*BDB* 872, *KB* 1073, *IMPERFEKAT piela*). Ova reč se upotrebljava da označi da je nešto odvojeno za Božiju i tačno određenu upotrebu. Bog je veoma rano uspostavio poseban, ustaljeni dan za svoje zajedništvo s ljudskim rodом. To ne znači da svi dani ne pripadaju Bogu, nego da je ovaj dan posebno odvojen za zajedništvo s Bogom, za slavljenje i veličanje Boga i za okrepljujući odmor.

Poreklo sedmodneva kao vremenske jedinice obavijeno je velikom davninom i tajanstvenošću. Vidi se da je razdoblje od mesec dana povezano s mesečevim menama i da je godina povezana s promenama godišnjih doba, ali sedmodnev nema jasno vidljivo poreklo. A ipak, izgleda da je svaka drevna kultura za koju znamo znala za sedmodnev kao jedinicu vremena od samog početka svoje pisane istorije.

POSEBNA TEMA – BOGOPOKLONSTVO

I. Uvod

A. Neka važna pitanja

1. Šta je bogopoklonstvo?
2. Kada i kako je počelo?
3. Iz čega se sastoji?
4. Ko učestvuje?
5. Gde i kada se obavlja?

B. Ova pitanja će pružiti osnovnu okosnicu našem proučavanju. Ne treba zaboraviti da ne postoje sigurni odgovori na ova pitanja, ali da u Bibliji postoje nagoveštaji na kojima su kroz istoriju nadograđivani odgovori.

II. Šta je bogopoklonstvo?

A. Engleska reč potiče od saksonske reči „*weorthscipe*” koja je označavala nekoga kome je trebalo ukazivati čast i poštovanje.

B. Ovo su glavni starozavetni termini:

1. ‘*Avoda*’, od hebrejskog korena koji znači „služiti” ili „raditi” (*BDB* 715). Obično se prevodi kao „služenje Bogu”.
2. *Hištahava*’, potiče od hebrejskog korena koji znači „pokloniti se” ili „pasti ničice” (*BDB* 1005, vidite Izlazak 4:31).

C. Glavni novozavetni izrazi prate hebrejske izraze.

1. Reč ‘*avoda*’ prati grčka reč *latria*, što označava stanje najamnika ili roba.
2. Reč *hištahava*’ prati grčka reč *proskineo*, što znači „pasti ničice”, „obožavati”, „slaviti”.

D. Zapazite da bogopoklonstvo utiče na dve oblasti:

1. Na naš stav poštovanja
2. Na postupke vezane za naš način života

Obe ove oblasti moraju biti prisutne, jer inače nastaju ozbiljni problemi (vidite: Ponovljeni zakoni 11:13).

III. Kada i kako je počelo?

A. Stari zavet posebno ne govori o poreklu bogopoklonstva, ali u Postanju nalazimo nekoliko natuknica:

1. Bog je u Postanju 2:1-3 ustanovio subotu, koja se kasnije razvila u glavni sedmični dan bogopoklonstva. U Postanju stoji da je Bog svojim delima i stavom prema suboti pružio ljudima uzor za odmor i slavljenje.
2. Bog je u Postanju 3:21 ubio životinje da bi palom ljudskom paru dao odeću koja će im pomoći da lakše podnesu svoje novo okruženje. Izgleda da je time uspostavljena upotreba životinja za ljudske potrebe, od čega će se kasnije razviti u žrtveni sistem.
3. Izgleda da Kainovo i Aveljevo prinošenje žrtava u Postanju 4:3 nije bio jedini takav događaj, nego da su to radili redovno. Ovaj odlomak ne omalovažava povrtne žrtve i ne propisuje životinjske žrtve, nego pruža slikovit primer potrebe za ispravnim stavom prema Bogu. Odlomak pokazuje da je Bog na neki način pokazao svoje prihvatanje i odbacivanje.
4. Od Postanja 4:25 na dalje opisana je Sitova pobožna mesijanska loza. Tu se u 26. stihu spominje Božije zavetno ime Jahve u kontekstu koji je jasno vezan za

bogopoklonstvo (ovaj odlomak mora da se uskladi s Izlaskom 6:3).

5. Noje je u Postanju 7:2 spomenuo razliku između čistih i nečistih životinja, što priprema put za njegovo prinošenje žrtava u Postanju 8:20-21. To znači da su žrtve bile čvrsto uspostavljene u ranim razdobljima.
6. Avraam je bio dobro upoznat sa žrtvovanjem, što je očigledno iz Postanja 12:7,8, 13:18 i 22:9. Žrtve su bile njegov odgovor na Božije prisustvo i obećanja i očigledno je da su i njegovi potomci nastavili ovaj običaj.
7. Knjiga o Jovu pripada razdoblju praotaca (tj. oko 2000. godine p.n.e.). Žrtvovanje je i njemu bilo poznato, što se vidi iz Jova 1:5.
8. Izgleda da tekst Biblije otkriva da su se žrtve razvile zbog ljudskog strahopoštovanja i divljenja prema Bogu i da im je Bog otkrio obrede pomoću kojih se ta osećanja mogu izraziti.
 - a. Deset zapovesti i Knjiga svetosti
 - b. Obredi u Šatoru sastanka

IV. Iz čega se sastoji?

- A. Čovekov stav očigledno je najvažniji sastojak žrtvovanja (vidite Postanje 4:3 i dalje). Ovaj lični sastojak uvek je bio nosilac biblijske vere zasnovane na otkrivenju (vidite: Ponovljeni zakoni 6:4-9; 11:13; 30:6; Jeremija 31:31-34; Jezekilj 36:26-27; Rimljanima 2:28-29; Galaćanima 6:15).
- B. Čovekov stav poštovanja izražavan je pomoću obreda već u ranim razdobljima istorije.
 1. Obredi očišćenja (povezani sa svešću o grehu)
 2. Obredi služenja (praznici, žrtve, darovi itd.)
 3. Obredi ličnog poklonstva (javne i privatne molitve i hvalospevi)
- C. Dok razmatramo pitanje sadržaja pojma bogopoklonstva, važno je da se podsetimo tri izvora otkrivenja (vidite: Jeremija 18:18).
 1. Mojsije i žrtveni obredi (sveštenici)
 2. Mudraci biblijske mudrosne književnosti
 3. ProrociSvaki od ovih izvora doprineo je našem shvatanju bogopoklonstva i svaki od njih se dosledno usredsređuje na jedan od njegovih ključnih sastojaka:
 1. oblik (od Izlaska do Brojeva)
 2. način života (prvi stihovi Psalma 40 i Mihej 6:6-8)
 3. pobude (Prva o Samuilu 15:22; Jeremija 7:22-26; Osija 6:6)
- D. Isus se držao starozavetnog obrasca bogopoklonstva. Nikada nije omalovažavao Stari zavet (vidite Matej 5:17 i dalje), ali je odbacio usmeno predanje u obliku u koje je imalo u I veku n.e.
- E. Prva crkva je neko vreme nastavila s judaizmom (sve do rabinskog probuđenja i reformi 90. godine n.e.), a zatim je počela da se razvija na jedinstven način, zadržavši samo osnovni obrazac iz sinagoge. Umesto starozavetnih žrtvenih obreda, središnje mesto zauzeo je Isus: njegov život, učenje, raspeće i vaskrsenje. Propovedanje, krštenje i pričest postali su najvažniji činovi, a subota je zamenjena, nedeljom, Gospodnjim danom.

V. Ko učestvuje?

- A. Patrijarhalna kultura Starog bliskog istoka uspostavila je muško vodstvo u svim oblastima života, uključujući i religiju.
- B. Otac je imao ulogu sveštenika svoje porodice, i u prinošenju žrtava i u verskim poukama

(Jov 1:5).

- C. U Izraelu, sveštenik je preuzimao religijske zadatke prilikom javnog bogopoklonstva cele zajednice, a otac je zadržao svoju ulogu u okvirima porodičnog bogopoklonstva. Izgnanstvom u Vavilon (586. godine p.n.e.) sinagoga i rabini postepeno su zauzeli glavnu ulogu u poučavanju i bogopoklonstvu. Nakon uništenja Hrama 70. godine n.e. glavnu ulogu preuzima rabinski judaizam, koji se razvio od fariseja.
- D. Patrijarhalni obrazac je sačuvan i u crkvi, ali s dodatim naglaskom na jednakost i darovitost žene (vidite: Prva Korinćanima 11:5; Galaćanima 3:28; Dela 21:9; Rimljanima 16:1; Druga Timoteju 3:11). Ova jednakost se vidi u Postanju 1:26-27 i 2:18. Narušena je pobunom iz Postanja 3, ali je obnovljena kroz Hrista.

Deca su sa svojim roditeljima uvek učestvovala u bogopoklonstvu, ali Sveto pismo je pre svega usmereno na odrasle.

VI. Gde i kada se obavlja?

- A. U Postanju čitamo da su ljudi poštovali mesta na kojima su sreli Boga i da su na tim mestima podizali žrtvenike. Nakon prelaska reke Jordan uspostavljeno je nekoliko mesta narodnog bogopoklonstva (Gilgal, Betel, Sihem), ali Jerusalim je izabran kao posebno Božije boravište povezano s Kovčegom saveza (vidite: Ponovljeni zakoni).
- B. Poljoprivredna godišnja doba uvek su bila osnova ljudske zahvalnosti za Božije staranje. Zbog ostalih posebnih potreba, poput oprostjenja, nastali su posebni bogoslužbeni dani (npr. Dan pomirenja u Levitskoj 16). U judaizmu su postojali određeni praznici – Pasha, Pedesetnica i Praznik senica (vidite Levitsku 23) – a postojale su i posebne prilike za pojedince (vidite: Jezekilj 18).
- C. Razvoj sinagoge doveo je do razvoja pojma subotnjeg bogopoklonstva. Crkva je subotu zamenila Gospodnjim danom (prvim danom sedmice), očigledno zbog obrasca koji je Isus uspostavio objavljujući im se nakon vaskrsenja nedeljom uveče.
- D. Prva crkva se u početku okupljala svakodnevno (Dela 2:46), ali to je uskoro prestalo, pa su se tokom sedmice klanjali Bogu privatno, a nedeljom kao zajednica.

VII. Zaključak

- A. Bogopoklonstvo nisu izmislili ili ustanovili ljudi, ono je posebna ljudska potreba.
- B. Bogopoklonstvo je odgovor na Božiju narav i na dela koja je učinio za nas u Hristu.
- C. Bogopoklonstvo uključuje celu osobu i tiče se i unutrašnjeg stava poklonika i vida u kom se klanja. Ono je i javno i privatno i dešava se i u određeno vreme i neusiljeno.
- D. Istinsko bogopoklonstvo je prirodna posledica ličnog odnosa sa Bogom.
- E. Jovan 4:19-26 verovatno je najbolji teološki odlomak o bogopoklonstvu u celom Novom zavetu.

▣ „**dela stvaranja**” Doslovno „što je praveći stvorio”. Božija dela stvaranja se nastavljaju (*BDB 793 I, KB 889, KONSTRUKTNI INFINITIV kala*). Bog je stvorio živa bića tako da mogu da se razvijaju. Fraza koja se ponavlja, „budite plodni i množite se i napunite zemlju”, pokazuje da ih je Bog upravo tako osmislio i da je to njegov naum. Bog je stvorio živa bića (uključujući i čoveka) da se razmnožavaju prema svojoj vrsti. Sam čin razmnožavanja uzrokuje promene.

POSTANJE 2:4-25

PODELA NA PASUSE U SAVREMENIM ENGLESKIM PREVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Stvaranje čoveka i žene	(1:1-2:7)	Stvaranje čoveka i žene	Edenski vrt	Raj i provera slobodne volje
2:4-9	Život u Božijem vrtu	2:4b-9	2:4b-6	2:4b-7
	2:8-9		2:7	
2:10-14	2:10-14	2:10-14	2:8-9	2:8-9
2:15-17	2:15-17	2:15-17	2:10-14	2:10-14
2:18-25	2:18-25	2:18-25	2:15-17	2:15-17
			2:18-20	2:18-23
			2:21-24	(23)
(23)	(23)	(23)	(23)	2:24
			2:25	2:25

TREĆI KRUG ČITANJA (vidite str. xvi-xvii)

PRATITE NAMERU BOGONADAHNUTOG PISCA NA NIVOU PASUSA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Pročitajte celo poglavlje odjednom. Prepoznajte njegove teme. Uporedite svoju podelu po temama s podelama u pet prevoda u tabeli koja je iznad. Podela na pasuse nije bogonadahnutu, ali je ključ za praćenje piščeve namere, a to je srž tumačenja. Svaki pasus ima samo jednu jedinu temu.

1. Prvi pasus
2. Drugi pasus
3. Treći pasus
4. Itd.

POZADINA

- A. Lično ne prihvatam teoriju iz oblasti kritike izvora koja tvrdi da postoje izvori J, E, D i P – J (Jahve), E (Elohim), D (eng. *Deuteronomy*, nem. *Deuteronomium* – Ponovljeni zakoni) i P (eng. *priest*, nem. *Priester* – sveštenik). Ova teorija tvrdi da su različiti pisci pisali različite knjige Petoknjižja (pogledajte 5. stranicu ovog komentara, podnaslov *D. Savremeni stručnjaci*). Više podataka o ovoj temi potražite u knjizi Džoš Mekdauela (Josh McDowell),

*Novi dokazi o kojima treba doneti sud*¹⁷³ ili u prvom tomu Lupoldove (H. C. Leupold) knjige *Exposition of Genesis*¹⁷⁴.

- B. Postanje 2:4-25 je posebno teološko proširenje Postanja 1:1–2:3, što česta tehnika u jevrejskoj književnosti. Drugo poglavlje postavlja teološku pozornicu za treće poglavlje.
- C. Postanje 1:31 kruniše početak našeg sveta „dobrotom”, jer takve su Božije namere. Stihovi 2:1-3 bi trebalo da pripadaju prvom poglavlju jer 1:1–2:3 čini jednu celinu.
- D. Odlomak 2:4-25 teološki je povezaniji s trećim nego s prvim poglavljem. On postavlja književnu pozornicu za Evino iskušenje i greh i za strašne posledice po celu planetu (vidite: Rimljanima 5:12-21; 8:18-23).

PROUČAVANJE REČI I IZRAZA

POSTANJE 2:4-9 (SSP)

⁴To je povest o nebu i zemlji – kako su stvoreni kada je GOSPOD, Bog, načinio zemlju i nebo. ⁵Još nije bilo poljskog grmlja na zemlji i nisu još nikle poljske biljke, jer GOSPOD, Bog, još nije pustio kišu na zemlju i nije bilo čoveka da zemlju obrađuje, ⁶nego se magla dizala sa zemlje i natapala svu površinu tla. ⁷GOSPOD, Bog, oblikova čoveka od zemljinog praha, u nozdrve mu udahnu dah života, i čovek postade živo biće. ⁸Potom GOSPOD, Bog, zasadi vrt u Edenu, na istoku, i tamo smesti čoveka koga je oblikovao. GOSPOD, Bog, učini da iz zemlje izraste svakovrsno drveće primamljivog izgleda i dobro za jelo, a nasred vrta drvo života i drvo spoznanja dobra i zla.

2:4 „To je povest” Doslovno „ovo su pokolenja” (*BDB* 41 zajedno s *BDB* 410). Pisac upotrebljava ovaj izraz da podeli Postanje u delove (pogledajte: 5:1; 6:9; 10:1; 11:10,27; 25:12,19; 36:1,8; 37:2; dakle, tako je sam pisac podelio knjigu). Neki stručnjaci smatraju da ovaj izraz uvodi naredni deo knjige – npr. Derek Kidner (Derek Kidner) – a drugi smatraju da zaključuje prethodni deo knjige – npr. Harison (R. K. Harrison) i Vajzman (P. J. Wiseman). Izgleda da služi za obe svrhe. Moguće je da se odlomak 1:1–2:3 odnosi na stvaranje svemira, a da se 2:4-15 usredsređuje na stvaranje čoveka, što je povezano s trećim i četvrtim poglavljem.

▣ **„dan”** Hebrejska reč *jom* (*BDB* 398) obično se koristi za vreme od dvadeset četiri časa. Ipak, koristi se i kao metafora za duža razdoblja (vidite: Postanje 2:4; 5:2; Ruta 1:1; Isaija 2:11,12,17; 4:2; Psalam 90:4). Moguće je da je stih 2:4a podnaslov, a da izlaganje počinje u 2:4b. Pogledajte Posebnu temu kod stiha 1:5.

▣ **„GOSPOD, Bog”** Doslovno *Jahve Elohim*, dva najčešća Božija imena u sprezi. Ovo je prvo mesto na kom su upotrebljena zajedno. Mnogi savremeni stručnjaci smatraju da su Postanje 1 i Postanje 2 pisala dva pisca jer se u njima ubotrebljavaju dva Božija imena. Ali rabini smatraju da se ona odnose na Božije osobine: (1) *Elohim* kao stvoritelj, staratelj i održavalac sveukupnog života na ovoj planeti (vidite: Psalam 19:1-6) i (2) *Jahve* kao spasitelj, otkupitelj i Bog koji sklapa saveze (vidite: Psalam 19:7-14). Ime *Jahve* teološki podrazumeva jedinog živog – večno živog – Boga. Jevreji su vremenom počeli da se

173 Soteria, Beograd, 2005. Izvornik: *More Evidence that Demands a Verdict*.

174 Objašnjenje Postanja, prim. prev.

plaše da izgovore ovo sveto ime, da ne bi prekršili zapovest o zloupotrebi Božijeg imena. Zato su ga, kad god glasno čitaju Sveto pismo, zamenjivali hebrejskom rečju *adon* (muž, vlasnik, gospodar, Gospod). Zato je ime Jahve prevedeno na engleski kao GOSPOD¹⁷⁵.

POSEBNA TEMA – BOŽIJA IMENA

A. *El* (BDB 42, KB 48)

1. Nismo sigurni koje je izvorno značenje ove drevne zajedničke imenice za božanska bića, mada mnogi stručnjaci smatraju da potiče od akadskog korena koji znači „biti jak” ili „biti moćan” (vidite: Postanje 17:1; Brojevi 23:19; Ponovljeni zakoni 7:21; Psalam 50:1).
2. *El* je vrhovno božanstvo hananskog panteona (tekstovi iz *Ras Šamre*).
3. Imenica *El* se u Bibliji često nalazi u spoju sa drugim rečima. Ovi spojevi su bili jedan od načina da se izraze Božije osobine:
 - a. *El-Eljon* („Bog Svevišnji”, BDB 42 i 751 II), Postanje 14:18-22; Ponovljeni zakoni 32:8; Isaija 14:14
 - b. *El-Roi* („Bog koji vidi” ili „Bog koji se objavljuje”, BDB 42 i 909), Postanje 16:13
 - c. *El-Šadaj* („Bog Svesilni” ili „Bog Svemilosni”, „Bog Planine”, BDB 42 i 994), Postanje 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Izlazak 6:3
 - d. *El-Olam* („Bog Večni”, BDB 42 i 761), Postanje 21:33. Ovo ime je teološki vezano za Božija obećanja Davidu, data u Drugoj o Samuilu 7:13,16
 - e. *El-Berit* („Bog Saveza”, BDB 42 i 136), Sudije 9:46
4. Naziv *El* upotrebljen je zajedno sa sledećim nazivima:
 - a. Jahve, Psalam 85:8 i Isaija 42:5
 - b. *Elohim*, Postanje 46:3 i Jov 5:8 – „Ja sam *El*, *Elohim* tvoga oca”
 - c. *Šadaj*, Postanje 49:25
 - d. „ljubomora”, Izlazak 34:14; Ponovljeni zakoni 4:24; 5:9; 6:15
 - e. „milost”, Ponovljeni zakoni 4:31; Nemija 9:31
 - f. „velik i strašan”, Ponovljeni zakoni 7:21; 10:17; Nemija 1:5; 9:32; Danilo 9:4
 - g. „znanje”, Prva o Samuilu 2:3
 - h. „moj jaki zaklon”, Druga o Samuilu 22:33
 - i. „moj osvetnik”, Druga o Samuilu 22:48
 - j. „svetac”, Isaija 5:16
 - k. „moć”, Isaija 10:21
 - l. „moje spasenje”, Isaija 12:2
 - m. „velik i moćan”, Jeremija 32:18
 - n. „odmazda”, Jeremija 51:56
5. U Isusu Navinu 22:22 dvaput je upotrebljen spoj svih najvažnijih starozavetnih naziva za Boga (*El*, *Elohim*, Jahve).

B. *Eljon* (BDB 751, KB 832)

1. Osnovno značenje ove reči je „visok”, „uzvišen”, „uzdignut” (Postanje 40:17; Prva o carevima 9:8; Druga o carevima 18:17; Nemija 3:25; Jeremija 20:2; 36:10; Psalam 18:13).
2. Upotrebljena je u istoznačno s nekoliko drugih Božijih imena/zvanja:
 - a. *Elohim*, Psalam 47:1-2; 73:11; 107:11
 - b. *Jahve*, Postanje 14:22; Druga o Samuilu 22:14
 - c. *El-Šadaj*, Psalam 91:1,9

175 Na svim mestima gde se u hebrejskom tekstu pojavljuje ime Jahve u Savremeneom srpskom prevodu Svetog pisma upotrebljena je reč Gospod otkucana velikim slovima – GOSPOD, prim. prev.

- d. *El*, Brojevi 24:16
 - e. *Elah*, ova reč je česta u Danilu 2–6 i Jezekilju 4–7, a u Danilu 3:26, 4:2 i 5:18,21 povezana je s aramejskom rečju *illair*, što znači „Bog Svevišnji”.
3. Ovu reč su često koristili nejevreji:
- a. Melhisedek, Postanje 14:18-22
 - b. Valaam, Brojevi 24:16
 - c. Mojsije, kad je govorio o narodima u Ponovljenim zakonima 32:8
 - d. Lukino evanđelje, pisano neznabošcima, koristi podudarnu grčku reč *ipsistos* (vidite: Luka 1:32,35,76; 6:35 i 8:28; Dela 7:48 i 16:17)
- C. *Elohim* (MNOŽINA), *Eloah* (JEDNINA), koja se najčešće koristi u poeziji (BDB 43, KB 52)
1. Ova reč nije pronađena van Starog zaveta.
 2. Reč *elohim* može da označava Izraelovog Boga ili bogove drugih naroda (Izlazak 12:12; 20:3). Avram potiče iz mnogobožacke porodice (vidite: Isus Navin 24:2).
 3. Može da se odnosi i na izraelske sudije (Izlazak 21:6; Psalam 82:6).
 4. Reč *elohim* se koristi i za druga duhovna bića (za anđele i demone), Ponovljeni zakoni 32:8 (*Septuaginta*), Psalam 8:5; Jov 1:6; 38:7.
 5. Ovo je prvi naziv za Boga u Bibliji (vidite: Postanje 1:1) i samo on je upotrebljen sve do Postanja 2:4, gde je ovaj naziv spojen s imenom Jahve. U teološkom smislu, ovo ime označava Boga kao stvoritelja, staratelja i održavaoca sveukupnog života na ovoj planeti (vidite: Psalam 104).
 Reči *elohim* i *el* su istoznačne (vidite: Ponovljeni zakoni 35:15-19). Reč *elohim* se koristila naizmenično s imenom Jahve (kao u Psalamu 14 – *elohim* u stihovima 1, 2 i 5, Jahve u stihovima 2 i 6, čak i reč *adon* u 4. stihu).
 6. Iako je reč *elohim* u MNOŽINI i iako se koristila da označi druge bogove, mnogo puta je upotrebljena da označi Izraelovog Boga, ali tada je obično prati GLAGOL U JEDNINI da se naglasi da se odnosi na jednog Boga.
 7. Zar nije čudno što je ovaj česti naziv za Boga jednobožackog Izraela imenica u MNOŽINI! Nismo sigurni zbog čega je tako, ali evo nekoliko teorija o tome:
 - a. U hebrejskom jeziku se obilno koristi MNOŽINA, često da bi se nešto naglasilo. S ovim je tesno povezana kasnija gramatička pojava iz hebrejskog jezika koja se zove „kraljevska množina”, u kojoj se MNOŽINA koristi da uveliča neki pojam.
 - b. Možda se odnosi na sabor anđela s kojim se Bog sreće na nebu i koji izvršavaju zadatke koje im poveri (Prva o carevima 22:19-23; Jov 1:6; Psalam 82:1; 89:5,7).
 - c. Možda je u pitanju nagoveštav novozavetnog učenja o jednom troosobnom Bogu. U Postanju 1:1 Bog stvara, u Postanju 1:2 Božiji Duh lebdi, a iz Novog zaveta saznajemo da je Isus Očev izvršilac stvaranja (vidite: Jovan 1:3,10; Rimljanima 11:36; Prva Korinćanima 8:6; Kološanima 1:15; Jevrejima 1:2; 2:10).
- D. Jahve (BDB 217, KB 394)
1. Ovo ime označava Boga koji sklapa saveze, Boga kao spasitelja i kao otkupitelja! Ljudi krše saveze, ali Bog je veran svojoj reči, svojim obećanjima, svom savezu (vidite: Psalam 103).
 Ovo ime je prvi put upotrebljeno u Postanju 2:4, u sprezi s rečju *Elohim*. Postanje 1–2 ne sadrži dva izveštaja o stvaranju, nego dva naglaska: (1) Bog kao tvorac (fizičkog) svemira i (2) Bog koji posebno stvara ljudski rod. Postanje 2:4–3:24 je početak posebnog otkrivenja o povlašćenom položaju ljudskog roda i njegovoj posebnoj svrsi i o problemu greha i pobune koji su povezani s čovekovim jedinstvenim položajem.
 2. U Postanju 4:26 čitamo: „*ljudi počеше da prizivaju Jahveovo ime*”, ali u Izlasku 6:3 se podrazumeva da je zametak zavetnog naroda (praoci Izraelaca i njihove porodice)

poznavao Boga samo pod imenom *El-Šadaj*. Ime Jahve objašnjeno je samo jednom, u Izlasku 3:13-16 (posebno u 14. stihu). Ipak, Mojsijeve knjige često tumače reči na osnovu popularnih igara reči, a ne na osnovu korena (Postanje 17:5; 27:36; 29:13-35). Postoji nekoliko teorija o značenju ovog imena (preuzeto iz rečnika *IDB*, tom 2, str. 409-11):

- a. od arapskog korena koji znači „pokazati žarku ljubav”
- b. od arapskog korena koji znači „oduvati” (Jahve kao Bog oluje)
- c. od ugaritskog (hananskog) korena koji znači „govoriti”
- d. na osnovu jednog feničanskog natpisa u kom je upotrebljen UZROČNI PARTICIP koji znači „onaj koji sve održava” ili „onaj koji uspostavlja”
- e. od *kala* hebrejskog glagola „biti”: „onaj koji jeste” ili „onaj koji postoji” (ili u budućem vremenu: „onaj koji će biti”)
- f. od *hifila* hebrejskog glagola „biti”: „Onaj koji uzrokuje da bude”
- g. od hebrejskog korena „živeti” (npr. Postanje 3:20), što bi značilo „jedini i večno živi”
- h. na osnovu Izlaska 3:13-16 – igra reči pomoću IMPERFEKTA koji je upotrebljen u značenju PERFEKTA: „Nastaviću da budem ono što sam i nekad bio” ili „Nastaviću da budem ono što sam uvek bio”, vidite: Džejms Vots (J. Wash Watts), *A Survey of Syntax in the Hebrew Old Testament*¹⁷⁶, str. 67.

Ime Jahve često je izraženo u skraćenom obliku, koji bi možda mogao biti njegov izvorni oblik

(1) *Jah* (npr. Halelu-jah, Izlazak 15:2; 17:16; Psalam 89:9; 104:35)

(2) *Jahu* (završetak imena „jah”, u srpskom „ja”, npr. Isaija)

(3) *Jo* (početak imena „jo”, npr. Jošua, Joil)

3. U kasnijem judaizmu ovo ime je postalo toliko sveto (sveto četvoroslovlje ili *tetragramaton*) da su Jevreji prestali da ga izgovaraju kako ne bi prekršili zapovest iz Izlaska 20:7 i Ponovljenih zakona 5:11 i 6:13. Zamenili su ga imenicom *adon* ili *adonaj* (moj gospod) – što znači „vlasnik”, „gospodar”, „muž”, „Gospod”. Kada bi čitajući starozavetne tekstove naišli na ime Jahve, izgovarali bi reč „Gospod”. Zato je u engleskim prevodima umesto Jahve otkucano GOSPOD¹⁷⁷.
4. Ime Jahve je, kao i reč *El*, često spojeno s drugim rečima da bi se naglasile određene osobine Izraelovog zavetnog Boga. Pošto postoje brojne mogućnosti, ovde navodim samo neke:
 - a. *Jahve-Jire'* – Jahve će se postarati, (*BDB* 217 i 906), Postanje 22:14
 - b. *Jahve-Rofeha* – Jahve je tvoj lekar, (*BDB* 217 i 950, PARTICIP *kala*), Izlazak 15:26
 - c. *Jahve-Nissi* – Jahve je moj barjak, (*BDB* 217 i 651), Izlazak 17:15
 - d. *Jahve-Mekaddišhem* – Jahve koji vas čini svetima, (*BDB* 217 i 872, PARTICIP *piela*), Izlazak 31:13
 - e. *Jahve-Šalom* – Jahve je mir, (*BDB* 217 i 1022), Sudije 6:24
 - f. *Jahve-Cevaot* – Jahve nad vojskama, (*BDB* 217 i 878), Prva o Samuilu 1:3,11; 4:4; 15:2, česta upotreba u prorocima
 - g. *Jahve-Roi* – Jahve je moj pastir, (*BDB* 217 i 944, PARTICIP *kala*), Psalam 23:1
 - h. *Jahve-Cidkenu* – Jahve je naša pravednost, (*BDB* 217 i 841), Jer 23:6
 - i. *Jahve-Šamah* – Tamo je Jahve, (*BDB* 217 i 1027), Jezekilj 48:35

176 Pregled sintakse u hebrejskom Starom zavetu, prim. prev.

177 Tako je i u Savremenom srpskom prevodu Biblije, prim. prev.

▣ „**zemlju i nebo**” Redosled ovih reči je suprotan u odnosu na prvi stih, ali nismo sigurni zašto.

2:5 „poljskog grmlja” Ovo se odnosi na divlje biljke (vidite: Postanje 21:15; Jov 30:4,7).

▣ „**poljske biljke**” Ovo se odnosi na gajene, domaće biljke.

2:6 „magla” Ovo (*BDB 15, KB 11*) je akadaska reč za (1) poplavu ili (2) tok podzemne vode. To možda znači da se navodnjavanje događalo plavljenjem („se dizala”, *BDB 748, KB 828, IMPERFEKAT kala*). U arapskom nalazimo srodnu reč koja znači „magla” i od nje je ovakav prevod i potekao. Mi bismo za to rekli jaka rosa.

Moguće je da se ovo odnosi samo na uslove u Edenskom vrtu. Izgleda da geologija potvrđuje drevne tragove vode na površini zemlje mnogo pre posebnog čina stvaranja Adama i Eve.

2:7 „oblikova” To doslovno znači „oblikovati glinu” (*BDB 427, KB 428, IMPERFEKAT kala*, vidite: Jeremija 18:6). Ovo je treća reč koja opisuje Božije stvaralaštvo vezano za stvaranje čoveka – „načinimo” u 1:26 (*BDB 793, KB 889*), „stvari” u 1:27 (*BDB 135, KB 153*) i „oblikova” u 2:7. Novi zavet otkriva da je Isus bio Božiji izvršilac stvaranja (vidite: Jovan 1:3; Prva Korinćanima 8:6; Kološanima 1:16; Jevrejima 1:2).

▣ „**čoveka od zemljinog praha**” Hebrejska reč za čoveka je *adam* (*BDB 9*), što može biti (1) igra reči povezana s rečju „crven” (vidite: Izlazak 25:5; 28:17; Brojevi 19:2; Isaija 63:2; Zaharija 1:8) ili (2) povezana s rečju „tlo” (*adama*, vidite stih 6), koja može da označava i „grumenje crvene gline”. Time je naglašena niskost i slabost ljudskog roda. Ovde postoji dijalektička napetost između uzvišenosti ljudskog roda (jer je načinjen sličan Bogu) i ovog niskog položaja i slabosti! Životinje su stvorene na isti način u 19. stihu. Moguće je i da se ovaj izraz odnosi na to što čovek vodi poreklo od zemljinog praha (vidite: Postanje 3:19; Psalam 103; Propovednik 12:7). Time je čovek predstavljen kao glina, a Bog kao grnčar (vidite: Isaija 29:16; 45:9; 64:8; Jeremija 18:6; Rimljanima 9:20-23).

▣ „**udahnu dah života**” GLAGOL „udahnuti” (*BDB 655, KB 708*) je IMPERFEKAT *kala*. IMENICA „dah” (*BDB 675*) pokazuje da je Bog stvorio čoveka s posebnom pažnjom. Ipak, ljudi fizički funkcionišu isto kao sve životinje na planeti (dišu, jedu, olakšavaju se, razmnožavaju se). Jedino ljudi mogu da stupe u odnos sa Bogom, a ipak smo vezani za ovu planetu na veoma složen način. Naša priroda je dvojaka (duhovna i fizička).

▣ „**čovek postade živo biće**” Ljudi su postali *nefeš* (*BDB 659, KB 711-713*), ali isti je slučaj i sa životinjama (vidite: 1:24; 2:19). Ljudi su jedinstveni po tome što ih je sam Bog oblikovao i dahnuo u njih. Ljudi nemaju dušu, ljudi jesu duša! Mi smo spoj fizičkog i duhovnog. Uvek ćemo imati telesni oblik, osim u prelaznom stanju između smrti i vaskrsenja (vidite: Prva Solunjanima 4:13-15).

Da li je Adam bio primitivan čovek ili savremen čovek? Na koji način je povezan s ostalim hominidima drevnih vremena? Ljudi kamenog doba su živeli u oblasti oko gore Karmel pre oko dvesta hiljada godina. Kada je Adam stvoren? Da li on predstavlja kraj postepenog razvoja svoje vrste ili je prvi predstavnik vrste nastale posebnim činom stvaranja?

2:8 „vrt” Ova reč (*BDB 171*) označava zatvoreni park. U *Septuaginti* je prevedena persijskom rečju koja se kod nas prevodi „raj”.

▣ „**u Edenu**” U hebrejskom jeziku *eden* znači „uživanje” ili „zemlja sreće” (*BDB 727 III, KB 792 II*). Zapazite da se vrt ne zove Eden, nego se nalazi u Edenu. Očigledno je u pitanju ime geografske oblasti. Srodna sumerska reč može da znači „plodna ravnic”. Opis iz stihova 8 i 10-14 veoma je podroban i cilj

mu je bio da objasni tačan položaj Edena, ali geografski položaj Edena je nepoznat. Većina komentatora ga smešta (1) kod ušća današnjih reka Tigra i Eufrata ili (2) na izvore ovih reka.

Ipak, imena svih navedenih reka ne uklapaju se u savremenu geografiju. Nismo sigurni koliko se zemlja promenila zbog potopa. Na osnovu sličnosti između mesopotamijskih i biblijskih izveštaja je logično smatrati da je bio u Mesopotamiji, ali ovo je samo nagađanje. Pogledajte na 46. stranici knjige *Who was Adam?*¹⁷⁸, koju su napisali Fazale Rana (Fazale Rana) i Hju Ros (Hugh Ross).

2:9 „drvo života i drvo spoznanja dobra i zla” Ovaj poslednji deo rečenice možda je dodat kao u zagradi (vidite engleski prevod *NET Bible*, str. 7). U Postanju 3:3 se čini da je tamo bilo samo jedno drvo, a u 3:22 se podrazumeva da su tamo bila oba. Drvo spoznanja dobra i zla nema nijednu paralelu u književnosti Starog bliskog istoka. Ovo drvo nije bilo čarobno, ali je izgledalo kao da ljudima pruža način da budu nezavisni od Boga koji ih je stvorio, ili im je bar izgledalo da bi mogli steći znanje i razumevanje koji su jednaki ili konkurentni Božijem. To je suština greha. Moguće je da je drvo Evi pružilo način da vlada Adamom, što je narušilo njihovu ravnopravnost s kojom su stvoreni.

POSTANJE 2:10-14 (SSP)

¹⁰Iz Edena je tekla reka da navodnjava vrt, a odande se granala na četiri glavne reke. ¹¹Prva se zove Pišon i teče oko cele zemlje Havile, u kojoj ima zlata. ¹²Zlato te zemlje je izvrsno, a u njoj ima i mirisnih smola [bdelijuma, NASB] i oniksa. ¹³Druga reka se zove Gihon i teče oko cele zemlje Kuš. ¹⁴Treća reka se zove Tigar i teče istočno od Asirije. Četvrta reka je Euftrat.

2:10 „reke” To su bili tokovi nastali grananjem (*BDB* 625).

2:11 „Pišon” Ova reč doslovno znači „šikljanje” (*BDB* 810). Možda se odnosi na drevni plovni put ili kanal u južnoj Mesopotamiji po imenu „Pisanu”.

▣ **„teče oko”** To doslovno znači „uvija kroz” (*BDB* 685, *KB* 738, *AKTIV PARTICIPA kala*).

▣ **„Havile”** To doslovno znači „peskovite zemlje” (*BDB* 296). Ovo nije ona u Egipt, nego ona koja je u Postanju 10:7 povezana sa zemljom Kuš. Ova reč je ponovo upotrebljena u 10:29 za peskovitu zemlju u Arabiji.

2:12 „[bdelijuma, NASB]” Ovo je verovatno mirisna smola drveta (*BDB* 95). Nismo sigurni u značenje ove i sledeće reči. Neki predlažu da bi ih trebalo prevesti kao „dragulja” – vidite prevod Helen Sparel (Helen Spurrell) i Džejmisa Mofata (James Moffatt's).

▣ **„oniksa”** Značenja svih drevnih reči za dragulje su veoma nesigurna (*BDB* 995). Ovaj dragi kamen je jedan od dvanaest kamenova s Prvosveštenikovog naprsnika (vidite: Izlazak 28:9,20). Edensko drago kamenje je u Jezekilju 28:13 upotrebljeno u prenesenom smislu.

2:13 „Gihon” To doslovno znači „mehurić” (*BDB* 161). Možda se odnosi na neki drevni plovni put ili kanal u južnoj Mesopotamiji po imenu „Guhana”.

▣ **„Kuš”** Ova reč se u Starom zavetu koristi na tri načina: (1) ovde i u odlomku koji počinje u 10:16 odnosi se na Kasite istočno od doline Tigra, (2) u Avakumu 3:8, Drugim letopisima 14:9 nadalje i

178 Ko je bio Adam, prim. prev.

Drugim letopisima 16:8 i 21:16 odnosi se na severnu Arabiju, i (3) obično se odnosi na Etiopiju ili Nubiju u severnoj Africi (BDB 468).

2:14 „Tigar” Doslovno *Hiddekel* (BDB 293).

NASB, NKJV,

NRSV, TEV „Asirija”

NJB

„Ašur”

JPSOA, NIV

„Asšur”

Ova reč (BDB 78) može da se odnosi na (1) narod (npr. Brojevi 24:22,24; Osija 12:2; 14:4) ili (2) zemlju (vidite: Postanje 2:14; 10:11; Osija 5:13; 7:11; 8:9; 9:3; 10:6). U ovom kontekstu najbolje odgovara ovo drugo značenje.

▣ „Eufrat” Doslovno *Perat*. Često se naziva samo „Reka” (vidite: Postanje 15:18; Prva o carevima 4:21,24).

POSTANJE 2:15-17 (SSP)

¹⁵GOSPOD, Bog, uze čoveka i stavi ga u edenski vrt, da ga obrađuje i stara se o njemu.

¹⁶GOSPOD, Bog, zapovedi čoveku: »Sa svakog drveta u vrtu slobodno jedi, ¹⁷ali sa drveta spoznanja dobra i zla da nisi jeo! Jer, [onoga dana, NASB] kada budeš sa njega jeo, sigurno ćeš umreti.«

2:15 „da ga obrađuje i stara se o njemu” Rad je bio čovekov zadatak i pre pada i nije posledica greha. Reč „obrađuje” znači „služi” (BDB 712, KB 773, KONSTRUKTNI INFINITIV *kala*), a „stara” znači „štiti” (BDB 1036, KB 1581, još jedan KONSTRUKTNI INFINITIV *kala*). To je deo odgovornosti koju ljudi imaju kao vladari. Treba da budemo upravitelji, a ne izrabljivači bogatstava ove planete.

U sumerskoj i vavilnskoj mitologiji ljudi su stvoreni da služe bogovima, ali u Bibliji su Adam i Eva stvoreni na sliku Božiju, da vladaju nad tvorevinom. To je jedini zadatak koji im je dodeljen i on nema nikakve veze s Božijim potrebama!

2:16 „Sa svakog drveta u vrtu slobodno jedi” Ovo je APSOLUTNI INFINITIV *kala* U SPREZI s IMPERFEKTOM *kala* istog korena (BDB 37, KB 40), da se stavi naglasak. Božija zapovest nije bila teška. Bog je proveravao (vidite: Postanje 22:1; Izlazak 15:22-25; 16:4; 20:20; Ponovljeni zakoni 8:2,16; 13:3; Sudije 2:22; Drugi letopisi 32:31) odanost i poslušnost svog najuzvišenijeg stvorenja.

2:17 „drvo spoznanja dobra i zla” To drvo nije bilo čarobno. Njegov plod nije sadržavao nikakav tajni fizički sastojak koji pokreće ljudski mozak. U pitanju je bila provera poslušnosti i poverenja.

Zapazite da je drvo oslobodilo i naše jake i naše slabe strane. Prosto je neverovatno šta je ljudski rod sve stvorio od fizičkih bogatstava ove planete. Ljudski rod je sjajna tvorevina sposobna i za dobro i za zlo. Znanje sa sobom nosi odgovornost.

▣ „zlo” Ovo je hebrejska reč *ra* koja znači „polomiti” ili „uništiti” (BDB 948). Obuhvata i čin i njegove posledice – vidite: Robert Gerdelston (Robert B. Girdlestone) *Synonyms of the Old Testament*¹⁷⁹, str. 80.

179 Sinonimi Starog zaveta, prim. prev.

▣ „[onoga dana, NASB]” U svetlu činjenice da su Eva i Adam nastavili da žive nakon što su jeli, zaključujemo da je reč „dan” ovde upotrebljena da označi duže vremensko razdoblje, a ne dvadeset četiri časa (BDB 398).

▣

NASB „sigurno ćeš umreti”
NKJV „sigurno ćeš umreti”
NRSV „umrećeš”
TEV „istog dana ćeš umreti”
NJB „stići će te smrt”

Ovo su APSOLUTNI INFINITIV jedne reči i AKUZATIV druge reči ISTOG KORENA – „umreti smrću” (BDB 559, KB 562) – što je u hebrejskom gramatički način naglašavanja, isto kao u 16. stihu. Ova struktura se može prevesti na više načina (vidite u knjizi *Twenty-Six Translations of the Old Testament*¹⁸⁰). Reč „smrt” se ovde očigledno odnosi na duhovnu smrt (vidite: Efescima 2:1), čija posledica je fizička smrt (vidite: Postanje 5). U Bibliji su opisane tri faze smrti: (1) duhovna smrt (vidite: 2:17; 3:1-7; Isaija 59:2; Rimljanima 5:12-21; 7:10-11; Efescima 2:1,5; Kološanima 2:13a; Jakov 1:15), (2) fizička smrt (vidite: Postanje 5), i (3) večna smrt, koja se zove i „druga smrt” (vidite: Otkrivenje 2:11; 20:6,14; 21:8). Ove reči se zapravo odnose na sve tri faze.

POSTANJE 2:18-25 (SSP)

¹⁸Onda GOSPOD, Bog, reče: »Nije dobro za čoveka da bude sam. Načiniću mu pomagača kao što je on.« ¹⁹Tada GOSPOD, Bog, od zemlje oblikova sve životinje i sve ptice, pa ih dovede pred čoveka, da vidi kako će ih ovaj nazvati. I kako god je čovek nazvao neko živo biće – tako mu je bilo ime. ²⁰Tako čovek dade imena svakoj vrsti stoke, ptica i divljih životinja. Ali za čoveka se ne nađe pomagač kao što je on. ²¹Zato GOSPOD, Bog, učini da čovek zapadne u dubok san i, dok je ovaj spavao, izvadi mu jedno rebro i to mesto zatvori mesom. ²²Od rebra izvađenog iz čoveka GOSPOD, Bog, načini ženu i dovede je pred čoveka.

²³Čovek reče:

»Evo najzad kosti od mojih kostiju
i tela od moga tela.
Neka se zove žena,
jer je iz čoveka uzeta.«

²⁴Zato će čovek ostaviti oca i majku i sjediniti se sa svojom ženom, i biće jedno telo. ²⁵A oboje su bili goli, i čovek i njegova žena, i nisu se stideli.

2:18 „Nije dobro za čoveka da bude sam” Ovo je jedino mesto u ovim prvim poglavljima Starog zaveta gde je upotrebljen izraz „nije dobro”. Bog nas je stvorio da nam bude potreban neko čak i pored zajedništva s njim! Muškarac nije mogao da izvrši svoju ulogu vladanja nad tvorevinom bez zajednice sa ženom, niti je mogao da posluša zapovest da se razmnožava i ispuni zemlju.

▣

NASB „pomagača koji mu odgovara”
NKJV „pomagača sličnog njemu”
NRSV „pomagača kao njegovog saradnika”
TEV „odgovarajuću družbenicu da mu pomogne”
NJB „pomagača”

180 Dvadeset šest prevoda Starog zaveta, prim. prev.

To znači „neko ko dopunjuje ili upotpunjuje” (BDB 740 I, KB 811 I). U engleskom prevodu NET stoji „nezamenjivu družbenicu” (str. 8). Ova reč se često upotrebljava za Božiju pomoć (vidite: Izlazak 18:4; Ponovljeni zakoni 33:4,7,29; Psalam 33:20; 115:9-11; 121:2; 124:8; 146:5). Zapazite ravnopravnost muškarca i žene, kao u 1:26-27, i IMPERATIVE u MNOŽINI u 1:28. Podređenost nije nastala pre pada u greh (vidite 3:16). Ovaj izveštaj stvaranja žene je jedinstven u književnosti Starog bliskog istoka.

Zanimljiv članak o značenju ove reči nalazi se u knjizi *Hard Sayings of the Bible*¹⁸¹, str. 92-94, gde Volter Kajzer (Walter Kaiser) predlaže prevod „sila (ili snaga) podudarna muškarčevoj” (ili jednaka muškarčevoj).

2:19 „Bog ... oblikova sve životinje” Neki na osnovu ovoga tvrde da je Bog, u tekstu koji nazivaju drugi izveštaj o stvaranju, stvorio životinje nakon Adama (vidite: Postanje 2:4-25). Ovaj GLAGOL (BDB 427, KB 428, IMPERFEKAT kala) se može prevesti „beše oblikovao” (vidite engleski prevod NIV). Vreme hebrejskih GLAGOLA zavisi od konteksta.

Dr Rič Džonson (Dr. Rich Johnson), profesor religije na univerzitetu *East Texas Baptist University*¹⁸², ovako mi je napisao u svom osvrtu na ovaj komentar:

„IMPERFEKAT s pretvaračkim vav – a ovaj glagol je takav – nosi značenje prostog prošlog vremena¹⁸³. U hebrejskom jeziku se tako opisuje niz događaja. Niz ovakvih glagola navodi događaje onim redom kojim su se dogodili. Vi ovde govorite o tome kako pretpostavke tumača utiču na prevod. Ovde su pretpostavke prevodilaca koji su uradili NIV dovele do pogrešnog prevoda ovog stiha i stiha 2:8, „GOSPOD, Bog, beše zasadio vrt...” Prevodioци prevoda NIV su pretpostavili da ovo poglavlje mora da se podudara s prvim poglavljem i odbacili su uobičajena pravila za čitanje hebrejske naracije kako bi ispoštovali tu pretpostavku. Nameće se pitanje otkud im ta pretpostavka. Ovaj glagol je preveden prostim prošlim vremenom u prevodima KJV¹⁸⁴, ASV¹⁸⁵, ERV¹⁸⁶, RSV¹⁸⁷, NRSV, NASB, ESV¹⁸⁸, NEB, REB, NET, *Youngs' Literal translation*¹⁸⁹, *Jewish Publication Society translation*, TANAKH¹⁹⁰, *New American Bible*¹⁹¹ i *New Jerusalem Bible*¹⁹². Jedino NIV odskače.”

▣ **„da vidi kako će ih ovaj nazvati”** GLAGOL „nazvati” (BDB 894, KB 1128) je triput upotrebljen u stihovima 19 i 20. Imena su Jevrejima bila veoma važna. Ovo pokazuje čovekovu vlast nad životinjama.

Da li se ovo odnosi na (1) sve životinje celog sveta, (2) prvobitne tipove životinja ili (3) životinje Mesopotamije?

2:21 Ovaj stih potvrđuje jedinstveni odnos između muškarca i žene, Adama i Eve (vidite 23. stih). Možda je u pitanju hebrejski idiom za bliskost i prisnost. Hebrejska reč „rebro” je na drugim mestima prevedena kao „bok” (BDB 854, KB 1030 I).

181 Teški delovi Biblije, prim. prev.

182 Baptistički univerzitet Istočnog Teksasa, prim. prev.

183 U engleskom se ovde radi o razlici između dve vrste prošlog vremena koja je manje-više podudarna s razlikom između pefekta i pluskvamprefekta u srpskom jeziku. (prim. prev.)

184 *King James Version* (verzija kralja Džejsma, prim. prev.)

185 *American Standard Version* (američka standardna verzija, prim. prev.)

186 *Easy-to-Read Version* (verzija koja je laka za čitanje, prim. prev.)

187 *Revised Standard Version* (ispravljena standardna verzija, prim. prev.)

188 *English Standard Version* (standardna engleska verzija, prim. prev.)

189 Jangov doslovni prevod, prim. prev.

190 Prevod jevrejskog izdavačkog društva, Zakon, Proroci i Spisi, prim. prev.

191 Nova američka Biblija, prim. prev.

192 Nova jerusalimska Biblija, prim. prev.

Zanimljivo je da Harison (R. K. Harrison) na 555. i 556. stranici svoje knjige *Introduction to the Old Testament*¹⁹³ tvrdi da hebrejska reč za „rebro” ovde znači „deo ličnosti”, na osnovu čega bi se moglo napraviti poređenje po kom to što je Adam stvoren na sliku Božiju, sličan Bogu, znači da ima delove njegove ličnosti.

Zanimljivo je da se „rebro” spominje prilikom stvaranje žene u sumerskom izveštaju o stvaranju: od *enki* nastade *nin-ti* – vidite Vajzmanovu (D. J. Wiseman) knjigu *Illustrations from Biblical Archaeology*¹⁹⁴. U ovom kontekstu sumerska reč za rebro (*ti*) znači i „oživeti”. Eva će biti majka svim živima (vidite 3:20). Ne treba zaboraviti da je Mojsije pisao (uređivao ili sastavljao) ova poglavlja mnogo kasnije. Ovo su hebrejske igre reči, ali hebrejski nije bio prvi jezik.

2:22 „dovede je pred čoveka” Rabini kažu da je Bog igrao ulogu kuma.

2:23 „Žena ... čoveka” Ovaj stih je poezija. Doslovno stoji *iša* (*BDB* 35) ... *iš* (*BDB* 35), očigledna igra reči po zvučnosti (posebno „neka se zove *iša*”). Adam je i Evi dao ime (u najmanju ruku je opisao kako je Eva slična njemu). Nosmo sigurni koji je koren ove reči. Reč *adam* obično se odnosi na ljudski rod, a reči *iš* na određenu osobu.

2:24 „ostaviti oca i majku” Ovaj GLAGOL (*BDB* 736, *KB* 806) je IMPERFEKAT *kala*, verovatno upotrebljen u smislu JUSIVA. Važnost porodice učinila je da ovaj komentar bude uvršten u ovaj drevni izveštaj. Mojsije je razmišljao o važnosti osnovne porodice u vremenu u kom je živeo, kad se život odvijao u krugu proširene porodice. Brak je važniji od roditelja!

NASB, NKJV	„pridružice se”
NRSV	„prionuće”
TEV	„sjediniće se sa”
NJB	„vezaće se sa”
REB	„vezaće se”

Ovo je hebrejski izraz za odanost, čak i bliskost (*BDB* 179, *KB* 209, IMPERFEKAT *kala*, vidite: Ruta 1:14; Matej 19:5-6; Efescima 5:31).

▣ **„jedno telo”** To pokazuje potpuno jedinstvo i prvenstvo odnosa među supružnicima. JEDNINA reči „jedan” govori o spajanju dve osobe.

2:25 „oboje su bili goli ... i nisu se stideli” Ovo je trebalo pripojiti trećem poglavlju. Ova fraza znači da Adam nije imao ništa da krije od sebe, svoje supruge i svog Boga (*BDB* 101, *KB* 161, IMPERFEKAT *hitpolela*). Dakle, u pitanju je idiom koji izražava nedužnost. Ali uskoro će doći do promene!

Činjenica da su muškarac i žena bili goli (*BDB* 736, PRIDEV) znači da su uslovi u njihovom okruženju bili strogo kontrolisani. To odgovara stavu da je Edenski vrt bio zaštićen i da je u stvari kasnija tvorevina, nastala posebnim stvaranjem, drugačija od ostatka planete (teorija o postepenom stvaranju).

193 Uvod u Stari zavet, prim. prev.

194 Primeri iz biblijske arheologije, prim. prev.

PITANJA ZA RAZMATRANJE

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Ova pitanja za razmatranje su data da vam pomognu da razmislite o najvažnijim stavkama ovog dela knjige. Njihov cilj je da vas izazovu na razmišljanje, ali ona nisu sveobuhvatna.

1. Da li se u Postanju 1 vidi razlika između nastanka Božijim stvaranjem i nastanka tvorevine od već postojeće tvorevine? Ako se vidi, šta to znači?
2. Po čemu je čovek sličan životinjama? Po čemu je čovek sličan Bogu?
3. Da li su žene stvorene na Božiju sliku ili samo na Adamovu sliku?
4. Šta znači da čovek treba da potčini tvorevinu i vlada njome?
5. Kako je izraz „budite plodni i množite se” povezan sa savremenom „eksplozijom stanovništva”?
6. Da li je Božija volja da čovek bude vegetarijanac?
7. Da li je u svetlu Postanja 2:2-3 pogrešno da bogoluženje bude nedeljom, a ne subotom?
8. Zašto su prvo i drugo poglavlje tako slični, a ipak različiti?
9. Zašto je reč *adam* prevedena i kao lično ime i kao „čovek”?
10. Zašto je geografski položaj Edena tako podrobno opisan?
11. Nabrojte tri oblika biblijske smrti.
12. Šta 18. stih govori o ljudima kao seksualnim bićima?
13. Da li reč „pomoćnik” podrazumeva ravnopravnost?

POSTANJE 3:1-24

PODELA NA PASUSE U SAVREMENIM ENGLESKIM PREVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Čovekov pad 3:1-7	Čovekova kušnja i pad 3:1-8	Priča o kušnji 3:1-7	Ljudska neposlušnost 3:1 3:2-3 3:4-5 3:6-7	Pad 3:1-7
3:8-19	3:9-19	3:8-19	3:8-9 3:10 3:11 3:12 3:13a 3:13b	3:8-13
(14-16) (17b-19)	(14-16) (17b-19)	(14-16) (17b-19)	Bog izriče sud 3:14-15 3:16 3:17-19	3:14-16 (14-16)
3:20-21	3:20-24	3:20-21	3:20-21	3:17-19 (17-19) 3:20-24
3:22-24		3:22-24	Adam i Eva isterani iz vrta 3:22-24	

TREĆI KRUG ČITANJA (vidite str. xvi-xvii)

PRATITE NAMERU BOGONADAHNUTOG PISCA NA NIVOU PASUSA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Pročitajte celo poglavlje odjednom. Prepoznajte njegove teme. Uporedite svoju podelu po temama s podelama u pet prevoda u tabeli koja je iznad. Podela na pasuse nije bogonadahnuti, ali je ključ za praćenje piščeve namere, a to je srž tumačenja. Svaki pasus ima samo jednu jedinu temu.

1. Prvi pasus
2. Drugi pasus

3. Treći pasus

4. Itd.

UVOD

- A. Postanje 3 je polazna tačka za razumevanje problema zla i patnje u našem svetu. Veoma je čudno što većina rabina nije koristila ovaj tekst u svojim raspravama o zlu, grehu i ljudskoj pobuni.
- B. Posledice voljne pobune ljudskog roda protiv Boga koji je pun ljubavi, kome je stalo, koji se stara i želi zajedništvo nisu uticale samo na njihov odnos sa Bogom, nego i na njihovu osobnost, porodični život i svet u kom žive.
- Pogledajte koliko visoku cenu je sam Bog platio da bi ljudi imali slobodu. Božija radost i izvorni naumi s tvorevinom pretrpeli su duboke posledice ljudske pobune (ali ne trajno). Ako pretpostavimo Božiju dobrotu i staranje puno ljubavi, pobuna ljudskog roda (a možda i anđeoskog) može se shvatiti kao duboko nepoštovanje i samoživost. Time i Božija neprekidna ljubav i njegovo obećanje o spasenju (vidite 3:15) postaju još dublji i milostiviji!
- C. Iako se teme ovog poglavlja podudaraju s temama drugih tekstova sa Starog bliskog istoka, ono je jednobožačko, a ne dvojično (tj. *dualističko*).

POREKLO I SVRHA GREHA

- A. Biblijsko štivo
1. Moja teološka pretpostavka glasi da je Satana stvoren iz sledećih razloga: (1) da bićima koja su svesna Boga pruži drugu mogućnost, koja vodi do nezavisnosti i zatim do optužbe, Jov 1–2, Zaharija 3, ili (2) da se u Postanju 3 pretpostavlja da su se pre toga anđeli pobunili tokom Božijeg stvaranja ili bar da su otvoreno klevetali Boga pred ljudima.
 2. Ljudski rod je podložan iskušenjima.
 3. Biblija ne raspravlja o poreklu i svrsi zla.
 - a. Neki kasniji jevrejski spisi izlažu stav da je greh počeo u Postanju 3 (prvo u Satani, a zatim i u ljudskom rodu)
 - b. Drugi jevrejski spisi, oni međuzavetni, iznose stav da je greh počeo u Postanju 6 (sa „sinovima Božijim”)
 - c. Nakon Isusovog vremena, neki lažni učitelji su spojili judaizam i grčku misao i tvrdili da je zlo nerazdvojno svojstvo fizičke materije (tj. grčki gnosticizam, vidite u Poslanici Kološanima, Poslanici Efescima, Prvoj Timoteju, Drugoj Timoteju i Poslanici Titu)
 4. Pretpostavlja se da zlo ima svrhu, jer inače ne bi postojalo. A ipak, očigledno je da zlo i Satana imaju u Novom zavetu veću ulogu nego u Starom – vidite: Dejvidson (A. B. Davidson), *The Theology of the Old Testament*¹⁹⁵, str. 300-306). Satana u Starom zavetu nije bio Božiji neprijatelj (osim možda u ovom poglavlju), ali je uvek bio neprijatelj ljudskog roda. Rabini kažu da je Zli bio ljubomoran na Božiju ljubav i pažnju prema ljudskom rodu.

195 Starozavetna teologija, prim. prev.

5. Adamov greh je uticao na celu tvorevinu (to je jevrejski pojam zajedničke odgovornosti, vidite: Postanje 3:14-24; Rimljanima 5:12-21; 8:18-23)
- B. Istorijsko-teološki razvoj – preuzeto iz Berkofove (L. Berkhof) knjige *Systematic Theology*¹⁹⁶).
1. Rabini poriču praroditeljski greh i prihvataju ideju o dve namere (dobra nasuprot zloj). Stari zavet ne raspravlja podrobno o Postanju 3 (a ne raspravljaju ni rabini).
 2. Irinej (130-202 n.e.) je prvi crkveni otac koji je raspravljao o Adamovom grehu i njegovim posledicama. Ovaj stav o padu ljudskog roda kroz Adamov greh je postao preovlađujući stav u zapadnoj crkvi (npr. Avgustin) i upotrebljen je u borbi protiv gnosticizma, koji je tvrdio da je problem zla u samoj materiji.
 3. Origen (182-251 n.e.) je smatrao da je svaki čovek svojevolejno zgrešio u prethodnom životu (platonizam).
 4. Grčki crkveni oci (istočna crkva) III i IV veka prestali su da naglašavaju Adamovu ulogu u problemu zla u našem svetu i tako se razvio pelagijanizam (po imenu jednog engleskog monaha), koji poriče bilo kakvu vezu s Adamom.
 5. Zapadni crkveni oci (zapadna crkva) su po ugledu na Avgustina naglašavali Adamovu ulogu u problemu zla, greha i patnje u našem svetu.
 6. Tokom protestantske Reformacije najvažniji reformatori su sledili Avgustina, a Arminije je razvio polu-pelagijanističku reakciju na dogmatski kalvinizam.
 7. Filozofi i teolozi su kroz istoriju zastupali nekoliko teorija o grehu:
 - a. Kant – nešto nepoznato, nešto neobjašnjivo na polju natčulnog
 - b. Lajbnic (Leibnitz) – zbog prirodnih ograničenja materijalnog sveta
 - c. Šlajermaher (Schleiermacher) – zbog čovekove čulne prirode
 - d. Ričl (Ritschl) – zbog ljudskog neznanja
 - e. Bart (Barth) – povezan s misterijom predodređenja
 - f. Vajthed (Whitehead) – greh je neodvojiv deo sistema ovog sveta. Njegova uloga je da razvije i Boga i čoveka.
 8. Glavna poruka Biblije je otkupljenje ljudskog roda od greha i zla, a sprovodi ga živi Bog pun ljubavi, kroz Hrista. O poreklu greha se nigde ne raspravlja.

POSEBNA TEMA – RAZVOJ TEOLOGIJE PADA U NOVOM ZAVETU

1. Pavle je u svojoj raspravi u Rimljanima 5:12-21 jasno iskazao da je pad uticao na sav ljudski rod.

Rimljanima 5:12-21 je rasprava o Isusu kao drugom Adamu (uporedite: Prva Korinćanima 15:21-22,45-49; Filipljanima 2:6-8). U njoj su naglašena ova dva teološka pojma: pojam ličnog greha i pojam zajedničke krivice. Pavlov razvoj rasprave o padu ljudskog roda (i tvorevine) u Adamu drugačiji je od rabinskog, a njegov stav o zajedničkoj krivici je u skladu s rabinskim učenjem. Ona pokazuje da je Pavle, pošto je bio bogonadahnut, mogao da bira da li će da upotrebi istine koje je naučio tokom svog obrazovanja u Jerusalimu pod Gamaliilom ili će da ih zameni drugima (vidite: Dela 22:3).

Učenje o praroditeljskom grehu, zasnovano na Postanju 3, razvili su Avgustin i Kalvin. U njemu se tvrdi da se ljudi rađaju grešni. Psalam 51:5, Psalam 58:3, Jov 15:14 i Jov 25:4 često se koriste kao starozavetni tekstovi koji to dokazuju. Drugo teološko stanovište, po kom su ljudi moralno i duhovno odgovorni za svoje izbore i sudbinu, prvo su razvili rabini, a

¹⁹⁶ Sistematska teologija, prim. prev.

zatim, u crkvi, Pelagije i Arminije. Za njihovo stanovište postoje neki dokazi u Ponovljenim zakonima 1:39, Isaiji 7:15, Joni 4:11, Jovanu 9:41 i 15:22,24, Delima 17:30 i Rimljanima 4:15. Glavna ideja ovog teološkog stanovišta je da su deca nedužna dok ne dođu u godine moralne odgovornosti (rabini su smatrali da je taj uzrast trinaest godina za dečake i dvanaest godina za devojčice).

Postoji i srednje stanovište, po kom su i unutrašnja sklonost ka zlu i uzrast kao osnova moralne odgovornosti istiniti! Zlo nije samo zajedničko, nego se razvija u pojedincu kroz greh (život odvojen od Boga). Uopšte nije pitanje da li je čovek zao (vidite: Postanje 6:5,11-13; Rimljanima 3:9-18; 3:23), nego kad postaje zao – rođenjem ili kasnije tokom života?

2. „Novo nebo i nova zemlja” su postali novozavetna eshatološka tema.

„Novo nebo i nova zemlja.” Grčka reč „nov” – *kenos* – naglašava kvalitet, a ne starost (vidite: Otkrivenje 2:17; 3:12; 5:9; 14:3; 21:1,2,5). Ponovo stvorena zemlja bila je i starozavetna tema (vidite: Isaija 11:6-9; 65:17; 66:22; Rimljanima 8:18-25; Druga Petrova 3:10,12). Svi vernici će biti građani tog novog carstva (vidite: Filipljanima 3:20; Efescima 2:19; Jevrejima 12:23) i imati udela u toj novoj tvorevini (vidite: Druga Korinćanima 5:17; Galaćanima 6:15; Efescima 4:24). Uporedni teološki pojam je „Božiji grad koji nije načinjen ljudskim rukama” (Jevrejima 11:10,16; 12:22; 13:14).

Nova tvorevina će biti kao prva tvorevina. Nebo će biti kao obnovljeni Edenski vrt. Bog, ljudi, životinje i sva prirodna tvorevina ponovo će biti u zajedništvu i ponovo se radovati! Biblija počinje Bogom, ljudima i životinjama u savršenom zajedništvu u vrtu (vidite Postanje 1–2), a i završava se Bogom i ljudima u vrtu (vidite: Otkrivenje 21–22) i, prema nagoveštajima iz proroka, životinjama (vidite: Isaija 11:6-8; 65:25). Vernici neće ići na nebo, nego će Novi Jerusalim sići s neba (vidite: Otkrivenje 21:2) na ponovo stvorenu i čistu zemlju. Bog i ljudi će ponovo biti zajedno (vidite: Postanje 3:15; Isaija 7:14; 8:8,10; Otkrivenje 21:3).

PROUČAVANJE REČI I IZRAZA

POSTANJE 3:1-7 (SSP)

¹[I, NASB] Zmija je bila lukavija od svih divljih životinja koje je GOSPOD, Bog, načinio. Ona [On, NASB] upita ženu: »Zar je Bog zaista rekao: „Ne smete da jedete ni sa jednog drveta u vrtu?”« ²»Smemo da jedemo plodove sa drveća u vrtu«, odgovori žena zmiji, ³»ali za plod sa drveta koje je nasred vrta Bog je rekao: „Da ga niste jeli! I ne dirajte ga, da ne umrete!”« ⁴Tada zmija reče ženi: »Ne, nećete umreti. ⁵Nego, zna Bog: [u dan, NASB] kada budete jeli sa njega, otvoriće vam se oči i bićete kao Bog – razlikovaćete dobro i zlo.« ⁶Žena vide da je drvo dobro za jelo, da primamljivo izgleda i da je poželjno zbog mudrosti koju može dati, pa ubra plod sa njega i pojede ga. A dade i svome mužu, koji je bio s njom, pa je i on jeo. ⁷Tada se i njemu i njoj otvoriše oči i oni spoznaše da su goli. Zato spletoše smokvinog lišća i napraviše sebi pregače.

3:1 „I” Ovo nije vremenska odrednica za nadovezivanje događaja, nego književna tehnika za uvođenje sledeće scene u drami stvaranja. Ne znamo koliko dugo su Adam i Bog bili zajedno, ni koliko dugo su Adam, Eva i Bog bili zajedno pre ovog izveštaja.

▣ „zmija” Vidite Posebnu temu odmah ispod. Zmija je bila neprijatelj i u *Epu o Gilgamešu* (vidite 11:287-289), gde je ukrala biljku koja daje večni život.

POSEBNA TEMA – ZMIJA

- A. Reč za zmiju je *nahaš* (BDB 638). Ima nekoliko mogućih korena:
1. Osnova *kal* – „siktati”
 2. Osnova *piel* – „šaputati”, kao pri vraćanju ili gatanju
 3. Iz Postanja 4:22 – „svetleti”, moguća je veza sa rečju „bronzna”
 4. Od arapskog korena koji znači „gmizati”
- B. Prisutan je određeni gramatički član, što pokazuje da je u pitanju jedna, određena zmija ili svesno biće.
- C. Doslovno shvatanje reči „zmija” poduprto je na sledeće načine:
1. Spominje se da je samo jedna od divljih životinja koje je Bog stvorio.
 2. U 3:14 je kažnjena kao prava životinja.
 3. Izričito se spominje u Novom zavetu, u Drugoj Korinćanima 11:3 i Prvoj Timoteju 2:13-14.
- D. Ova zmija je izričito poistovećena sa Satanom:
1. U međuzavetnoj Knjizi mudrosti 2:23-24 – „Jer Bog je stvorio čoveka da bude besmrtni ... ali, zavišću Đavola, smrt je došla u svet.”
 2. Kod Irineja (približno 130-202 n.e.)
 3. U Otkrivenju 12:9 i 20:2
 4. U Starom zavetu nema ovog poistovećenja jer Stari zavet ne raspravlja o Postanju 3. Ono se uopšte ne spominje i ne tumači ni u jednoj starozavetnoj knjizi.
- E. Zašto Satana nije izričito imenovan? Ovaj odlomak naglašava čovekovu odgovornost, a ne natprirodno iskušavanje. Satana se uopšte ne spominje u Rimljanima 1–3, gde je obrađena ljudska grešnost, ni u Rimljanima 4–8, gde se govori o njenim posledicama.

▣ „lukavija” Moguće je da su za ovu reč (BDB 791, KB 886) vezane dve igre reči (ova reč zvuči slično kao reč „go” u 2:25): (1) „lukava” ili „mudra” i (2) „razborita” (npr. Poslovice 1:4; 8:5,12; 12:16,23; 13:16; 14:8,15,18; 22:3; 27:12). Izgleda da za zmiju nije upotrebljen negativan izraz, nego je u pitanju prosto opisivanje njenih osobina (vidite: Matej 10:16). Moguće je da je Zli baš zato izabrao da se otelotvori kao ova zver.

▣ „od svih divljih životinja” To pokazuje da je zmija prosto bila jedna od mnogih stvorenih životinja.

▣ „GOSPOD, Bog” Prva reč, GOSPOD, zamenjuje Božije zavetno ime – Jahve – koje potiče od hebrejskog glagola „biti” (vidite: Izlazak 3:14). Druga reč, „Bog”, jeste hebrejska reč *elohim*, što je MNOŽINA zajedničke imenice „bog” sa područja Starog bliskog istoka, imenice *el*. Rabini kažu da ime Jahve predstavlja Božiju zavetnu milost, a naziv *elohim* označava Boga kao stvoritelja. Vidite Posebnu temu – Božija imena, kod stiha 2:4.

▣ „Ona [On, NASB] upita ženu” Postoje mnoga nagađanja o zmiji koja govori (zapazite ličnu zamenicu). Ne znamo kakav je bio odnos između ljudi i životinja pre pada, mada je verovatno bio prijateljski. Ipak, pretpostavljam da je govor deo čovekove sličnosti sa Bogom i da stoga nije uobičajena pojava kod životinja. Ovo zajedništvo će biti obnovljeno u nakon Hristovog povratka (vidite: Isaija 11:6-11). Pretpostavljam da je Satana ušao u zmiju i da se stoga čuo njegov glas. Za mene je teološko iznenađenje što se Eva nije iznenadila!

▣ „ženi” Među komentatorima postoje mnoga nagađanja o tome zašto je Eva bila odvojena od Adama, mada su glagoli koje je Satana upotrebio u MNOŽINI. U 3:6 se čini da je Adam možda bio prisutan tokom jednog dela razgovora. Neki tvrde da je na taj način predstavljeno Evino traženje svog sopstva. Drugi smatraju da je Satana iskušavao ženu jer ona nije neposredno čula Božije zapovesti (vidite: 2:16-17). Sve su to samo nagađanja.

▣ „Zar je Bog zaista rekao” Rabini kažu da Satana nije mogao da upotrebi reč Jahve jer nije znao šta je Božija milost. Ipak, čitajući Bibliju stičemo utisak da se Satanina opakost povećava – vidite Dejvidsonovu (A. B. Davidson) knjigu *The Theology of the Old Testament*¹⁹⁷, str. 300-306.

POSEBNA TEMA – SVESNA ZLA BIĆA

Ova tema je veoma teška iz više razloga:

1. Stari zavet nigde ne otkriva da Bog ima vrhovnog neprijatelja, nego otkriva da postoji Jahveov sluga koji ljudima nudi drugi izbor i otužuje ih za nepravdu.
2. Pojam o svesnom biću koje je Božiji vrhovni neprijatelj razvio se u međuzavetnoj (nekanonskoj) književnosti pod uticajem persijske religije (zoroastrizma) i snažno je uticao na rabinski judaizam.
3. Novi zavet razvija probrane starozavetne teme i pretvara ih u zaokružene pojmove.

Ako pristupimo proučavanju zla sa stanovišta biblijske teologije (tj. ako svaku knjigu ili pisca ili književnu vrstu proučavamo i izlažemo zasebno), otkrićemo veoma različite poglede na zlo.

Ali ako pristupimo proučavanju zla s nebiblijskog ili vanbiblijskog stanovišta svetskih religija ili istočnjačkih religija, otkrićemo da je novozavetni razvoj ove teme ima korene u persijskom dvojnomoj sukobu (tj. *dualizmu*) i grčko-rimskom spiritizmu.

Oni koji se drže pretpostavke da je Biblija bogonadahnutna gledaju ovaj novozavetni razvoj pojma o zlu kao posledicu postepenog otkrivenja. Hrišćani ne treba da dozvole jevrejskom narodnom predanju ili engleskoj književnosti (Dante, Milton) da proširuju ovaj pojam. Neporecivo je da je ova oblast Božijeg otkrivenja obavijena tajnom i dvosmislenim tekstovima. Bog je odlučio da ne otkrije svu istinu i zlu, da ne otkrije njegovo poreklo i svrhu, ali je otkrio njegov poraz!

Reč *satan* se u Starom zavetu koristi za tri različite skupine:

1. za ljude koji optužuju – Prva o Samuilu 29:4; Druga o Samuilu 19:22; Prva o carevima 11:14, 23, 25; Psalam 109:6
2. za anđele koji optužuju – Brojevi 22:22-23; Zaharija 3:1
3. za demone koji optužuju – Prvi dnevnic 21:1; Prva o carevima 22:21; Zaharija 13:2

Zmija iz Postanja 3 poistovećena je sa Satanom tek kasnije, u međuzavetnom razdoblju (vidite Knjigu mudrosti 2:23-24 i Drugu Enohovu 31:3), a rabini su počeli da raspravljaju o toj ideji još kasnije (vidite: *Sotah* 9b i *Sinedrion* 29a). „Sinovi Božiji” iz Postanja 6 poistovećeni su s anđelima

197 Starozavetna teologija, prim. prev.

u Prvoj Enohovoj 54:6. Ovo ne spominjem zato što smatram da je teološki ispravno, nego da pokažem kako se pojam zla razvijao. Spoemenuti starozavetni događaji su u Novom zavetu pripisani svesnim zlim bićima, anđelima (vidite: Prva Korinćanima 11:3 i Otkrivenje 12:9).

Poreklo zla u svesnim bićima je (u zavisnosti od vašeg stanovišta) teško ili nemoguće utvrditi iz Starog zaveta. Jedan od razloga za to je Izraelovo izraženo jednoboštvo (vidite: Prva o carevima 22:20-22; Propovednik 7:14; Isaija 45:7; Amos 3:6). Jahve je predstavljen kao uzročnik svega kako bi se pokazala njegova jedinstvenost i nadmoć (vidite: Isaija 43:11; 44:6,8,24; 45:5-6,14,18,21,22).

Do podataka možda može da se dođe usredsređivanjem na (1) Jova 1-2, gde je Satana jedan od „sinova Božijih” (tj. anđela) u Božijem prisustvu (uporedite: Zaharija 3) ili (2) na Isaiju 14 i Jezekilja 28, gde su oholi carevi s Bliskog istoka (vavilonski i tirski) upotrebljeni da slikovito prikažu Sataninu oholost (vidite: Prva Timoteju 3:6). Moja osećanja prema ovom pristupu su dvojaka. Jezekilj nije upotrebio metafore vezane za Edenski vrt samo kod cara Tira koji predstavlja Satana (vidite: Jezekilj 28:12-16), nego i za vara Egipta koji predstavlja drvo spoznanja dobra i zla (Jezekilj 31). Ipak, izgleda da Isaija 14, posebno stihovi 12-14, opisuje anđeosku pobunu izazvanu ohološću. Ako je Bog hteo da nam otkrije prirodu i poreklo Satane, ovo je veoma nejasan način i na nezgodnom mestu. Moramo se čuvati sklonosti one struje koja gradi sistematsku teologiju tako što uzima male, dvosmislene delove različitih Zaveta, pisaca, knjiga i književnih vrsta i spaja ih kao delove jedne božanske slagalice.

U 2. tomu knjige *Times of Jesus the Messiah*, u dodacima XIII (str. 748-763) i XVI (str. 770-776), Alfred Edersheim (Alfred Edersheim) kaže da je rabinski judaizam bio pod prevelikim uticajem persijskog dvojnog sukoba (*dualizma*) i demonskog nagađanja. Rabini nisu dobar izvor istine u ovoj oblasti. Isus se u ovoj oblasti u korenu razmimoilazio s učenem iz sinagoge. Mislim da je rabinski pojam o anđeoskom posredništvu i otporu prilikom davanja Zakona Mojsiju na gori Sinaj otvorio vrata pojmu vrhovnog anđeoskog bića koje se protivi i Jahveu i ljudskom rodu. Dva vrhovna boga iranskog dvojnog sukoba (*dualizma*), *Ahura Mazda* (dobri bog) i *Angra Mainja* (zli bog), borila su se za prevlast, a Zemlja im je bila bojno polje. Moguće je da se iz ovoga razvio pojam dvojnog sukoba (*dualizma*) između Jahvea i Satane.

Novi zavet svakako nadograđuje otkrivenje o svesnim zlim bićima, ali ne tako opširno kao rabini. Dobar primer ove razlike je „rat na nebu”. Satanin pad je logički neophodan, ali pojedinosti nisu navedene. I to što je navedeno je umotano u apokaliptičnu književnu vrstu (vidite: Otkrivenje 12:4,7,12-13). Iako je Satan poražen i proteran na Zemlju, on i dalje ima ulogu Jahveovog sluga (vidite: Matej 4:1; Luka 22:31-32; Prva Korinćanima 5:5; Prva Timoteju 1:20).

Moramo suspregnuti svoju radoznalost u ovoj oblasti. Postoji moćno zlo biće koje iskušava, ali i dalje postoji samo jedan Bog i ljudi su i dalje odgovorni za svoje odluke. Postoji duhovna borba, i pre i nakon spasenja. Pobjeda može doći i ostati jedino kroz trojedinog Boga. Zlo je pobeđeno i biće uklonjeno!

▣ „Ne smete da jedete ni sa jednog drveta u vrtu?” Ova hebrejska fraza je veoma neobična, ali izgleda da je potvrđna, a ne upitna. Zmija prosto započinje razgovor sa ženom o Božijoj zabrani vezanoj za drvo u središtu vrta.

3:2 Eva je rekla da im je Bog dao sve ostalo drveće za hranu (vidite 2:16). Ali zmija je ovo zanemarila i usredsredila se na Božiju zabranu vezanu za drvo spoznanja dobra i zla.

3:3 „ali za plod sa drveta koje je nasred vrta” Iz Postanja 2:9 saznajemo da su u središtu vrta bila dva drveta, drvo života i drvo spoznanja dobra i zla. Verovatno bi plodovi oba ova drveta bili dati ljudima kad dođe pravo vreme, ali čovekova gramziva samoživost uzima mimo Božijeg nauma (koliko je

suprotna Isusova reakcija u Filipljanima 2:6-11). Drvo života se spominje u svim izveštajima o stvaranju sa Starog bliskog istoka, ali drvo spoznanja dobra i zla se spominje samo u Bibliji. Njegov plod nije bio čaroban. Važan je način na koji ga je Bog upotrebio, a ne fizička svojstva samog ploda.

▣ „**da ne umrete**” Ova reč (*BDB 559, KB 502*) je u stihovima 3 i 4 upotrebljena tri puta. Nismo sigurni koliko je Eva razumela o smrti jer nijedna životinja do tada nije bila umrla, mada je pojam smrti ipak mogao biti saopšten čoveku i ženi na drugi način. U Bibliji se spominju tri vrste smrti: (1) duhovna smrt koja se pojavljuje u Postanju 3, Isaiji 59:2, Poslanici Rimljanima 7:10-11, Poslanici Efescima 2:1 i Jakovu 1:15; (2) fizička smrt kao posledica duhovne smrti, Postanje 5, i (3) večna smrt kao posledica čovekovog tvrdoglavog, buntovnog srca (vidite: Otkrivenje 2:11; 20:6,14; 21:8).

3:4 „zmija reče ženi: »Ne, nećete umreti«” Ovo su APSOLUTNI INFINITIV i IMPERFEKAT *kala* istog korena (*BDB 559, KB 562*), upotrebljeni zajedno zbog naglaska. Satana je pre svega napao Božiju verodostojnost, a sada je napao i istinu Božije reči. U 5. stihu će napasti Božiju dobronamernost i dobrotu prema ljudima. Ova hebrejska rečenica je u upadljivo naglašenom obliku. Satana je osporio Božiju izjavu.

3:5 „Nego, zna Bog: [u dan, NASB] kada budete jeli sa njega, otvoriće vam se oči” Satanine reči su bile delimično istinite, ali ta poluistina je bila pogubna (vidite: Titu 1:15). Reči „u dan” su izgleda književna (metaforična) tehnika prevodilaca (engleskog prevoda *NASB*, prim. prev.), verovatno u smislu „kad god”. U hebrejskom doslovno stoji „da kad”.

GLAGOL „otvoriti” (*BDB 824, KB 959, PERFEKAT nifala*, vidite 7. stih) podrazumeva sredstvo, možda silu samog drveta ili silu Zloga.

▣ „**bićete kao Bog**” Ova reč za Boga je reč *elohim*. Pogledajte Posebnu temu kod stiha 2:4. U ovom kontekstu se koristi za samog Boga i mnogi prevodi tako tumače ovaj izraz. Ipak, ova reč može da se upotrebi i za anđele (vidite: Psalam 8:5,6; 82:1,6 – citirano u Jevrejima 2:7 – i Psalam 97:7), za neko „duhovno biće” (vidite: Prva o Samuilu 28:13), i za izraelske sudije (vidite: Izlazak 21:6; 22:8-9). Deluje logičnije da je ovde u pitanju obećanje da će biti poput anđela, duhovnih bića koja okružuju Boga, ili možda poput nebeskog sabora (vidite 3:22). Ironično je što su ljudi pokušali da otmu od Boga nešto što im već pripada. Ljudski rod je višeg duhovnog reda od anđela (vidite: Jevrejima 1:14; 2:14-16; Prva Korinćanima 6:3).

3:6 „Žena vide da je drvo dobro za jelo, da primamljivo izgleda i da je poželjno zbog mudrosti koju može dati” Ovde vidimo trostruki razvoj od iskušenja do grešnog čina. Rabini kažu da su oči i uši prozori duše i da ono što kroz njih pustimo u sebe raste u našem srcu dok ne počinimo neko sudbonosno delo.

▣ „**dade i svome mužu, koji je bio s njom, pa je i on jeo**” Postoje mnoga nagađanja o ovom stihu. Rabini smatraju da je Adam jeo da ne bi morao da bude razdvojen od svoje žene. Isto tvrdi i Milton (Milton) u spevu Izgubljeni raj (*Paradise Lost*). Ipak, iz konteksta se čini da je Eva postupila s Adamom kao zmija prema njoj, dodajući tome dokaze iz sopstvenog iskustva, pošto je već bila jela, a nije umrla. Rabini čak tvrde da je zmija upotrebila tu tehniku s Evom – naterala ju je da dotakne plod i rekla: „Vidiš, nisi umrla”. Moguće je da je Eva rekla Adamu: „Vidiš, nisam mrtva.”

3:7 „i oni spoznaše da su goli” Mnogi biblijski komentatori tvrde na osnovu ovih reči da je iskušenje bilo seksualne prirode (vidite: Druga Korinćanima 11:3, „kao što je zmija zavela Evu”, prevod NSP¹⁹⁸).

Rabini čak kažu da je zmija seksualno zavela Evu, ali izgleda da je to ipak učitavanje sopstvenih predrasuda u tekst. Adamovo i Evino novo spoznanje nije bilo baš toliki blagoslov kao što se pričalo (vidite: Titu 1:15).

▣ „**spletoše smokvinog lišća**” Ustaljena tvrdnja da je Eva pojela jabuku je puko nagađanje. Rabini kažu da je pojela smokvu s istog drveta sa kog su uzeli lišće da se obuku. Ali „plod” bi mogao biti i urma ili neki drugi plod, to prosto ne znamo. To pitanje nema poseban značaj.

POSTANJE 3:8-13 (SSP)

⁸Uto čovek i njegova žena začuše korake GOSPODA, Boga, koji se šetao vrtom za vreme dnevnog povetarca, pa se od njega sakriše [se sakriše od prisustva GOSPODA, Boga, NASB] među drvećem u vrtu. ⁹GOSPOD, Bog, pozva čoveka i upita ga: »Gde si?« ¹⁰A čovek reče: »Čuo sam tvoje korake u vrtu i uplašio se, jer sam gô, pa sam se sakrio.« ¹¹»Ko ti je rekao da si gô?« upita Bog. »Zar si jeo sa drveta za koje sam ti zapovedio da sa njega ne jedeš?« ¹²»Žena koju si stavio da bude sa mnom«, odgovori čovek, »ona mi je dala plod sa drveta, pa sam jeo.« ¹³Tada GOSPOD, Bog, upita ženu: »Šta si to uradila?« »Zmija me prevarila,« reče žena, »pa sam jela.«

3:8 „začuše korake GOSPODA, Boga, koji se šetao vrtom” U engleskom prevodu *KJV*¹⁹⁹ stoji „glas GOSPODA, Boga”, ali upotrebljena hebrejska reči ukazuje na zvuk njegovih koraka (*BDB* 229, *KB* 246, *PARTICIP hitpaela*). Struktura hebrejske rečenice i kontekst ukazuju na to da je ovo bila redovna aktivnost u kojoj su se Bog i prvi ljudski par susretali radi zajedništva. Ovo je veoma čovekolik opis Boga, koji je duhovno biće i nema telo. Neki smatraju da je Bog uzimao ljudski oblik da bi stupio u zajedništvo s prvim ljudskim parom. To je možda istina, ali jedini član trojedinog Boga koji postoji u telu je Sin. Zbog toga što Novi zavet otkriva da se stvaranje dogodilo posredstvom Sina (vidite: Jovan 1:3,10; Prva Korinćanima 8:6; Kološanima 1:16; Jevrejima 1:2) i što se često spominju fizički vidljive pojave Boga (npr. Anđeo GOSPODNJI u Postanju 16:7-13; 22:11-15; 31:11,15; 48:15-16; Izlasku 3:2,4; 13:21; 14:19), neki nagađaju da se ovo odnosi na Hrista pre utelovljenja.

POSEBNA TEMA – BOG OPISAN KAO ČOVEK (ANTROPOMORFNO IZRAŽAVANJE)

I. Ovakav način izražavanja je veoma čest u Starom zavetu. Evo nekih primera:

A. Delovi ljudskog tela:

1. Oči – Postanje 1:4,31; 6:8; Izlazak 33:17; Brojevi 14:14; Ponovljeni zakoni 11:12; Zaharija 4:10
2. Ruke – Izlazak 15:17; Brojevi 11:23; Ponovljeni zakoni 2:15
3. Ispružena ruka – Izlazak 6:6; 15:16; Ponovljeni zakoni 4:34; 5:15; 26:8
4. Uši – Brojevi 11:18; Prva o Samuilu 8:21; Druga o carevima 19:16; Psalam 5:1; 10:17; 18:6
5. Lice – Izlazak 33:11; Brojevi 6:25; 12:8; Ponovljeni zakoni 34:10
6. Prst – Izlazak 8:19; 31:18; Ponovljeni zakoni 9:10; Psalam 8:3
7. Glas – Post 3:8,10; Izlazak 15:26; 19:19; Ponovljeni zakoni 26:17; 27:10
8. Stopala – Izlazak 24:10; Jezekilj 43:7
9. Ljudski oblik – Izlazak 24:9-11; Psalam 47; Isaija 6:1; Jezekilj 1:26
10. Anđeo GOSPODNJI – Postanje 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16; Izlazak 3:4,13-21; 14:19; Sudije 2:1; 6:22-23; 13:3-22

199 *King James Version* (verzija kralja Džejmsa, prim. prev.)

- B. Fizičke aktivnosti:
1. Govor kao sredstvo stvaranja – Postanje 1:3,6,9,11,14,20,24,26
 2. Hod (zvuk hodanja) u Edenu – Postanje 3:8; Levitska 26:12; Ponovljeni zakoni 23:14
 3. Zatvaranje vrata Nojeve lađe – Postanje 7:16
 4. Mirisanje žrtve – Postanje 8:21; Izlazak 29:18,25; Levitska 26:31
 5. Silazak – Postanje 11:5; 18:21; Izlazak 3:8; 19:11,18,20
 6. Sahranjivanje – Ponovljeni zakoni 34:6
- C. Ljudska osećanja (neki primeri):
1. Žaljenje/kajanje – Postanje 6:6,7; Izlazak 32:14; Sudije 2:18; Prva o Samuilu 15:29,35; Amos 7:3,6
 2. Bes – Izlazak 4:14; 15:7; Brojevi 11:10; 12:9; 22:22; 25:3,4; 32:10,13,14; Ponovljeni zakoni 6:15; 7:4; 29:20
 3. Ljubomora – Izlazak 20:5; 34:14; Ponovljeni zakoni 4:24; 5:9; 6:15; 32:16,21; Isus Navin 24:19
 4. Gnušanje/gađenje – Levitska 20:23; 26:30; Ponovljeni zakoni 32:19
- D. Porodični pojmovi (neki primeri):
1. Otac
 - a. Izraela – Izlazak 4:22; Ponovljeni zakoni 14:1; Isaija 1:2; 63:16; 64:8
 - b. Carev otac – Druga o Samuilu 7:11-16; Psalam 2:7
 - c. Metafore očinskih postupaka – Ponovljeni zakoni 1:31; 8:5; Psalam 27:10; Poslovice 3:12; Jeremija 3:4,22; 31:20; Osija 11:1-4; Malahija 3:17
 2. Roditelj – Osija 11:1-4
 3. Majka – Psalam 27:10 (slika dojilje); Isaija 49:15; 66:9-13
 4. Verni mladoženja – Osija 1–3
- II. Svrha čovekolikog izražavanja:
- A. Ovakvo izražavanje je neophodno da bi se Bog objavio ljudima. I preovlađujući pojam Boga kao pripadnika muškog pola spada u čovekolike opise, jer Bog je duh!
 - B. Bog se objavio pomoću najznačajnijih uloga koje ljudi imaju u životu (otac, majka, roditelj, muž).
 - C. Iako je ovo ponekad neophodno (npr. Postanje 3:8), bog ne želi da bude ograničen ni na jedan fizički oblik (vidite: Izlazak 20; Ponovljeni zakoni 5).
 - D. Vrhunac čovekolikosti je Isusovo utelovljenje! Bog je postao fizički dodirljiv (vidite: Prva Jovanova 1:1-3). Božija poruka je postala Božija Reč (vidite: Jovan 1:1-18).

▣ „za vreme dnevnog povetarca” Ovaj hebrejski izraz je povezan s rečju za vetar (*BDB* 398). Može da se odnosi na jutarnji ili večernji povetarac.

▣ „čovek i njegova žena ... se od njega sakriše [se sakriše od prisustva GOSPODA, Boga]” Ovaj GLAGOL (*BDB* 285, *KB* 284) je IMPERFEKAT *hitpaela*. Pogubnost greha se već može videti u emotivnom, ali i fizičkom otuđenju između Boga i njegovih stvorenja (vidite: Psalam 139; Otkrivenje 6:16).

3:9 „Gde si?” Bog ovde ne pokušava nešto da sazna, nego postavlja pitanje da bi ljudi mogli da shvate šta su učinili (vidite 11. stih). Ovakva retorička pitanja iz Starog zaveta korišćena su kao osnova za

tvrdnju da se Božija narav razvija. To stanovište se zove „otvoreni teizam” – npr. Klark Penok (Clark Pennock), *The Most Moved Mover*²⁰⁰).

3:10 „uplašio [sam] se, jer sam gô” Kakva tragedija! Adam se plaši Boga punog ljubavi koji ga je stvorio i želeo da ga poznaje. Silina zla se ovde može jasno videti, jer čovek se i dalje krije od Boga, od sebe, od svoje porodice i od prirode. Činjenicu da je bio go upotrebio je samo da prikrije pravi problem – svesnu pobunu protiv Božije volje.

3:12 „čovek reče” Ovde je naglašeno da je Adam bio odgovoran iako je pokušao da svali krivicu na Evu, pa čak i na samog Boga. Ali uprkos brojnim izgovorima i svaljivanju krivice na Evu i Boga, čovek je bio odgovoran za svoje postupke. Teologija Flipa Vilsona (Flip Wilson), koja glasi „Đavo me naterao!”, nije ništa bolji izgovor nego „Kulturno okruženje me nateralo!” ili „Genetski urođena sklonost me naterala!” i slično.

3:13 „Zmija me prevarila ... pa sam jela” Eva je brzo učila od Adama i počela je da se izgovara. Izraz „prevarila” verovatno znači „učinila da zaboravim” (*BDB 674, KB 728, PERFEKAT hifila*). Možda je u pitanju *onomatopeja*, oponašanje zmijskog siktanja (reč *hišši'ani*). Novi zavet spominje Evina dela u Drugoj Korinćanima 11:3 i Prvoj Timoteju 2:14.

UVIDI IZ KONTEKSTA ZA POSTANJE 3:14-24

UVOD

- A. Poput odlomka 3:1-12, ovaj odlomak je ključ za razumevanje trenutnog stanja našeg sveta – greha, bolesti, bola, nepravde, i zla. Svet nije onakav kakvim ga je Bog zamislio.
- B. Ovaj odlomak, posebno 15. stih, pruža prvu reč o tome kakav će naš svet biti zbog Božijeg otkupiteljskog poduhvata! To je Božije veliko obećanje o otkupljenju palog, buntovnog ljudskog roda koje će doći kroz „ženu”.
- C. Posledice pobune protiv Božije ličnosti i njegovih reči su jasno opisane! Jasno se vidi da je Satana lažov i da je greh uzeo pun zamah u životu Adama i Eve i njihove dece.
- D. Odnos između čoveka i žene je jasno opisan u 16. stihu (vidite: Druga Timoteju 2:9-15; Efescima 5:22; Kološanima 3:18; Prva Petrova 3:1). Napeti odnosi u našem svetu su neposredna posledica prvobitne, voljne neposlušnosti čoveka. Ako u Starom zavetu postoje rasprave o uzrocima (tj. *etiologije*), onda bi ovo bio jedan primer. Ipak, oni su bili i pod uticajem Božije milosti u Hristu (vidite: Prva Korinćanima 11:11; Galaćanima 3:28).
- E. Rabini odbacuju učenje o praroditeljskom grehu i tvrde da postoje dva *jecera* (namere). Ipak, izgleda da u Starom zavetu ima dokaza o naslednosti Adamovog greha u Jovu 14:4; 15:14; 25:4; Psalmu 51:5 i u klasičnom novozavetnom odlomku u Rimljanima 5:12-21.

200 Najpokrenutiji pokretač, prim. prev.

PROUČAVANJE REČI I IZRAZA

POSTANJE 3:14-19 (SSP)

¹⁴GOSPOD, Bog, reče zmiji:

»Zato što si to uradila,
prokleta bila među svom stokom
i svim divljim životinjama!
Na trbuhu ćeš puziti
i jesti prašinu
svih dana svog života.

¹⁵A ja ću zametnuti neprijateljstvo

između tebe i žene,
i između tvog potomstva [semena, *NASB*]
i njenog potomstva [semena, *NASB*].
Njeno potomstvo satiraće ti glavu, [on će ti satirati glavu, *NASB*]
a ti ćeš ga ujedati za petu.«

¹⁶A ženi reče:

»U trudnoći [pri porođaju, *NASB*] ću ti umnožiti muke;
u mukama ćeš rađati decu.
Žudnja će te terati mužu,
a on će vladati nad tobom.«

¹⁷Onda reče čoveku: »Zato što si poslušao svoju ženu i jeo sa drveta za koje sam ti zapovedio:
,Da sa njega nisi jeo!‘

neka je zemlja prokleta zbog tebe.
Mukotrpno [mukotrpnim radom, *NASB*] ćeš se sa nje hraniti
svih dana svog života.

¹⁸Ona će ti rađati trnje i korov,
a ti ćeš se hraniti poljskim biljkama.

¹⁹U znoju lica svoga hleb ćeš jesti
dok se u zemlju ne vratiš,
jer iz zemlje si i uzet
– prah si i u prah ćeš se i vratiti.«

3:14 „GOSPOD, Bog” Ovde su povezane dve glavne starozavetne reči za Boga, Jahve i *Elohim*. Pogledajte beleške kod stiha 2:4.

▣ **„reče zmiji”** Bog zmiji nije postavljao pitanja kao Adamu i Evi. Zmiji je suđeno kao oruđu Zloga.

▣ **„prokleta bila među svom stokom”** Ovaj GLAGOL (*BDB 76, KB 91*) je PASIVNI PARTICIP *kala*. To ne znači da je sva stoka (što ima šire značenje od krava, verovatno označava kopnene životinje) već bila prokleta. Taj izraz može da znači „jedina među svom stokom”. Rabini kažu da se to odnosi na razdoblje trudnoće kod stoke nasuprot razdoblju trudnoće kod zmije, za koju u Talmudu piše da traje sedam godina.

▣ **„Na trbuhu ćeš puziti”** Sve što puzi na trbuhu Jevreji su smatrali nečistim (vidite: Levitska 11:42). Rabini kažu da je Bog zmiji odsekao noge kako bi je naterao da puzi, ali možda je to slično kao znak

duge u Postanju 9:13, koja je možda oduvek postojala, ali je tada dobila dodatni značaj pošto je Bog upotrebio na poseban način.

▣ **„i jesti prašinu”** Odjek ovih reči se može naći u Isaiji 65:25. Izgleda da je deo prokletstva Bog izrekao baš nad zmijom (životinjom). Možda se ova fraza koristi u Bibliji u prenesenom značenju, kao slika za poraz i sramotu (vidite: Psalam 79:9; Isaija 49:23; Mihej 7:17). Oba IMPERFEKTA u ovom stihu upotrebljena su sa značenjem JUSIVA.

3:15 „A ja ću zametnuti neprijateljstvo” Neprijateljstvo (*BDB* 33) je reč koja se koristi za stanje između dve osobe. Izgleda da se ovde nalazi prelaz i da Bog počinje da se obraća Satani, a ne samoj zmiji (vidite: Otkrivenje 12:9 i 20:2). Vidite: *The Presence of God Qualifying our Notions of Grammatical-historical Interpretation: Genesis 3:15 as a Test Case*²⁰¹, Vern Poytres (Vern S. Poythress), *JETS*²⁰², tom 50.1, str. 87-103).

▣ **„između tebe i žene, i između tvog potomstva [semena, NASB] i njenog potomstva [semena, NASB]”** Među biblijskim komentatorima postoje mnoge rasprave o ovom stihu. U svetlu šireg kanonskog konteksta se čini da se ove reči odnose na decu (tj. „seme” *BDB* 282) Zloga (vidite: Matej 13:38, Jovan 8:44) i decu Pomazanika (po Irineju). Ali pošto sledeći stih koristi zamenice u JEDNINI, „on” i „ti”, izgleda da se to odnosi na sukob između Boga i Zloga koji će biti najvidljiviji u otkupiteljskom delu Pomazanika koji dolazi (po Irineju). Jasno je da Adam i Eva nisu shvatili koliko je ovo dalekosežno, a verovatno nije ni Mojsije, mada je Mojsije u Ponovljenim zakonima 18:18 shvatio da će doći prorok koji je veći od njega. Mislim da ovde postoji nagoveštaj devičanskog rođenja, i iako je sigurno bio skriven od čoveka koji ga je zapisao, bio je poznat božanskom piscu (Svetom Duhu). Kao što je ljudski rod pao zbog ženine naglosti, tako će biti i otkupljen putem poslušnosti jedne žene, koja je pristala da Sveti Duh u njoj natprirodno začne Pomazanika (vidite: Isaija 7:14; Matej 1:18-25; Luka 1:26-38, i knjigu *A Guide To Biblical Prophecy*²⁰³, str. 78 i 80). U *Vulgati*, u sledećoj frazi, reč „on” je zamenjena rečju „ona”, što je potpuno neprikladno, mada možda prenosi srž potpunijeg značaja ovog stiha.

Kao što ovo proroštvo nije moglo potpuno da se razume pre svog istorijskog ispunjenja u devičanskom rođenju Isusa Hrista, tako to isto možemo reći i za tumačenje Postanja 1 i 2. Istorija otkriva istinitost otkrivenja, kao što neprestana naučna istraživanja zemlje pokazuju složenost i međusobnu povezanost Božijih stvaralačkih činova! Među njima nema sukoba jer i otkrivenje i nauka upotpunjuju čovekovo znanje o Božijim delima!

▣

NASB „On će ti raniti glavu”

NKJV „On će ti raniti glavu”

NRSV „on će ti napasti glavu”

TEV „Njeno potomstvo će ti zdrobiti glavu”

NJB „Ono će ti raniti glavu”

Reč „raniti” (SSP – „satirati”) može da znači „zdrobiti”, „tući”, „odrubiti”, „smrviti” ili „udariti” (*BDB* 1003, *KB* 1446, IMPERFEKAT *kala*, upotrebljen dvaput, uporedite: Jov 9:17). Zapazite LIČNU ZAMENICU u JEDNINI (uporedite: Rimljanima 16:20). Borba će se na kraju svesti na pojedince.

201 Božije prisustvo kao merilo našeg poimanja istorijsko-gramatičkog tumačenja: Postanje 3:15 kao ogled, prim. prev

202 *The Journal of the Evangelical Theological Society* (časopis evanđeoskog teološkog društva, prim. prev.)

203 Vodič kroz biblijska proroštva, prim. prev.

NASB „a ti ćeš mu raniti petu”
NKJV „a ti ćeš raniti Njegovu petu”
NRSV „a ti ćeš mu napasti petu”
TEV „a ti ćeš ujesti njeno potomstvo za petu”
NJB „a ti ćeš mu napasti petu”

Isti GLAGOL (*BDB* 1003, *KB* 1446, IMPERFEKAT *kala*) upotrebljen je za obe strane, ali jasno je da je Satana izvukao deblji kraj. Gledano sa stanovišta Novog zaveta, izgleda da se ovo odnosi na Hristovo raspeće.

3:16 „A ženi reče” Izgleda da se ovde vide četiri glavna sastojka: (1) umnožene muke u trudnoći (APSOLUTNI INFINITIV *hifila* i IMPERFEKAT *hifila* istog GLAGOLA, *BDB* 915, *KB* 176), (2) prevelik broj dece za odgajanje, (3) problemi vezani za odgajanje dece, i (4) muževa prevlast. Možemo da vidimo kako su ovi sastojci povezani s Evinom pobunom: (a) htela je da bude nezavisna, ali sada će biti potpuno zavisna od svoga muža (a ne od Boga), (b) tražila je radost i sreću u zabranjenom plodu, a sada će doživljavati bol u uobičajenim oblastima života. Očigledno je da Novi zavet ovo predstavlja kao teološki značaj palog odnosa između muškarca i žene (vidite: Prva Timoteju 2:9-15). Treba da nađemo ravnotežu između svog sopstva u Hristu (Prva Korinćanima 11:11; Galaćanima 3:28) i svog sopstva u Adamu, koje je i dalje prisutno na nekim poljima (Efescima 5:22; Kološanima 3:18; Prva Petrova 3:1).

Na ovom mestu u hebrejskom tekstu postoji nešto zbunjujuće. Reč koja je ovde prevedena „porođaj” napisana je drugačije. Hebrejski suglasnici bi mogli da znače „ležati u zasedi” i da se odnose na zlo koje će iskušavati njenu decu (vidite: *Hard Sayings of the Bible*²⁰⁴, str. 90-99).

▣ „**Žudnja će te terati mužu**” Hebrejska reč je ovde prevedena kao „žudnja” ili „čežnja” (*BDB* 1003, *KB* 1801). Volter Kajzer (Walter Kaiser) smatra da ona može da znači i „okrenuti”, moguće u smislu „gospodariti” (uporedite: Postanje 4:7). Eva se okrenula od Jahvea. Njena kazna će biti stalno okretanje svom mužu, koji će to često zloupotrebljavati (vidite: *Hard Sayings of the Bible*²⁰⁵, str. 97-98).

▣ „**on će vladati nad tobom**” Ovaj GLAGOL (*BDB* 605, *KB* 647) je IMPERFEKAT *kala*. Izgleda da je ovo posledica pada i – Bože pomози! – grešna priroda muškarca je ovo dovela do krajnosti. Ljubomora, silovanje, razvod i bezbožna prevlast obeležile su seksualne porive ljudskog roda! Postali smo kao životinje, ali našoj seksualnoj požudi dodat je i problem samoljublja!

3:17 „Zato što si poslušao svoju ženu” Adam je trebalo da poslušava Božiju reč, ali je poslušao reč svoje žene i prekršio Božiju izričitu zapovest (vidite: 2:15-17).

▣ „**neka je zemlja prokleta zbog tebe**” Ovaj GLAGOL (*BDB* 76, *KB* 91, PASIVNI PARTICIP *kala*) znači suprotno od reči „bлагословена”. Zemlja više neće besplatno i izobilno davati svoj rod. Trenutno stanje zemlje nije bila Božija prvobitna zamisao!

Ovde postoji igra reči s imenicom „Adam” (*Adam*, *BDB* 9) i imenicom „zemlja” (*adama'*, *BDB* 9). Obe imaju isti koren. U Rimljanima 8:18-23 možemo videti posledice koje su se pojavile u prirodi zbog čovekovog pada.

Postoji stav i o tome da ove reči odražavaju stanje prirode izvan Edenskog vrta. Nakon svoje pobune, Adam i Eva su isterani sa Božijeg posebnog područja da postanu lovci i sakupljači hrane u svetu gde vrebaju mnogi očajnici i kandže.

204 Teški delovi Biblije, prim. prev.

205 Teški delovi Biblije, prim. prev.

▣ „Mukotrпно [mukotrpnim radom, NASB] ćeš se sa nje hraniti svih dana svog života.” Adamu je pre pada u greh bilo povereno da obrađuje vrt (vidite 2:15) i to je bio znak njegove vlasti, ali sada će taj zadatak postati mukotrpan, dosadan, neophodan i beskrajan („mukotrpan rad”, BDB 781). I pored čovekovog rada, zemlja će rađati oskudno (vidite 18. stih)

Zapazite koliko puta se GLAGOL „jesti” (BDB 37, KB 46) spominje u ovim prvim poglavljima Biblije (2:16,17; 3:1,2,3,6,11,12,13,14,17[dvapat],18,19,22)! Vezan je i za izobilje i za prokletstvo.

3:19 „dok se u zemlju ne vratiš, jer iz zemlje si i uzet” Ovo je neposredno povezano s Adamovim padom, veza duhovne smrti (3. poglavlje) i fizičke smrti (5. poglavlje). Božije reči su verodostojne. Rekao im je da će iskusiti smrt u svoj njenoj punini i tako je i bilo!

▣ „prah si” (uporedite s Postanjem 2:7).

POSTANJE 3:20-21 (SSP)

²⁰Čovek dade svojoj ženi ime Eva, jer je ona majka svima živima. ²¹GOSPOD, Bog, načini čoveku i njegovoj ženi odeću od kože i obuče ih.

3:20 „Čovek dade svojoj ženi ime Eva, jer je ona majka svima živima” Muževa prevlast nad ženom se ovde ispoljila tako što joj je nadenuo ime. Koreni reči „Eva” (*hava*) i „živi” (*haja*) veoma su slični i to je verovatno bila popularna igra reči u hebrejskom jeziku. Ove igre reči s Adamom, Evom, Kainom i zemljom Nod pokazuju umetničku književnu prirodu ovih ranih izveštaja. Ironično je što je žena nazvana „Eva”, što znači „živa”, a umesto života je donela smrt.

3:21 Čudno je to što je ljudima bila potrebna odeća, osim ako ih van Edenskog vrta nisu čekale značajne klimatske i druge promene.

Ova prva smrt, koju je Bog sproveo za potrebe ljudskog roda, pokazuje Božiju brigu i staranje za ljude, ali i stvarnost suda i posledica! (Vidite Posebnu temu odmah ispod.)

POSEBNA TEMA – ZAŠTO JE BOG OBUKAO ADAMA I EVU U ŽIVOTINJSKE KOŽE

- A. Da ih zaštiti od grubog života van Edena
- B. Da pokrije izvor njihovog osećaja stida zbog golotinje
- C. Da pokaže da je upotreba životinja za potrebe ljudi zakonita
- D. Da pokaže razliku između čovekovih mera zaštite (lišće) i Božijih mera zaštite (životinjska koža)
- E. Da ih podseti da i njih čeka smrt (vidite: Postanje 5)
- F. Da slikovito najavi oblačenje Hristove pravednosti koja nam je pripisana, koja nam je data kao nova odeća (vidite: Rimljanima 13:14; Galaćanima 3:27; Efescima 4:24; Kološanima 3:8,10,12,14; Jakov 1:21; Prva Petrova 2:1)
- G. Da pokaže Božiju neprekidnu ljubav i staranje za ljude, iako su pali

POSTANJE 3:22-24 (SSP)

²²»Eto«, reče GOSPOD, Bog, »čovjek je postao kao jedan od nas – razlikuje dobro i zlo. Da sad još ne pruži ruku i ne ubere sa drveta života, pa pojede i živi doveka!« ²³Zato ga GOSPOD, Bog, istera iz edenskog vrta, da obrađuje zemlju iz koje je uzet. ²⁴Kada je isterao čovjeka, postavi istočno od edenskog vrta heruvime i plameni mač, koji se vitlao na sve strane, da čuvaju put ka drvetu života.

3:22 „Eto«, reče GOSPOD, Bog, »čovjek je postao kao jedan od nas” Postoje mnoge rasprave o ovim rečima koja su u Postanju u MNOŽINI (vidite: 1:26; 3:22; 11:7). Stih 22 počinje JEDNINOM i razvija se u MNOŽINU. Ako dozvolimo Pismu da tumači Pismo, onda je očigledno da se ovo odnosi na trojedinog Boga, a ne na hebrejski gramatički oblik koji se zove „kraljevska množina”. Ipak, moguće je da se odnosi na (1) anđeoski sabor (vidite: Prva o carevima 22:19), (2) na dve božanske osobe iz Psalma 110:1, ili čak na (3) božansku ličnost poznatu kao anđeo GOSPODNI – za jedan od mnogih primera vidite gorući grm u Izlasku 3:2,4.

▣ **„drvetu života”** Već smo rekli da se drvo života spominje u većini tekstova sa Starog bliskog istoka koji opisuju stvaranje. Ljudski rod je ovde isključen, ali ne zbog ljubomore bogova, nego zato što bi za ljude u njihovom trenutnom, palom stanju bilo prokletstvo da žive doveka.

▣ **„živi doveka”** Vidite Posebnu temu odmah ispod.

POSEBNA TEMA – DOVEKA ('OLAM)

Reč *'olam* (BDB 761, KB 798) je veoma česta (upotrebljena je preko četiri stotine puta). Kad označava vremensko trajanje ima nekoliko mogućih značenja. Svako od njih se mora zaključiti na osnovu prirode onoga na šta se odnosi.

- A. Prošla vremena (samo primeri)
 - 1. ljudi na glasu od davnina, Postanje 6:4
 - 2. gore i bregovi, Postanje 49:26
 - 3. davnašnja pokolenja, Ponovljeni zakoni 32:7
 - 4. praoci Isus Navin 24:2
 - 5. prošli dani, Isaija 51:9
- B. Trajno tokom celog života (samo primeri)
 - 1. „da ti uvek veruje” (misli se na Mojsija), Izlazak 19:9
 - 2. „rob do kraja života”, Ponovljeni zakoni 15:17; Prva o Samuilu 27:12
 - 3. „dok si živ”, Ponovljeni zakoni 23:6
 - 4. Samuilo će tamo ostati „celog svog života”, Prva o Samuilu 1:22
 - 5. „doveka živeo ... car”, Prva o carevima 1:31; Nemija 2:3; Psalam 21:4
 - 6. „blagosiljamo GOSPODA ... doveka”, Psalam 115:18; 145:1-2
 - 7. „pevaću doveka”, Psalam 89:1; 115:18; 145:1-2
 - 8. „trudna doveka” (metafora), Jeremija 20:17
 - 9. Moguće je da je na ovaj način upotrebljena i u Poslovicama 10:25
- C. Trajno stanje ili postojanje (ali s očiglednim ograničenjima)
 - 1. ljudi žive doveka, Postanje 3:22
 - 2. zemlja, Psalam 78:69; 104:5; 148:6; Propovednik 1:4 (uporedite: Druga Petrova 3:10)
 - 3. aaronovsko sveštenstvo, Izlazak 29:9; 40:15 (uporedite: Prva o Samuilu 2:30)

4. subota, Izlazak 31:16-17
 5. praznici, Izlazak 12:14,17,24; Levitska 16:29,31,24; 23:14,21,41
 6. obrezanje, Postanje 17:13 (uporedite: Rimljanima 2:28-29)
 7. obećana zemlja, Postanje 13:15; 17:18; 48:4; Izlazak 32:13 (uporedite s izgnanstvima)
 8. uništeni gradovi, Isaija 25:2; 32:14; 34:10
- D. Uslovni savezi
1. Avraam, Postanje 17:7,8,13,19
 2. Izrael, Ponovljeni zakoni 5:29; 12:28
 3. David, Druga o Samuilu 7:13,16,25,29; Psalam 89:2,4
 4. Izrael, Sudije 2:1 (uporedite: Galaćanima 3)
- E. Bezuslovni savezi
1. Noje, Postanje 9:12,16
 2. Novi savez, Isaija 55:3; Jeremija 32:40; 50:5 (tj. Jeremija 31:31-34; Jezekilj 36:22-30)
- F. Bog
1. Božije postojanje, Postanje 21:33; Ponovljeni zakoni 32:40; Psalam 90:2; 93:2; Isaija 40:28; Danilo 12:7
 2. Njegovo ime, Izlazak 3:15; Psalam 135:13
 3. Njegova vladavina, Izlazak 15:18; Psalam 45:6; 66:7; Jeremija 10:10; Mihej 4:7
 4. Njegova reč, Psalam 119:89,160; Isaija 40:8; 59:21
 5. Njegova ljubav i dobrota, Psalam 25:6; 89:2; 103:17; 118:1-4,29; Jeremija 33:1
- G. Božiji Pomazanik
1. Njegovo ime, Psalam 72:17,19
 2. blagosloven doveka, Psalam 45:2,17; 89:52
 3. vlast, Psalam 89:36,37; Isaija 9:7
 4. sveštenik, Psalam 110:4
 5. pra-postojanje, Mihej 5:2
- H. Život u svetu koji dolazi
1. večni život, Danilo 12:2
 2. večni prezir, Danilo 12:2
 3. više neće biti suza, Isaija 65:19 (Otkrivenje 21:4)
 4. bez sunca, Isaija 60:19-20 (Otkrivenje 21:23)

Zapazite koliko reči je upotrebljeno da se prevede ova jedna hebrejska reč:

1. zauvek
2. davnina, od davnina
3. koji večno traje
4. večan
5. trajan
6. uvek
7. do kraja života
8. koji se nastavlja
9. redovno
10. neprestano
11. bilo kad
12. pradavna vremena
13. beskrajno

14. doveka
15. do samog kraja
16. dugo vremena
17. davno

3:23 „Zato ga GOSPOD, Bog, istera iz edenskog vrta, da obrađuje zemlju iz koje je uzet” Ovo je jak GLAGOLSKI OBLIK (*BDB 1081, KB 1511, IMPERFEKAT *piela**) koji ima negativan prizvuk. U Ponovljenim zakonima 21:14 se odnosi na razvod, a u Prvoj o carevima 9:7 na sud nad izraelskim narodom.

3:24 „heruvime” To su krilata anđeoska stvorenja (*BDB 500*) koja su čuvala Božiji vrt da ljudi ne uđu. Kasnije su slikovito predstavljeni u Šatoru sastanka i u Hramu. Činjenica da je vrt morao biti pod stražom pokazuje da je u pitanju bilo posebno mesto, zaštićeno područje koje je postalo zabranjeno za ljude. Vidite Posebnu temu odmah ispod.

POSEBNA TEMA – HERUVIMI

- A. Jedna od nekoliko vrsta anđeoskih bića. Ova vrsta je čuvala sveta mesta (vidite: Izlazak 25:18-22; Prva o carevima 8:6-7).
- B. Nismo sigurni koji je koren ove reči:
 1. Od akadске reči koja znači „zastupnik” ili „posrednik” između Boga i čoveka
 2. Od hebrejske reči za „kola”, moguća je igra reči: *rehev* i *keruv* (vidite: Jezekilj 1; Jezekilj 10)
 3. Neki smatraju da ova reč znači „sjajnog izgleda”
- C. Fizički izgled – teško je biti siguran zbog različitih opisa u Bibliji i raznih životinjsko-ljudskih oblika u opisima sa Starog bliskog istoka. Neki ih povezuju sa sledećim opisima:
 1. s krilatim bikom iz Mesopotamije
 2. s krilatim orlujskim-lavovima iz Egipta, koji nose naziv „grifoni”
 3. s krilatim stvorenjima na prestolu Hirama, cara Tira
 4. sa sfigama iz Egipta i sličnim oblicima koji su pronađeni u Samariji, u Ahavovom dvoru obloženom slonovačom
- D. Fizički opis
 1. Oblik heruvima je povezan s oblikom serafima iz Isaije 6.
 2. Primeri različitih oblika:
 - a. Broj lica
 - (1) dva – Jezekilj 41:18
 - (2) četiri – Jezekilj 1:6,10; 10:14,16,21,22
 - (3) jedno – Otkrivenje 4:7
 - b. Broj krila
 - (1) dva – Prva o carevima 6:24
 - (2) četiri – Jezekilj 1:6,11; 2:23; 10:7,8-21
 - (3) šest (kao serafimi uz Isaije 6:2) – Otkrivenje 4:8
 3. Ostale odlike
 - a. Ljudske ruke – Jezekilj 1:8; 10:8,21
 - b. Noge

- (1) Pràve, bez kolena – Jezekilj 1:7
 (2) Kao kod teleta – Jezekilj 1:7
4. Josif Flavije priznaje da niko ne zna kako heruvimi izgledaju (vidite knjigu *Jevrejske starine*, VIII:3:3).
- E. Mesta i razlozi pojavljivanja u Bibliji
1. Čuvari drveta života, Postanje 3:24 (moguće je da je ova reč metaforično upotrebljena za Satanu u Jezekilju 28:14,16)
 2. Čuvari Šatora sastanka
 - a. Nad Kovčegom saveza, Izlazak 25:18-20; Brojevi 7:89; Prva o Samuilu 4:4
 - b. Slikovito prikazani na Zavesi i šatorskim zavesama, Izlazak 26:1,31; 36:8,35
 3. Čuvari Solomonovog hrama
 - a. Dva velika rezbarena heruvima u Svetinji nad svetinjama, Prva o carevima 6:23-28; 8:6-7; Drugi letopisi 3:10-14; 5:7-9
 - b. Na zidovima unutrašnjosti svetilišta, Prva o carevima 6:29,35; Drugi letopisi 3:7
 - c. Na pločama koje su bile sastavni deo postolja za umivaonike, Prva o carevima 7:27-39
 4. Čuvari Jezekiljevog hrama
 - a. Izrezbareni na zidovima i vratima, Jezekilj 41:18-20, 25
 5. Povezani s Božijim prevoznim sredstvom
 - a. moguće je da je u pitanju metafora za vetar, Druga o Samuilu 22:11; Psalam 18:10; 104:3-4; Isaija 19:1
 - b. čuvari Božijeg prestola, Psalam.80:1; 99:1; Isaija 37:16
 - c. čuvari Božijih kola – pokretnog prestola, Jezekilj 1:4-28; 10:3-22; Prvi letopisi 28:18
 6. Irodov hram
 - a. oslikani na zidovima (kao čuvari, vidite u Talmudu, *Joma* 54a)
 7. Scena s prestolom u Otkrivenju (kao čuvari, vidite Otkrivenje 4–5)

PITANJA ZA RAZMATRANJE

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Ova pitanja za razmatranje su data da vam pomognu da razmislite o najvažnijim stavkama ovog dela knjige. Njihov cilj je da vas izazovu na razmišljanje, ali ona nisu sveobuhvatna.

1. Da li je ovo alegorija, mit ili istorijska naracija?
2. Da li se radi o doslovnoj, pravoj zmiji i da li je stvarno govorila?
3. Da li je Zli opseo i pokretao zmiju? Ako jeste, kako i zašto je to učinio?
4. Da li je Bog znao šta će Adam i Eva da učine? Ako jeste, zašto je to dozvolio?
5. Opišite svojim rečima faze razvoja zmijinog iskušavanje žene, i konkretne načine na koje je napadala Boga.
6. Kako Bog, kao duhveno biće, može da ima telo?

7. Da li treće poglavlje Postanja objašnjava prisustvo zla u našem svetu i prisustvo krivice u srcu ljudi? Ako objašnjava, zašto ova pitanja nisu potpunije obrazložena u Starom zavetu?
8. Da li je zmija bila Božiji sluga za iskušavanje ljudskog roda ili je već i sama bila u pobuni protiv Boga (vidite: Jov 1–2, Zaharija 3)?
9. Zašto je Bog sudio životinji koju je Satana prosto iskoristio?
10. Da li 15. stih nagoveštava dolazak Pomazanika ili samo strah koji će žene osećati od zmija?
11. Očigledno je da naše savremeno društvo, koje naglašava jednakost muškaraca i žena, odbacuje 16. stih kao opštevažeće načelo. Zašto verujete da ovaj stih još uvek jeste ili nije na snazi?
12. Da li je 20. stih čin Adamovog pokajanja i vere ili svesna tvrdnja da on i Eva to mogu da postignu sami?
13. Objasnite MNOŽINU koja je upotrebljena za Boga u 22. stihu. Da li je to nagoveštaj učenja o Svetoj Trojici ili nešto drugo? Zašto mislite da jeste ili nije?

POSTANJE 4:1-26

PODELA NA PASUSE U SAVREMENIM ENGLESKIM PREVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Kain i Avelj	Kain ubija Avelja	Kain, Avelj i Sit	Kain i Avelj	Kain i Avelj
4:1-8	4:1-8	4:1-7 4:8-16	4:1-7 4:8	4:1-8
4:9-15	4:9-15		4:9a 4:9b 4:10-12 4:13-14 4:15-16	4:9-16
4:16	Kainova porodica 4:16-18		Kainovi potomci	
4:17-22	4:19-24	4:17-22	4:17-22	4:17-22
4:23-24 (23-24)	(23-24) Novi sin	4:23-24 (23-24)	4:23-24 (23-24) Sit i Enos	4:23-24 (23-24) Sit i njegovi potomci
4:25-26	4:25-26	4:25-26	4:25-26	4:25-26

TREĆI KRUG ČITANJA (vidite str. xvi-xvii)

PRATITE NAMERU BOGONADAHNUTOG PISCA NA NIVOU PASUSA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Pročitajte celo poglavlje odjednom. Prepoznajte njegove teme. Uporedite svoju podelu po temama s podelama u pet prevoda u tabeli koja je iznad. Podela na pasuse nije bogonadahnuta, ali je ključ za praćenje piščeve namere, a to je srž tumačenja. Svaki pasus ima samo jednu jedinu temu.

1. Prvi pasus
2. Drugi pasus
3. Treći pasus
4. Itd.

UVOD

- A. Mnogi biblijski komentatori smatraju da Postanje 4:1-24 opisuje razvoj buntovnog Kainovog potomstva, dok Postanje 4:25–5:32 opisuje razvoj Sitovog pobožnog potomstva. Iako ova ideja može da pomogne u sagledavanju ovih poglavlja, potpuno je neodrživa u svetlu iskvarenosti svih ljudi koju vidimo u Postanju 6:5-6 i 6:11-13.
- B. Mnogi smatraju da četvrto poglavlje nije podroban zapadnjački rodoslov, nego istočnjački, jevrejski rodoslov, koji navodi samo najvažnije. Kad saberemo datume iz Postanja 4 čini se da se preklapaju i da pokrivaju razdoblje od oko dve hiljade godina. Stoga verujem da su u pitanju samo ograničeni uzorci ili simbolični brojevi (poput onih u Isusovom rodoslovu kod Mateja i Luke), a ne sveobuhvatni rodoslovi.
- C. Peto poglavlje se naziva poglavljem smrti, ali stihovi 21-24, opisom Enohovog uzeća, pružaju veliku nadu u otkupljenje ljudskog roda. Iste reči su upotrebljene za Iliju u Drugoj o carevima 2:3,5,9,10.
- D. Postanje 3:8–11:9 otkriva užasne posledice greha koji se nastavlja iz pokolenja u pokolenje.
- E. Kainovi potomci nisu zabeleženi na isti način kao Sitovi potomci (tj. nema datuma ili broja njihovih godina). Kainova loza je potpuno prekinuta potopom. Tu je možda važno pitanje kime se oženio. Nisu sva dvonožna stvorenja koja prave oruđe i imaju velike lobanje bila na Božiju sliku.

PROUČAVANJE REČI I IZRAZA

POSTANJE 4:1-8 (SSP)

¹Adam leže sa svojom ženom Evom, i ona zatrudne i rodi Kaina. Ona tada reče: »Sa GOSPODNJOM pomoći dobih muško dete!« ²Kasnije ona rodi i Kainovog brata Avelja. Avelj postade pastir, a Kain zemljoradnik. ³Posle nekog vremena, Kain prinese GOSPODU žrtvu od plodova zemlje, ⁴a Avelj prinese najbolje, uložene komade mesa od prvine svoje stoke. GOSPOD s naklonošću pogleda Avelja i njegovu žrtvu, ⁵ali Kaina i njegovu žrtvu ne pogleda s naklonošću. Zato se Kain silno naljuti i lice mu se smrknu. ⁶»Zašto si ljut«, upita GOSPOD Kaina, »i zašto ti je lice smrknuto? ⁷Ako činiš ono što je dobro, zar nećeš biti vedar? A ako ne činiš ono što je dobro, greh na tebe vreba na vratima. On žudi za tobom, ali ti moraš da ga savladaš.« ⁸Kain reče svom bratu Avelju: »Hajdemo u polje.« A kada su bili u polju, Kain nasrnu na Avelja i ubi ga.

4:1 „Adam leže sa svojom ženom Evom” Doslovno: „Adam spozna Evu.” Hebrejska reč „znati” se koristi za blizak lični odnos (*BDB* 393, *KB* 390, *PERFEKAT kala*, vidite: Jeremija 1:5). Ne piše da li je ovo bilo prvo seksualno sjedinjenje Adama i Eve. Biblija ne izveštava o tome koliko dece su imali, niti kad su ih dobili. Znamo imena samo tri njihova deteta. Ove reči su veoma važne za tumačenje novozavetnih reči koje znače „znati” Boga, što pokazuje da suština nije samo u poznavanju činjenica, nego u ličnom odnosu. Čovekov odaziv Bogu sastoji se od sledećih sastojaka: (1) od istina u koje treba verovati, (2) od osobe koju treba primiti, i (3) od doličnog načina života! Vidite Posebnu temu odmah ispod.

POSEBNA TEMA – ZNATI (uz većinsku upotrebu primera iz Ponovljenih zakona)

Hebrejska reč „znati” (*BDB 393*) ima nekoliko značenja (semantičkih polja) u *kalu*:

1. Razumeti dobro i zlo – Postanje 3:22; Ponovljeni zakoni 1:39; Isaija 7:14-15; Jona 4:11
2. Saznati putem razumevanja – Ponovljeni zakoni 9:2,3,6; 18:21
3. Saznati iz iskustva – Ponovljeni zakoni 3:19; 4:35; 8:2,3,5; 11:2; 20:20; 31:13; Isus Navin 23:14
4. Razmotriti – Ponovljeni zakoni 4:39; 11:2; 29:16
5. Lično poznavati
 - a. Neku osobu – Postanje 29:5; Izlazak 1:8; Ponovljeni zakoni 22:2; 28:35,36; 33:9
 - b. Nekog boga – Ponovljeni zakoni 11:28; 13:2,6,13; 28:64; 29:26; 32:17
Jahvea – Ponovljeni zakoni 4:35,39; 7:9; 29:6; Isaija 1:3; 56:10-11
 - c. Seksualno – Postanje 4:1,17,25; 24:16; 38:26
6. Stečena veština ili znanje – Isaija 29:11,12; Amos 5:1
7. Biti mudar – Ponovljeni zakoni 29:4; Poslovice 1:2; 4:1; Isaija 29:24
8. Kad Bog nekoga poznaje
 - a. Mojsija – Ponovljeni zakoni 34:10
 - b. Izrael – Ponovljeni zakoni 31:21,27,29

▣ **„Kain”** Ime „Kain” (*kajin, BDB 884 III, KB 1097, i BDB 888-89*) je igra reči po zvučnosti s hebrejskom rečju „dobiti” (*kaniti*). Izgleda da to potvrđuje da je on bio poseban dar dobijen uz Jahveovu pomoć (moguće je da je u pitanju čak i ispunjenje Postanja 3:15).

▣ **„Sa GOSPODNJOM pomoći dobih muško dete”** Izgleda da je naglasak na rečima „muško dete”. Neki na osnovu toga smatraju da je Eva pre toga rađala kćeri i da je ovo bio prvi dečak, ali to je samo nagađanje. Reči „Sa GOSPODNJOM pomoći” (*BDB 86*) ukazuju na to da je u pitanju bilo Evino ispovedanje vere zasnovane na Postanju 3:15-16. Ovo je prvo mesto na kom je ime Jahve upotrebljeno samo, a sledeće takvo mesto je u Postanju 4:26, vezano za bogopoklonstvo Sitove loze.

4:2 „Kasnije ona rodi i Kainovog brata Avelja” Na osnovu toga što se izraz „Adam leže sa Evom” ne ponavlja, rabini kažu da su Kain i Avelj bili blizanci, ali najverovatnije nije tako.

▣ **„Avelj”** Ova hebrejska reč znači „dah”, „para” ili „ispraznost” (*BDB 211 II, vidite: Propovednik 1:2*). Ovo ime ima tri moguća značenja: (1) možda se odnosi na (a) Evino obeshrabrenje zbog svog palog stanja ili (b) na predviđanje kratkoće života; (2) možda postoji veza s akademskom rečju koja znači sin (*ibil*), a (3) ostali smatraju da je povezano s rečju „slabost”, jer je Eva bila obeshrabrena zbog prokletstva da će imati mnogo dece (vidite: Postanje 3:16).

4:3 „Kain prinese GOSPODU žrtvu od plodova zemlje” Zapazite da je Kain prvi koji je prineo žrtvu GOSPODU (*BDB 97, KB 112, IMPERFEKAT hifila*). Žitna žrtva, sama po sebi, nije ništa lošija od životinjske žrtve. Značaj ne nosi sama žrtva, nego vera onoga ko je prinosi. Moguće je da su doneli svoje žrtve do ulaza u Edenski vrt.

4:4 „Avelj prinese najbolje, uložene komade mesa od prvine svoje stoke” Izgleda da je ključ u reči „prvine” (*BDB 114*). Kain je doneo neke od svojih poljoprivrednih proizvoda, ali Avelj je doneo najbolje iz svog stada, što otkriva stav vere i poštovanja. Ali ne treba zaboraviti da je tekst veoma dvosmislen i kratak. Moramo se čuvati da ne učitamo suviše u ove rane izveštaje.

NASB	„i njihove uložene komade”
NKJV	„i njihov loj”
NRSV	„njihove uložene komade”
TEV	„njihove najbolje delove”
NJB	„i njihovog loja”
SEPT	„čak i neke od najutovljenijih”
JPSOA	„bez premca”
NET	„čak i najutovljenije među njima”

Očigledno su i ovde, a i kasnije, u judaizmu, na žrtveniku prinosili unutrašnje organe i loj koji je s njima povezan, jer se smatralo (1) da su oni izvor osećanja, ili (2) da je loj simbol napretka i zdravlja.

Prevodi *SEPT*, *JPSOA* i *NET Bible* ne prevode ovaj izraz kao da se odnosi na loj s unutrašnjih organa koji se prinosi na žrtveniku, nego kao na najbolja grla iz stada, što se bolje uklapa u kontekst.

▣ **„GOSPOD s naklonošću pogleda Avelja i njegovu žrtvu”** Ovo doslovno znači „pogleda na” i ima povoljan prizvuk (*BDB* 1043, *KB* 1609, *IMPERFEKAT kala*, uporedite prevode *TEV* i *NJB*). Odgovor na pitanje kako je pogledao nam nije jasan, iako postoje mnoga nagađanja. Jasno je da je Bog jednome saopštio svoju radost, a drugome svoje nezadovoljstvo. I drevni i savremeni komentatori su приметili da je Bog prvo prihvatio Avelja, a tek onda njegovu žrtvu. Redosled je uvek takav (vidite: *Jevrejima* 11:4). Kainov stav nije bio ispravan. Moguće je da je Bog ovde pokazao da ima vrhovnu vlast tako što je iskazao ljubav mlađem, a ne starijem. To vidimo kroz celo Postanje.

4:5 „Zato se Kain silno naljuti” Upotrebljene su veoma jake hebrejske reči da bi se opisala Kainova osećanja (*BDB* 354, *KB* 351, *IMPERFEKAT kala* i *PRIOLOG „veoma” BDB* 547). Zapazite da je bio ljut na Boga, ali će iskaliti gnev na svom bratu. Tako u ovom odlomku nalazimo gnev u kontekstu bogopoklonstva. Možda se naljutio jer je prvi doneo žrtvu, ali je Aveljeva žrtva prihvaćena, a njegova ne.

▣ **„lice mu se smrknu”** Ovde postoji igra između reči „smrknuti” iz 5. i 6. stiha (*BDB* 656, *KB* 709) i izraza „zar nećeš biti vedar” iz 7. stiha. Reč „vedar” može da znači i „prihvaćen” (*BDB* 669, *KB* 724, *KONSTRUKTNI INFINITIV kala*, uporedite s engleskim prevodima *NKJV*, *NRSV*, *TEV*).

4:6 „Zašto si ljut” Bog ovde ponovo postavlja pitanja, ne zato da bi saznao, nego da pomogne čoveku da razume svoja osećanja i pobude (uporedite 9. stih s *Postanjem* 3:9,11,13).

4:7 „greh na tebe vreba na vratima” Greh je u ovom stihu poosobljen, opisan kao divlja životinja čija žudnja je da uništi (uporedite s *Prvom Petrovom* 5:8). Možda postoji veza s akademskom rečju „vrebati” koja se koristila za demone (*BDB* 918, *KB* 1181, *PARTICIP kala*). To pokazuje pravu prirodu greha u našem svetu.

▣ **„On žudi za tobom”** Ista reč „žudnja” (*BDB* 1003, *KB* 1802) upotrebljena je u *Postanju* 3:16. Ona pokazuje da je cilj zla da nas uništi (tj. da „upravlja” i „vlada”).

▣ **„ali ti moraš da ga savladaš”** Ovaj *GLAGOL* (*BDB* 605, *KB* 647) je *IMPERFEKAT kala*. To znači da nismo samo lutka u rukama zla, nego da imamo sposobnost da se uz Božiju pomoć odupremo zlu (vidite: *Efescima* 6:13; *Jakov* 4:7; *Prva Petrova* 5:9), da se pokajemo i da budemo obnovljeni! Kain nije bio zarobljen Adamovim grehom (uporedite: *Jezekilj* 18:2-4). Mi smo pod uticajem Adamove i Evine pobune, ali smo odgovorni za svoje odluke.

4:8 „Kain reče svom bratu Avelju” O ovom delu rečenice postoje mnoge rasprave. Neki smatraju da je Kain rekao Avelju ono što mu je Bog rekao u 6. i 7. stihu. Drugi smatraju, zajedno sa Samarjanskim Petoknjižjem, *Septuagintom*, sirijskim prevodom, *Vulgatom*, i engleskim prevodom *RSV*, da ga je Kain namamio u polje da bi mogao da ga ubije (tj. ubistvo s predumišljajem).

▣ **„Kain nasrnu na Avelja”** U 3. poglavlju naglašeno je natprirodno iskušenje, a 4. poglavlje naglašava razvoj adamovske pale prirode ljudskog roda. Ovde nema kušača, samo greh u punom zamahu – posledica Adamovog i Evinog greha koji je zahvatio sve njihove potomke (vidite: Rimljanima 8:9-18,23; Prva Jovanova 3:12). GLAGOLI „nasrnuti” (*BDB 877, KB 1086, IMPERFEKAT kala*) i „ubiti” (*BDB 246, KB 255, IMPERFEKAT kala*) pokazuju sve veći stepen siline nasilja.

POSTANJE 4:9-15 (SSP)

⁹GOSPOD upita Kaina: »Gde ti je brat Avelj?« »Ne znam,« odgovori ovaj. »Zar sam ja čuvar svoga brata?« ¹⁰Tada GOSPOD reče: »Šta si to učinio? Eno krv tvoga brata vapije iz zemlje k meni. ¹¹Sada si proklet na zemlji koja je otvorila usta da iz tvoje ruke primi krv tvoga brata. ¹²Kada budeš obrađivao zemlju, ona ti više neće davati svoj rod. Bićeš lualica i begunac na zemlji.« ¹³»Moja kazna je veća nego što mogu da podnesem«, reče Kain GOSPODU. ¹⁴»Evo, danas me teraš sa ove zemlje i moraću da se krijem od tvoga lica. Biću lualica i begunac na zemlji, i ko god me nađe, ubiće me.« ¹⁵»Ne«, reče mu GOSPOD. »Ako neko ubije Kaina, stići će ga sedmostruka osveta.« I GOSPOD stavi na Kaina znak, da ga ko ne ubije kada ga sretne.

4:9 „Zar sam ja čuvar svoga brata?” Kainov veliki problem bilo je njegovo srce koje se ne kaje. Reč „čuvar” može da znači „pastir” (*BDB 1036, KB 1581, AKTIVNI PARTICIP kala*), što bi mogla biti igra reči vezana za Aveljevo zanimanje (vidite 2. stih).

4:10 „Eno krv tvoga brata vapije iz zemlje k meni” Ovo je veoma važna fraza („vapiti” *BDB 858, KB 1042, AKTIVNI PARTICIP kala*). Jevreji su smatrali da se životna sila nalazi u krvi (vidite: Levitska 17:11; Otkrivenje 6:9,10). Reč „krv” je u hebrejskom tekstu u MNOŽINI. Raši kaže da se ta MNOŽINA odnosi na Avelja i njegovo nerođeno potomstvo. Ova MNOŽINA istovremeno pokazuje silinu događaja.

4:11 „Sada si proklet na zemlji” Ovo je prvo prokletstvo koje je upućeno neposredno na čoveka. Kad je Adam zgrešio Bog je prokleo zemlju. Značajno je i to što Kain, kao zemljoradnik, više ne može da se bavi svojim zanimanjem. Proteran je u pustinju koja je boravište demona i u kojoj nema zemljoradnje.

4:12 „ona ti više neće davati svoj rod” Ovo je JUSIV *hifila* (*BDB 414, KB 418*). Mnogi komentatori smatraju da je Kainova loza zbog toga razvila gradski način života, a ne seoski (vidite stihove 16-24).

▣ **„Bićeš lualica i begunac”** Ove dve reči, koje slično zvuče, (*BDB 631, KB 681 i BDB 626, KB 678*, vidite 14. stih) opisuju Kainov nomadski život. U pitanju je igra reči vezana za zemlju Nod (*BDB 627 II*). Ove igre reči pokazuju da su ova prva poglavlja Biblije umetnički oblikovana.

4:13 „Moja kazna je veća nego što mogu da podnesem” Kainu nije bilo žao zbog onoga što je učinio, nego zbog posledica.

4:14 „Evo, danas me teraš sa ove zemlje” Ova posledica greha je bila vezana za Kainovo zanimanje, a sledeći izraz, „moraću da se krijem od tvoga lica”, opisuje njegovu duhovnu posledicu (uporedite s Postanjem 3:8).

▣ „**ko god me nađe, ubiće me**” Kain je strahovao za svoj život. Rabini kažu da se plašio životinja, ali kontekst ukazuje na to da se plašio da će ga ubiti njegovi rođaci, Aveljevi krvni osvetnici (hebrejski: *go'el*). To bi značilo da su Adam i Eva imali mnogo neimenovane dece.

U serijalu komentara *The Tyndale Commentary*²⁰⁶, u Kidnerovom (Kidner) komentaru na Postanje postoji veoma zanimljiva rasprava o odnosu Adama i Eve s drugim praistorijskim humanoidima. Zanimljiva je i antropološka rasprava Bernarda Rama (Bernard Ramm) u knjizi *The Christian View of Science and Scripture*²⁰⁷. Ovaj stih podrazumeva postojanje mnogih drugih svesnih bića. Za raspravu o humanoidima i datumima njihovog naseljavanja na Stari bliski istok pogledajte Harisonovu (R. K. Harrison) knjigu *Introduction to the Old Testament*²⁰⁸, str. 147-163 i knjigu *Who was Adam?*²⁰⁹ koju su napisali Fazale Rana (Fazale Rana) i Hju Ros (Hugh Ross).

Ako se Kain oženio ženom koja nije bila *Homo sapiens* i nije imala Božijeg Duha, onda se Postanje 6:1-4 odnosi na ukrštanje čoveka – Božijeg posebnog stvorenja – s dvonožnim životinjama, a ne na ukrštanje ljudi s anđelima.

4:15 „stići će ga sedmostruka osveta” Reč „sedmostruka” verovatno znači potpuna osveta (*BDB* 988). Izgleda da je Bog ostavio Kaina u životu da posluži kao još tužniji pokazatelj prirode greha. Rabini kažu da mu se Bog osvetio u sedmom kolenu, a to je Lameh. Postoji jedna rabinska legenda o tome da se 23. stih odnosi na događaj kad su Lameh i njegov sin, Tuval-Kain, slučajno ubili Kaina.

▣ „**stavi na Kaina znak**” Ovo je mogao biti znak (*BDB* 16, „znak”) (1) Božije milosti tokom suđenja ili (2) znak da Bog dugoročno ostaje pri svojoj presudi. Rabini kažu da je Bog stavio životinjski rog nasred Kainove glave. Ipak, čini se verovatnije da je znak bio na čelu (uporedite Jezekilj 9:4,6).

POSTANJE 4:16 (SSP)

¹⁶Tada Kain ode od lica GOSPODNJEG i nastani se u zemlji Nod, istočno od Edena.

4:16 „Tada Kain ode od lica GOSPODNJEG” Izgleda da je ova fizička posledica pokazatelj duhovne posledice („ode”, doslovno: „izađe”, *BDB* 422, *KB* 425, *IMPERFEKAT kala*). Stihovi 16-24 stvarno pokazuju kako proterani ljudi započinju svetovni sistem odvojeno od Boga. Ovaj svetovni sistem koji se protivi Jahveu može se videti u Danilovim viđenjima o carstvima. On je u Otkrivenju slikovito prikazan kao velika bludnica Vavilon, a Jovan o njemu govori kao o „svetu”.

▣ „**u zemlji Nod**” „Nod” je hebrejska reč koja znači „lutanje” ili „zemlja lualica” (*BDB* 627 II). Ovo je očigledna igra reči s Kainovim imenom. Ne znamo gde se ta zemlja nalazi, ali očigledno je još istočnije od Edena nego Adam i Eva.

POSTANJE 4:17-22 (SSP)

¹⁷Kain leže sa svojom ženom, i ona zatrudne i rodi Enoha. Kain podiže grad i nazva ga Enoh, po svom sinu. ¹⁸Enohu se rodi Irad, Iradu se rodi Mehujael. Mehujaelu se rodi Metušael, a Metušaelu se rodi Lameh. ¹⁹Lameh je imao dve žene: jedna se zvala Ada, a druga Cila. ²⁰Ada rodi Javala, preteču svih koji žive u šatorima i gaje stoku. ²¹Njegov brat se zvao Juval. On je preteča svih koji sviraju harfu i sviralu. ²²Cila rodi Tuval-

206 Komentari Tindejl, prim. prev.

207 Hrišćanski pogled na nauku i Bibliju, prim. prev.

208 Uvod u Stari zavet, prim. prev.

209 Ko je bio Adam, prim. prev.

Kaina, koji je kovao sve vrste alatki od bakra i gvožđa. Tuval-Kainova sestra zvala se Naama.

4:17 „Kain leže sa svojom ženom” Kime se Kain oženio? Mnogi konzervativni stručnjaci pretpostavljaju da se oženio jednom od svojih sestara, ali ovo ne piše nigde u Bibliji. U Postanju 5:4 piše da su Adam i Eva imali drugih sinova i kćeri. Postavlja se pitanje kojih se to ljudi Kain plašio van Edenskog vrta (pogledajte beleške kod stiha 4:14).

▣ **„ona zatrudne i rodi Enoha”** Koren svih ovih imena je veoma upitan. Enoh možda znači „početnik” ili „pokretač” (BDB 335). Očigledna je sličnost između spiska Kainove dece i spiska Sitove dece u 5. poglavlju (npr. Enoh i Lameh). Nismo sigurni iz kog razloga postoji ova etimološka povezanost, ali ona pokazuje (1) da su ove dve porodice možda bile društveno povezane, ili pokazuje (2) duhovnu razliku između ta dva Enoha.

Zapazite da kod Kainove loze nisu navedene dužine života. To možda znači da su dugi životi u Sitovoj lozi samo simbolično veličanje, odjek njihove slave (kao spisak deset sumerskih careva koji su bili dugovečni, i prepotopni i popotopni). Životni vek se nakon Potopa skratio, ali je ipak bio veoma dug u poređenju s današnjim.

▣ **„Kain podiže grad”** Izgleda da je ovo u neposrednoj suprotnosti s Božijom zapovešću da bude lualica (vidite stihove 12. i 14.). Drugi smatraju da je ovo pokazatelj Kainovog straha da će ga neko ubiti i da je sagradio tvrđavu da zaštiti sebe i svoju porodicu (sličan cilj kao kod izgradnje vavilonske kule).

4:18 „Enohu se rodi Irad” Mogući koreni ove reči: (1) ukras grada, (2) građanin, ili (3) brzonogi (BDB 747).

▣ **„Mehujael”** Mogući koreni ove reči: (1) „Bog je davalac života”, (2) „Bog je davalac izvora života”, (3) „bogoudaren”, ili (4) „bogooblikovan” (BDB 562).

▣ **„Metušael”** Mogući koreni ove reči: (1) „Božiji čovek”, (2) „mladalačka snaga”, ili (3) „car” (BDB 607).

4:19 „Lameh je imao dve žene” Ovo je prvi slučaj mnogoženstva i ono je počelo u Kainovoj paloj lozi. Nismo sigurni od čega potiče ime Lameh (BDB 541).

▣ **„Ada ... Cila”** Imena ove dve žene su igra reči s izrazima za lepotu. Rabini kažu da se jednom od njih oženio da mu rađa decu, a drugom zbog užitka. Ime „Ada” može da znači „ukras” ili „jutro” (BDB 725), a ime „Cila” verovatno znači „senka”, „zaklon”, „zvonjava” ili „sviračica” (BDB 853).

4:20 „rodi Javala, preteču svih koji žive u šatorima i gaje stoku” Ova reč verovatno znači „lualica” (BDB 385 II), što opisuje nomadski život koji je očigledno on i stvorio.

4:21 „Juval ... preteča svih koji sviraju harfu i sviralu” Neki smatraju da njegovo ime znači „zvuk”. Ovo je početak određenih talenata i muzičkih veština. Ova skupina ljudi nije razvila samo žičane instrumente, nego i duvačke.

4:22 „Tuval-Kaina, koji je kovao sve vrste alatki od bakra i gvožđa” Ovaj čovek (BDB 1063) je bio prvi koji je pravio ratno oružje. Moguće je da su tri osobe koje se spominju u stihovima 21-22 imenovane po svojim zanimanjima.

▣ „Naama” Ovo ime znači „prijatna” ili „prelepa” (BDB 653 I). Rabini kažu da se udala za Noja, ali to je malo verovatno.

POSTANJE 4:23-24 (SSP)

²³Lameh reče svojim ženama:

»Ada i Cila, saslušajte me,
žene Lamehove, poslušajte moje reči.
Ubih čoveka zato što me ranio,
mladića jer me udario.

²⁴Ako će Kain biti sedam puta osvećen,
Lameh će sedamdeset sedam.«

4:23 „Lameh reče svojim ženama” Ovo je jedno od prvih mesta Bibliji gde je u upotrebljena poezija (oko 40% Starog zaveta je poezija). Gramatički je povezana s 22. stihom. Rabinska legenda kaže da su ga njegove dve žene napustile zbog toga što je u lovu slučajno ubio Kaina, a i svog sina Tuval-Kaina, što zvuči kao maštovita izmišljotina. Ovaj tekst naglašava da je greh do te mere uznapredovao da se Lameh hvalio žestinom svoje osvete. Neki smatraju da je u rukama, dok se ovako ritmično hvalio, držao uzdignuto Tuval-Kainovo prvo ratno oružje. Među komentatorima se vodi velika rasprava o gramatičkom vremenu ove pesme (da li je prošlo ili buduće). Većina pretpostavlja da se ovi stihovi odnose na događaje koji će se tek dogoditi, a ne na neke koji su se već dogodili.

4:24 „sedamdeset sedam [puta]” Ovo pokazuje žestinu Lamehove osvete (uporedite: Postanje 4:15). Neki komentatori vide suprotnost između ovih reči i Isusovih reči o opraštanju u Mateju 18:21-22.

POSTANJE 4:25-26 (SSP)

²⁵Adam opet leže sa svojom ženom, i ona rodi sina i dade mu ime Sit, govoreći: »Bog mi je dao drugo dete mesto Avelja, koga je Kain ubio.« ²⁶I Situ se rodi sin i on mu dade ime Enos. U to vreme ljudi počеше da se klanjaju GOSPODU [da prizivaju GOSPODNJE ime, NASB].

4:25-26 Ovi stihovi bolje pripadaju celini 5. poglavlja. Podela na poglavlja i stihove nije deo izvornog teksta, ni hebrejskog teksta Starog zaveta, a ni grčkog teksta Novog zaveta.

4:25 Ovo je još jedna igra reči – hebrejske reči koja znači „odredio” (*šat*, BDB 1011, KB 1483, PERFEKAT *kala*) i imena Sit (*šet*, BDB 1011 I). Ova neprestana igra reči po zvučnosti u Postanju 1–11 pokazuje književnu, umetničku prirodu ovog teksta.

4:26 „on mu dade ime Enos” Ovo je jedna od hebrejskih reči koja znači „muškarac” (BDB 60), sinonim reči „Adam” (vidite: Jov 25:6; Psalam 8:4; 96:3; 144:3; Isaija 51:12; 56:2).

▣ „U to vreme ljudi počеше da prizivaju GOSPODNJE ime” Izgleda da se to odnosi na redovno javno bogopoklonstvo, jer je upotrebljeno Božije zavetno ime Jahve (vidite Posebnu temu kod stiha 2:14). Mnogi smatraju da postoji protivrečnost između ovog stiha i Izlaska 6:3. Možda su ljudi upotrebljavali ime Jahve, ali sve do Mojsijevog vremena nisu potpuno razumeli njegov značaj. Ovo je početak mesijanske loze (vidite: Luka 3:38).

POSTANJE 5

PODELA NA PASUSE U SAVREMENIM ENGLESKIM PREVODIMA

<i>NASB</i>	<i>NKJV</i>	<i>NRSV</i>	<i>TEV</i>	<i>NJB</i>
Adamovi potomci	Adamova porodica	Pokolenja od Adama do Noja	Adamovi potomci	Pretpotopni praoci
5:1-2	5:1-5	5:1-2	5:1-5	5:1-2
5:3-5		5:3-5		5:3-5
5:6-8	5:6-8	5:6-8	5:6-8	5:6-8
5:9-11	5:9-11	5:9-11	5:9-11	5:9-11
5:12-14	5:12-14	5:12-14	5:12-14	5:12-14
5:15-17	5:15-17	5:15-17	5:15-17	5:15-17
5:18-20	5:18-20	5:18-20	5:18-20	5:18-20
5:21-24	5:21-24	5:21-24	5:21-24	5:21-24
5:25-27	5:25-27	5:25-27	5:25-27	5:25-27
5:28-31	5:28-31	5:28-31	5:28-31	5:28-31
5:32	5:32	5:32	5:32	5:32

TREĆI KRUG ČITANJA (vidite str. xvi-xvii)

PRATITE NAMERU BOGONADAHNUTOG PISCA NA NIVOU PASUSA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Pročitajte celo poglavlje odjednom. Prepoznajte njegove teme. Uporedite svoju podelu po temama s podelama u pet prevoda u tabeli koja je iznad. Podela na pasuse nije bogonadahnuti, ali je ključ za praćenje pišćeve namere, a to je srž tumačenja. Svaki pasus ima samo jednu jedinu temu.

1. Prvi pasus
2. Drugi pasus
3. Treći pasus
4. Itd.

PROUČAVANJE REČI I IZRAZA

POSTANJE 5:1-2 (SSP)

¹Ovo je knjiga povesti o Adamovim potomcima: [onoga dana, NASB] Kada je Bog stvorio čoveka, načinio ga je sličnog sebi. ²Stvorio je muško i žensko i blagoslovio ih, a kada ih je stvorio, nazvao ih je »čovek«.

5:1 „povest o” Ova reč (BDB 410) se u Postanju ponavlja deset puta (vidite: 2:4; 5:1; 6:9; 10:1; 11:10,27; 25:12,19; 36:1; 37:2). Ona verovatno označava pisani dokument (možda glinene tablice ili kožni svitak). U drevnim mesopotamijskim tablicama ispisanim klinastim pismom ova fraza je korišćena za povezivanje nekoliko tablica u književnu celinu (tzv. *kolofon*). Verujem da je Mojsije prilikom pisanja Petoknjžja koristio (1) usmena predanja, (2) pisane izvore praotaca i (3) neposredno otkrivenje od Boga.

Ova fraza se u Postanju često ponavlja i uvek zaključuje celinu. Služi kao znak koji označava kraj književne celine.

▣ „Kada je Bog stvorio čoveka” Ovako možda počinje nova kamena tablica ispisan klinastim pismom, jer sažima Postanje 1–2.

5:2 „nazvao ih je »čovek«” Zapazite da je reč *adam* ovde upotrebljena kao zajednička imenica, a u 3. stihu kao vlastita. Ovo je još jedno potvrđenje ravnopravnosti, kao u 1:26-27.

▣ „[onoga dana]” Reč „dan” ovde ne označava dvadeset četiri časa, nego duže vremensko razdoblje. Isti način upotrebe ove reči može se videti u Postanju 2:4 i Psalmu 90:4. Vidite Posebnu temu kod stiha 1:5.

POSTANJE 5:3-5 (SSP)

³Kada je Adam imao 130 godina, rodio mu se sin sličan njemu, na njegovu sliku, i on mu je dao ime Sit. ⁴Posle Sitovog rođenja, Adam je živeo još 800 godina i imao još sinova i kćeri. ⁵Tako je Adam živeo ukupno 930 godina i umro.

5:3 „Kada je Adam imao 130 godina, rodio mu se sin sličan njemu, na njegovu sliku” Ovo se može protumačiti na dva načina: (1) poput ostalih zemaljskih životinja, i Adam je dobio potomstvo prema svojoj vrsti (vidite 1:11), ili (2) da ovo pokazuje da je Božija slika (vidite 1:26-27) još uvek u ljudskom rodu, čak i nakon čovekovog pada.

5:5 „Tako je Adam živeo ukupno 930 godina” Mnogo se raspravljalo o životnom veku ljudi koji su živeli pre i neposredno nakon Potopa (tj. u prepotopnom i popotopnom razdoblju). Neki smatraju da je dužina ovog životnog veka (1) figurativna, (2) da su drugačije brojali godine, (3) da greh još nije bio toliko uzeo maha na zemlji kao danas, ili (4) da su veliki brojevi upotrebljeni da se ukaže čast vođama iz prošlosti, poput sumerskih spiskova deset drevnih careva. Prema tom spisku, prepotopni carevi živeli su mnogo duže od popotopnih, slično kao u biblijskim rodoslovima.

POSTANJE 5:6-8 (SSP)

⁶Kada je Sit imao 105 godina, rodio mu se Enos. ⁷Posle Enosovog rođenja, Sit je živeo još 807 godina i imao još sinova i kćeri. ⁸Tako je Sit živeo ukupno 912 godina i umro.

Ovo je već obrađeno kod stiha 4:26.

POSTANJE 5:9-11 (SSP)

⁹Kada je Enos imao 90 godina, rodio mu se Kainam. ¹⁰Posle Kainamovog rođenja, Enos je živeo još 815 godina i imao još sinova i kćeri. ¹¹Tako je Enos živeo ukupno 905 godina i umro.

5:10 „Kainam” Ovo ime može da znači (1) „vlasnik”, (2) „dete”, (3) „tvorevina”, (4) „mladić”, ili (5) „kopljanik” (*BDB* 884). Jasno je da zbog tako mnogo mogućnosti prosto ne znamo koje je njegovo značenje.

POSTANJE 5:12-14 (SSP)

¹²Kada je Kainam imao 70 godina, rodio mu se Malaleil. ¹³Posle Malaleilovog rođenja, Kainam je živeo još 840 godina i imao još sinova i kćeri. ¹⁴Tako je Kainam živeo ukupno 910 godina i umro.

Očigledno je da su ovi pasusi podudarni, da imaju ujednačen književni oblik.

POSTANJE 5:15-17 (SSP)

¹⁵Kada je Malaleil imao 65 godina, rodio mu se Jaret. ¹⁶Posle Jaretovog rođenja, Malaleil je živeo još 830 godina i imao još sinova i kćeri. ¹⁷Tako je Malaleil živeo ukupno 895 godina i umro.

5:15 „Malaleil” To znači „veličanje Boga” (*BDB* 239).

▣ **„Jaret”** To znači „silazak” (*BDB* 434).

POSTANJE 5:18-20 (SSP)

¹⁸Kada je Jaret imao 162 godine, rodio mu se Enoh. ¹⁹Posle Enohovog rođenja, Jaret je živeo još 800 godina i imao još sinova i kćeri. ²⁰Tako je Jaret živeo ukupno 962 godine i umro.

5:18 „Enoh” To može da znači (1) „početnik”, (2) „posvećen”, ili (3) „pokretač” (*BDB* 335). Za sličnosti među imenima Kainove loze (4. poglavlje) i Sitove loze (5. poglavlje) pogledajte beleške kod 4:17b.

POSTANJE 5:21-24 (SSP)

²¹Kada je Enoh imao 65 godina, rodio mu se Matusala. ²²Posle Matusalinog rođenja, Enoh je živeo čineći ono što je po Božijoj volji [Enoh je hodao sa Bogom, *NASB*] 300 godina i imao još sinova i kćeri. ²³Tako je Enoh živeo ukupno 365 godina. ²⁴Enoh je živeo čineći ono što je po Božijoj volji [hodao sa Bogom, *NASB*], a onda nestao, jer ga je uzeo Bog.

5:21 „Matusala” To može da znači (1) „čovjek koplja” ili (2) „čovjek oružja” (*BDB* 607). Za njega piše da je živeo duže od bilo kog drugog čoveka u Bibliji, ali nije zabeležen nikakav poseban razlog za to, niti je to posebno naglašeno. Rabini kažu da je potop došao na dan Matusaline smrti.

5:22 „Enoh je hodao sa Bogom” Ova hebrejska reč (*BDB* 229, *KB* 246) je u *hitpaelu* i označava blisko zajedništvo, skoro do tačke u kojoj bi se moglo prevesti izrazom „živeti sa”. Kao i kod svih ovih drugih hebrejskih imena iz davnine, prosto nismo sigurni koje je tačno značenje (*BDB* 335). Poslanica Jevrejima 11:5 opisuje Enohov život vere. Jedini za koga je ova fraza još upotrebljena jeste Noje, u Postanju 6:9.

5:24 „jer ga je uzeo Bog” Ove iste reči (*BDB* 542, *KB* 534, *PERFEKAT kala*) upotrebljene su da se opiše Ilija u Drugoj o carevima 2:3,5,9,10. One označavaju prelazak u Božije prisustvo bez suočavanja s fizičkom smrću. Enohov odnos sa Bogom doveo je do bliskog ličnog zajedništva. U poglavlju u kom sve vrvi od reči „i umre”, Enoh pruža okrepljujući primer nade (1) u Božiju ljubav (2) za sve one koji se uzdaju u Boga.

POSTANJE 5:25-27 (SSP)

²⁵Kada je Matusala imao 187 godina, rodio mu se Lameh. ²⁶Posle Lamehovog rođenja, Matusala je živeo još 782 godine i imao još sinova i kćeri. ²⁷Tako je Matusala živeo ukupno 969 godina i umro.

5:26 „Lameh” Ovo ime bi moglo da znači (1) „jak”, (2) „mladost”, (3) „ratnik”, ili (4) „osvajач” (*BDB* 541). Rečnik *KB* spominje arapski koren koji znači „veoma moćan čovek”. Ovo ime se pojavljuje i u Kainovoj lozi (vidite stihove od 4:18). To znači (1) da je ovo ime bilo veoma često, ili (2) da postoji nekakva veza između dva rodoslova.

POSTANJE 5:28-31 (SSP)

²⁸Kada je Lameh imao 182 godine, rodio mu se sin. ²⁹On mu dade ime Noje, govoreći: »Ovaj će nas utešiti u mukotrpnom radu [Ovaj će nam pružiti počinak od mukotrpnog rada naših ruku, *NASB*] koji moramo da obavljamo zato što je Bog prokleo zemlju.« ³⁰Posle Nojevog rođenja, Lameh je živeo još 595 godina i imao još sinova i kćeri. ³¹Tako je Lameh živeo ukupno 777 godina i umro.

5:28 Kakva suprotnost između dva Lameha! Jedan se hvalisao nasilnom osvetom (Kainova loza), a drugi se nadao Božijoj milosti (Sitova loza)!

5:29 „Noje ... počinak” Ovo je narodska, a ne filološka etimologija reči „počinak” (*BDB* 629). Izgleda da je to izveštaj o Lamehovoj veri da će se kroz Noja dogoditi značajan preokret prokletstva iz Postanja 3:17. Ovo je Lamehovo veroispovedanje.

POSTANJE 5:32 (SSP)

³²Kada je Noje imao 500 godina, rodili su mu se Sim, Ham i Jafet.

5:32 „Sim” Ova reč možda znači „slavan” ili „ime” (*BDB* 1028).

▣ „**Ham**” Ova reč možda znači „biti vruć” ili „biti taman” (*BDB 325*).

▣ „**Jafet**” Ova reč možda znači „lepota” ili „širenje” (*BDB 834*).

PITANJA ZA RAZMATRANJE

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Ova pitanja za razmatranje su data da vam pomognu da razmislite o najvažnijim stavkama ovog dela knjige. Njihov cilj je da vas izazovu na razmišljanje, ali ona nisu sveobuhvatna.

1. Koji je teološki odnos između Postanja 4 i Postanja 5?
2. Zašto je Kainov rodoslov ovde zabeležen, a kasnije se uopšte ne spominje u Svetom Pismu?
3. Zašto su imena Kainovih i Sitovih potomaka tako slična?
4. Šta se dogodilo s Enohom?

POSTANJE 6:1-22

PODELA NA PASUSE U SAVREMENIM ENGLESKIM PREVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Iskvarenost ljudskog roda	Opakost i osuda ljudi	Rođenje Nefilima	Ljudska pokvarenost	Sinovi Božiji i ljudske žene
6:1-4	6:1-4	6:1-4	6:1-4	6:1-4
		Veliki potop		Iskvarenost ljudskog roda
		(6:5-8:22)		
6:5-8	6:5-8	6:5-8	6:5-8	6:5-8
	Noje ugodan Bogu		Noje	
6:9-10	6:9-10	6:9-10	6:9-12	6:9a
				6:9b-12
6:11-12	6:11-13	6:11-22		Pripreme za potop
				(6:13-7:16)
6:13-22	Pripremanje lađe		6:13-22	6:13-16
	6:14-21			
	6:22			6:17-22

TREĆI KRUG ČITANJA (vidite str. xvi-xvii)

PRATITE NAMERU BOGONADAHNUTOG PISCA NA NIVOU PASUSA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Pročitajte celo poglavlje odjednom. Prepoznajte njegove teme. Uporedite svoju podelu po temama s podelama u pet prevoda u tabeli koja je iznad. Podela na pasuse nije bogonadahnuti, ali je ključ za praćenje piščeve namere, a to je srž tumačenja. Svaki pasus ima samo jednu jedinu temu.

1. Prvi pasus
2. Drugi pasus
3. Treći pasus
4. Itd.

PROUČAVANJE REČI I IZRAZA

POSTANJE 6:1-4 (SSP)

¹Kada su ljudi počeli da se množe na zemlji i rađale im se kćeri, ²sinovi Božiji videše da su ljudske kćeri lepe, pa su uzimali sebi za žene koje god su hteli. ³Tada GOSPOD reče: »Neću dati čoveku da živi dovek [neće se moj Duh dovek prepirati s čovekom, *NASB*], jer čovek je telesan. Neka mu životni vek bude sto dvadeset godina.« ⁴U to vreme, a i kasnije, na zemlji su živeli Nefilimi, jer su sinovi Božiji spavali s ljudskim kćerima i one im rađale decu. To su oni ratnici, ljudi na glasu od davnina.

6:1 „ljudi” Ovo je zajednička imenica (uporedite s 5:2). Ako je i u 2. stihu upotrebljena kao zajednička imenica, što se čini verovatnim, to onda pruža podršku teoriji o anđelima.

▣ **„i rađale im se kćeri”** To ne znači da su u pitanju prve ljudske kćeri koje su se ikad rodile (vidite 5:4), nego je to uopštena opaska o širenju ljudskog roda (*BDB 408, KB 411, PASIVNI PERFEKAT kala*).

6:2 „sinovi Božiji” Vidite Posebnu temu odmah ispod.

POSEBNA TEMA – „sinovi Božiji” u Postanju 6

- A. Postoje velike rasprave o značenju fraze „sinovi Božiji”. Postoje tri glavna tumačenja:
1. da se ova fraza odnosi na Sitovu pobožnu lozu (vidite: Postanje 5, i beleške kod stiha 4:14)
 2. da se ova fraza odnosi na jednu skupinu anđeoskih bića
 3. da se ova fraza odnosi na careve ili silnike iz Kainove loze (vidite: Postanje 4)
- B. Dokazi da se fraza odnosi na Sitovu lozu:
1. Najbliži književni kontekst Postanja 4 i 5 pokazuje razvoj Kainove buntovne loze i razvoj Sitove izabrane loze. Stoga se čini da su dokazi iz konteksta povoljni za teoriju o Sitovoj pobožnoj lozi.
 2. Rabini se međusobno razlikuju u shvatanju ovog odlomka. Neki tvrde da se on odnosi na Sita, ali većina smatra da se odnosi na anđele.
 3. Fraza „sinovi Božiji” se ovako, u množini, najčešće upotrebljava za anđele, a retko za ljude:
 - a. Ponovljeni zakoni 14:1 – „sinovi Jahvea, svoga Boga”
 - b. Ponovljeni zakoni 32:5 – „njegovi sinovi”
 - c. Izlazak 21:6, 22:8-9 (možda levitski sudija, vidite: Psalam 82:1)
 - d. Psalm 73:15 – „tvoju decu”
 - e. Osija 1:10 – „sinovi Boga živoga”
- C. Dokazi da se fraza odnosi na anđeoska bića
1. Ovo je najčešće tradicionalno tumačenje ovog odlomka. Širi kontekst celog Postanja bi mogao da podupre ovaj stav kao još jedan primer natprirodnog zla koje pokušava da osujeti Božiju volju za ljudski rod (rabini kažu zbog ljubomore).
 2. U Starom zavetu se fraza „sinovi Božiji” – ovako, u množini – daleko najčešće upotrebljava za anđele:
 - a. Jov 1:6
 - b. Jov 2:1
 - c. Jov 38:7

- d. Psalam 29:1
- e. Psalam 89:6,7
- 3. Međuzavetna knjiga *Prva Enohova* (vidite: *Prva Enohova* 6:1-8:4; 12:4-6; 19:1-3; 21:1-10), *Knjiga jubileja* (vidite: *Jov* 5:1), koja je bila veoma omiljena među vernicima u novozavetnom razdoblju, i *apokrifno Postanje* iz svitaka s Mrtvog mora – sve tumače ovu frazu kao buntovne anđele.
- 4. Izgleda da najbliži kontekst 6. poglavlja ukazuje na to da su „oni ratnici, ljudi na glasu od davnina” potekli iz ovog nepriličnog ukrštanja stvorenja iz dva različita reda tvorevine
- 5. Ova fraza je u *Septuaginti* prevedena frazom „anđeli Božiji”
- 6. U Prvoj Enohovoju se tvrdi da je Nojev potop nastao da bi se uništilo ovo sjedinjenje anđela i ljudi koje je bilo neprijateljski nastrojeno prema Jahveu i njegovom naumu za tvorevinu (vidite: *Prva Enohova* – od 7:1, od 15:1 i od 86:1)
- 7. Fraza „sinovi Božiji” se u ugaritskoj književnosti odnosi na pripadnike panteona (tj. na niža duhovna bića)
- D. Dokazi da se fraza odnosi na careve ili silnike iz Kainove loze
 - 1. Nekoliko drevnih prevoda podržava ovaj stav:
 - a. Onkelov targum (II vek n.e.) frazu „sinovi Božiji” prevodi frazom „sinovi plemenitih”.
 - b. Simahov prevod (II vek n.e.), grčki prevod Starog zaveta, prevodi ovu frazu rečima „sinovi careva”.
 - c. Reč *elohim* se koristila i za izraelske vođe (vidite: *Izlazak* 21:6; 22:8; *Psalam* 82:1,6), uporedite s engleskim prevodima *NIV* i *NET*.
 - d. Reč *nefilim* je u *Postanju* 6:4 povezana s rečju *gibborim*, koja potiče od reči *gibbor*, što znači „moćan čovek, pun hrabrosti, snage, bogatstva ili moći”.
 - e. Ovo tumačenje i dokazi za njega preuzeti su iz knjige *Hard Sayings of the Bible*²¹⁰, str. 106-108.
- E. Istorijski dokazi – zastupnici oba značenja
 - 1. Fraza se odnosi na Sitovu lozu

a. Kiril Aleksandrijski	e. Kalvin
b. Teodorit	f. Kajl (Kyle)
c. Avgustin	g. Glison Arčer (Gleason Archer)
d. Jeronim	h. Vots (Watts)
 - 2. Fraza se odnosi na andeoska bića

a. prevodioci <i>Septuaginte</i>	i. Luter
b. Filon	j. Evald (Ewald)
c. Josif Flavije (<i>Jevrejske starine</i> 1:3:1)	k. Delič (Delitzsch)
d. Justin Mučenik	l. Hengstenberg (Hengstenberg)
e. Irinej	m. Olford (Olford)
f. Kliment Aleksandrijski	n. Vesterman (Westermann)
g. Tertulijan	o. Venam (Wenham)
h. Origen	p. engleski prevod Biblije <i>NET</i>
- F. Kako su Nefilimi iz *Postanja* 6:4 povezani sa „sinovima Božijim” i „ljudskim kćerima” iz *Postanja* 6:1-2? Zapazite sledeće teorije:

1. Oni su divovi (vidite: Brojevi 13:33) koji su nastali ukrštanjem anđela i ljudskih žena.
2. Uopšte nisu povezani, nego je prosto spomenuto da su bili na zemlji u vreme događaja iz Postanja 6:1-2 i posle njih.
3. Na 557. stranici Harisonove (R. K. Harrison) knjige *Introduction to the Old Testament*²¹¹ nalazi se ovaj zbunjajući citat: „da potpuno propusti neprocenjive antropološke uvide u međuodnos *Homo sapiensa* i pre-adamovskih vrsta koje se spominju u ovom odlomku, i koji su na raspolaganju stručnjacima koji su opremljeni da ih istražuju.”

Iz toga zaključujem da on ove dve skupine vidi kao predstavnike različitih vrsta humanoida, što bi podrazumevalo da su Adam i Eva stvoreni kasnije, posebnim činovima stvaranja, ali i da je postojao evolucionni razvoj *Homo erectusa*.

G. Bilo bi pošteno da sada otkrijem i svoj stav o ovom spornom tekstu. Pre svega želim da se svi podsetimo da je ovaj tekst u Postanju kratak i dvosmislen. Mojsijevi prvi slušaoci sigurno su imali dodatne istorijske uvide ili je Mojsije koristio usmeno ili pisano predanje iz razdoblja izraelskih praotaca, predanje koje ni sam nije u potpunosti razumeo. Ovo ne spada u ključna teološka pitanja. Često smo radoznali kod pitanja o kojima Biblija sadrži samo dvosmislene nagoveštaje. Bilo bi veoma pogrešno izgraditi detaljno razrađenu teologiju na osnovu ovog i drugih sličnih fragmenata biblijskih podataka. Da su nam ovi podaci bili potrebni, Bog bi ih saopštio na jasniji i potpuniji način. Evo razloga zbog kojih smatram da su u pitanju bili anđeli i ljudi:

1. Zbog toga što se u Starom zavetu fraza „sinovi Božiji” dosledno upotrebljava za anđele (iako ne i isključivo)
2. U (aleksandrijskoj) *Septuaginti* (kasni I vek p.n.e.) fraza „sinovi Božiji” prevedena je kao „anđeli Božiji”
3. U pseudoepigrafskoj apokaliptičnoj knjizi po imenu Prva Enohova (verovatno je napisana oko 200. godine p.n.e.) veoma određeno stoji da se ova fraza odnosi na anđele (vidite poglavlja 6-7)
4. Zbog teološke veze s Drugom Petrovom 2 i Judinom poslanicom, gde piše o anđelima koji su zgrešili i napustili svoje prebivalište
Znam da će se nekima činiti da je ovo protivrečno Mateju 22:30, ali anđeli o kojima se ovde radi nisu ni na nebu, ni na zemlji, nego u posebnom zatvoru (u *Tartaru*).
5. Mislim da je jedan od razloga što se mnogi događaji iz Postanja 1–11 mogu naći u drugim kulturama (npr. slični izveštaji o stvaranju, slični izveštaji o Potopu, slični izveštaji o anđelima koji su spavali s ljudskim ženama) upravo to što su svi ljudi bili zajedno i imali u tom razdoblju neko znanje o Jahveu, ali se nakon rasejanja ljudi kod Vavilonske kule to znanje iskvarilo i prilagođeno je mnogobožačkom pogledu na svet.

Dobar primer za to je grčka mitologija, gde su polu-ljudski i polu-nadljudski divovi, zvani Titani, zatvoreni u *Tartaru*, a baš taj naziv je upotrebljen u Bibliji za tamnicu u kojoj se nalaze anđeli koji su napustili svoje dostojanstvo i prebivalište (vidite: Druga Petrova 2). U rabinskoj teologiji Podzemlje (*Had*) je podeljeno na deo za pravedne (raj) i deo za opake (*Tartar*).

▣ **„da su ljudske kćeri lepe”** Reč „lepe” doslovno znači „dobre” (BDB 373), što je jedan od ključnih teoloških pojmova još od prvog poglavlja (posebno u 1:31). Ono za šta je tada video da je dobro, Bog je sada video da je zlo (vidite stihove 5-6).

▣ **„pa su uzimali sebi za žene koje god su hteli”** Prva fraza podrazumeva brak koji bi osporavao stav da su u pitanju bili anđeli (BDB 542, KB 534, IMPERFEKAT *kala*), ali druga fraza ukazuje na to da su uzimali i već udate i/ili neudate žene, koje god su hteli (BDB 103, 119, PERFEKAT *kala*). To možda znači da su u pitanju bili (1) anđeli ili (2) moćni ljudi, vođe iz Kainove loze (tj. silnici) koji su živeli u mnogoženstvu.

6:3 „neće se moj Duh doveka prepirati s čovekom” Reč „prepirati” može da se prevede i kao „ostati” (BDB 192, KB 220, IMPERFEKAT *kala*, vidite engleski prevod NRSV, gde stoji „boraviti”). Ovo se odnosi na (1) Božiju strpljivost (tj. odlagao je Potop dok lađa nije bila gotova, vidite: Prva Petrova 3:20) ili (2) na čovekov umanjeni životni vek.

Koji je odnos stiha 6:3 sa stihovima 6:1-2? U ovom odlomku je veoma teško pratiti nameru bogonadahnutog pisca. Možda to znači da će ljudi, iako su se ukrstili s anđelima, ipak umreti. Kao što je Eva „videla” i uzela, tako su sada „sinovi Božiji” „videli” i uzeli, što ukazuje na istu vrstu pobune (možda prisvajanje večnog života ili nezavisnosti).

▣ **„jer čovek je telesan”** Izgleda da ovo podupire tumačenje da su „sinovi Božiji” koji se spominju u ovom odlomku bili anđeli, i da taj izraz služi da se naglasi njihova razlika u odnosu na smrtno ljude. Engleski prevod TEV ovo prevodi rečima „oni su smrtni”.

▣ **„Neka mu životni vek bude sto dvadeset godina”** Izgleda da se to odnosi na trajanje razdoblja milosti, vidite Drugu Petrovu 2:5, gde stoji da je Noje propovedao tokom tih godina, pa se ove reči stoga odnose na vreme pre dolaska Potopa. One bi mogle da se odnose i na umanjeni životni vek čoveka nakon dolazećeg Potopa.

6:4 „Nefilimi” Ovo znači „oni koji su pali” (od hebrejske reči *nafal*, BDB 658, KB 709). Čini mi se da su oni slični divovima koji se spominju u Brojevima 13:33 i Ponovljenim zakonima 2:10-11 i 9:2 (u prevodima *Septuaginta*, *Vulgata* i *Pešita*). Ipak, drugi tumači, poput Martina Lutera i Lupolda (H.C. Leupold) smatraju da ovu reč treba prevesti „silnici”, to jest moćni carevi iz Kainove loze koji su imali velike hareme.

U knjizi *Old Testament Teaching*²¹², na str. 28-30, Džejms Vots (J. Wash Watts) kaže sledeće: „Reč »Nefilimi« se odnosi na Noja i njegovu porodicu kao na ljude koji su se odvojili od onih iz Sitove loze koji su se venčavali onima iz Kainove loze.” Prema ovom tumačenju Nefilimi su sinovi „Jedinog pravog Boga” (vidite hebrejsku reč „*haelohim*” – imenicu *elohim*, Bog, sa određenim gramatičkim članom *ha* – u 5:22,24 i 6:9). Vidite Posebnu temu odmah ispod.

POSEBNA TEMA – NAZIVI ZA VISOKE/MOĆNE RATNIKE ILI GRUPE LJUDI

Postoji nekoliko naziva za ove krupne/visoke/moćne ljude:

1. *Nefilimi* (BDB 658) – Postanje 6:4; Brojevi 13:33
2. *Refajci* (BDB 952 ili BDB 952 II) – Postanje 14:5; Ponovljeni zakoni 2:11,20; 3:11,13; Isus Navin 12:4; 13:12; Druga o Samuilu 21:16,18,20,22; Prvi letopisi 20:4,6,8
3. *Zamzumci* (BDB 273), *Zuzejci* (BDB 265) – Postanje 14:5; Ponovljeni zakoni 2:20

4. *Emijci* (BDB 34) – Postanje 14:5; Ponovljeni zakoni 2:10-11
 5. *Anakovci* (Anakovi sinovi, BDB 778 I) – Brojevi 13:33; Ponovljeni zakoni 1:28; 2:10-11,21; 9:2; Isus Navin 11:21-22; 14:12,15

▣ „U to vreme, a i kasnije, na zemlji su živeli” Oni koji veruju da su anđeli spavali s ljudskim ženama koriste drugu polovinu 4. stiha da dokažu da su tako nastali divovi. Drugi ovu drugu polovinu 4. stiha koriste kako bi pokazali da su divovi u to vreme već bili na zemlji.

U međuzavetnoj apokaliptičnoj knjizi po imenu *Prva Enohova* piše da su ti divovi nastali ukrštanjem anđela i ljudi i da je zbog tog mešanja različitih vrsta stvorenja Bog poslao Potop. U Prvoj Enohovojoj stoji i da su od divova koji su u Potopu ostali bez svojih fizičkih tela nastali demoni koji žele da zaposednu ljudska tela iz svojih sebičnih razloga.

▣

NASB, NKJV „moćni ljudi”

NRSV, NJB „junaci”

TEV „veliki junaci”

Ovo je hebrejska reč *gibbor* (BDB 150), koja označava posebno moćnu osobu, životinju ili stvar. Upotrebljena je za (1) Nimroda u Postanju 10:8-9, (2) za silnike u Psalmu 52:1 i Jezekilju 32:27, (3) i za anđele u Psalmu 103:20 (i u Himnama zahvalnosti 8:11 i 20:34 među svicima s Mrtvog mora).

▣

NASB, NKJV

NJB, NIV „poznati ljudi”

NRSV „poznati ratnici”

TEV „slavni ljudi”

Prva navedena mogućnost može se naći u većini savremenih engleskih prevoda i u *Septuaginti*. Ipak, tu doslovno piše „ljudi Imena” (BDB 1027). Zbog toga su nastale tri teorije:

- (1) da se to odnosi na pobožnu Sitovu lozu koja se klanjala Jahveu (što je Božije ime), vidite kod Džejmsa Votsa (J. Wash Watts)
- (2) da se odnosi na Nefilime kao moćne potomke nastale ukrštanjem anđela i ljudi (tj. na divove, vidite engleski prevod *TEV*)
- (3) da se odnosi na careve bezbožne Kainove loze koji su bili silnici (vidite engleski prevod *NRSV*); oni su se ženili mnogim ženama (carsko mnogoženstvo, vidite engleski prevod *NJB*)

Ovo je veoma kratak i dvosmislen odlomak. Njegov glavni smisao se tiče neprestane i sve veće izopačenosti Božije tvorevine, što priprema pozornicu za Božiju žestoku kaznu. Ipak, izopačenost se nastavila čak i kod Noja i njegove porodice.

POSTANJE 6:5-8 (SSP)

⁵Videći koliko je velika čovekova izopačenost na zemlji i da su sve čovekove misli [sve namere u mislima njegovog srca, *NASB*] stalno okrenute samo zlu, ⁶GOSPOD zažali što je načinio čoveka na zemlji i ražalosti se [u svom srcu, *NASB*]. ⁷Zato reče: »Izbrisaću sa lica zemlje ljudski rod koji sam stvorio – zatrcu ljude i životinje, stvorenja koja se kreću uz tlo i ptice – jer sam zažalio što sam ih stvorio.« ⁸Ali Noje nađe milost u GOSPODNJIM očima.

6:5 „Videći koliko je velika čovekova izopačenost na zemlji ... GOSPOD” Ovaj deo Biblije naglašava napredak zla u čovekovom srcu (*BDB 906, KB 1157, IMPERFEKAT kala*, vidite: Postanje 6:11-12,13b i 8:21; Psalam 14:3; 51:5), što je u neposrednoj suprotnosti s dobrotom tvorevine u Postanju 1:31.

▣ **„i da su sve čovekove misli [sve namere u mislima njegovog srca, NASB] stalno okrenute samo zlu”** Ova posledica Adamovog i Evinog pada dosegla je svetske razmere. Svi ljudi, sem njih osmoro, beznadežno su bili pod uticajem zla. Danonoćno su mislili o zlu!

Pojam „zle namere” (*jcr, BDB 428*) postao je središte rabinskog shvatanja čovekove moralne prirode. Oni smatraju da čovek sprovodi jednu od dve namere (dobru ili zlu). Ljudski rod je prikazan ovom poznatom izrekom: U srcu svakog čoveka su crni i beli pas – kog više hraniš, taj će biti veći (parafraza). Ovaj stav o ljudskom rodu nalazi uporište u Postanju 4:7. Kad govore o poreklu zla u svetu jevrejski teolozi ne naglašavaju Postanje 3, nego Postanje 6. Deca nisu zla kad se rode, jer moralna odgovornost nastaje jedino sticanjem spoznaje (*bar micva, bat micva*). Zlo se sastoji od izborâ!

6:6 „GOSPOD zažali ... i ražalosti se [u svom srcu, NASB]” Ovo su čovekoliki opisi. Prvi znači „GOSPOD teško uzdahnu” (*BDB 636, KB 688, IMPERFEKAT nifala*), a drugi „GOSPOD se ražalosti u svom srcu” (*BDB 780, KB 864, IMPERFEKAT hitpaela*). U pitanju su snažne hebrejske fraze (vidite: 34:7, 45:5, Prva o Samuilu 2:33, 20:34, Druga o Samuilu 19:2; Psalam 78:40, Isaija 54:6). U Bibliji na mnogo mesta piše da je Bog zažalio ili da se pokajao (vidite: Postanje 6:6-7, Izlazak 32:14, Prva o Samuilu 15:11; Druga o Samuilu 24:16, Jeremija 18:7,8; 26:13,19; Jona 3:10). Ipak, u drugim odlomcima piše da se Bog nikad ne kaje i ne predomišlja (vidite: Brojevi 23:19, Prva o Samuilu 15:29, Jeremija 4:28, Psalam 132:11). Ovakva napetost nastaje kad god koristimo ljudske reči da opišemo Boga. Bog nije čovek, ali jedine reči kojima možemo da opišemo Boga i njegova osećanja su upravo ljudske reči. Treba se držati tvrdnje da Bog nije nepostojan. On je postojan i strpljiv u sprovođenju svog nauma da otkupi ljudski rod, ali čovekovo pokajanje od greha često određuje šta će Bog učiniti u određenim okolnostima (vidite: Psalam 106:45, Knjiga proroka Jone).

Teološki gledano, Bog je taj koji se ovde promenio, a ne ljudski rod. Bog je izabrao da radi s grešnim ljudskim rodom. Njegov cilj je isti – on želi pravedne ljude koji odražavaju njegovu narav. To može biti postignuto jedino novim srcem, novim savezom (vidite: Jeremija 31:31-34; Jezekilj 36:26-38). Bog bira milost radije nego sud!

6:7 „Izbrisaću sa lica zemlje ljudski rod koji sam stvorio” Reč „izbrisati” znači „sprati” (*BDB 562, KB 567, IMPERFEKAT kala*, tj. Potop). I životinje su stradale zbog greha ljudskog roda (vidite: Rimljanima 8:19-22). Ribe nisu bile zahvaćene ovom kaznom. Ova kazna nije bila uzrokovana hirovitim postupcima bogova, kao što je to u mesopotamijskim tekstovima, nego moralnim zlom ljudskog roda. To zlo je opstalo čak i u porodici pravednog Noja (vidite 8:21-22), ali Božija milost je izabrala da pokrije neprekidno zlo ljudskog roda sve do Hristovog dolaska (vidite: Galaćanima 3).

6:8 „u GOSPODNJIM očima” Ovo je još jedan čovekoliki opis Boga. Bog nema oči, on je Duh. U pitanju je metafora za Božije sveznanje.

POSTANJE 6:9-10 (SSP)

⁹Ovo je povest o Noju: Noje je bio čovek pravedan, besprekoran među ljudima svoga naraštaja, i živeo je čineći ono što je po Božijoj volji [Noje je hodao sa Bogom, NASB]. ¹⁰Imao je tri sina: Sima, Hama i Jafeta.

6:9 „Noje je bio čovek pravedan, besprekoran među ljudima svoga naraštaja” Ove dve reči koje opisuju Noja veoma su značajne. Prva znači da se Noje povinovao merilima nastalim iz njegovog

shvatanja Božije volje. Druga (BDB 1070) znači da je svim srcem bio okrenut GOSPODU (npr. 17:1; Psalam 18:23). Druga reč je kasnije upotrebljena za besprekorne žrtve. Ove dve reči ne podrazumevaju da je Noje bio bezgrešan, što se vidi iz stiha 9:21.

POSEBNA TEMA – PRAVEDNOST

Pravednost je toliko važna tema da bi svaki proučavalac Biblije trebalo lično da je prouči veoma detaljno.

Božija narav je u Starom zavetu opisana kao „pravična” ili „pravedna” (BDB 843). Ovaj mesopotamijski izraz potiče od rečne trske koja je korišćena kao građevinska alatka za proveravanje vodoravnosti zidova i ograda. Bog je izabrao da se ova reč koristi kao metaforičan opis njegove prirode. On je prava ivica (ravnomer) za proveravanje svega. Ovaj pojam potvrđuje Božiju pravednost i njegovo pravo da sudi.

Čovek je stvoren na sliku Božiju (vidite: Postanje 1:26-27; 5:1,3; 9:6). Ljudski rod je stvoren za zajedništvo s Bogom. Čitava tvorevina je pozornica na kojoj se odvija odnos između Boga i ljudi. Bog je želeo da ga njegova najuzvišenija tvorevina – čovek – poznaje, voli, da mu služi i da mu bude slična! Čovekova odanost je stavljena na proveru (vidite: Postanje 3), ali prvi ljudski par je pao na toj proveri i zbog toga je odnos između Boga i ljudskog roda narušen (vidite: Postanje 3; Rimljanima 5:12-21).

Bog je obećao da će popraviti i obnoviti to zajedništvo (vidite: Postanje 3:15). To je učinio svojom voljom i kroz svoga Sina. Ljudi nisu u stanju da poprave svoj prekršaj (vidite: Rimljanima 1:18-3:20).

Nakon pada, Božiji prvi korak ka obnovi bio je savez zasnovan na njegovom pozivu i na čovekovom pokajničkom, vernom i poslušnom odazivu. Ljudi su zbog pada nesposobni za ispravna dela (vidite: Rimljanima 3:21-31; Galaćanima 3). Sam Bog je morao da preuzme potrebne korake i obnovi ljude koji su kršitelji saveza. To je učinio na sledeće načine:

- A. proglasio je grešne ljude pravednima kroz Hristovo delo (sudska pravednost)
- B. besplatno je dao ljudima pravednost kroz Hristovo delo (pripisana pravednost)
- C. dao je Duha da živi u ljudima i u njima proizvodi pravednost (etička pravednost)
- D. obnovio je zajedništvo iz Edenskog vrta tako što je Hrist obnovio sliku Božiju (vidite: Postanje 1:26-27) u vernicima (pravednost u međuodnosima).

Ali Bog očekuje da se čovek odazove putem sklapanja saveza. Bog proglašava i besplatno daje, on se postarao, ali ljudi moraju da se odazovu i da nastave da se odazivaju

- A. pokajanjem
- B. verom
- C. poslušnim načinom života
- D. istrajnošću

Dakle, pravednost nastaje zavetnim, dvostranim delovanjem Boga i njegovog najuzvišenijeg stvorenja. Zasnovana je na Božijoj naravi, na Hristovim delima i omogućuje je Sveti Duh, kome svaka osoba mora lično i neprestano da se odaziva na pravi način. Ovaj pojam se zove „opravdanje verom”. On je otkriven u evanđeljima, ali ne na ovaj način. Najpodrobnije ga je definisao Pavle, koji je grčku reč „pravednost” upotrebio u njenim raznim oblicima preko sto puta.

Pošto je Pavle bio školovani rabin, on je reč *dikeosíni* upotrebljavao u hebrejskom smislu, poput reči *cdk* u *Septuaginti*, a ne kao u grčkoj književnosti. Ova reč je u grčkim spisima označavala nekoga ko je bio ispravan po merilima nekog božanstva ili društva. Značenje ove reči je u hebrejskom uvek vezano za savez. Jahve je pravičan, etičan, moralan Bog koji želi da njegov narod odražava njegovu narav. Otkupljeni ljudski rod postaje nova tvorevina, što se ispoljava novim, pobožnim načinom života (pobožnost je u središtu rimokatoličkog shvatanja opravdanja). Pošto je

uređenje Izraela bila bogovladavina (tj. *teokratija*), nije postojala jasna razlika između svetovnog (društvenih merila) i svetog (Božije volje). Ova razlika se vidi u prevodu te hebrejske i grčke reči: „pravda” (vezano za društvo) i „pravednost” (vezano za religiju).

Evandjelje (radosna vest) o Isusu glasi da je palo čovečanstvo vraćeno u zajedništvo s Bogom. Pavlov paradoks je da Bog proglašava krivce nedužnima kroz Hrista. To je postignuto kroz Očevu ljubav, milosrđe i milost, kroz Sinov život, smrt i vaskrsenje i kroz Duha, koji osvedočava i privlači evandjelju. Opravdanje je Božije besplatno delo, ali ono mora proizvesti pobožnost (Avgustinov stav, u kom se ogledaju i naglasak reformatora da je evandjelje besplatno i rimokatolički naglasak promenjenog života ljubavi i vernosti). Reformatori su smatrali da fraza „Božija pravednost” sadrži GENITIV koji vrši službu OBJEKTA (da je u pitanju čin kojim grešni ljudski rod postaje prihvatljiv Bogu – osveštanje kao promena položaja), dok su rimokatolici smatrali da taj GENITIV vrši službu SUBJEKTA, da je u pitanju proces kojim čovek postaje sličniji Bogu (postepeno iskustveno osveštavanje). U stvari, u pitanju su oba!

Smatram da je cela Biblija, od Postanja 4 do Otkrivenja 20, zapis o tome kako Bog obnavlja zajedništvo iz Edena. Biblija počinje zajedništvom Boga i ljudi u zemljaskom okruženju (vidite: Postanje 1-2), a tako se i završava (vidite: Otkrivenje 21-22). Božija slika i svrha će biti obnovljene!

Evo nekih novozavetnih odlomaka koji podupiru ovu raspravu i prikazuju spomenuti skup grčkih reči:

- A. Bog je pravedan (često povezano s Bogom kao sudijom)
 1. Rimljanima 3:26
 2. Druga Solunjanima 1:5-6
 3. Druga Timoteju 4:8
 4. Otkrivenje 16:5
- B. Isus je pravedan
 1. Dela 3:14; 7:52; 22:14 (zvanje Pomazanika)
 2. Matej 27:19
 3. Prva Jovanova 2:1,29; 3:7
- C. Pravednost je Božija volja za tvorevinu
 1. Levitska 19:2
 2. Matej 5:48 (vidite: 5:17-20)
- D. Božija sredstva za pužanje i stvaranje pravednosti
 1. Rimljanima 3:21-31
 2. Rimljanima 4
 3. Rimljanima 5:6-11
 4. Galaćanima 3:6-14
 5. Bog daje pravednost
 - a. Rimljanima 3:24; 6:23
 - b. Prva Korinćanima 1:30
 - c. Efescima 2:8-9
 6. Pravednost se prima verom
 - a. Rimljanima 1:17; 3:22,26; 4:3,5,13; 9:30; 10:4,6,10
 - b. Prva Korinćanima 5:21
 7. Kroz Hristova dela
 - a. Rimljanima 5:21-31
 - b. Druga Korinćanima 5:21
 - c. Filipljanima 2:6-11

E. Božija volja je da njegovi sledbenici budu pravedni

1. Matej 5:3-48; 7:24-27
2. Rimljanima 2:13; 5:1-5; 6:1-23
3. Druga Korinćanima 6:14
4. Prva Timoteju 6:11
5. Druga Timoteju 2:22; 3:16
6. Prva Jovanova 3:7
7. Prva Petrova 2:24

F. Bog će pravednošću suditi svetu

1. Dela 17:31
2. Druga Timoteju 4:8

Pravednost je Božija osobina, besplatno data grešnom ljudskom rodu kroz Hrista. Ona je:

- A. Božiji proglas
- B. Božiji dar
- C. Hristovo delo

Ali istovremeno je u pitanju proces u kom postajemo pravedni i kog treba čvrsto da se držimo. On će doći do vrhunca prilikom Hristovog drugog dolaska. Zajedništvo s Bogom je obnovljeno u trenutku spasenja, ali napreduje tokom života dok ne postane susret licem u lice u trenutku smrti ili Hristovog povratka.

Evo jednog dobrog citata iz rečnika *Dictionary of Paul and His Letters*²¹³, izdavač IVP:

„Kalvin je, više nego Luter, naglašavao da su i odnosi uključeni u pojam Božije pravednosti. Izgleda da je Luter smatrao da Božija pravednost obuhvata i proglašenje nečužnosti. Kalvin naglašava veličanstveno prenošenje Božije pravednosti na nas” (str. 834).

Smatram da odnos vernika s Bogom ima tri strane:

- A. evanđelje je osoba (naglasak istočne crkve i Kalvinov naglasak)
- B. evanđelje je istina (Avgustinov i Luterov naglasak)
- C. evanđelje je promenjen život (rimokatolički naglasak)

Sve tri strane su istinite i moraju biti objedinjene da bi postojalo zdravo, snažno, biblijsko hrišćanstvo. Ako se jedna od njih preneglasi ili zanemari, nastaju problemi.

Moramo poželeti dobrodošlicu Hristu!

Moramo verovati u evanđelje!

Moramo stremiti hristolikosti!

▣ „Noje ... je hodao s Bogom” Ova fraza (*BDB 229, KB 246, PERFEKAT hitpaela*) je veoma slična frazi u 5:21-24 (*IMPERFEKAT hitpaela*), koja je upotrebljena za Enoha.

POSTANJE 6:11-12 (SSP)

¹¹A zemlja se pred Bogom iskvarila i bila puna nasilja. ¹²Bog vide kako se zemlja iskvarila, jer su se svi ljudi na zemlji iskvarili...

213 Rečnik o Pavlu i njegovim poslanicama, prim. prev.

6:11-12 Božija volja je bila da čovek i životinje ispune zemlju, ali greh je ispunio (*BDB* 569, *KB* 583, *IMPERFEKAT nifala*) zemlju nasiljem i zlom (vidite: stih 13, Psalam 14:1-3; Rimljanima 3:10-18). „Veoma dobro” iz Postanja 1:31 više nije prikladan opis. Ovo nije svet kakav je Bog naumio!

POSTANJE 6:13-22 (SSP)

¹³pa reče Noju: »Odlučio sam da bude kraj svim ljudima, jer se zemlja zbog njih ispunila nasiljem. Evo, unišću ih zajedno sa zemljom. ¹⁴Zato sagradi sebi lađu od goferovog drveta i u njoj pregrade, a spolja i iznutra je oblepi smolom. ¹⁵Ovako je sagradi: neka bude tri stotine lakata duga, pedeset lakata široka i trideset lakata visoka²¹⁴. ¹⁶Stavi krov na lađu tako da ostaviš otvor [prozor, *NASB*] jedan lakat²¹⁵ ispod vrha. Vrata namesti na jednom boku lađe i napravi donji, srednji i gornji sprat. ¹⁷Pustiću vode potopa na zemlju da zatru svako stvorenje pod nebom koje u sebi ima dah života – sve na zemlji će izginuti. ¹⁸Ali s tobom ću sklopiti [svoj, *NASB*] savez. Ući ćeš u lađu, ti, tvoji sinovi, tvoja žena i žene tvojih sinova. ¹⁹A od svih živih stvorenja uvedi u lađu po dvoje, mužjaka i ženku, da s tobom prežive. ²⁰Od svake vrste ptica, od svake vrste životinja i od svake vrste stvorenja koja se kreću po tlu neka po dvoje uđu kod tebe, da prežive. ²¹Uzmi sve vrste hrane koja će se jesti i uskladišti je na lađi, da bude za jelo tebi i njima.« ²²I Noje učini sve onako kako mu je Bog zapovedio.

6:14 „sagradi sebi lađu” Ovaj GLAGOL (*BDB* 793 I, *KB* 889) je IMPERATIV *kala*. Reč za „lađu” možda je pozajmljena egipatska reč koja znači „kovčeg” ili „sanduk” (*BDB* 1061). Ova reč je u Bibliji upotrebljena jedino još za korpu u koju je bio stavljen Mojsije (vidite: Izlazak 2:3,4).

▣ „od goferovog drveta” Nismo sigurni koji je koren ove reči (*BDB* 781 i 172). Evo nekih tumačenja: (1) u *Septuaginti* stoji „čtvrtao drvo”, (2) u *Vulgati* „glatko drvo”, a (3) većina komentatora veruje da se ova reč odnosi na određenu vrstu drveta, najverovatnije na čempres (*NRSV, REB*), jer je većina brodova na Starom bliskom istoku bila pravljen od tog drveta i premazivana smolom.

▣ „i u njoj pregrade” One su verovatno služile za razdvajanje životinja i kao dodatno ojačanje lađe (koja je imala tri nivoa).

6:15 „lakat” U Bibliji se spominju dve vrste lakta (*BDB* 52). Običan lakat je razdaljina između najdužeg prsta i lakta prosečnog čoveka, obično oko 45 centimetara (vidite: Ponovljeni zakoni 3:11, Drugi letopisi 2:3). Postoji i duži lakat (carski lakat), koji je korišćen u izgradnji (npr. Solomonovog hrama), a često je korišćen u Egiptu i Palestini, i povremeno u Vavilonu. Bio je dugačak 53 centimetra (vidite: Jezekilj 40:5 i 43:13). Veličina lađe verovatno je bila oko 135 metara sa 22,5 metra sa 13,5 metara. To je otprilike upola manje od broda *Queen Elizabeth II*²¹⁶. Pretpostavlja se da je lađa bila četvrtasta, ali moguće je da je imala iskošene stranice da se umanje sila koju talasi vrše na trup.

Drevni narodi su koristili delove ljudskog tela kao meru. Narodi sa Starog bliskog istoka koristili su sledeće mere:

- a. raspon raširenih ruku
- b. dužinu od lakta do srednjeg prsta (lakat)
- c. raspon između ispruženog palca i malog prsta (pedalj)
- d. širinu sva četiri spojena prsta (dlan)

214 *tri stotine ... visoka* 135 metara duga, 22,5 metara široka i 13,5 metara visoka (iz SSP).

215 *jedan lakat* 45 centimetara (iz SSP).

216 Kraljica Elizabeta II, prim. prev.

Lakat (*BDB 52, KB 61*) nije bio potpuno ustaljen, ali je postojao u dve osnovne dužine:

- a. običan muški lakat, od lakta do srednjeg prsta (oko 45 centimetara, vidite: Ponovljeni zakoni 3:11)
- b. carski lakat je bio nešto duži (dug oko 53 centimetra, vidite: Drugi letopisi 3:3; Jezekilj 40:5 i 43:13)

6:16 „Stavi krov na lađu tako da ostaviš otvor [prozor, NASB]” Ovo nije ista reč koja je upotrebljena za prozor u Postanju 8:6. Mnogi pretpostavljaju da se ovo odnosi na sistem za osvetljenje i provetravanje koji je bio uvrh i uokolo lađe, tik ispod krova.

6:17 „potop” Neki pretpostavljaju da je ova reč (*BDB 550*) povezana s asirskom rečju koja znači „uništiti”.

Da li je potop iz Nojevog vremena zahvatio ceo svet ili samo Stari bliski istok? Reč „Zemlja” (*erec*) se često prevodi kao „zemlja”, u lokalnom smislu (vidite: Postanje 41:57). Ako se ljudi tada još nisu proširili u sve delove sveta, a to se sigurno podrazumeva kod Vavilonske kule u 10. i 11. poglavlju, onda je lokalni potop mogao biti dovoljan. Najbolja knjiga koju sam čitao o razumnim dokazima za lokalni potop je knjiga Bernarda Rama (Bernard Ramm) *The Christian View of Science and Scripture*²¹⁷.

▣ **„dah života”** Ovo je hebrejska reč *ruah*. Može da se upotrebi da označi vetar, život, dah ili duha. I za ljude i za životinje piše da imaju *nefeš*, ali samo ljudi su stvoreni na Božiju sliku (vidite 1:26-27) i stoga su posebna stvorenja (vidite 2:7). U ovom odlomku umrlo je sve što diše (vidite 7:22, i životinje i ljudi)!

6:18

NASB, NKJV,

NRSV

„ću uspostaviti”

TEV

„ću načiniti”

NET

„ću potvrditi”

Osnovno značenje ovog GLAGOLA (*BDB 877, KB 1086, PERFEKAT hifila*) jeste „ustati” ili „uspraviti se”. Glagol „uspostaviti” ili „potvrditi” upotrebljen je u *hifilu* (vidite: 6:18; 9:9,11,17; 17:7,19,21; Izlazak 6:4; Jezekilj 16:62).

Nismo sigurni na koje obećanje ili savez se ovo odnosi. Možda je u pitanju najava saveza iz Postanja 9:9,11,17. Ključno je to što će sam Bog potvrditi i ispuniti svoja obećanja palom, buntovnom ljudskom rodu. Božiji večni naumi za zajedništvo s ljudima opstaju uprkos ljudskoj izoopačenosti.

▣ **„Ali s tobom ću sklopiti [svoj, NASB] savez”** Ovo je prva upotreba reči *berit* (*BDB 136*). On je objašnjen i potpunije obrazložen u Postanju 9:8-17. Savez je najvažniji okvir za shvatanje starozavetnog i novozavetnog zajedništva između Boga i ljudskog roda. Odgovornosti, obaveze i obećanja postoje s obe strane. To postavlja pozornicu za razumevanje ove dijalektičke napetosti: savez je bezuslovan s Božije strane, a ipak je uslovljen čovekovim odazivom u svakom pokolenju. Vidite Posebnu temu odmah ispod.

POSEBNA TEMA – SAVEZ

Starozavetnu reč *berit* (*BDB 136*), savez, nije lako definisati. Ne postoji srodan hebrejski GLAGOL. Svi pokušaji da se izvede etimološka definicija pokazali su se neubedljivima. Ipak, očigledan ključni značaj ovog pojma primorao je stručnjake da istraže upotrebu ove reči i pokušaju da odrede njeno značenje.

217 Hrišćanski pogled na nauku i Bibliju, prim. prev.

Savez je sredstvo pomoću kog jedini pravi Bog radi s ljudima koje je stvorio. Pojam saveza, zaveta ili sporazuma je ključ za razumevanje biblijskog otkrivenja. Napetost između Božije svesti i čovekove slobodne volje se jasno vidi u pojmu saveza. Neki savezi su zasnovani isključivo na Božijoj naravi i delima:

1. stvaranje (vidite: Postanje 1-2)
2. pozivanje Avraama (vidite: Postanje 12)
3. savez sa Avraamom (vidite: Postanje 15)
4. očuvanje Noja i obećanja Noju (vidite: Postanje 6-9)

Ipak, sama priroda saveza zahteva odaziv:

1. Adam je morao verom da poslušava Boga i da ne jede s drveta koje je nasred vrta
2. Avraam je morao verom da ostavi svoju porodicu, da krene za Bogom i da veruje da će u budućnosti imati potomstvo
3. Noje je morao verom da gradi veliku lađu daleko od vode i da skuplja životinje
4. Mojsije je verom izveo Izraelce iz Egipta do gore Sinaj i primio uputstva za verski i društveni život, zajedno s blagoslovima i prokletstvima (vidite: Ponovljeni zakoni 27-28)

Ova ista napetost po pitanju Božijeg odnosa s ljudskim rodom postoji i kod novog saveza. Ona se može jasno videti poređenjem Jezekilja 18 i Jezekilja 36:27-37 (Jahveovo delo). Da li se savez zasniva na Božijim milostivim delima ili zahteva ljudski odaziv? To je goruće pitanje i kod starog i kod novog saveza. Oba imaju iste ciljeve: (1) obnovu zajedništva s Jahveom koje je izgubljeno u Postanju 3 i (2) uspostavljanje pravednog naroda koji odražava Božiju narav. Novi savez iz Jeremije 31:31-34 rešava ovu napetost uklanjajući ljudska dela kao sredstvo za pribavljanje prihvaćenosti. Božiji zakon postaje unutrašnja želja umesto spoljašnjeg zakonika. Cilj pobožnog, pravednog naroda ostaje isti, ali se menja način. Pali ljudski rod se pokazao nepodobnim za odražavanje Božije slike. Problem nije bio u Božijem savezu, nego u ljudskoj grešnosti i slabosti (vidite: Rimljanima 7 i Galacanima 3).

Ova napetost, koja u Starom zavetu postoji i kod uslovnih i kod безусловnih saveza, ostaje prisutna i u Novom zavetu. Spasenje je potpuno besplatno u dovršenom delu Isusa Hrista, ali zahteva pokajanje i veru (i prvobitno i redovno). Ono je i zakonsko proglašenje i poziv na hristolikost, i obaveštajni iskaz o prihvatanju i iskaz koji zapoveda svetost! Vernici nisu spaseni na osnovu svojih dela, nego za poslušnost (vidite: Efescima 2:8-10). Pobožan život postaje dokaz spasenja, a ne sredstvo spasenja. Ipak, večni život ima vidljive odlike! Ova napetost se jasno vidi u Poslanici Jevrejima.

▣ „Ući ćeš u lađu, ti, tvoji sinovi, tvoja žena i žene tvojih sinova” Nojeva besprekornost se proširila i na njegovu porodicu (vidite: Prva Korinćanima 7:14).

6:19 „uvedi u lađu” To možda znači da su životinje (bilo lokalne, bilo iz celog sveta) došle Noju, ali da ih je Noje uveo u lađu. Verovatno je to počeo da radi pre poslednje sedmice. Kako su životinje zajedno živele i jele na lađi ostaje tajna, ali ni prirodni ni natprirodni odgovori nisu isključeni.

6:21 Na lađi je bilo hrane za Noja i za životinje (*BDB 542, KB 534, IMPERATIV kala*), ali pojednosti nisu zabeležene. Ovaj izveštaj je pre svega teološki i nema za cilj da pruži iscrpne podatke.

6:22 „I Noje učini sve onako kako mu je Bog zapovedio” Nojeva poslušnost Bogu je ovde ključna tema (vidite: 7:5,9,16), a to i jeste prikladan odaziv Bogu. Ipak, Adam i Eva i ostatak ljudskog roda nisu učinili isto (npr. 6:5,11-13).

POSTANJE 7

PODELA NA PASUSE U SAVREMENIM ENGLESKIM PREVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Potop	Veliki potop	Veliki potop	Potop	Pripreme za potop
		(6:5-8:22)		(6:13-7:16)
7:1-5	7:1-12	7:1-5	7:1-5	7:1-5
7:6-12		7:6-10	7:6-10	7:6
				7:7-10
		7:11-16	7:11-16	7:11-12
7:13-16	7:13-16			7:13-16a
				7:16b
				Potop
7:17-24	7:17-24	7:17-24	7:17-24	7:17-24

TREĆI KRUG ČITANJA (vidite str. xvi-xvii)

PRATITE NAMERU BOGONADAHNUTOG PISCA NA NIVOU PASUSA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Pročitajte celo poglavlje odjednom. Prepoznajte njegove teme. Uporedite svoju podelu po temama s podelama u pet prevoda u tabeli koja je iznad. Podela na pasuse nije bogonadahnuti, ali je ključ za praćenje piščeve namere, a to je srž tumačenja. Svaki pasus ima samo jednu jedinu temu.

1. Prvi pasus
2. Drugi pasus
3. Treći pasus
4. Itd.

PROUČAVANJE REČI I IZRAZA

POSTANJE 7:1-5 (SSP)

¹GOSPOD reče Noju: »Uđi u lađu, ti i sva tvoja porodica, jer sam video da si jedino ti preda mnogom pravedan u ovom naraštaju. ²Uzmi sa sobom sedam parova – mužjaka i ženku – od svake čiste životinje, jedan par – mužjaka i ženku – od svake nečiste životinje ³i sedam parova –

mužjaka i ženku – od svake ptice, da im se potomstvo sačuva na zemlji. ⁴Jer, za sedam dana pustiću na zemlju kišu da pada četrdeset dana i četrdeset noći i izbrisaću sa lica zemlje svako živo stvorenje koje sam načinio.« ⁵I Noje učini sve što mu je GOSPOD zapovedio.

7:1 „GOSPOD reče Noju” Ovde je upotrebljeno Božije zavetno ime, Jahve, ali u 16. stihu je nazvan *elohim*. Izgleda da se rabinsko učenje po kom se ove reči odnose na Boga kao spasitelja (Jahve) i stvoritelja (*elohim*) uklapa u njihovu upotrebu u Petoknjžju. Videite: Posebna tema – Božija imena, kod stiha 2:4.

▣ **„Uđi u lađu”** Ovaj GLAGOL (*BDB 92, KB 112*) je IMPERATIV *kala*.

▣ **„jer sam video da si jedino ti preda mnogom pravedan u ovom naraštaju”** Reč „pravedan” ovde je upotrebljena u istom smislu kao reč „besprekoran” kod Jova (vidite: Postanje 6:9). Ona ne podrazumeva bezgrešnost, nego znači da je živio u skladu sa svojim znanjem o Bogu, znanjem koje je poticalo od ličnog shvatanja ili koje je bilo prisutno u njegovoj kulturi. Zapazite da je Nojeva pravednost imala uticaja na njegovu porodicu. Ovo je biblijska istina. To ne znači da neko može biti ispravan pred Bogom zbog zasluge druge osobe, ali znači da duhovni blagoslovi teku od onih koji poznaju Boga ka onima s kojima su povezani i s kojima su bliski (uporedite: Ponovljeni zakoni 5:9-10; 7:9 i Prva Korinćanima 7:14).

7:2 „sedam parova – mužjaka i ženku – od svake čiste životinje” Zapazite naglašenu razliku između čistog i nečistog u ovom odlomku koji je vezan za žrtveni sistem pre Mojsija (vidite: Levitska 1–7). Ovde ništa nije rečeno o merilima za određivanje čistih životinja, niti o njihovoj svrsi. Očigledno je da je Mojsije razvio ovu razliku kasnije, u Levitskoj (vidite: Levitska 11), vezano za zakone o hrani i za žrtveni sistem. Mnogo se raspravlja o sedam parova (vidite engleske prevode *NRSV, NJB, JPSOA*). Da li se to odnosi na sedam životinja ili sedam parova životinja?

7:4 „za sedam dana pustiću na zemlju kišu” Raši kaže da je toliko trajalo oplakivanje pravednog Matusale koji je upravo umro. Rabini su verovali da Bog nije poslao Potop dok Matusala nije umro.

Sedmodnevna nedelja je toliko drevna da joj se ne zna za izvor. Mesec i godina se mogu povezati s mesečevim menama i smenama godišnjih doba, ali sedmica ne. Za verne, ovaj obrazac je uspostavljen još u Postanju 1.

▣ **„četrdeset dana i četrdeset noći”** Reč „četrdeset” se često upotrebljava u Bibliji (pogledajte u nekoj biblijskoj konkordanci). Ponekad je treba shvatiti doslovno, a ponekad označava dugo, ali neodređeno vremensko razdoblje (duže od mesečevog ciklusa, koji traje dvadeset osam i po dana, ali kraće od jednog godišnjeg doba). U nekim mesopotamijskim tekstovima stoji da je Potop trajao sedam dana.

POSTANJE 7:6-12 (SSP)

⁶Noje je imao šest stotina godina kada su vode potopa došle na zemlju. ⁷I Noje uđe u lađu sa svojim sinovima, svojom ženom i ženama svojih sinova, da se spase od vodâ potopa. ⁸Od čistih i nečistih životinja, od ptica i od svih stvorenja koja gmižu po tlu, ⁹uđoše kod Noja u lađu dve po dve – mužjak i ženka – kao što mu je Bog zapovedio. ¹⁰Sedam dana posle toga, vode potopa dođoše na zemlju. ¹¹Šeststote godine Nojevog života, sedamnaestoga dana drugoga meseca, provališe svi izvori velikog bezdana i otvoriše se nebeske ustave. ¹²Kiša je padala na zemlju četrdeset dana i četrdeset noći.

7:11 „provališe svi izvori velikog bezdana i otvoriše se nebeske ustave” Datum je veoma jasno određen u ovom stihu (što znači da je u pitanju istorijski događaj). Upotrebljeni glagoli opisuju fizičko razaranje koje se dogodilo na zemlji (dva glagola u PERFEKTU *nifala*, BDB 131, KB 149 i BDB 834, KB 986). Razmere uništenja mogu se videti u 18. i 19. stihu hebrejskog teksta. Mnoge fizičke odlike zemlje su se izmenile, pogotovo na Bliskom istoku. Voda je došla iz dva izvora: (1) iz izvora bezdana (2) i kroz nebeske ustave (tj. prozore, vidite: Psalam 78, od 23. stiha, i Malahija 3:10). Ovo je očigledan preokret Božijih dela iz Postanja 1. Ponovo je zavlдалo vodeno rastrojstvo.

POSTANJE 7:13-16 (SSP)

¹³Tog istog dana Noje i njegovi sinovi Sim, Ham i Jafet, njegova žena i žene njegova tri sina udoše u lađu, ¹⁴a s njima i sve vrste divljih životinja, sve vrste stoke, sve vrste stvorenja koja gmižu po tlu i sve vrste krilatih stvorenja i ptica. ¹⁵Po dvoje od svih živih stvorenja udoše kod Noja u lađu – ¹⁶uđoše mužjak i ženka od svih živih stvorenja, kao što mu je Bog zapovedio. Tada GOSPOD za njim zatvori vrata.

7:14 Ovo uključuje sve skupine kopnenih životinja koje su spomenute u Postanju 1, a isključuje morske životinje.

7:16 „Tada GOSPOD za njim zatvori vrata” Sam Jahve (tj. Bog saveza, Bog spasitelj) zatvorio je ta vrata. Rabini kažu da je to lično učinio da bi sprečio ulazak opakih u lađu. Čak smatraju i da je Bog okružio lađu lavovima i medvedima da bi ljudi ostali podalje. Ja smatram da je lađa bila još jedan čin Jahveove milosti prema ljudskom rodu, jer je tako, čak i tokom kazne, nastavljena mesijanska loza koja će na kraju doneti otkupljenje (vidite: Postanje 3:15).

POSTANJE 7:17-24 (SSP)

¹⁷Potop je četrdeset dana plavio zemlju, a kako su vode rasle, tako poneše lađu i digoše je visoko iznad zemlje. ¹⁸Vode su se dizale i rasle visoko nad zemljom, a lađa je plutala na površini vode. ¹⁹Toliko su se silno vode digle nad zemljom da su prekrile sve najviše planine pod nebom – ²⁰digle su se petnaest lakata²¹⁸ iznad potopljenih planina. ²¹Izginuše sva živa stvorenja: ptice, stoka, divlje životinje, sva stvorenja koja gmižu po tlu i sav ljudski rod. ²²Izginu sve na kopnu što u nozdrvama ima dah [dah duha, NASB] života. ²³Tako je sa lica zemlje izbrisano svako živo stvorenje: ljudi, životinje, stvorenja koja gmižu po tlu i ptice. Ostao je samo Noje i oni koji su s njim bili u lađi. ²⁴A vode su prekrivale zemlju stotinu pedeset dana.

7:19 Jezik ovog stiha nesumnjivo može označavati potop koji je zahvatio ceo svet (vidite: Postanje 8:21, Druga Petrova 3:6). Ali, da li je bilo tako? Reč „zemlja” (*erec*, BDB 75) može da označava i lokalno područje (uporedite s Postanjem 41:57). Možda je u pitanju idiom sličan Luki 2:1 i Kološanima 1:23 (vidite knjigu *Hard Sayings of the Bible*²¹⁹, izdavač IVP, str. 112-114). Što se tiče teologije, razmere Potopa su nevažne. Potopni nanosi nisu ujednačeni čak ni u Mesopotamiji, a kamoli u celom svetu! Poplave su bile veoma česte u Mesopotamiji jer se slivovi dve velike reke spajaju na ušću u more. Dobru raspravu o potopu možete naći u knjizi Bernarda Rama (Bernard Ramm), *The Christian View of Science and Scripture*²²⁰.

218 *petnaest lakata* 6,75 metara (iz SSP)

219 Teški delovi Biblije, prim. prev.

220 Hrišćanski pogled na nauku i Bibliju, prim. prev.

7:22 „Izginu sve na kopnu što u nozdrvama ima dah [dah duha, NASB] života” (vidite beleške kod stiha 1:30). Vodene životinje su bile pošteđene.

PITANJA ZA RAZMATRANJE

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Ova pitanja za razmatranje su data da vam pomognu da razmislite o najvažnijim stavkama ovog dela knjige. Njihov cilj je da vas izazovu na razmišljanje, ali ona nisu sveobuhvatna.

1. Kako razumete frazu „sinovi Božiji” i zašto?
2. Šta mislite, zašto bi anđeli hteli da uzmu ljudske žene?
3. Ko su bili Nefilimi?
4. Kako je Bog mogao da se kaje?
5. Šta znači hodati s Bogom?
6. Zašto ribe nisu kažnjene zajedno s kopnenim životinjama?
7. Šta u odlomku o Noju znači čista i nečista životinja?
8. Šta mislite, da li je Potop zahvatio ceo svet ili je bio lokalni? Zašto?

POSTANJE 8:1-22

PODELA NA PASUSE U SAVREMENIM ENGLESKIM PREVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Povlačenje Potopa	Nojevo izbavljenje	Veliki potop (6:5-8:22)	Kraj Potopa	Povlačenje Potopa
8:1-5	8:1-5	8:1-5	8:1-5	8:1-5
8:6-12	8:6-12	8:6-12	8:6-12	8:6-12
8:13-19	8:13-14	8:13-19	8:13-14	8:13 8:14 Njihovo iskrcavanje
	8:15-19 Božiji savez sa tvorevinom (8:20-9:17)		8:15-19 Noje prinosi žrtve	8:15-19
8:20-22 (22)	8:20-22 (22)	8:20-22 (22)	8:20-22 (22)	8:20-22 (22)

TREĆI KRUG ČITANJA (vidite str. xvi-xvii)

PRATITE NAMERU BOGONADAHNUTOG PISCA NA NIVOU PASUSA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Pročitajte celo poglavlje odjednom. Prepoznajte njegove teme. Uporedite svoju podelu po temama s podelama u pet prevoda u tabeli koja je iznad. Podela na pasuse nije bogonadahnuti, ali je ključ za praćenje piščeve namere, a to je srž tumačenja. Svaki pasus ima samo jednu jedinu temu.

1. Prvi pasus
2. Drugi pasus
3. Treći pasus
4. Itd.

UVIDI IZ KONTEKSTA

- A. Postoji jasna podudarnost između Postanja 1 i Postanja 7, jer je ponovo nastupilo vodeno rasulo.
- B. Postoji jasna podudarnost i između Postanja 1 i Postanja 8, jer je Bog obnovio zemlju, koja je neophodna za život:

1. Uporedite 1:2 sa 8:1
2. Uporedite 1:6-7 sa 8:2
3. Uporedite 1:22,24 sa 8:17
4. Uporedite 1:28 sa 9:1-2

C. Postanje 8:1-19 je preokret Postanja 7:11-24. Nema sumnje da je u pitanju književno uobličavanje.

PROUČAVANJE REČI I IZRAZA

POSTANJE 8:1-5 (SSP)

¹Bog se seti Noja i svih divljih životinja i stoke s njim u lađi, pa učini da vetar zaduva nad zemljom, i vode počese da se povlače. ²Zatvoriše se izvori bezdana i nebeske ustave i kiša prestade da pada sa neba. ³Vode su se stalno povlačile sa zemlje, a posle sto pedeset dana toliko su opale ⁴da se sedamnaestog dana sedmog meseca lađa zaustavila u gorju Ararat. ⁵Vode su stalno opadale do desetog meseca, a prvog dana desetog meseca pokazaše se vrhovi planina.

8:1 „Bog” Ovde je upotrebljena reč *elohim*. Vidite beleške kod Postanja 1:1 ili Posebnu temu kod Postanja 2:4.

▣ „se seti” Ova reč (*BDB 269, KB 269, IMPERFEKAT kala*) ovde znači da će Bog lično nešto učiniti za nekoga (vidite: Postanje 8:1; 9:15; 16; 19:29; 30:22). Bog saveza se sprema da deluje zbog svoje naravi. Noje će biti izvor novog ljudskog roda.

▣ „Noje” Ovo ime (*BDB 629*) možda znači „počinak”, što nije filološka, nego narodska etimologija zasnovana na zvučnosti.

▣ „Bog ... učini da vetar zaduva” Ovaj GLAGOL (*BDB 716, KB 778*) je IMPERFEKAT *hifala*. Bog je upotrebio ubrzana prirodna sredstva da osuši potopne vode (stih 2), kao i u Izlasku (vidite: Izlazak 14:21). Moguće je i da su Božija dela u 8. i 9. poglavlju podudarna s Božijim delima iz 1. poglavlja. Ovo je novi početak za ljudski rod. Ako postoji takva podudarnost, onda je ovaj vetar podudaran rečima „Božiji Duh lebdeo je” iz Postanja 1:2.

▣ „povlačile” Ista ova reč (*BDB 1013, KB 1491, IMPERFEKAT kala*) upotrebljena je za carev gnev u Jestiri 2:1.

8:4 „u gorju Ararat” Za ovo postoje tri objašnjenja: (1) u pitanju je planina na granici između Rusije i Turske, ili (2) planina na severu Mesopotamije, blizu jezera Van, ili (3) se ova reč odnosi na neko planinsko područje (asirska reč *urartu*, *BDB 76*), a ne na određeni planinski vrh (zapazite množinu: „gorje”).

POSTANJE 8:6-12 (SSP)

⁶Posle četrdeset dana, Noje otvori prozor koji je bio napravio na lađi ⁷i pusti napolje gavrana. Gavran je izletao i vraćao se dok se vode sa zemlje nisu isušile. ⁸Noje pusti i golubicu, da vidi da li su se vode povukle sa površine zemlje. ⁹Ali golubica ne nađe mesto na koje bi se spustila, jer je voda još prekrivala svu površinu zemlje, pa se vrati k Noju u lađu. On pruži

ruku, uhvati golubicu i unese je k sebi u lađu. ¹⁰Noje sačeka još sedam dana, pa opet pusti golubicu iz lađe. ¹¹Kada mu se uveče vratila, a ono – u kljunu joj tek otkinut list masline! Tako Noje sazna da su se vode povukle sa zemlje. ¹²On onda sačeka još sedam dana, pa opet pusti golubicu, ali mu se ona više ne vrati.

8:6 „četrdeset dana” Ova fraza obično znači „dugo, neodređeno vremensko razdoblje”. Pošto su datmi u ovom delu knjige veoma određeni, ovaj izraz bi mogao da se shvati i doslovno.

▣ **„prozor”** Ova reč (*BDB 319*) nije ista kao dvosmislena reč iz Postanja 6:16 (gde doslovno stoji „krov”, *BDB 844 I*). Ne znamo koja mu je bila veličina i mesto, ali verovatno je bio na samom krovu.

8:6-12 Čuvajte se alegorizacije ovih ptica! U mesopotamijskoj književnosti postoji tačna podudarnost (u *Epu o Gilgamešu* 11:145-55), i suviše je određena da bi u pitanju bila slučajnost. Između Biblije (tj. Postanja 1–11) i mesopotamijske književnosti postoji književna povezanost.

POSTANJE 8:13-19 (SSP)

¹³Šeststo prve godine Nojevog života, do prvoga dana prvoga meseca, voda se isuši sa zemlje. Noje skinu pokrov sa lađe i pogleda, a ono – površina zemlje suva. ¹⁴Do dvadeset sedmog dana drugog meseca zemlja je bila sasvim suva. ¹⁵Tada Bog reče Noju: ¹⁶»Izađi iz lađe, ti, tvoja žena, tvoji sinovi i njihove žene. ¹⁷Izvedi sve vrste živih stvorenja koja su s tobom: ptice, životinje i sva stvorenja koja gmižu po tlu. Neka zemlja povrvi od njih, neka budu plodna i namnože se na zemlji.« ¹⁸I Noje izađe zajedno sa svojim sinovima, svojom ženom i ženama svojih sinova. ¹⁹Sve životinje, sva stvorenja koja gmižu po tlu i sve ptice – sve na zemlji što se kreće – izađoše iz lađe, vrsta za vrstom.

8:13 „Noje skinu pokrov” Izgleda da to znači da je skinuo deo krova (*BDB 492*). Iako se ova ista reč kasnije upotrebljava za pokrov Šatora sastanka načinjen od životinjskih koža, teško je prihvatiti to isto značenje i ovde.

8:15 „Tada Bog reče Noju” Čitav odlomak pokazuje Nojevu stropljivost i poslušnost. Božije zapovesti u 8:15-19 su podudarne Postanju 7:1-5.

8:16 „Izađi” Ovo je prva od nekoliko zapovesti u stihovima 16-17:

1. „Izađi”, IMPERATIV *kala* (*BDB 422, KB 425*), stih 16
2. „Izvedi” IMPERATIV *hifila* (*BDB 422, KB 425*), stih 17
3. „neka zemlja povrvi od njih”, PERFEKAT *kala* upotrebljen kao IMPERATIV (*BDB 1056, KB 1655*), stih 17
4. „neka budu plodna”, PERFEKAT *kala* upotrebljen kao IMPERATIV (vidite: 9:1,7 *BDB 826, KB 953*), stih 17
5. „i namnože se”, PERFEKAT *kala* upotrebljen kao IMPERATIV (vidite: 9:1,7 *BDB 915, KB 1176*), stih 17

Ove zapovesti su podudarne s Postanjem 1:22,24. U određenom smislu, Bog počinje iznova. Podivljale vode uništile su sav kopneni život osim onog na lađi. Božiji prvobitni naum se nastavlja (vidite 6:18).

8:17 Ove Božije zapovesti (a i one iz 9:1) podudarne su s Postanjem 1:22,24. Vidite Uvid iz konteksta na početku ovog poglavlja.

POSTANJE 8:20-22 (SSP)

²⁰Onda Noje podiže GOSPODU žrtvenik, pa uze od svih čistih životinja i svih čistih ptica i na žrtveniku prinese žrtve paljenice. ²¹GOSPOD omirisa taj prijatan miris, pa pomisli: »Nikada više neću prokleti zemlju zbog čoveka, iako su mu od mladosti misli zle [jer je namera čovekovog srca zla od njegove mladosti, NASB], niti ću ikada više uništiti sva živa stvorenja kao što sam učinio.

²²Sve dok bude zemlje,
setve i žetve,
studen i vrućine, leta i zime,
dani i noći nikada neće prestati.«

8:20 „Onda Noje podiže ... žrtvenik” Njegova prvo delo bilo je bogopoklonstvo, zahvaljivanje Bogu. Žrtvovanje je drevna pojava (vidite: Postanje 4:3; 12:7,8; 13:18; 22:19). To je bilo i Gilgamešovo prvo delo nakon potopa u *Epu o Gilgamešu* (vidite 11:156-158).

▣ **„od svih čistih životinja”** Nismo sigurni po kojim merilima se određivalo da li je životinja čista ili nečista (vidite 7:2), ali to je očigledno bilo vezano za žrtvovanje, a ne za ishranu (vidite: Levitska 11, Ponovljeni zakoni 14).

8:21 „GOSPOD omirisa taj prijatan miris” Ova fraza se u Bibliji upotrebljava da saopšti da je Bog prihvatio žrtvu (posebno u Levitskoj i Brojevima). To ne znači da je meso bilo Božija hrana, kao što je to u *Epu o Gilgamešu* (vidite 11:159-161). Biblija na žrtve nikad ne gleda kao na hranu za božanska bića, za razliku od gledišta okolnih naroda.

▣ **„Nikada više neću prokleti zemlju zbog čoveka ... niti ću ikada više uništiti sva živa stvorenja”** Ovi podudarni iskazi pokazuju da u Božijem srcu postoji napetost između njegove ljubavi (vidite: Isaija 54:9) prema tvorevini i njegove pravde. Ljudski rod je zao i izopačen, ali Bog je izabrao da radi s nama tokom istorije i da sve ispravi u *eshatonu* (tj. poslednjim danima). Božiji stav prema grešnom ljudskom rodu se promenio tokom ove kazne. Ljudi su i dalje grešni. Božiji stav će se ponovo promeniti kad njegov narod ne bude mogao da se drži mojsijevskog saveza. Bog će ustanoviti novi savez (vidite: Jeremija 31:31-34 i Jezekilj 36:27-38). Ljudi će biti izmireni s Bogom kroz Pomazanikovu poslušnost i njegovu žrtvenu smrt.

Iako su Božija obećanja da neće ponovo poslati potop istinita, u Drugoj Petrovoj 3:10 stoji da će Bog očistiti zemlju vatrom. Bog će raditi s grešnim ljudskim rodnom, ali njegov cilj je pravednost (vidite: Levitska 19:2; Matej 5:48).

▣ **„[jer je namera čovekovog srca zla od njegove mladosti, NASB]”** Zlo, koje je bilo toliko očigledno pre Potopa (vidite: Postanje 6:5,11,12,13), još uvek je bilo prisutno u palom ljudskom rodu, što će se videti i kod samog Noja i njegove porodice!

8:22 Ova postojanost prirode je temelj na kom je sagrađena savremena zapadnjačka nauka. Bog je uspostavio ravnomernost (tj. *uniformizam*, ustaljena dešavanja u prirodi). Ipak, zapazite prvu frazu „Sve dok bude zemlje”. Stih 22 je u engleskim prevodima (i u nekim srpskim, prim. prev.) štampana kao poezija.

POSTANJE 9:1-29

PODELA NA PASUSE U SAVREMENIM ENGLESKIM PREVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Savez duge	Božiji savez sa tvorevinom (8:20-9:17)	Božiji savez sa Nojem	Božiji savez sa Nojem	Novo ustrojstvo sveta
9:1-7 (6-7)	9:1-7 (6-7)	9:1-7 (6)	9:1-6 9:7	9:1-7 (6)
9:8-17	9:8-17	9:8-17	9:8-17	9:8-11 9:12-16 9:17
9:18-19	Noje i njegovi sinovi 9:18-19	Noje proklinje Hanaana 9:18-19	Noje i njegovi sinovi 9:18-19	Noje i njegovi sinovi 9:18-19
9:20-27 (25-27)	9:20-23 9:24-27 (25-27)	9:20-27 (25-27)	9:20-27 (25-27)	9:20-27 (25-27)
9:28-29	9:28-29	9:28-29	9:28-29	9:28-29

TREĆI KRUG ČITANJA (vidite str. xvi-xvii)

PRATITE NAMERU BOGONADAHNUTOG PISCA NA NIVOU PASUSA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Pročitajte celo poglavlje odjednom. Prepoznajte njegove teme. Uporedite svoju podelu po temama s podelama u pet prevoda u tabeli koja je iznad. Podela na pasuse nije bogonadahnuti, ali je ključ za praćenje piščeve namere, a to je srž tumačenja. Svaki pasus ima samo jednu jedinu temu.

1. Prvi pasus
2. Drugi pasus
3. Treći pasus
4. Itd.

PROUČAVANJE REČI I IZRAZA

POSTANJE 9:1-7 (SSP)

¹Tada Bog blagoslovi Noja i njegove sinove, rekavši im: »Budite plodni i množite se i ispunite zemlju. ²Neka vas se plaše i od vas strahuju sve životinje na zemlji i sve ptice na nebu, sva stvorenja koja gmižu po tlu i sve ribe u moru – u vaše ruke su predate. ³Sve što se kreće i živi, neka vam bude za hranu. Kao što sam vam dao zelene biljke, tako vam sada dajem sve. ⁴Ali ne jedite meso u kom je još život, to jest krv. ⁵Za vašu krv, vaš život, zahtevaću da se položi račun: zahtevaću to od svake životinje i čoveka. Zahtevaću život svakog čoveka koji drugome uzme život.

⁶Ko prolije čovečiju krv,
njegovu će krv proliti čovek,
jer je na Božiju sliku
Bog načinio čoveka.

⁷A vi budite plodni i množite se. Neka zemlja povrvi od vas i namnožite se na njoj.«

9:1 „Budite plodni i množite se i ispunite zemlju” Zapazite tri IMPERATIVA *kala*: „budite plodni” (BDB 826, KB 963), „množite se” (BDB 915, KB 1176), „ispunite zemlju” (BDB 569, KB 583). Ovo je novi početak za ljudski rod (vidite 1:28), ali zapazite da je greh prouzrokovao promenu zapovesti: izostavljen je deo koji glasi „potčinite je sebi i vladajte”.

9:2 „plaše ... strahuju” Ljudski rod ima novi odnos sa životinjama, ne mir i prijateljstvo kao što je to bilo u Edenskom vrtu i kao što će biti u poslednjim danima (tj. *eshatonu*, Isaija 11), nego će se životinje plašiti (BDB 432) i strahovati (BDB 369). *Septuaginta* ovom stihu dodaje „stoku”, ali domaće životinje nisu zahvaćene.

9:3 „Sve što se kreće i živi, neka vam bude za hranu” Ljudi su izvorno bili biljojedi (barem u Edenskom vrtu), ali nakon pada, i pošto sada usevi nisu mogli da se proizvedu neko vreme, Bog im je odobrio da jedu meso. Zapazite da ovde vezano za ishranu nije bilo razgraničenja između čistih i nečistih životinja (što se značajno razlikuje od Levitske 11), ali je ovo razgraničenje važno prilikom prinošenja žrtava.

9:4 „ne jedite meso u kom je još život, to jest krv” Ovo je teološki temelj žrtvenog sistema (vidite: Levitska 17:10-16, Ponovljeni zakoni 12:16,23; Dela 15:29) i značaja Hristove smrti. Greh košta života. Bog je milostivo zamenio ljudski život životinjskim.

9:5-6 „njegovu će krv proliti čovek” Ovo je prvi iskaz o pravdi po načelu „oko za oko”. On pokazuje da je Bog odobrio da ljudske vlasti sprovode smrtnu kaznu. U Starom zavetu je smrtnu kaznu sprovodio *go'el* (rođak-otkupitelj). Za novozavetna mesta gde se ovo možda spominje vidite: Dela 25:11 i Rimljanima 13:4.

Peti stih je u prozi, a šesti je štampan u podudarnim redovima poezije.

Moguće je da u hebrejskom postoji igra reči koja bi čak mogla da utiče na etimologiju, igra između reči „krv” (*dam*) i „čovek” (*adam*). U asirskom jeziku je reč „čovek” (*adamu*) povezana s rečju „svetište” (*adman*). Stoga je moguće da postoji veza između krvi, bogoslužjenja i čoveka – vidite: Robert Gerdelston (Robert B. Girdlestone), *Synonyms of the Old Testament*²²¹, str. 45.

221 Sinonimi Starog zaveta, prim. prev.

▣ „jer je na Božiju sliku Bog načinio čoveka” To pokazuje da ljudski rod zauzima prvo mesto (vidite: 1:26,27; 5:1,3). Kako velika čast i odgovornost!

9:7 „Neka zemlja povrvi od vas” Ovo je podudarno s Postanjem 1:22,24,28. Poglavlja 8–9 ponavljaju Božiju volju i dela iz Postanja 1. Ovaj stih sadrži četiri IMPERATIVA *kala*, a u prvom stihu ih ima tri. Rabini, na osnovu toga što se u ovom odlomku govori o ubistvu (stihovi 5-6), kažu da oni koji odbijaju da imaju decu krše i tu zapovest.

POSTANJE 9:8-17 (SSP)

⁸Onda Bog reče Noju i njegovim sinovima: ⁹»Evo, [sam ja, NASB] sklapam svoj savez s vama i s vašim potomstvom posle vas, ¹⁰i sa svakim živim bićem koje je s vama – sa pticama, stokom i svim divljim životinjama, sa svim onim što je izašlo iz lađe s vama – sa svakim živim stvorenjem na zemlji. ¹¹Sklapam svoj savez s vama: Nikada više neće sva živa stvorenja biti istrebljena vodama potopa. Nikada više neće potop zatrti zemlju.« ¹²Bog reče: »Ovo je znak saveza koji sklapam s vama i sa svakim živim bićem koje je s vama, za sva buduća pokolenja: ¹³Stavio sam svoju dugu u oblake, i ona će biti znak saveza između mene i zemlje. ¹⁴Kad god navučem oblake nad zemlju, i u oblacima se pojavi duga, ¹⁵setiću se svoga saveza s vama i sa svakim živim bićem. I nikada više neće vode postati potop da zatru sva živa stvorenja. ¹⁶Kad god se u oblaku pojavi duga, videću je i setiti se večnog saveza između Boga i svakog živog bića na zemlji.« ¹⁷Bog reče Noju: »To je znak saveza koji sam sklopio sa svim živim stvorenjima na zemlji.«

9:9 „[sam ja, NASB] sklapam” Ovaj savez je bezuslovan i potpuno zasnovan na Božijoj milosti (vidite: 9,11,12,17). Drugi savezi su imali uslove, uključujući i savez sa Adamom i savez sa Avraamom. Vidite: Posebna tema – Savez, kod stiha 6:18.

9:12 „za sva buduća pokolenja” Reč „sva” (*olam*), kao i u 16. stihu, znači „večna”. Vidite Posebnu temu kod stiha 3:22. Raši spominje da je reč „pokolenja” pogrešno napisana u hebrejskom tekstu. On smatra da to znači da je ovaj savez samo za pokolenja s nesavršenom verom.

9:13 „dugu ... znak” Moguće je da se duga tada pojavila prvi put. Postanje 2:5-6 može da znači da zemlja u prvo vreme nije dobijala vodu putem kiše, nego na drugi način (tj. magla se dizala sa zemlje). Ali moguće je i da je duga (u hebrejskom doslovno „luk”, *BDB* 905) bila oružje koje je Bog odložio (kao znak da neće uništiti ljudski rod kažnjavajući). Kačenje luka je u drevna vremena bilo simbol mira. Moguće je i da je Bog pridodao novo značenje već postojećoj fizičkoj pojavi.

9:15 „videću je i setiti se” Duga je znak i za Boga i za ljudski rod. U pitanju je fizička pojava koja slikovito prikazuje činjenicu da Bog ne zaboravlja (slično pojmovima „knjiga života” i „knjiga dela”).

▣ „nikada više neće vode postati potop da zatru sva živa stvorenja” To ne znači da neće biti nikakvih poplava, nego da neće biti potopa koji će zahvatiti ceo svet i uništiti sav ljudski rod i sve životinje.

POSTANJE 9:18-19 (SSP)

¹⁸Nojevi sinovi koji su izašli iz lađe bili su Sim, Ham i Jafet. Ham je bio otac Hanaanov. ¹⁹Ta trojica su bili Nojevi sinovi i njihovi potomci su se raširili po svojoj zemlji.

9:18 „Sim” Koren ovog imena bi mogao da znači „slavan” ili „ime” (*BDB 1028 II*).

▣ **„Ham”** Ovo ime bi moglo da znači „vruć” (*KB 325 II*). Ono možda odražava drevno ime za Egipat (tj. „vruća zemlja”).

▣ **„Jafet”** Koren ovog imena bi mogao da znači „koji proširuje” ili „uvećan” (*BDB 834*, zapazite igru hebrejskih reči u 22. stihu).

▣ **„Hanaan”** On (*BDB 488*) se spominje iz dva moguća razloga: (1) Jer će Nojevo pijanstvo i prokletstvo koje je nakon toga izrečeno pogoditi Hanaana, ili (2) zato što će Hanaanci postati glavni teološki problem Izraelca u kasnijem razdoblju (tj. u Mojsijevo vreme).

9:19 Ovaj Božiji cilj se stalno ponavlja (da ispune zemlju). Vavilonska kula je bila direktno zastranjenje od ovog Božijeg nauma.

Zanimljivo je da današnja proučavanja DNK iz mitohondrija pokazuju da prvi ljudi potiču iz severne Afrike, a savremena filologija je utvrdila da svi ljudski jezici potiču iz severne Indije. Zapazite koliko su ova područja geografski blizu mesta iz ovih biblijskih izveštaja.

Očigledno su sve različite rase ljudi potomci ova tri brata. Savremena proučavanja DNK pokazuju da su sve rase ljudi genetski iste!

POSTANJE 9:20-27 (SSP)

²⁰A Noje je bio zemljoradnik [počeo da se bavi zemljoradnjom, *NASB*] i zasadio je vinograd. ²¹Jednom prilikom je pio vino, pa se opio i legao gô u svom šatoru. ²²Ham otac Hanaanov vide svoga oca golog, pa to reče svojoj braći koja su bila napolju. ²³Tada Sim i Jafet uzeše ogrtač, prebaciše ga sebi preko ramena i, idući unazad, pokriše svoga golog oca. Okrenuli su lice na drugu stranu, pa nisu gledali svoga oca golog. ²⁴Kada se Noje otreznio od vina i saznao šta mu je učinio njegov najmlađi sin, ²⁵reče:

»Proklet bio Hanaan!

Najniži sluga [sluga pod slugama, *NASB*] biće svojoj braći.«

²⁶I još reče:

»Blagosloven bio GOSPOD, Bog Simov! [Neka bude blagosloven GOSPOD, *NASB*]

Hanaan će biti Simov sluga.

²⁷Neka Bog raširi Jafeta,

da živi u Simovim šatorima,

a Hanaan da mu bude sluga.«

9:20 „Noje je bio zemljoradnik [počeo da se bavi zemljoradnjom, *NASB*]” Izgleda da prevodi *NASB* i *RSV* suviše učitavaju u biblijski tekst, jer Noje nije bio prvi zemljoradnik – šta je s Kainom (4:2) ili Lamehom (5:29)? U prevodu *NRSV* stoji „Noje, čovek tla”.

9:21 „pa se opio” Pijanstvo (*BDB 1016 I, KB 1500*) se u Bibliji osuđuje na mnogo mesta (vidite: Poslovice 23:29-35), ali problem nije u vinu, nego u čovekovoj zloupotrebi vina (vidite: Ponovljeni zakoni 14:26, Psalam 104:15; Poslovice 31:6-7).

POSEBNA TEMA – VINO I JAKO PIĆE

I. Biblijski nazivi

A. Stari zavet

1. *Jajin* – Ovo je opšti naziv za vino i upotrebljen je 141 put (*BDB* 406). Nismo sigurni koji je koren ove reči, jer nije hebrejskog porekla. Uvek se odnosi na prevreli voćni sok, najčešće groždani. Na primer, pojavljuje se u Postanju 9:21, Izlasku 29:40 i Brojevima 15:5,10.
2. *Tiroš* – Označava „novo vino” (*BDB* 440). Vrenje je zbog klimatskih uslova na Bliskom istoku počinjalo već šest sati nakon ceđenja soka. Ova reč označava sok koji je u procesu vrenja. Na primer, pojavljuje se u Ponovljenim zakonima 12:17 i 18:4, Isaiji 62:8-9 i Osiji 4:11.
3. *Asis* – Joil 1:5 i Isaija 49:26 pokazuju da je u pitanju alkoholno piće (*BDB* 779).
4. *Sekar* – Ova reč znači „jako piće” (*BDB* 1016, vidite: Isaija 5:1), piće kome je dodato nešto zbog čega postaje još opojnije. Od istog hebrejskog korena potiče i reč „pijanica”.

B. Novi zavet

1. *Inos* – ova grčka reč je podudarna hebrejskoj reči *jajin* (vidite: Poslovice 20:1; 31:6; Isaija 28:7)
2. *Neos inos* (new wine) – ova grčka reč je podudarna hebrejskoj reči *tiroš* (vidite: Marko 2:22).
3. *Glevkos* (slatko vino) – vino u ranoj fazi vrenja (vidite: Dela apostolska 2:13).

II. Vrenje

- A. Vrenje je počinjalo veoma brzo, često već prvog dana (šest sati nakon ceđenja soka).
- B. Jevrejska tradicija kaže da sok podleže vinskom desetku čim se na površini pojavi tanka pena (*Ma aserot* 1:7).
- C. Prvo vrenje se završava za jednu sedmicu.
- D. Drugo vrenje traje oko četrdeset dana. U toj fazi se smatra odležalim vinom i može se prineti na žrtveniku (*Edhujot* 6:1).
- E. Vino koje se čuva s talogom smatralo se dobrim, ali je moralo dobro da se procedi pre upotrebe.
- F. Vino je moglo da stoji najduže tri godine. To se zvalo „staro vino”, a smatralo se da vino ima najbolji kvalitet godinu dana nakon vrenja.
- G. Tek je u poslednjih sto godina, s pojavom sterilnih uslova i hemijskih sredstava, postalo moguće da se proces vrenja odgodi.

III. Upotreba vina u Bibliji

A. Stari zavet

1. Vino je Božiji dar (vidite: Postanje 27:28; Psalam 104:14-15; Propovednik 9:7; Osija 2:8-9; Joil 2:19,24; Amos 9:13; Zaharija 10:7).
2. Vino je sastojak žrtvenih prinosa (vidite: Izlazak 29:40; Levitska 23:13; Brojevi 15:7,10; 28:14; Sudije 9:13).
3. Vino je korišćeno za izraelske praznike (vidite: Ponovljeni zakoni 14:26).
4. Vino je korišćeno kao lek (vidite: Druga o Samuilu 16:2; Poslovice 31:6-7).
5. Vino može da bude velik problem (Noje: Postanje 9:21; Lot: Postanje 19:33,35; Samson: Sudije 16:19; Naval: Prva o Samuilu 25:36; Urija: Druga o Samuilu 11:13; Amnon: Druga o Samuilu 13:28; Ela: Prva o carevima 16:9; vladari: Amos 6:6; žene: Amos 4).

6. Uz vino ide i upozorenje o njegovoj zloupotrebi (vidite: Poslovice 20:1; 23:20-21; 23:29-35; 31:4-5; Isaija 5:11,22; 19:14; 28:7-8; Osija 4:11).
7. Vino je bilo zabranjeno određenim grupama ljudi (sveštenicima na dužnosti, Levitska 10:9; Jezekilj 44:21; nazirejima, Brojevi 6; vladarima, Poslovice 31:4-5, Isaija 56:11-12, Osija 7:5).
8. Spominje se i eshatološka upotreba vina (vidite: Amos 9:13; Joil 3:18; Zaharija 9:17).

B. Međuzavetno razdoblje

1. Vino u umerenoj količini je dobro (Sirah 31:27-30).
2. Rabini su rekli „Vino je najbolji lek, a gde nema vina, potrebni su lekovi” (BB 58b).
3. Vino pomešano s vodom nije štetno, nego ukusno i uvećava čovekovo uživanje (Druga o Makavejcima 15:39).

C. Novi zavet

1. Isus je pretvorio vodu u vino (vidite: Jovan 2:1-11).
2. Isus je pio vino (vidite: Matej 11:16-19; Luka 7:33-34; od 22:17)
3. Petar je na Pedeseticu optužen da je pijan od „novog vina” (vidite: Dela 2:13).
4. Vino kao lek (vidite: Marko 15:23; Luka 10:34; Prva Timoteju 5:23).
5. Vođe ne treba da se opijaju. To ne znači da ne smeju uopšte da koriste vino (vidite: Prva Timoteju 3:3,8; Titu 1:7; 2:3; Prva Petrova 4:3).
6. Vino u poslednjim danima (vidite: Matej – od 22:1; Otkrivenje 19:9).
7. Pijanstvo je za osudu (vidite: Matej 24:49; Luka 11:45; 21:34; Prva Korinćanima 5:11-13; 6:10; Galaćanima 5:21; Prva Petrova 4:3; Rimljanima 13:1-14)

IV. Teološki uvid

A. Dijalektička napetost

1. Vino je Božiji dar.
2. Pijanstvo je ozbiljan problem.
3. Naš uzor je Hristos (vidite: Matej 15:1-20; Marko 7:1-23; Rimljanima 14; Prva Korinćanima 8:7-13).

B. Sklonost za kršenje granica koje je Bog postavio

1. Bog je izvor svega dobrog.
2. Čovek je zloupotrebio sve Božije darove prekršivši granice koje je Bog postavio.

C. Zloupotreba potiče od nas, a ne od predmeta koje zloupotrebljavamo. Fizička tvorevina uopšte nije zla (vidite: Rimljanima 14:14, 20).

9:22 „vide svoga oca golog, pa to reče svojoj braći” Hamov greh se sastojao iz (1) nepoštovanja prema ocu ili (2) nekakvog seksualnog čina (vidite: Levitska 18:6,7). Jevreji su bili veoma osetljivi na golotinju.

Teološki gledano, ovo pokazuje neprekinutu silu pada koja vuče naniže. Noje se opio! Ham je silno uživao i u gluposti svoga oca i u njegovoj golotinji! Ova sklonost ka nepoštovanju i ka zloupotrebi seksa kasnije je bila veoma očigledna među Hanaanovim potomcima! Noje je verovatno bio svestan ovih njegovih sklonosti, jer je prokleo Hanaana, a ne Hama.

Ovde želim da dodam da u ovim događajima nema ničeg – baš ničeg – što pokazuje da Biblija manje vrednuje crnu ljudsku rasu. Afrikanci nesumnjivo potiču od Hama, ali Hanaanci nisu bili crni (npr. slike na zidovima u Egiptu)!

9:24 „Noje ... saznao” Možda je saznao jer je pitao, ali najverovatnije je saznao zbog pokrivača kojim su ga Sim i Jafet pokrili.

▣ „**najmlađi sin**” Kad god se nabrajaju Nojevi sinovi, Ham se uvek nalazi na drugom mestu. Ta hebrejska reč može da bude superlativ – „najmlađi”, ili komparativ – „mlađi”.

9:25 „reče” Setite se jevrejskog pojma o moći izgovorene reči iz Postanja 1, i važnosti roditeljskog blagoslova u Postanju 49.

▣ „**Proklet bio Hanaan!**” Ovaj GLAGOL (*BDB 76, KB 91*) je PASIVNI PARTICIP *kala*. Rabini kažu da je Hanaan prvi video Noja golog i da je to rekao svom ocu Hamu, ali Noje je verovatno video ovo prepoznatljivo nepoštovanje i u naravi Hamovog najmlađeg sina ili je Hanaan, Hamov najmlađi sin, ovde imenovan kao oznaka za sve Hamove potomke. Zapazite da ovo prokletstvo nije izrekao Bog, nego pijanica Noje!

U kasnijoj istoriji Izraela se jasno vidi da se na Hanaance gledalo kao na zle, idolopokloničke narode koji moraju biti potpuno uništeni. Baš u njihovim zemljama su divovi i dalje živeli i baš njihovi kultovi plodnosti su zabranjeni u Levitskoj knjizi.

POSEBNA TEMA – RASIZAM

I. Uvod

- A. Rasizam je opšte rasprostranjen društveni pokazatelj palosti ljudskog roda, njegov ego koji se hrani preko tuđih leđa. Rasizam je po mnogo čemu savremena pojava, a nacionalizam (ili tribalizam) je mnogo stariji.
- B. Nacionalizam je počeo kod Vavilonske kule (Postanje 11) i prvobitno je bio vezan za Nojeva tri sina od kojih su se razvile takozvane rase (Postanje 10). Ipak, iz Biblije je jasno da ljudski rod potiče od jednog izvora (vidite: Postanje 1–3; Dela 17:24-26).
- C. Rasizam je samo jedna od mnogih ljudskih predrasuda. Neke druge predrasude su (1) pokondirenost zbog obrazovanja, (2) oholost zbog položaja ili imanja, (3) samopravedni verski legalizam, i (4) slepa pripadnost nekoj političkoj struji.

II. Biblijski tekstovi

A. Stari zavet

1. Postanje 1:27 – Ljudski rod, muško i žensko, načinjeni su na sliku Božiju, slični njemu, što ih čini jedinstvenima. To pokazuje i njihovu ličnu vrednost i dostojanstvo (vidite: Jovan 3:16).
2. U Postanju 1:11-25 se deset puta pojavljuje fraza „prema svojim vrstama”. Ovo je u prošlosti korišćeno kao podrška za rasne podele, ali iz konteksta je jasno da se to odnosi na životinje i biljke, a ne na ljudski rod.
3. Postanje 9:18-27 – Ovaj odlomak je koršćen kao podrška za prevlast jedne rase nad drugom. Treba zapaziti da Hanaana nije prokleo Bog, nego ga je prokleo njegov deda Noje probudivši se iz pijanog stanja. U Bibliji nigde ne piše da je Bog potvrdio ovo prokletstvo. Čak i da jeste, to ne bi uticalo na crnu rasu ljudi. Hanaan je bio otac naroda koji su naselili Palestinu, a egipatska zidna umetnost pokazuje da oni nisu bili crni.
4. Isus Navin 9:23 – Ovaj stih je korišćen kao dokaz da će jedna rasa služiti drugoj, ali kontekst pokazuje da su Givonci pripadnici iste rase kao Jevreji.
5. Ezra 9–10 i Nemija 13 – Ovi odlomci su često korišćeni za podupiranje rasizma, ali kontekst pokazuje da ti brakovi nisu bili osuđeni zbog rase (poticali su od istog Nojevog sina, Postanje 10), nego iz verskih razloga.

B. Novi zavet

1. Evanđelja

- a. Isus se u više navrata dotakao mržnje između Jevreja i Samarjana, što pokazuje da rasna netrpeljivost nije ispravna.

(1) Priča o dobrom Samarjaninu (Luka 10:25-37)

(2) Isus i Samarjanka na bunaru (Jovan 4)

(3) Zahvalni gubavac (Luka 17:7-19)

- b. Evanđelje je za sav ljudski rod

(1) Jovan 3:16

(2) Luka 24:46-47

(3) Jevrejima 2:9

(4) Otkrivenje 14:6

- c. U Božijem carstvu će biti sav ljudski rod

(1) Luka 13:29

(2) Otkrivenje 5

2. Dela apostolska

- a. Dela 10 su najvažniji odlomak o Božijoj ljubavi prema celom svetu i o tome da je evanđelje poruka za ceo svet.

- b. Petra su u Delima 11 napali zbog njegovih postupaka i taj problem nije razrešen sve do Sabora u Jerusalimu u Delima 15, kada su našli rešenje. Napetost koja je vladala između Jevreja i neznabožaca I veka bila je veoma jaka.

3. Pavle

- a. Nema prepreke u Hristu

(1) Galaćanima 3:26-28

(2) Efescima 2:11-22

(3) Kološanima 3:11

- b. Bog ne gleda ko je ko

(1) Rimljanima 2:11

(2) Efescima 6:9

4. Petar i Jakov

- a. Bog ne gleda ko je ko, Prva Petrova 1:17

- b. Pošto Bog nije pristrasan, onda to ne treba da bude ni njegov narod, Jakov 2:1

5. Jovan

- a. Jedan od najjačih iskaza o odgovornosti vernih nalazi se u Prvoj Jovanovoj 4:20

III. Zaključak

- A. Rasizam i svaka druga vrsta predrasude nimalo ne priliče Božijoj deci. Evo jednog navoda Henlija Barneta (Henlee Barnette), koji je 1964. godine govorio na jednoj javnoj raspravi u Glorijeti u Nju Meksiku u ime organizacije *Christian Life Commission*²²²:

„Rasizam je krivoverje jer je nebiblijski i nehrišćanski, da i ne spominjemo da je ne-naučan.”

- B. Ovaj problem hrišćanima pruža priliku da izgubljenom svetu iskažu svoju hristoliku ljubav, oproštenje i razumevanje. Kada hrišćani to odbiju to pokazuje njihovu nezrelost i

Zlome pruža priliku da kod vernika naruši razvoj vere, sigurnost spasenja i rast. To će istovremeno biti i prepreka da izgubljeni ljudi dođu Hristu.

- C. Šta ja mogu da učinim? (Ovaj odeljak je preuzet iz letka *Race Relations*²²³ organizacije *Christian Life Commission*²²⁴)

NA LIČNOM NIVOU

- ★ Prihvatite svoju odgovornost za rešavanje problema vezanih za rasna pitanja.
- ★ Trudite se da se oslobodite rasnih predrasuda kroz molitvu, proučavanje Biblije i zajedništvo s pripadnicima drugih rasa.
- ★ Javno iznosite svoje stavove o rasnim pitanjima, posebno tamo gde se niko ne suprotstavlja onima koji podstiču rasnu mržnju.

U PORODIČNOM ŽIVOTU

- ★ Prepoznajte značaj uticaja porodice na razvoj stavova prema drugim rasama.
- ★ Trudite se da razvijete hrišćanske stavove tako što ćete razgovarati o svemu vezanom za rasna pitanja što deca i roditelji čuju van kuće.
- ★ Roditelji treba da paze na to da deci pruže hrišćanski uzor odnosa prema ljudima drugih rasa.
- ★ Koristite prilike koje vam se pruže za izgradnju porodičnog prijateljstva s ljudima drugih rasa.

U SVOJOJ CRKVI

- ★ Propovedanje i poučavanje biblijske istine o rasama može da motiviše crkvenu zajednicu da postane uzor celoj društvenoj zajednici.
- ★ Postarajte se da bogoslužjenje, zajedništvo i crkvene službe budu otvorene za sve, kao što ni novozavetne crkve nisu postavljale nikakve rasne prepreke (Efescima 2:11-22; Galaćanima 3:26-29).

U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU

- ★ Pomozite da se prevaziđe rasna neravnopravnost prilikom zapošljavanja.
- ★ Radite kroz raznovrsna društvena udruženja kako biste svima obezbedili jednaka prava i prilike, ne zaboravljajući da ne treba napadati ljude, nego problem rasizma. Cilj je da se unapredi razumevanje, a ne da se izazove gorčina.
- ★ Ako vam se to čini mudrim, organizujte poseban odbor građana kojih se ovo pitanje tiče kako biste otvorili put za javni razgovor, obrazovanje javnosti i konkretne postupke koji bi poboljšali međurasne odnose.
- ★ Podržite zakone i zakonodavce koji podržavaju rasnu pravdu i protivite se onima koji koriste rasne predrasude da zadobiju političke poene.
- ★ Pohvalite službenike izvršne vlasti koji nepristrasno primenjuju zakon.
- ★ Klonite se nasilja, a zagovarajte poštovanje zakona, čineći sve što možete kao hrišćani i građani da se postarate da zakonske ustanove ne postanu oruđe u rukama onih koji žele da podstiču neravnopravnost.
- ★ U svim međuljudskim odnosima pružite primer Hristovog stava i načina razmišljanja.

223 Međurasni odnosi, prim. prev.

224 Odbor za hrišćanski život, prim. prev.

▣ „[sluga pod slugama, *NASB*]” Ovo je hebrejski superlativ koji znači „najniži sluga”. Ovo se ispunilo kad je Isus Navin osvojio Palestinu!

9:26-27 Reč „neka” u ova dva stiha prevodi hebrejski *JUSIV*, koji se tu tri puta pojavljuje u sebi svojstvenom obliku, a na jednom mestu se podrazumeva zbog datog konteksta.

9:26 „**GOSPOD**” Čini se da je ovde u pitanju posebna upotreba Božijeg zavetnog imena „Jahve” (vidite beleške kod stiha 2:4), prepoznavanje da je Sim pripadnik mesijanske loze (vidite Luka 3:36).

▣ „**Bog Simov**” Sim (hebrejski *Šem*) znači „ime” i možda je u pitanju igra reči s Božijim posebnim imenom Jahve (*BDB* 1028 II). Simova loza je mesijanska loza. Ovo stoji nasuprot Postanju 11:4!

9:27 „**da živi u Simovim šatorima**” Neki ovo shvataju (1) u političkom smislu, kao vladavinu starorimske ili evropske kulture, a drugi (2) u duhovnom smislu, kao uključenje neznabožaca u blagolove Jevreja, što se vidi i u savezu s Avraamom (vidite: Postanje 12:3; Efescima 2:11–3:13).

POSTANJE 9:28-29 (SSP)

²⁸Posle potopa Noje je živeo još 350 godina. ²⁹Tako je Noje živeo ukupno 950 godina i umro.

9:29 Smrt je i dalje vladala (vidite 5. poglavlje)!

PITANJA ZA RAZMATRANJE

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Ova pitanja za razmatranje su data da vam pomognu da razmislite o najvažnijim stavkama ovog dela knjige. Njihov cilj je da vas izazovu na razmišljanje, ali ona nisu sveobuhvatna.

1. Kako je pad uticao na Božiji savez s Nojem?
2. Da li je smrtna kazna biblijska uredba (vidite 6. stih)?
3. Da li je Noje prokleo crnu ljudsku rasu?
4. Na šta se odnosi 27. stih?

POSTANJE 10:1-32

PODELA NA PASUSE U SAVREMENIM ENGLESKIM PREVODIMA

<i>NASB</i>	<i>NKJV</i>	<i>NRSV</i>	<i>TEV</i>	<i>NJB</i>
Nojevi potomci	Narodi potekli od Noja	Spisak naroda	Potomci Nojevih sinova	Naseljavanje zemlje
10:1	10:1	10:1	10:1	10:1
10:2-5	10:2-5	10:2-5	10:2-5	10:2-5a 10:5b
10:6-14	10:6-14	10:6-14	10:6-12 10:13-14	10:6-7 10:8-12 10:13-14
10:15-20	10:15-20	10:15-20	10:15-20	10:15-19 10:20
10:21-31	10:21-31	10:21-31	10:21-31	10:21 10:22-23 10:24-30 10:31
10:32	10:32	10:32	10:32	10:32

TREĆI KRUG ČITANJA (vidite str. xvi-xvii)

PRATITE NAMERU BOGONADAHNUTOG PISCA NA NIVOU PASUSA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Pročitajte celo poglavlje odjednom. Prepoznajte njegove teme. Uporedite svoju podelu po temama s podelama u pet prevoda u tabeli koja je iznad. Podela na pasuse nije bogonadahnuta, ali je ključ za praćenje piščeve namere, a to je srž tumačenja. Svaki pasus ima samo jednu jedinu temu.

1. Prvi pasus
2. Drugi pasus
3. Treći pasus
4. Itd.

UVOD

- A. Koji je teološki cilj tolikih pojedinosti u 10. poglavlju?
1. One pokazuju da je Bogu stalo do svih naroda. Poglavlje 11 je hronološki izmešteno. Izgleda da to znači da 10. poglavlje nije samo kazna (vidite 11:1-9), nego pre svega ispunjenje Postanja 1:28 i 9:1,7 (tj. budite plodni i ispunite zemlju).
 2. Isti ovi narodi se u prorocima često spominju kao grupe koje Bog kažnjava (vidite: Isaija 7-23, Jeremija 46–51, Jezekilj 27–30, 38–39).
 3. Ovo poglavlje postavlja pozornicu za pozivanje Avraama i njegovog potomstva kao Jahveovog carskog sveštenstva za ceo svet (vidite: 12:3; Izlazak 19:5-6).
 4. Ono se uklapa u osnovni oblik Postanja, koje se sve više usredsređuje na mesijansku lozu (vidite 9:26).
 5. U ovom poglavlju je spomenuto oko sedamdeset naroda. Rabini kažu da u svetu postoji sedamdeset jezika, a moguće je da tako smatraju na osnovu Ponovljenih zakona 32:5. Mnogi s ovim povezuju Luku 10:1 i tvrde da je svetska misija glavna tema evanđelja.
- B. Kako i zašto se ovo poglavlje ne slaže sa savremenim etnološkim istraživanjima?
1. Savremena istraživanja se zasnivaju na lingvističkim načelima, a biblijski izveštaj je usredsređen na geografske podatke. Na ove geografske podatke utiču (1) datum i (2) seobe naroda u miru i ratu (vidite: Jezekilj 16:3, Osija 12:7).
 2. U obzir se Mora uzeti i teološka priroda ovog izveštaja:
 - a. Probirljivo izveštavanje
 - b. Malobrojnost ljudskog roda (Adam i Noje)
 - c. Narodi koji su najudaljeniji od Izraela se najmanje spominju (ili se ni ne spominju)
 3. Ovo poglavlje sadrži mnoga imena u množini, što pokazuje da je grupa često dobijala ime po svom praocu. Etničke grupe su često zauzimale više od jednog geografskog područja.
 4. Ovo nije zapadnjački, podroban naučni izveštaj. Često zaboravljamo da je ovo prvi pokušaj spiska ove vrste. Njegovu tačnost temeljimo na svojoj pretpostavci da je Biblija istinita. Ipak, to ne znači da je cilj ovog teksta da na svim poljima pruži iscrpne podatke ili da bude u skladu sa zapadnjačkim načinom razmišljanja. S obzirom na vreme svog nastanka, ovaj tekst je zapanjujuće tačan!
 5. Kasniji pisari su prerađivali i osavremenjivali ovaj spisak kao i sve druge delove Zakona. Nekoliko imena s ovog spiska (tj. Kimerci, Skiti, Filistejci i Međani) ne nalaze se u tekstovima Starog bliskog istoka sve do razdoblja između 1500. i 1000. godine p.n.e.
 6. Pošto se ne spominju narodi Azije, Polinezije (a tako ni obe Amerike), ni mnogi narodi Afrike, moguće je da ovaj spisak obuhvata samo delove današnje rasne raznovrsnosti. Ako je to istina, onda bi teološki bilo preterano tvrditi da su sve rase potekle od Nojeva tri sina.
Pri tome ne treba umanjiti jedinstvo ljudskog roda (koje potvrđuje i proučavanje DNK) koje se jasno vidi u prvobitnom ljudskom paru u Postanju 1–2.
- C. Struktura
1. Jafet (stihovi 2-5) je zauzeo područje severno od Mesopotamije, od Španije do Kaspiskog mora.
 2. Ham (stihovi 6-20) je zauzeo područje južno od Mesopotamije, od Afrike do Indije.

3. Sim (od 21. stiha nadalje), izveštaj se tiče Semita, koji su zauzeli područje Mesopotamije, od Sredozemnog mora do Indije.

PROUČAVANJE REČI I IZRAZA

POSTANJE 10:1 (SSP)

¹Ovo je povest o Nojevim sinovima Simu, Hamu i Jafetu, kojima su se rodili sinovi posle potopa:

10:1 „Ovo je povest o” Ova fraza se tri puta ponavlja u celini koja obuhvata 10. i 11. poglavlje (10:1; 11:10,27). Pisac je možda pomoću nje oblikovao knjigu, a možda je u pitnju vavilonski *kolofon* koji obeležava koje tablice ispisane klinastim pismom spadaju zajedno.

▣ **„Simu, Hamu i Jafetu”** Ovaj redosled nije vezan za njihovu starost, nego je u pitanju teološki redosled, u kom pripadnici mesijanske loze dolaze na prvo mesto, a oni koji su od nje najudaljeniji na poslednje.

POSTANJE 10:2-5 (SSP)

²Jafetovi sinovi: Gomer, Magog, Madaj, Javan, Tuval, Mešeh i Tiras. ³Gomerovi sinovi: Aškenaz, Rifat i Togarma. ⁴Javanovi sinovi: Eliša, Taršiš, Kitim i Rodanim [Dodanim, NASB]. ⁵Od ovih su se razdelili primorski narodi [razdelile primorske zemlje narodâ, NASB] po svojim zemljama prema svojim bratstvima unutar svojih naroda, svaki sa svojim jezikom.

10:2 „Gomer” Izgleda da se ovo odnosi na Kimerce (*BDB* 170), koji se spominju u Homerovoj *Ilijadi* 11:13-19. Oni su se naselili u severnom delu Male Azije. Moguće je da su se odselili na sever i da su od njih nastala evropska plemena. To se vidi po tome što postoje slični nazivi u Nemačkoj – Kimbi (Cimbi), i u Velsu – Kimri (Cymri).

▣ **„Magog”** O ovom imenu se mnogo raspravlja zbog veze s Jezekiljem 38–39 i događajima vezanim za poslednja vremena. Ipak, mora se reći da Magog (*BDB* 156), zajedno s Mešekom i Tuvalom koji se isto spominju u 2. stihu, prvenstveno predstavlja plemena povezana s Malom Azijom i obalom Crnog mora. Sasvim je moguće da su se odselili na sever i da su od njih nastala plemena na području današnje Rusije, ali u davnini su bili mnogo bliže obećanoj zemlji. Većina smatra da je Magog povezan sa Skitima, koji su bili jugoistočno od Crnog mora. Ovi podaci potiču od Josifa Flavija.

▣ **„Madaj”** Većina smatra da se ovo odnosi na Međane (*BDB* 552), koji su živeli južno i jugozapadno od Kaspijskog mora. Oni su postali važni za Izrael kad su se udružili s Persijom da osvoje Neovavilonsko carstvo (Navuhodonosorovu Vaviloniju).

▣ **„Javan”** Izgleda da se ovo ime (*BDB* 402) odnosi na jonske (južne) Grke (vidite: Danilo 8:21; 10:20; 11:2). Ova grupa nosi naziv „Javana” u sanskritu, „Juna” u staropersijskom i „Jounan” na Kamenu iz Rozete. Od njih kasnije nisu nastali samo Grci i njihovo carstvo, nego možda i neki primorski narodi egejske oblasti (tj. Feničani i Filistejci).

▣ **„Tuval”** Mnogi smatraju da se ovo ime (*BDB* 1063) odnosi na Tiverijance iz središnje Male Azije. I Tuval i Mešek se u Jezekilju 38–39 pojavljuju kao stanovnici Male Azije.

▣ „**Mešeh**” Mnogi smatraju da je ova skupina plemena (*BDB* 604) živala južno i jugoistočno od Crnog mora (vidite: Jezekilj 27:13; 32:26; 38:2; 39:1). Ovi podaci potiču od Herodota.

▣ „**Tiras**” Ova grupa bi mogla da se poistoveti s nekoliko poznatih naroda (*BDB* 1066), što je česta pojava među biblijskim komentatorima. Za mnoga od ovih imena i mesta prosto nismo sigurni. Mogućnosti su sledeće: (1) Etrurci, (2) egejski gusarski narod po imenu Pelazgijanci, (3) Josif Flavije kaže da su u pitanju Tračani, a (4) Raši kaže da su u pitanju Persijanci.

10:3 „Aškenaz” Ovo ime (*BDB* 79) su kasnije usvojili evropski Jevreji (u Nemačkoj). Trenutne teorije su sledeće: (1) Skiti s područja Nemačke, (2) narod iz blizine jezera Urmija, ili (3) plemena iz Vitinije i Male Azije.

▣ „**Rifat**” Smatra se da su u pitanju plemena (*BDB* 937) blizu reke Rive (*Rhebas*) ili plemena blizu Bosfora.

▣ „**Togarma**” Ovo (*BDB* 1062) su (1) plemena iz oblasti Kapadokije u Maloj Aziji, (2) plemena blizu drevnog grada Karhemiša, ili (3) plemena u Frigiji. Sve tri mogućnosti su na području današnje Turske.

10:4 „Eliša” Većina smatra da se ovo ime (*BDB* 47) odnosi na domoroce Kipra. Spominju se u Jezekilju 27:7.

▣ „**Taršiš**” Iako ih Olbrajt (Albright) smešta na Sardiniju, većina savremenih istraživača ih smešta u južnu Španiju (u Tartesos). Spominju se u Drugim letopisima 9:21, Psalmima 48:7 i 72:10, i u Joni 1:3 i 4:2.

▣ „**Kitim**” Mišljenja se slažu da se ovo ime odnosi na stanovnike istočne obale Kipra (*BDB* 1076 II).

▣ „**[Dodanim, NASB]**” Mnogi smatraju da je došlo do zamene sličnih hebrejskih slova D (ד) i R (ר) i da se ovaj naziv odnosi na plemena koja stanuju na ostrvu Rodosu (vidite engleski prevod *NIV*). Ipak, neki smatraju da je u pitanju severna Grčka, a neki južna Italija. Očigledno je da prosto ne znamo (*BDB* 187).

10:5 „Od ovih su se razdelili primorski narodi [razdelile primorske zemlje narodâ, NASB]” Ova fraza je korišćena metaforično za označavanje dalekih naroda, ali izgleda da se ovde odnosi na stanovnike duž obala Sredozemnog i Crnog mora, što je u skladu sa seobama Jafetovih potomaka.

▣ „**svojim zemljama ... svojim bratstvima ... svojih naroda ...svojim jezikom**” Izgleda da je u pitanju četvorostruka podela ovog poglavlja: (1) geografska, (2) lingvistička, (3) etnička, i (4) politička.

POSTANJE 10:6-14 (SSP)

⁶Hamovi sinovi: Kuš, Micrajim, Put i Hanaan. ⁷Kušovi sinovi: Seva, Havila, Savta, Raama i Savteha. Raamini sinovi: Ševa i Dedan. ⁸Kušu se rodio i Nimrod, koji je bio prvi silnik [moćnik, *NASB*] na zemlji. ⁹On je bio vešt lovac [silan lovac, *NASB*] pred GOSPODOM. Zato se kaže: »Vešt lovac pred GOSPODOM kao Nimrod.« ¹⁰Prva uporišta njegovog carstva bila su Vavilon, Ereh, Akad i Kalne u zemlji Šinar. ¹¹Iz te zemlje otišao je u Asiriju, gde je sazdao Ninivu, Rehovot Ir, Kalah ¹²i Resen, veliki grad koji leži između Ninive i Kalaha. ¹³Od Micrajima su potekli Ludijci, Anamci, Lehavci, Naftuhejci, ¹⁴Patrusci, Kasluhejci, od kojih su potekli Filistejci, i Kaftorci.

10:6 „Kuš, Micrajim, Put i Hanaan” O ovim Hamovim sinovima se detaljnije govori u sledećim stihovima: o Kušu (*BDB* 468) u stihovima 7-12, o Micrajimu (*BDB* 595) u stihovima 13-14, i o Hanaanu (*BDB* 488) u stihovima 15-19. Izgleda da se ime Put (*BDB* 806), iako se o njemu ne govori, odnosi na istočnu Afriku (Somalju), južnu Arabiju, Libiju ili Kirinu. Iz ovakvog broja mogućnosti se vidi da nismo sigurni.

10:7 „Seva” Koliko znamo na osnovu podataka koji su nam danas dostupni, Seva (*BDB* 685) je oblast gornjeg Nila. Spominje se u Isaiji 43:3.

▣ „**Havila**” To doslovno znači „zemlja peska” (*BDB* 296) i moguće je da se nalazi negde u Egiptu.

▣ „**Savta**” Ovo (*BDB* 688) bi mogla biti oblast u današnjoj Etiopiji (istočna Afrika) ili grad u Arabiji.

▣ „**Raama**” Izgleda da se ovo odnosi na Sabejce iz jugozapadne Arabije (*BDB* 947).

▣ „**Savteha**” I ovo se odnosi na Etiopiju (*BDB* 688).

▣ „**Ševa**” Izgleda da je to (*BDB* 985) ona čuvena oblast kraljice od Sabe (heb. *ševa*), jugozapadna Arabija (vidite: Prva o carevima 10:1-10; Jov 1:15; 6:19; Psalm 72:10,15; Isaija 60:6; Jeremija 6:20).

▣ „**Dedan**” Izgleda da je to negde u Arabiji (*BDB* 186). Očigledno je da su Kušovi sinovi živeli u istočnoj Africi i na Arabijskom poluostrvu. Spominje se u Isaiji 21:13, Jeremiji 25:23 i 49:8, i u Jezekilju 25:13 i 27:20.

10:8 „Kušu se rodio i Nimrod” Nimrod (*BDB* 650) je posebno spomenut jer je bio osnivač prve velike civilizacije. To znači da su Hamovi potomci osnovali Vavilon. On se povezuje s Kušovim sinovima jer postoji jezička sličnost s imenom Kasiti. Od Kuša su nastale dve grupe, jedna s istočne strane Crvenog mora (stih 7), a druga sa zapadne (stih 8).

▣ „**Nimrod**” Prema Rašiju i Lupoldu (Leupold), ova reč znači „bunt”. Zbog toga se sledeća dva izraza, „moćnik” i „silan lovac”, tumače negativno, kao „silnik” ili „osvajatelj” ili „ubica ljudi”. Ipak, nismo sigurni da li ovi izrazi sadrže te prizvuke, mada se čini da su u skladu s datim kontekstom. Taj čovek je izgradio neke od najvećih gradova Mesopotamije i očigledno je osnovao prvu svetsku silu. Mnogi smatraju da se ovo ime odnosi na cara po imenu Tukulini-ninurta I, ali on je živio tek u XIII veku p.n.e. i upravljao Asirijom i Vavilonijom. Zvali su ga Ninus, ali je razdoblje u kom je živio prekasno da bi mogao biti Nimrod. Drugi smatraju da je Nimrod bio Sargon I, vladar grada Akada.

10:9 „vešt lovac pred GOSPODOM” Neki komentatori smatraju da bi Bogu bilo ispod časti da spomene nekakvog lovca i da ova fraza stoga označava prvog osvajatelja i utemeljitelja ljudskog svetovnog sistema (vidite: Mihej 5:6), pa je zato razumljivo što ga je Bog primetio.

10:10 „Vavilon” Vavilonci kažu da ova reč (*bab-ili*) znači „kaplja bogova”, ali Jevreji su ga u Postanju 11 protumačili kao *balal* – „on pobrka” (*BDB* 93).

▣ Svaki od ovih gradova koji su nabrojani u ovom stihu je u nekom razdoblju bio glavni grad Šinara.

▣ „**Kalne**” Neki kažu da se ovo ime (*BDB* 484) odnosi na grad Nipur, a drugi ga shvataju kao da se sastoji iz drugih reči i da znači „svi oni”.

▣ „u zemlji Šinar” Ova reč je lingvistički povezana s rečju „Sumer” ili „Sumerija” (BDB 1042). Označava oblast u južnoj Mesopotamiji.

10:11 „otišao je u Asiriju” Neki kažu da se ovo odnosi na Nimroda i izgleda da se to najbolje uklapa u kontekst (vidite: Mihej 5:6), ali drugi, na primer *Septuaginta*, *Vulgata*, sirijski prevod, Martin Luter i Žan Kalvin, kažu da se odnosi na Ašur.

▣ „Niniva” Ona (BDB 644) je bila glavni grad Asirskog carstva i nalazila se na reci Tigar (vidite: Druga o carevima 19:36, Isaija 37:37, Jona 1:2, 3:2-7 i 4:11, Naum 1:1, 2:8 i 3:7, Sofonija 2:13).

▣ „Rehovot Ir” To doslovno znači „grad širokih ulica” ili „široka mesta grada” i verovatno je u pitanju opis Ninive (BDB 944 II).

▣ „Kalah” Glavni asirski grad (BDB 480 II). Njegovo savremeno ime je Nimrud, što je očigledno povezano s imenom Nimrod.

10:13 „Micrajim” Mnogi smatraju da se to odnosi na Gornji i Donji Egipat (BDB 595).

▣ „Ludijci” To se možda odnosi na Lidijce u Maloj Aziji (BDB 530).

▣ „Anamci” To su možda plemena koja žive u oazi zapadno od Egipta (BDB 777).

▣ „Lehavci” Izgleda da se to odnosi na pustinjska plemena severnoafričke obale (BDB 529).

▣ „Naftuhejci” Izgleda da su to plemena blizu grada Memfisa (BDB 661). Svi koji se spominju u 13. stihu očigledno su povezani s Egiptom i okolnim područjima.

10:14 „Patrusci” To znači „južna oblast” i verovatno se odnosi na Gornji Egipat (BDB 837).

▣ „Kasluhejci, od kojih su potekli Filistejci” O ovoj frazi se mnogo raspravlja zbog toga što tekst u Amosu 9:7 verovatno znači da su Filistejci došli s Krita. Ovo je jedno od onih mesta u tekstu gde se navodi geografska odrednica. Neprestani talas osvajanja i seoba primorskih naroda oko Egejskog mora uticao je na veći deo priobalnih zemalja Sredozemnog sveta, uključujući i Egipat i Palestinu. Za Kasluhejce vidite BDB 493.

▣ „Kaftorci” Izgleda da se to odnosi na stanovnike ostrva Krita, poznatog kao Kaftor (BDB 499).

POSTANJE 10:15-20 (SSP)

¹⁵Od Hanaana su potekli njegov prvorodeni sin Sidon i Hetiti [Het, NASB], ¹⁶Jevusejci, Amorejci, Girgašani, ¹⁷Hivijci, Arkijci, Sinijci, ¹⁸Arvađani, Cemarci i Hamaćani. Kasnije su se bratstva Hanaanaca raštrkala, ¹⁹pa se područje Hanaanaca protezalo od Sidona prema Geraru, sve do Gaze, pa prema Sodomi, Gomori, Admi i Cevoimu, sve do Laše. ²⁰To su Hamovi sinovi po njihovim bratstvima, jezicima, zemljama i narodima.

10:15 „Sidon” To je čuvena feničanska luka i prvi glavni grad Fenikije, severno od Palestine (BDB 850).

▣ „Hetiti [Het, NASB]” Izgleda da ovo (BDB 366) nije semitsko ime. Moguće je da je u pitanju početak hetitskog naroda. Oni su u Bibliji smešteni na dva mesta: (1) oko grada Hevrona i (2) severno

od Palestine, u središnjem delu Turske. Oni su preovladavali u ovoj oblasti u razdoblju između 1800. i 1200. godine p.n.e. S Hetom se mogu povezati i plemena zvana Hivijsci.

10:16 „Jevusejci” Oni su bili stanovnici grada Salima ili Jevusa, kasnije nazvanog Jerusalem (*BDB* 101).

▣ **„Amorejci”** Reč (*BDB* 57) Amorejac može da bude zbirna imenica (vidite Postanje 15:16), poput imenice Hanaanai. Smatramo da ima konotaciju „gorštaka” (doslovno: „zapadnjak”), a Hanaanac je imalo konotaciju „ravničara” (doslovno: „zemlja ljubičastog”). Stanovnici Hanaana popisani su na nekoliko mesta u Bibliji: (1) dve grupe plemena u Postanju 13:7 i 34:30, i Sudijama 1:4,5, (2) sedam naroda u Ponovljenim zakonima 7:1 i Isusu Navinu 3:10 i 24:11, (3) deset naroda u Postanju 15:19-20, i (4) najčešća upotreba je naziv za šesti narod, koji se najviše puta upotrebljen u Petoknjžju.

▣ **„Girgašani”** Ovaj hanaanai narod se često navodi u raznim spiskovima hanaanai naroda (*BDB* 173, vidite: Postanje 10:16 i 15:21, Ponovljeni zakoni 7:11, Isus Navin 3:10 i 24:11; Nemija 9:8; Prvi letopisi 1:14), ali nigde se ne navodi mesto njihovog stanovanja.

10:17 „Hivijci” Izgleda da su to bili stanovnici središnjeg dela Palestine (*BDB* 295). Neki ih poistovećuju sa Huritima. U Brojevima 13:29 se nalazi dobar geografski sažetak rasprostranjenosti ovih naroda u Palestini.

▣ **„Arkijci”** Izgleda da su to bili stanovnici jednog grada na obali i jednog ostrva severno od Sidona (*BDB* 792).

▣ **„Sinijci”** Izgleda da su to stanovnici grada blizu Arke (*BDB* 696).

10:18 „Arvađani” Izgleda da se to odnosi na stanovnike jednog ostrva blizu obale severne Palestine (*BDB* 71). Kao i prethodna dva naroda, nalazili su se severno od Tripolija.

▣ **„Cemarci”** To su Hanaanai potomci. U tablicama iz Amarne se spominje grad sličnog imena. Spominje ga i Tiglatpileser I (1116-1078 p.n.e.) i kaže da se nalazi na feničanskom području (*AB*, tom 6, str. 1074).

▣ **„Hamaćani”** Ovo se odnosi na stanovnike jednog grada na reci Oront (*BDB* 333).

10:19 „Sodoma, Gomora, Adma i Cevoim” To su gradovi u ravnici koje je Bog kasnije uništio. Oni se nalaze u južnom delu Mrtvog mora.

▣ **„Laša”** Jeronim kaže da je to mesto bilo istočno i Mrtvog mora (*BDB* 546).

10:20 Ovo je sažetak načina podele, veoma slično 5. stihu.

POSTANJE 10:21-31 (SSP)

²¹A sinovi su se rodili i Simu, Jafetovom starijem bratu i praocu svih Everovih potomaka. ²²Simovi sinovi: Elam, Ašur, Arfaksad [Arpahšad, *NASB*], Lud i Aram. ²³Aramovi sinovi: Uc, Hul, Geter i Maš. ²⁴Arfaksadu se rodio Sala, a Sali se rodio Ever. ²⁵Everu su se rodila dva sina. Jedan se zvao Falek [Peleg, *NASB*], jer se u njegovo vreme svet podelio, a njegov brat se zvao Joktan. ²⁶Joktanu su se rodili Almodad, Šelef, Hacarmavet, Jerah, ²⁷Hadoram, Uzal, Dikla, ²⁸Oval, Avimael, Ševa, ²⁹Ofir, Havila i Jovav. Svi ovi su bili Joktanovi sinovi. ³⁰Oni su živeli na

području od Meše prema Sefaru, u gorskom kraju na istoku. ³¹To su Simovi sinovi, po njihovim bratstvima, jezicima, zemljama i narodima.

10:21 „Sim” Ova hebrejska reč znači „Ime” (*BDB* 1028 II). Njegova važnost je naglašena, spominje se i ovde i u Postanju 11:10-26. Buntovni narodi Postanja 10–11 su želeli sebi da steknu „ime”. Njegovo ime je povezano s Postanjem 4:26 (gde se proslavlja ime Jahve). On će predstavljati izabranu lozu blagoslova (vidite 12:2).

▣ **„Ever”** Koren ove reči je veoma sličan reči „Jevrejin” (*BDB* 720 II), koja se odnosi na mnogo širu grupu od Jevreja. Postoje razna nagađanja o Everovoj vezi s izrazom koji je pronađen u mnogim dokumentima i na mnogim stelama u Egiptu, izrazom *habiru* (vidite: Postanje 14:13). Moguća etimologija imena Ever jeste „proći preko i kroz”, što verovatno označava neku nomadsku grupu.

▣ **„Jafetovom starijem bratu”** Raši smatra da je hebrejski ovde dvosmislen i da je nejasno ko je stariji brat.

10:22 „Elam” To je bilo veliko carstvo istočno od reke Tigar, a glavni grad se zvao Šušan (Suza). Ovo je verovatno najistočnija grupa koja se spominje u ovom poglavlju (*BDB* 743).

▣ **„Ašur”** Ovo ime (*BDB* 78) može da se odnosi na (1) osobu, (2) grad, ili (3) narod (Asiriju).

▣ **„Arfaksad [Arpahšad, NASB]”** Izgleda da ovo ime (*BDB* 75) označava plemena severno od Ninive (još jedne asirske prestonice). U engleskom prevodu *NIV* stoji Arfaksad (*Arphaxad*).

▣ **„Lud”** Ovo ime se verovatno odnosi na lidijski narod iz Male Azije (*BDB* 530). Herodot kaže da su oni tvrdili da su poreklom iz Ninive, semitskog grada.

▣ **„Aram”** Ovo ime se odnosi na područje savremene Sirije (*BDB* 74).

10:25 „Falek [Peleg, NASB]” Ovo je ta loza od koje će poteći Avraam i taj rodoslov je potpuno zabeležen u Postanju 11:18-27. Ovo ime možda znači „podeljen” (*BDB* 811 II).

▣ **„jer se u njegovo vreme svet podelio”** Ova hebrejska reč doslovno znači „kanali za navodnjavanje”, što odgovara južnoj Mesopotamiji, ali narodska etimologija glasi „podele” (*BDB* 811, *KB* 928, *PERFEKAT nifala*). Tu postoji igra reči po zvučnosti, između imena Peleg i reči „podeljen” (*niflega*). To se možda odnosi na podelu jezika koja se spominje u 11. poglavlju. Stoga širenje naroda u 10. poglavlju hronološki ne prethodi 11. poglavlju.

10:26-29 Ovo je razvrstavanje arapskih plemena.

10:28-29 „Ševa ... Havila” Izgleda da su ova imena, zajedno s imenom Ašur iz 22. stiha, uvrštena i u hamitski i u semitski spisak. To je možda zbog (1) geografske seobe, (2) pobeda u ratu, ili (3) spajanja dve porodice putem braka. Ovaj spisak je veoma neodređen na mnogim poljima.

POSTANJE 10:32 (SSP)

³²To su bratstva Nojevih sinova po njihovim lozama unutar njihovih naroda. Od njih su se posle potopa raširili narodi po zemlji.

PITANJA ZA RAZMATRANJE

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Ova pitanja za razmatranje su data da vam pomognu da razmislite o najvažnijim stavkama ovog dela knjige. Njihov cilj je da vas izazovu na razmišljanje, ali ona nisu sveobuhvatna.

1. Koja je svrha Postanja 10?
2. Zašto je Nimrod izdvojen i posebno opisan?
3. Zašto se Izrael, Moav i Edom ne spominju na ovom spisku naroda?

POSTANJE 11:1-32

PODELA NA PASUSE U SAVREMENIM ENGLESKIM PREVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Zajednički jezik, Vavilon, Brkanje jezika	Vavilonska kula	Vavilonska kula	Vavilonska kula	Vavilonska kula
11:1-9	11:1-9	11:1-9	11:1-9	11:1-4 11:5-9
Simovi potomci	Simovi potomci	Avraamov rodoslov	Simovi potomci	Praoci nakon Potopa
11:10-11	11:10-11	11:10-11	11:10-11	11:10a 11:10b-11
11:12-13	11:12-13	11:12-13	11:12-13	11:12-13
11:14-15	11:14-15	11:14-15	11:14-15	11:14-15
11:16-17	11:16-17	11:16-17	11:16-17	11:16-17
11:18-19	11:18-19	11:18-19	11:18-19	11:18-19
11:20-21	11:20-21	11:20-21	11:20-21	11:20-21
11:22-23	11:22-23	11:22-23	11:22-23	11:22-23
11:24-25	11:24-25	11:24-25	11:24-25	11:24-25
11:26	11:26	11:26	11:26	11:26
	Tarini potomci		Tarini potomci	Tarini potomci
11:27-30	11:27-30	11:27-30	11:27-30	11:27a 11:27b-30
11:31-32	11:31-32	11:31-32	11:31-32	11:31 11:32

TREĆI KRUG ČITANJA (vidite str. xvi-xvii)

PRATITE NAMERU BOGONADAHNUTOG PISCA NA NIVOU PASUSA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Pročitajte celo poglavlje odjednom. Prepoznajte njegove teme. Uporedite svoju podelu po temama s podelama u pet prevoda u tabeli koja je iznad. Podela na pasuse nije bogonadahnutu, ali je ključ za praćenje piščeve namere, a to je srž tumačenja. Svaki pasus ima samo jednu jedinu temu.

1. Prvi pasus
2. Drugi pasus
3. Treći pasus
4. Itd.

UVIDI IZ KONTEKSTA

- A. Poglavlja 10–11 su u obrnutom hronološkom poretku.
- B. Iako se čini da je brkanje jezika zbog kog su se narodi rasejali bilo čin kazne, ne zaboravite da je upravo razvoj nacionalizma sve do sada sprečavao političko stvaranje jedne svetske vlade. Stoga je to, u izvesnom smislu, bio još jedan Božiji blagoslov.
Za hrišćane, Pedesetnica je teološki preokret Vavilonske kule!

POSTANJE 11:1-9 (SSP)

¹Na celom svetu bio je samo jedan jezik i iste reči. ²Kako su se ljudi kretali po istoku [putovali ka istoku, *NASB*], naiđoše na jednu dolinu u zemlji Šinar i tamo se nastaniše. ³»Hajde da pravimo cigle«, rekoše jedan drugom, »i da ih dobro pečemo.« Tako su koristili ciglu mesto kamena i katran mesto maltera. ⁴Onda rekoše: »Hajde da sagradimo sebi grad i kulu sa vrhom do neba, da sebi steknemo ime i da se ne raspršimo po celom svetu.« ⁵A GOSPOD side da vidi grad i kulu koje su ljudi zidali. ⁶»Zaista su jedan narod i svi imaju jedan jezik«, reče GOSPOD. »Ovo je tek početak njihovih dela. Sada im neće biti nemoguće da učine sve što zamisle. ⁷Hajde da sidemo i pobrkamo im jezik, da jedan drugoga ne razumeju.« ⁸Tako ih GOSPOD odande rasprši po celom svetu, pa oni prestadoše da zidaju grad, ⁹koji se zove Vavilon zato što je GOSPOD tamo pobrkao jezik celog sveta. Odande ih je GOSPOD raspršio po celom svetu.

11:1 „Na celom svetu bio je samo jedan jezik” Očigledno je da 11. poglavlje objašnjava raspršivanje naroda koje je opisano u 10 poglavlju.

Taj jedan jezik, koji očigledno potiče još iz Edena, nije bio hebrejski. Najstariji pisani jezik koji je poznat savremenom čoveku jeste sumerski jezik pisan klinastim pismom, koji potiče iz 3000. godine p.n.e. (*ABD*, tom 1, str. 1213), a kultura iz razdoblja između 10.000. i 8.000. godine p.n.e.

11:2 „kretali ... ka istoku [putovali ka istoku, *NASB*]” Izgleda da se tu podrazumeva kretanje od Nojeve lađe, tj. od gorja Ararat. Izraz „putovali” doslovno znači „vadili kočeve” (*BDB* 652, *KB* 704), KONSTRUKTNI INFINITIV *kala*). Mesopotamija je jugoistočno od gorja Ararat (koje se proteže od savremene Turske do Irana).

▣ **„zemlji Šinar”** Ovo se odnosi na donju Mesopotamiju ili Vaviloniju, koja se još zove i Haldeja (*BDB* 11042).

11:3 U ovom stihu se nalazi jedan IMPERATIV *kala* i dva povezana KOHORTATIVA. Opisani način gradnje je istorijski tačan za Mesopotamiju. U toj oblasti nije bilo stena, pa su zato pekli cigle. U engleskom prevodu *KJV*²²⁵ stoji „mulj”, ali očigledno je u pitanju bila crna, lepljiva tvar koja se u toj oblasti može naći u izobilju. Mogli bismo je nazvati katranom ili asfaltom (*BDB* 330, vidite 6:14).

11:4 U ovom stihu se nalazi jedan IMPERATIV *kala* i dva srodna IMPERFEKTA koji su upotrebljeni kao KOHORTATIVI. Izgleda da u ovom izveštaju postoje četiri sastojka: (1) izgradnja grada i kule, (2) veličina koja bi nadmašila druge građevine tog vremena, (3) hteli su sebi da steknu ime i (4) nisu hteli da se rasprše po zemlji (tj. da ispune zemlju). Nismo sigurni koji prizvuk to sve ima. Mnogi smatraju da su u pitanju bili vavilonski *zigurati*, ali upotrebljena hebrejska reč je *migdal*, što se prevodi kao

225 *King James Version* (verzija kralja Džejmsa, prim. prev.)

„utvrđena kula” (BDB 153, vidite Sudije 8:9-17). Očigledno je u pitanju bio pokušaj ljudskog roda da se organizuje nezavisno od Boga i da stoga osujeti njegov naum. Filon čak kaže da su napisali svoje ime na svakoj cigli da se ne bi raspršili. To je prvi primer ljudskog ponosa, jer su se organizovali i živeli nezavisno od Boga (vidite: Danilo i Otkrivenje 18–19).

▣ „**kulu sa vrhom do neba**” Narodi Mesopotamije su se klanjali nebeskim telima (nebeska svetila su smatrali bogovima). Te kule su bile uzvišene platforme s kojih su posmatrali noćno nebo. To su bila mesta na kojima su se klanjali bogovima i susretali se s njima.

11:5 Ovo je veoma čovekolik opis Boga (vidite: Postanje 18:21 i Izlazak 3:8).

11:7 „Hajde da sidemo” I u ovom stihu se nalazi jedan IMPERATIV *kala* s dva povezana KOHORTATIVA. Ovo je MNOŽINA, veoma slično kao u 1:26 i 3:22. Iako ovaj odlomak sadrži veoma čovekolik opis Boga, on se ne odnosi ni na kakve Božije slabosti, nego na čin milosti kojim je zaustavio grešne ljude u pokušaju da sami upravljaju svojim životom na sopstveni, grešni način (vidite Rimljanima 1–3).

Reči „Hajde da sidemo” opisuju kako je Bog osujetio ljudsku pobunu započetu rečima „hajde da pravimo” i „hajde da sagradimo” (vidite stihove 3,4 i 7).

11:9 „Vavilon” Zanimljivo je zapaziti da je arheologija otkrila tekstove sumerske kulture iz Mesopotamije u kojima stoji da su u to vreme svi ljudi govorili jedan jezik, vidite: Samjuel Noa Krejmer (Samuel Noah Kramer), članak *The Babel of Tongues: A Sumerian Version*²²⁶ u časopisu *Journal of the American Oriental Society*²²⁷, 88:108-111). Po hebrejskoj narodskoj etimologiji koren te reči je „zbrka” (glagol *balal*, BDB 93), koji izgleda opisuje kako je Bog uneo zbrku u taj njihov jedan jezik. Vavilon doslovno znači „božija kapija” (na akademskom *bab-ilani*), što je veoma slično nekim imenima *zigurata*, velikih građevina s hramom na vrhu gde su se nebeska tela slavila kao božanstva. Vavilon je postao simbol grešne svetske sile, otelotvorene u Nimrodu, zatim kasnije u Navuhodonosoru i na kraju u zveri iz mora u Otkrivenju.

POSTANJE 11:10-11 (SSP)

¹⁰Ovo je povest o Simu: Dve godine posle potopa, kada je Sim imao 100 godina, rodio mu se Arfaksad. ¹¹Posle Arfaksadovog rođenja, Sim je živio još 500 godina i imao još sinova i kćeri.

Simovi potomci nastavljaju Sitovu mesijansku lozu iz Postanja 5:3-32 i 10:21-31. Ova loza će se nastaviti kroz Taru i Avraama u Postanju 11:10-25 (vidite: Luka 3:23-38).

POSTANJE 11:12-13 (SSP)

¹²Kada je Arfaksad imao 35 godina, rodio mu se Sala. ¹³Posle Salinog rođenja, Arfaksad je živio još 403 godine i imao još sinova i kćeri.

Masoretski tekst ne spominje Kainana u 13. stihu, ali se on spominje u *Septuaginti*, i u Luki 3:36.

▣ „**Sala**” Vidite BDB 1019 II.

226 Brkanje jezikâ: sumerska verzija, prim. prev.

227 Časopis američkog istočnjačkog društva, prim. prev.

POSTANJE 11:14-15 (SSP)

¹⁴Kada je Sala imao 30 godina, rodio mu se Ever. ¹⁵Posle Everovog rođenja, Sala je živeo još 403 godine i imao još sinova i kćeri.

▣ „Ever” Vidite *BDB* 720.

POSTANJE 11:16-17 (SSP)

¹⁶Kada je Ever imao 34 godine, rodio mu se Falek [Peleg, *NASB*]. ¹⁷Posle Falekovog rođenja, Ever je živeo još 430 godina i imao još sinova i kćeri.

▣ „Falek [Peleg, *NASB*]” Vidite *BDB* 811 II.

POSTANJE 11:18-19 (SSP)

¹⁸Kada je Falek imao 30 godina, rodio mu se Ragav. ¹⁹Posle Ragavovog rođenja, Falek je živeo još 209 godina i imao još sinova i kćeri.

▣ „Ragav” Vidite *BDB* 946.

POSTANJE 11:20-21 (SSP)

²⁰Kada je Ragav imao 32 godine, rodio mu se Seruh. ²¹Posle Seruhovog rođenja, Ragav je živeo još 207 godina i imao još sinova i kćeri.

▣ „Seruh” Vidite *BDB* 974.

POSTANJE 11:22-23 (SSP)

²²Kada je Seruh imao 30 godina, rodio mu se Nahor. ²³Posle Nahorovog rođenja, Seruh je živeo još 200 godina i imao još sinova i kćeri.

▣ „Nahor” Vidite *BDB* 637.

PITANJA ZA RAZMATRANJE

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste sami odgovorni za svoje tumačenje Svetog pisma. Svi treba da hodamo u svetlu koje imamo. Vi, Sveto pismo i Sveti Duh ste najvažniji u postupku tumačenja Svetog pisma i tumačenje ne smete prepustiti piscima komentara.

Ova pitanja za razmatranje su data da vam pomognu da razmislite o najvažnijim stavkama ovog dela knjige. Njihov cilj je da vas izazovu na razmišljanje, ali ona nisu sveobuhvatna.

1. Šta je bila vavilonska kula?
2. Šta su ljudi u Postanju 11 pokušavali da učine protiv Boga?

UVOD U POSTANJE 11:24–13:18

- A. U ovom delu Postanja, izveštajem o Avraamu, počinje potpuniji izveštaj o Pomazanikovoj lozi.
- B. Knjiga postanja i njenih pedeset poglavlja nisu prevashodno zainteresovani za stvaranje, nego za otkupljenje naroda s kojim je Bog u savezu. Bog poziva jednog da bi pozvao sve – to je srž ove knjige.
- C. Vidimo i Avramove slabosti i njegovu vernost. Milostivi Bog koji bira izabrao ga je za svoje ciljeve vezane za otkupljenje.
- D. Bog je izabrao Avraama da bi izabrao svet (vidite: Postanje 12:3c, Izlazak 19:4-6, Druga Petrova 2:5,9; Otkrivenje 1:6). Bog želi da svi ljudi, koji su stvoreni na njegovu sliku, budu otkupljeni (vidite: Postanje 3:15, Jezekilj 18:23,32, Prva Timoteju 2:4, Druga Petrova 3:9).
- E. U *Talmudu* je prepoznato sedam blagoslova Božijeg poziva Avraamu:
 - 1. Avram će biti otac velikog naroda
 - 2. Biće blagosloven za svog života
 - 3. Ime će mu biti poznato
 - 4. On će biti blagoslov drugima
 - 5. Oni koji ga budu poštovali biće blagosloveni
 - 6. Oni koji ga odbace biće prokleti
 - 7. On će uticati na ceo svet

PROUČAVANJE REČI I IZRAZA

POSTANJE 11:24-25 (SSP)

²⁴Kada je Nahor imao 29 godina, rodio mu se Tara. ²⁵Posle Tarinog rođenja, Nahor je živeo još 119 godina i imao još sinova i kćeri.

11:24 „Tara” Ovo ime možda znači „zadržavati se”, „odlagati” ili „seliti se” (*BDB* 1076). Iz Isusa Navina 24:2 je jasno da su on i njegova porodica bili mnogobošci. Imena članova njegove porodice ukazuju na to da su slavili boginju meseca po imenu *Sin* (ili *Zin*). Nju su slavili u Uru, Temi i Haranu. Ipak, u Postanju 31:53 se vidi da je Tara znao za Jahvea.

POSTANJE 11:26 (SSP)

²⁶Nakon što je Tara napunio 70 godina, rodili su mu se Avram, Nahor i Haran.

11:26 „Avram, Nahor i Haran” Moguće je da su poređani po važnosti, a ne po godinama. Ime Avram može da znači (1) „uzvišeni otac”, (2) „onaj koji uzvisuje oca”, ili (3) „Višnji je moj otac” (*BDB* 4). Ime Nahor znači „dahtanje” ili je možda asirsko ime nekog mesta (*BDB* 637), a Haran znači „planinar” (*BDB* 248).

POSTANJE 11:27-30 (SSP)

²⁷Ovo je povest o Tari: Tari su se rodili Avram, Nahor i Haran. Haranu se rodio Lot. ²⁸Haran je umro za života svoga oca [u prisustvu svoga oca Tare, *NASB*], u Uru Haldejskom, u

zemlji gde je rođen. ²⁹I Avram i Nahor se oženiše. Avramova žena zvala se Saraja, a Nahorova Milka kći Haranova. Haran je bio Milkin i Jiskin otac. ³⁰A Saraja nije imala dece, jer je bila nerotkinja.

11:27 „Lot” Vidite *BDB* 532 II.

11:28 „Haran je umro [u prisustvu svoga oca Tare, NASB]” Ovo je hebrejski idiom koji znači da je Haran umro pre svoga oca.

▣ **„u Uru Haldejskom”** Haldejska kultura se razvila (tj. izgrađena je na jakim tekovinama sumerske kulture) i cvetala je nakon Avramovog vremena (*BDB* 505).

11:29 „Saraja” Vidite *BDB* 979.

▣ **„Milka”** Vidite *BDB* 574.

▣ **„Jiska”** I ova osoba (*BDB* 414) i razlog za njeno spominjanje u ovom stihu su nepoznati. Rabini (a tako i Josif Flavije, Jeronim i Avgustin) kažu da je u pitanju Saraja, ali u tekstu stoji da su imale drugog oca.

11:30 „Saraja ... je bila nerotkinja” To što Saraja, Rahela i Reveka nisu mogle da imaju decu (*BDB* 785) bio je jedan od načina na koje je Bog pokazivao svoju silu i svoje upravljanje ljudskom istorijom i porodičnom istorijom. Ljudska seksualnost nije ključ opstanka Pomazanikove loze.

Ovaj isti teološki činilac vidi se i u Izraelovoj istoriji, po tome što prvorodeni nije bio u Pomazanikovoj lozi. U ondašnjoj kulturi je prvorodeni sin bio vođa bratstva, ali u Jahveovom narodu ne. Tamo je to bio Božiji izbor!

POSTANJE 11:31-32 (SSP)

³¹Tara uze svog sina Avrama, svog unuka Lota sina Haranovog i svoju snahu Saraju, ženu svog sina Avrama, i s njima se iz Ura Haldejskog zaputi u zemlju Hanaan. Ali kada su stigli do Harana, nastaniše se tamo. ³²Tara je živio 205 godina i umro je u Haranu.

11:31 „i s njima se ... zaputi” Mnogo se raspravlja o tome da li je Tara poveo svoju porodicu ili je to učinio Avram. Neki smatraju da je Bog prvo pozvao Taru, ali da se ovaj vratio u idolopoklonstvo. Meni se čini da je čitav ovaj odeljak knjige usredređen na Avraama, a ne na Taru. Napustivši Ur, Avram nije ostavio samo svoju širu porodicu, nego i njihova narodna božanstva. Ostavio je udoban, sređen život da bi išao za novim bogom, koji mu je govorio na prilično uvijen način.

11:32 „Tara je živio 205 godina” Kad saberemo Postanje 11:26 i Postanje 12:4, dobijamo 145 godina. Kad to oduzmemo od 205, postaje jasno da je Tara živio još 60 godina nakon što je Avraam otišao iz Harana. Izgleda da je to u suprotnosti sa Stefanovom propovedi iz Dela 7:4. Nekoliko stavki Stefanovog istorijskog osvrtu je u suprotnosti s našim savremenim shvatanjem istorije. Moguće je da je on koristio rabinske metode tumačenja. Drugi stručnjaci smatraju da je Avram, iako je prvi na spisku u Postanju 11:26, ipak rođen mnogo kasnije i da su Stefanovi podaci tačni. Zanimljivo je da u Samarjanskom Petoknjžju na ovom mestu stoji 144.

STARI ZAVET KAO ISTORIJA

Hrišćanstvo i judaizam su istorijske religije i svoju veru temelje na istorijskim događajima (kojima pridodaju svoja tumačenja). Problem nastaje kad pokušamo da definišemo šta je „istorija” ili „istorijsko proučavanje”. Mnogi problemi u savremenim teološkim tumačenjima potiču od savremenih književnih ili istorijskih pretpostavki koje prenosimo u prošlost i primenjujemo ih na bliskoistočnjačku književnost Biblije. Ne samo da se pri tome ne poštuju postojeće vremenske i kulturne razlike, nego ni one književne. Kao savremeni zapadnjaci mi prosto ne razumemo književne vrste i izražajna sredstva spisa sa Starog bliskog istoka, i stoga ih tumačimo u svetlu zapadnjačkih književnih vrsta.

Pristup proučavanju Biblije koji je preovladavao u XIX veku razdrobio je starozavetne knjige, ne poštujući ih kao istorijske i zaokružene dokumente. Istorijski skepticizam uticao je na hermeneutiku i na istorijsko istraživanje Starog zaveta. Današnji pravac „kanonske hermeneutike” (Brevard Čajlds – eng. Brevard Childs) pomogao je ponovnom usredsređivanju na sadašnji oblik starozavetnog teksta. Po mom mišljenju, to predstavlja dobar most preko ambisa nemačkog višeg kriticizma iz XIX veka. Treba da se bavimo kanonskim tekstom koji je do nas dospeo nepoznatim istorijskim postupkom za koji pretpostavljamo da je bio bogonadahnut.

Mnogi stručnjaci se vraćaju pretpostavci da je Stari zavet istoričan. Time se svakako ne poriču očigledna uređivanja i osavremenjivanja Starog zaveta koja su vršili kasniji jevrejski pisari, ali u pitanju je temeljni povratak Starom zavetu kao punovažnoj istoriji i zapisu stvarnih događaja (s njihovim teološkim tumačenjima).

Evo jednog dobrog navoda iz Harisonovog (R. K. Harrison) članka *Historical and Literary Criticism of the Old Testament*²²⁸ iz I toma komentara *The Expositor's Bible Commentary*²²⁹:

„Uparedna istoriografska proučavanja su pokazala da su, zajedno s Hetitima, drevni Jevreji bili najprecizniji, najobjektivniji i najodgovorniji zapisivači istorije Bliskog istoka. Proučavanje knjiga poput Postanja i Ponovljenih zakona u oblasti kritike oblika, zasnovana na određenim tipovima tablica koje su pronađene na nalazištima kao što su Mari, Nuzu i Bogazkoj, pokazalo je da kanonske knjige imaju određene ne-književne parnjake u kulturama nekih naroda s Bliskog istoka. Zbog toga možemo s novom dozom pouzdanja i poštovanja da gledamo na rana jevrejska predanja koja sama sebe predstavljaju kao istoriografska.” (str. 232)

Posebno cenim Harisonov (R. K. Harrison) rad, jer on Stari zavet uvek tumači pre svega u svetlu onovremenih događaja, kultura i književnih vrsta.

Ja se na svojim predavanjima o ranoj jevrejskoj književnosti (knjige od Postanja do Ponovljenih zakona i Isus Navin) trudim da uspostavam uverljivu vezu s drugom književnošću i artefaktima sa Starog bliskog istoka.

A. Književna dela sa Starog bliskog istoka koja su podudarna Postanju

1. Najstarija poznata književna paralela kulture opisane u Postanju 1–11 nalazi se na tablicama iz Eble ispisanim klinastim pismom. One su iz severne Sirije i potiču iz približno 2500. godine p.n.e. Pisane su akademskim jezikom.
2. Stvaranje
 - a. Najstariji mesopotamijski tekst koji opisuje stvaranje, *Enuma Eliš*, potiče iz razdoblja između 1900. i 1700. godine p.n.e. Pronađen je u Asurbanipalovoj biblioteci u Ninivi i na još nekoliko drugih mesta. Sedam tablica ovog akademskog teksta ispisanog klinastim pismom opisuje kakao je Marduk stvarao.
 - (1) bogovi *Apsu* (muški bog, slatka voda) i *Tiamat* (boginja, slana voda) imali su neposlušnu i bučnu decu. Ovo dvoje bogova pokušalo je da učitka mlađe bogove.

228 Istorijski i književni kriticizam Starog zaveta, prim. prev.

229 Biblijski komentar za učitelje, prim. prev.

- (2) jedno od božije dece, *Marduk*, pomogao je da se *Tiamat* pobedi. Od njenog tela je načinio zemlju.
- (3) *Marduk* je stvorio ljude od drugog poraženog boga, *Kingu*, koji je bio muž boginje *Tiamat* nakon *Apsuove* smrti. Ljudski rod je nastao od *Kinguove* krvi.
- (4) *Marduk* je učinjen poglavarom vavilonskog panteona.
- b. „Pečat stvaranja” je tablica ispisana klinastim pismom na kojoj je slika golog muškarca i gole žene kraj drveta neke voćke oko čijeg debla je obmotana zmija iznad ženinog ramena, tako da izgleda kao da razgovara s njom.
3. Stvaranje i Potop – *Ep o Atrahasisu* beleži pobunu nižih bogova zbog previše rada i stvaranje sedam ljudskih parova kako bi ljudi vršili dužnosti umesto nižih bogova. Zbog (1) prenaseljenosti i (2) buke, broj ljudi je smanjen pomoću bolesti, dve velike gladi i konačno Potopa, koji je isplanirao *Enlil*. Ovi glavni događaji su u istom redosledu kao u Postanju 1–8. Ovaj klinasti tekst potiče iz sličnog vremena kao *Enuma Eliš* i *Ep o Gilgamešu*, približno iz razdoblja između 1900. i 1700. godine p.n.e. Sva ova dela su na akademskom jeziku.
4. Nojev potop
 - a. Sumerska tablica iz Nipura, zvana *Postanje iz Eridua*, koja potiče iz približno 1600. godine p.n.e. priča o *Ziusudri* i dolazećem potopu.
 - (1) *Enka*, bog vode, upozorio je na dolazeći potop
 - (2) *Ziusudra*, car-sveštenik, spasao se u velikoj lađi
 - (3) Potop je trajao sedam dana
 - (4) *Ziusudra* je otvorio prozor na lađi i pustio nekoliko ptica da vidi da li se pojavilo kopno
 - (5) Kad je izašao iz lađe prineo je na žrtvu jednog junca i ovce
 - b. Mešoviti vavilonski izveštaj o potopu, nastao iz četiri sumerske priče i poznat kao *Ep o Gilgamešu*, izvorno potiče iz razdoblja približno između 2500. i 2400. godine p.n.e., mada pisani mešoviti oblik pisan akademskim jezikom i klinastim pismom potiče iz mnogo kasnijeg razdoblja. U njemu se priča o *Utnapištimu*, koji je preživio potop i koji priča *Gilgamešu*, caru *Uruka*, kako je preživio veliki potop i kako mu je dat večni život.
 - (1) *Ea*, bog vode, upozorio je *Utnapištima* (vavilonski oblik imena *Ziusudra*) na dolazeći potop i rekao mu da izgradi lađu
 - (2) *Utnapištim* i njegova porodica preživeli su potop, a s njima i izabrane lekovite biljke
 - (3) Potop je trajao sedam dana
 - (4) Lađa se zaustavila u severoistočnoj Persiji, na gori Nisir
 - (5) Pustio je tri različite ptice da vidi da li se već pojavilo kopno
5. Mesopotamijska književna dela koja opisuju drevni potop koristila su isti izvor. Imena se često razlikuju, ali tok priče je isti. Na primer, *Ziusudra*, *Atrahasis* i *Utnapištim* su različita imena istog ljudskog cara.
6. Istorijske podudarnosti s ranim događajima iz Postanja mogu se objasniti u svetlu čovekovog znanja i iskustva o Bogu koji su stečeni pre rasejanja (Postanje 10–11). Srž ovih istinitih istorijskih sećanja je obrazložena i mitologizovana i tako su nastali postojeći izveštaji o potopu koji su slični u celom svetu. Isto se može reći i za stvaranje (Postanje 1–2) i za ukrštanje ljudi i anđela (Postanje 6).
7. Vreme praotaca (srednje bronzano doba)
 - a. Tablice iz Marija – pravni tekstovi (amonska kultura) i lični tekstovi napisani akademskim jezikom i klinastim pismom, otprilike 1700. godine p.n.e.

- b. Tablice iz Nuzija – arhive nekih porodica (horijska ili hurijska kultura), napisane akademskim jezikom i klinastim pismom, oko stotinu milja jugozapadno od Ninive, približno između 1500. i 1300. godine p.n.e. U njima su zapisani postupci porodičnog poslovanja. Za više konkretnih primera vidite: Volton (Walton), str. 52-58.
 - c. Tablice iz Alalaka – tekstovi iz severne Sirije ispisani klinastim pismom, oko 2000. godine p.n.e.
 - d. Neka imena iz Postanja se pojavljuju kao imena mesta u tablicama iz Marija: Seruh, Falek (Peleg), Tara, Nahor. I druga biblijska imena su bila česta: Avraam, Isak, Jakov, Lavan i Josif.
8. „Uporedna istoriografska proučavanja su pokazala da su, zajedno s Hetitima, drevni Jevreji bili najprecizniji, najobjektivniji i najodgovorniji zapisivači istorije Bliskog istoka.” – Harison (R. K Harrison), *Biblical Criticism*²³⁰, str. 5.
9. Arheologija je značajno doprinela utvrđivanju istoričnosti Biblije. Ipak, potrebna je reč opomene. Arheologija nije potpuno pouzdan vodič iz sledećih razloga:
- a. zbog loše tehnike ranih iskopavanja
 - b. zbog raznovrsnih, veoma subjektivnih tumačenja pronađenih artefakata
 - c. zbog nedostatka hronologije Starog bliskog istoka oko koje bi se svi složili (mada se na njoj radi na osnovu godova drveća)
- B. Egipatski izveštaji o stvaranju se mogu naći kod Džona Voltona (John W. Walton), *Ancient Israelite Literature in Its Cultural Context*²³¹, izdavač: Zondervan, Grand Rapids, MI, 1990. godine, str. 23-34, 32-34.
- 1. U egipatskoj književnosti stvaranje je počelo neustrojenim, haotičnim, pradavnim vodama. Stvaranje je predstavljeno kao ustrojstvo koje se razvija iz vodenog rasula.
 - 2. U egipatskoj književnosti iz Memfisa stvaranje se dogodilo Ptahovom izgovorenim rečju.
- C. Podudarnosti između Knjige Isusa Navina i književnosti sa Starog bliskog istoka
- 1. Arheologija je pokazala da je većina velikih gradova opasnih zidinama u Hanaanu uništena i brzo ponovo izgrađena oko 1250. godine p.n.e.
 - a. Hacor
 - b. Lahiš
 - c. Betel
 - d. Devir (prethodno se zvao Kirjat Sefer, 15:15)

Arheologija nije uspeła da potvrdi ili ospori biblijski izveštaj o padu Jerihona (vidite: Isus Navin 6). To je zbog toga što je to mesto u lošem stanju:

- a. vremenske prilike, položaj
- b. kasnija izgradnja na starom mestu pomoću starijih materijala
- c. nesigurno datiranje slojeva

Arheologija je pronašla žrtvenik na gori Eval koji je možda povezan s Isusom Navinom 8:30-31 (Ponovljeni zakoni 27:2-9). Veoma je sličan opisu koji je pronađen u Mišni (u Talmudu).

- 2. Tekstovi iz Ras Šamre pronađeni u Ugaritu pokazuju kakvi su bili život i religija oko 1400. godine p.n.e.
 - a. mnogobožačko obožavanje prirode (kult plodnosti)

230 Biblijski kriticizam, prim. prev.

231 Drevna izraelska književnost u svom kulturnom kontekstu, prim. prev.

- b. *El* je bio najvažnije božanstvo
 - c. *Elova* žena se zvala *Ašera* (kasnije *Va'alova* žena), koju su slavili u obliku rezbarene motke ili živog drveta, što je simbolizovalo „drvo života”
 - d. *Va'al* (*Haddad*), bog oluje, bio je njihov sin
 - e. *Va'al* je postao „najviši bog” hanaanskog panteona. Njegova žena se zvala *Anat*
 - f. obredi su bili slični kao *Izidini* i *Ozirisovi* u Egiptu
 - g. poklonstvo *Va'alu* odvijalo se pretežno na uzvišicama ili kamenim platformama (obredna prostitucija)
 - h. *Va'al* je simbolizovan podizanjem kamenog stuba (falusa)
3. Precizan spisak imena drevnih gradova ukazuje na pisca iz tog drevnog vremena, a ne na kasnije urednike.
- a. Jerusalim je nazvan Jevus u Isusu Navinu 15:8 i 18:16,28 (u 15:63 stoji da su Jevusejci još bili u delu Jerusalima)
 - b. Hevron je nazvan Kirjat-Arba u Isusu Navinu 14:15; 15:13,54; 20:7; 21:11
 - c. Kirjat-Jearim je nazvan Vaala u 15:9,10
 - d. Sidon se spominje kao najveći feničanski grad, a ne Tir, koji je kasnije postao glavni grad (Isus Navin 11:8, 13:6, i 19:28).

ISTORIJSKA NARACIJA STAROG ZAVETA

- I. Uvodne napomene
 - A. Odnos Starog zaveta i drugih načina da se zabeleže događaji
 1. Ostala književnost sa Starog bliskog istoka je mitološka
 - a. Mnogobožačka (obično s bogovima koji su slični ljudima i odražavaju sile prirode, uz upotrebu motiva međusobnog sukoba)
 - b. Zasnovana na prirodnim ciklusima (bogovi koji umiru, bogovi koji nastaju)
 2. Grčko-rimska mitologija je više služila za zabavu i ohrabrenje nego za beleženje samih istorijskih događaja (Homer na mnogo načina odražava mesopotamijske motive)
 - B. Upotreba tri nemačke reči verovatno oslikava razliku među vrstama ili definicijama istorije:
 1. *Historie* (histori) – beleženje događaja (suvih činjenica)
 2. *Geschichte* (gešihthe) – tumačenje događaja i njihovog značaja za čovečanstvo
 3. *Heilsgeschichte* (hajlsgešihthe) – odnosi se prvenstveno na Božiji naum o otkupljenju i na njegova dela u tom istorijskom poduhvatu
 - C. Starozavetna i novozavetna naracija su *Geschichte* koja vodi do razumevanja *Heilsgeschichte*. Ona beleži izabrane i teološki usmerene istorijske događaje.
 1. samo izabrane događaje
 2. hronologija nije toliko važna kao teologija
 3. događaji su zabeleženi da otkriju istinu
 - D. Naracija je najčešća književna vrsta Starog zaveta. Procenjeno je da naracija čini oko 40% Starog zaveta. To znači da je ova književna vrsta korisna Svetom Duhu za saopštavanje Božije poruke i Božije naravi palom ljudskom rodu. Ali u naraciji se to ne saopštava neposrednim iskazima (kao u novozavetnim poslanicama), nego je saopšteno posredno, ili u sažetku, ili kroz izabrani razgovor ili monolog. Čitalac neprestano mora da postavlja sledeća pitanja: Zašto je ovo zabeleženo? Šta je naglašeno? Koji je teološki cilj zapisa?

Time nimalo ne omalovažavamo istoriju, ali prepoznavamo da je istorija ovde sluga i kanal otkrivenja.
- II. Biblijska naracija
 - A. Bog je aktivno uključen u svet koji je stvorio. Bogonadahnuti pisci Biblije izabrali su određene događaje koji otkrivaju Boga. Bog je glavna ličnost Starog zaveta.
 - B. Svaka naracija vrši nekoliko uloga:
 1. Ko je Bog i šta radi u svetu koji je stvorio?
 2. Bog se bavio pojedncima i narodima i zapisi o tome otkrivaju istinu o ljudskom rodu
 3. Na primer, zapazite kako je vojna pobeda Isusa Navina bila neodvojivo vezana za vernost Savezu (vidite 1:7-8; 8:30-35).
 - C. Često je nekoliko odlomaka naracije povezano u veću celinu koja otkriva jednu teološku istinu.
- III. Načela za tumačenje starozavetne naracije
 - A. Najbolju raspravu o tumačenju starozavetne naracije koju sam do sada video napisao je Daglas Stjuart (Douglas Stuart) u knjizi *Kako tumačiti Bibliju*²³², str. 89-90.
 1. Starozavetna naracija obično ne izlaže doktrinu neposredno.
 2. Starozavetna naracija obično oslikava neku doktrinu ili doktrine o kojima na drugom mestu u Bibliji postoji izričita pouka.
 3. Naracija beleži šta se dogodilo, a ne nužno šta je trebalo da se dogodi ili šta treba da se dogodi svaki put. Stoga svaki narativni odlomak nema jednu prepoznatljivu pouku.

232 Izvori, Osijek, 1999. Izvornik: *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 83-84

4. Postupci ljudi u narativnim odlomcima ne moraju nužno da budu dobar primer za nas. Često je u pitanju upravo suprotno.
 5. Većina starozavetnih likova je daleko od savršenstva, a takva su i njihova dela.
 6. Na kraju narativnog odlomka ne saznajemo uvek da li je to što se dogodilo bilo dobro ili loše. Od nas se očekuje da to sami prosudimo na osnovu Božijih neposrednih i izričitih pouka u drugim delovima Svetog pisma.
 7. Svi narativni odlomci su selektivni i nepotpuni. Nisu uvek navedene sve potrebne pojedinosti (vidite: Jovan 21:25). To što nalazimo u nekom narativnom odlomku je sve za šta je bogonadahnuti pisac smatrao da je važno da znamo.
 8. Narativni odlomci nisu napisani da odgovore na sva naša teološka pitanja. Njihova svrha je tačno određena, sprecifična i ograničena, i tiče se samo određenih pitanja, dok ostavlja da na druga pitanja bude odgovoreno na drugi način i na drugom mestu.
 9. Narativni odlomci nas mogu poučavati neposredno (nekim jasnim iskazom) ili posredno (jasno podrazumevajući nešto bez izričitog iskaza).
 10. Sve u svemu, Bog je glavni junak svih narativnih odlomaka Svetog pisma.
- B. Još jedna dobra rasprava o tumačenju naracije nalazi se u knjizi Voltera Kajzera (Walter Kaiser) *Toward Exegetical Theology*²³³:
- „Jedinstveno svojstvo narativnih odlomaka Svetog pisma je to što pisac obično dozvoljava da reči i dela ljudi iz njegove naracije saopšte srž njegove poruke. Stoga, umesto da nam se obraća izričitim iskazima, poput onih koje nalazimo u doktrinalnim ili propisujućim odlomcima Svetog pisma, pisac teži da ostane donekle u pozadini po pitanju izričitog poučavanja ili prosuđivanja. Zbog toga je neophodno prepoznati širi kontekst kome određeni narativni odlomak pripada i postaviti pitanje zašto je pisac izabrao baš te događaje i zašto ih je poređao baš tim redosledom. Dva ključa za tumačenje su *redosled* epizoda i *izbor* pojedinosti iz gomile mogućih govora, osoba i epizoda. Osim toga, na pitanja kako je Bog reagovao na te ljude i šta misli o njima često se mora odgovoriti na osnovu načina na koji pisac dozvoljava nekoj osobi ili grupi ljudi da reaguju na vrhuncu izabranog sleda događaja. To važi u slučajevima kad pisac nije prekinuo naraciju da dâ svoje (u tom slučaju Božije) mišljenje o tome što se dogodilo.” (str. 205).
- C. Istina se u narativnim odlomcima nalazi na nivou prirodne tekstualne celine, a ne u pojedinostima. Čuvajte se izdvajanja pojedinosti iz konteksta i upotrebe starozavetne naracije kao primera za svoj život.
- IV. Dva nivoa tumačenja
- A. Jahveova otkupiteljska dela kao otkrivenje za Avraamove potomke
 - B. Jahveova volja za život svakog vernika (u svim razdobljima)
 - C. Prvi se usredsređuje na poznavanje Boga (spasenje), a drugi na služenje Bogu (hrišćanski život vere, vidite: Rimljanima 15:4, Prva Korinćanima 10:6,11).

233 Prema egzegetskoj teologiji, prim. prev.

STAROZAVETNA ISTORIOGRAFIJA U SVETLU ONOVREMENIH KULTURA BLISKOG ISTOKA

Mesopotamijski izvori

1. Kao i u većini drevne književnosti, glavni junak je obično car ili neki narodni junak.
2. Događaji su često ulepšani iz propagandnih razloga.
3. Obično se ne beleži ništa negativno.
4. Cilj je bio da se podrže postojeće ustanove ili da se objasni nastanak novog poretka.
5. Iskrivljivali su istoriju na sledeće načine:
 - a. kitnjastim izveštajima o velikim poredama
 - b. predstavljanjem prošlih postignuća kao da su sadašnja
 - c. beleženjem samo pozitivnih strana
6. Književnost nije služila samo kao propaganda, nego i kao sredstvo poučavanja

Egipatski izvori

1. Podržavaju veoma statičan pogled na život, život na koji vreme ne utiče.
2. Car i njegova porodica su tema većeg dela književnosti.
3. Poput mesopotamijske književnosti, cilj joj je bio propaganda
 - a. bez negativnih strana
 - b. ulepšane dobre strane

Rabinski izvori (kasniji)

1. Pokušaj da se Sveto pismo učini primenjivim kroz Midraš, koji polazi od tumačeve vere i kreće se ka biblijskom tekstu, a ne usredsređuje se na piščevu nameru, ni na istorijske okolnosti teksta:
 - a. *Halaka* se bavi istinama ili pravilima za život
 - b. *Hagada* se bavi primenom i ohrabrenjem za život
2. *Pešer* – kasniji razvoj koji se vidi u svicima s Mrtvog mora. Koristio je tipološki pristup kako bi u sadašnjim okolnostima video ispunjenje proroštava iz prošlosti. Trenutne okolnosti shvatane su kao predskazani *eshaton* (novo doba koje dolazi).

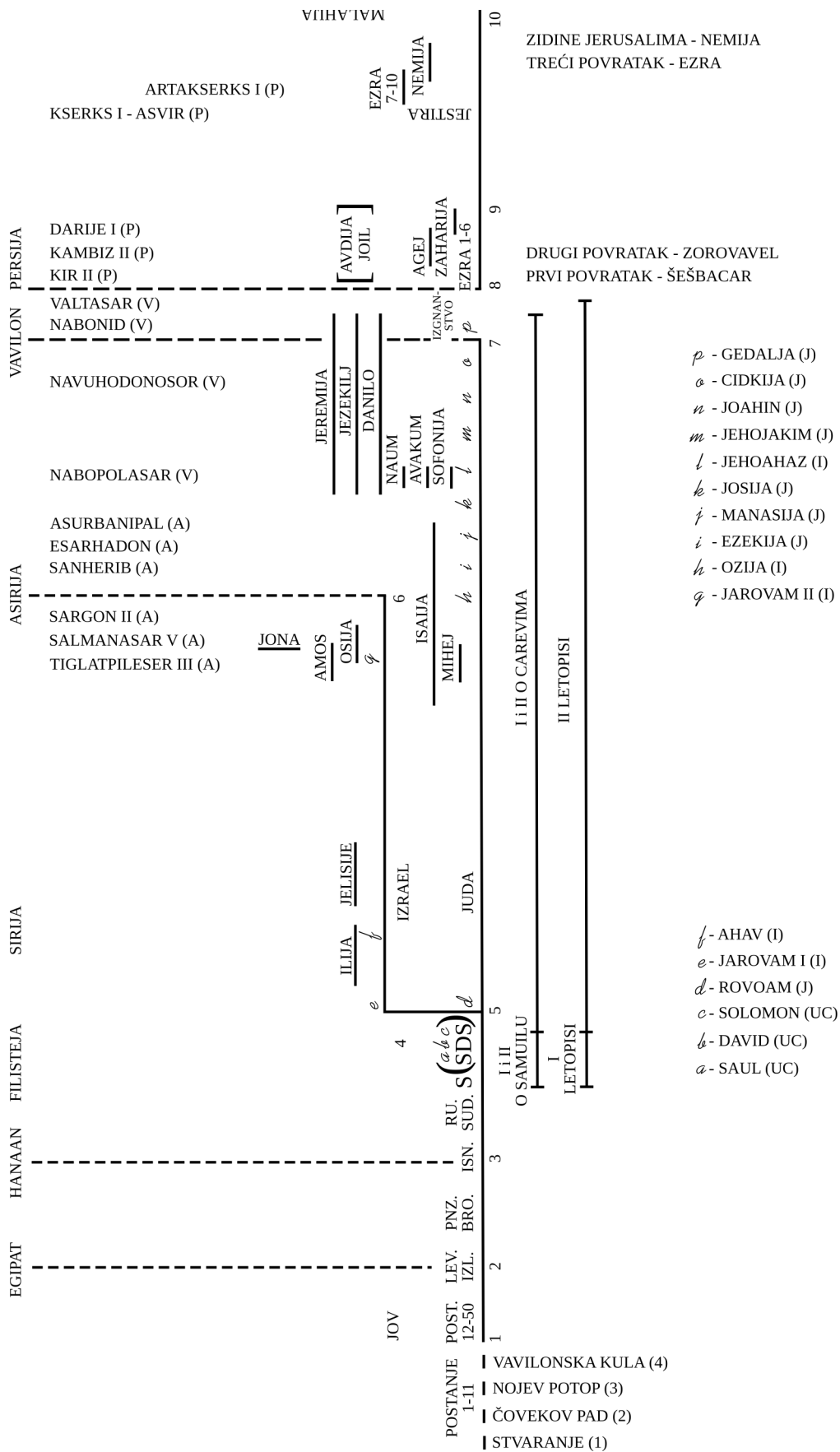
Očigledno je da su književne vrste sa Starog bliskog istoka i kasnija jevrejska književnost drugačije od Svetog pisma starog zaveta. Iako često imaju zajedničke odlike s onovremenom književnošću, starozavetne književne vrste jedinstvene su na mnogo načina, pogotovo u svojim opisima istorijskih događaja. Jevrejskoj istoriografiji je najbliža hetitska književnost.

Treba naglasiti koliko je drevna istoriografija različita od savremene zapadnjačke istoriografije. U toj razlici leži problem za tumačenje. Savremena istoriografija se trudi da bude objektivna (po mogućstvu bez propagande) i da hronološkim redom zabeleži šta se „stvarno dogodilo"! Pokušava da zabeleži „uzroke i posledice” istorijskih događaja. Obiluje pojedinostima!

Istorija koja je zapisana na Bliskom istoku nije poput savremene istorije, ali to ne znači da je pogrešna, lošija ili nepouzdana. Savremena zapadnjačka istorijska dela odražavaju predrasude svojih pisaca. Biblijska istorija je drugačija po svojoj samoj prirodi (jer je bogonadahnuti). U izvesnom smislu, biblijska istorija se gleda očima vere bogonadahnutog pisca i pisana je s teološkim ciljevima na umu, ali ipak je u pitanju valjan istorijski izveštaj.

Istoričnost Starog zaveta mi je važna kad nekome obrazlažem svoju veru. Ako se može pokazati da je Biblija istorična, onda su i oni njeni iskazi koji se moraju prihvatiti verom jači u očima neverujućih. Moja vera se ne temelji na istorijskim potvrđenjima koja pružaju arheologija ili antropologija, ali one mi pomažu da počnem nekome da saopštavam poruku Biblije i pružaju joj verodostojnost koju inače ne bi imala.

Da sažeto zaključimo, istoričnost ne funkcioniše u oblasti bogonadahnutosti, nego u oblastima apologetike i evangelizacije.

DR BOB ATLI (DR. BOB UTLEY)
 SLUŽBA BIBLE LESSONS INTERNATIONAL 1996.

VEROISPOVEDANJE

Ne marim posebno za načela verovanja ili veroispovedanja i više mi je stalo da istaknem istinitost Biblije. Ipak, shvatam da veroispovedanje može ljudima koji me ne poznaju da pomogne u prosuđivanju mojih doktrinarnih stanovišta. S obzirom na to da u razdoblju u kom živimo ima mnogo teoloških grešaka i obmana, stavljam vam na raspolaganje kratak sažetak svoje teologije:

1. Biblija – i Stari i Novi zavet – jeste jedina, bogonadahnutna, nezabludiva, merodavna, i večna Božija reč. Ona je Božije samo-otkrivenje koje su zabeležili natprirodno vođeni ljudi. Ona je naš jedini izvor jasne istine o Bogu i njegovim ciljevima. Ona je i jedini izvor vere i prakse za Božiju crkvu.

2. Postoji samo jedan večni Bog stvoritelj i otkupitelj. On je tvorac svega, vidljivog i nevidljivog. On se objavio kao brižan Bog pun ljubavi, ali i kao pravedan i pravičan. Objavio se u tri različite osobe: Ocu, Sinu i Duhu, koji su istinski različite osobe, a ipak su jednosuštni.

3. Bog aktivno upravlja svojim svetom. Postoji večni nepromenjivi naum za njegovu tvorevinu, ali i naum koji je usredsređen na pojedince i omogućuje čovekovu slobodnu volju. Ništa se ne događa bez Božijeg znanja i dozvole, a on ipak i anđelima i ljudima dozvoljava lične izbore. Isus je Očev izabrani čovek i u njemu svi mogu da budu izabrani. Božije predznanje o događajima ne svodi ljude na predodređeni, unapred napisani program. Svi smo odgovorni za svoje misli i dela.

4. Iako je bio stvoren na Božiju sliku i slobodan od greha, ljudski rod je izabrao da se pobuni protiv Boga. Iako ih je iskušavalo natprirodno biće, Adam i Eva su bili odgovorni za svojevolsnu samodovoljnost. Njihova pobuna je ostavila posledice i na ljudski rod i na ostatak tvorevine. Svima nam trebaju Božije milosrđe i milost, kako zbog našeg zajedničkog stanja u Adamu, tako i zbog naše lične, svojevolsne pobune.

5. Bog se postarao za način da pali ljudski rod primi oprostjenje i obnovljenje. Isus Hristos, Božiji jedinstveni sin, postao je čovek, živio bezgrešnim životom i svojom zameničkom smrću platio kaznu za grehe ljudskog roda. On je jedini put do obnovljenja i zajedništva s Bogom. Nema drugog načina za spasenje sem kroz veru u njegovo dovršeno delo.

6. Svako od nas mora lično da prihvati Božiju ponudu oprostjenja i obnovljenja u Isusu. To se postiže putem svojevolsne odluke da se veruje u Božija obećanja kroz Isusa i svojevolsnog okretanja od znanih greha.

7. Svima nam je potpuno oprosteno i svi smo obnovljeni na osnovu svoje vere u Hrista i svog pokajanja od greha. Ali treba da postoje vidljivi dokazi ovog novog odnosa s Bogom – život koji je promenjen i koji se neprestano menja. Božiji naum za ljude nije samo da jednoga dana budu u nebu, nego da budu hristoliki već sada. Oni koji su istinski otkupljeni će, iako povremeno zgreše, nastaviti u veri i pokajanju do kraja života.

8. Sveti Duh je “drugi Isus”. On je prisutan u svetu da bi izgubljene doveo Hristu i razvijao Hristolikost u spasenima. Darovi Duha se primaju prilikom spasenja. Oni su Isusov život i služba koji su razdeljeni u njegovom telu, Crkvi. Darovi, koji su u osnovi Isusovi stavovi i pobude, treba da budu pokrenuti plodom Duha. Duh je aktivan u naše vreme kao što je bio i u biblijska vremena.

9. Otac je vaskrslog Isusa Hrista učinio sudijom za sve. On će se vratiti na Zemlju da sudi celom ljudskom rodu. Oni koji su verovali Isusu i čija imena su zapisana u Jagnjetovoj Knjizi života primiće svoja večna proslavljena tela kad se on vrati. Oni će s njim biti zauvek. A oni koji su odbili da se odazovu Božijoj istini će večno biti odvojeni od radosti zajedništva s Trojedinim Bogom. Oni će biti osuđeni zajedno sa Đavolom i njegovim anđelima.

Ovo svakako nije ni sveobuhvatno ni podrobno, ali se nadam da će vam pružiti predstavu o teološkim bojama moga srca. Sviđa mi se sledeće načelo:

„U bitnom – jedinstvo, u sporednom – sloboda, a u svemu – ljubav.”